

TÜRKİYE CUMHURİYET MERKEZ BANKASI
ANONİM ŞİRKETİ

12 Nisan 2005 tarihli
HİSSEDARLAR GENEL KURULUNA
sunulan

2004

YETMİŞ ÜÇÜNCÜ HESAP YILI HAKKINDA
BANKA MECLİSİNCE HAZIRLANAN
FAALİYET RAPORU
BİLANÇO, KÂR VE ZARAR HESABI

DENETLEME KURULU RAPORU

ANKARA
2005

31 Aralık 2004 tarihinde

TÜRKİYE CUMHURİYET MERKEZ BANKASI

BANKA MECLİSİ

BAŞKAN	SÜREYYA SERDENGEÇTİ
ÜYE	Z. NEVBAHAR ŞAHİN
ÜYE	DOĞAN SEVİM
ÜYE	Prof. Dr. M. İLKER PARASIZ
ÜYE	DURMUŞ YILMAZ
ÜYE	NECATİ ŞAHİN
ÜYE	Yard. Doç. Dr. M. İBRAHİM TURHAN

PARA POLİTİKASI KURULU

BAŞKAN	SÜREYYA SERDENGEÇTİ
BAŞKAN YARDIMCISI	ŞÜKRÜ BİNAY
BAŞKAN YARDIMCISI	Prof. Dr. FATİH ÖZATAY
BAŞKAN YARDIMCISI	SEDEF AYALP
BAŞKAN YARDIMCISI	Doç. Dr. ERDEM BAŞÇI
BANKA MECLİSİ ÜYESİ	DURMUŞ YILMAZ
ÜYE	Prof. Dr. GÜVEN SAK

DENETLEME KURULU

ÜYE	M. SAİM UYSAL
ÜYE	BİLAL SAN
ÜYE	Prof. Dr. NECDET ŞENSOY

YÖNETİM KOMİTESİ

BAŞKAN	SÜREYYA SERDENGEÇTİ
BAŞKAN YARDIMCISI	ŞÜKRÜ BİNAY
BAŞKAN YARDIMCISI	Prof. Dr. FATİH ÖZATAY
BAŞKAN YARDIMCISI	SEDEF AYALP
BAŞKAN YARDIMCISI	Doç. Dr. ERDEM BAŞÇI

GÜNDEM

- 1- Açılış, Divanın teşekkülü.
- 2- Toplantı tutanağının imzalanması hususunda Divana yetki verilmesi.
- 3- Banka Meclisi ve Denetleme Kurulunun 2004 hesap yılına ait raporlarının okunması ve görüşülmesi.
- 4- 2004 yılına ait bilanço, kâr ve zarar hesabının onaylanması.
- 5- Banka Meclisi üyelerinin ve Denetleme Kurulunun ibrası.
- 6- Banka Meclisinin 30 Nisan 2005 tarihinde boşalacak iki üyeliği için seçim yapılması.
- 7- Denetleme Kurulunun boş bulunan bir üyeliği ile 30 Nisan 2005 tarihinde boşalacak iki üyeliği için; (B-C) sınıfı hissedarlarınca iki, (D) sınıfı hissedarlarınca bir üye seçimi.

İÇİNDEKİLER

I. DIŞ EKONOMİDEKİ GELİŞMELER	1
I.1. DÜNYA EKONOMİSİ	1
I.1.1. Sanayileşmiş Ülkeler	2
I.1.2. Gelişmekte Olan Ülkeler	4
I.1.3. Gelişmekte Olan Avrupa Ülkeleri ve Bağımsız Devletler Topluluğu	6
I.1.4. Dünya Ticareti	7
I.2. ULUSLARARASI MALİ PİYASALAR	8
II. TÜRKİYE EKONOMİSİNDEKİ GELİŞMELER	15
GİRİŞ	15
II.1. GENEL DENGE	19
II.1.1. Ekonominin Arz Yönü: Sektörel Gelişmeler ve İthalât	24
II.1.2. Ekonominin Talep Yönü: İç Talep ve İhracat	27
II.1.3. İstihdam	28
II.1.4. Ücretler ve Maaşlar	32
II.2. KAMU MALİYESİ VE İÇ BORÇLANMA	34
II.2.1. Kamu Maliyesi	34
II.2.2. İç Borç Stoku	39
II.3. ÖDEMELER DENGESİ VE DIŞ BORÇLANMA	48
II.3.1. Ödemeler Dengesi	48
II.3.2. Cari İşlemler	49
II.3.3. Sermaye Hareketleri	54
II.3.4. Dış Borçlar	60
II.4. FİYATLAR	63
II.4.1. Fiyatlardaki Gelişmeler	63
II.4.2. Tüketici Fiyatları Endeksindeki Gelişmeler	65
II.4.3. Toptan Eşya Fiyatlarındaki Gelişmeler	69
III. PARA POLİTİKASI VE PİYASALAR	75
III.1. PARA POLİTİKASI	75
III.1.1. Merkez Bankası Bilançosu	78
III.1.2. Para Arzları	84

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası

III.1.3. Kredi Gelişmeleri	87
III.2. MERKEZ BANKASI İŞLEMLERİ	89
III.2.1. Açık Piyasa İşlemleri	91
III.2.2. Bankalararası Para Piyasası İşlemleri	94
III.2.3. Döviz ve Efektif İşlemleri	96
IV. MALİ PİYASALAR	103
IV.1. BANKACILIK SEKTÖRÜ	103
IV.1.1. Bankacılık Sektöründeki Gelişmeler	103
IV.1.2. Bankacılık Sektörü Bilançosuyla İlgili Gelişmeler	105
IV.1.3. Bankacılık Sektörünün Gelir-Gider Yapısındaki Gelişmeler	117
IV.1.4. Yasal ve İdarî Düzenlemeler	120
IV.2. MENKUL KIYMET PİYASALARI	123
IV.2.1. Birincil Piyasalar	124
IV.2.2. İkincil Piyasalar	126
V. YÖNETİM, PERSONEL VE İDARİ İŞLER	135
V.1. BANKA MECLİSİ	135
V.2. PARA POLİTİKASI KURULU	135
V.3. YÖNETİM KOMİTESİ	135
V.4. DENETLEME KURULU	135
V.5. KADRO VE PERSONEL DURUMU	136
V.6. EĞİTİM FAALİYETLERİ	136
V.7. TEKNİK DONANIM ÇALIŞMALARI	137
V.8. İNŞAAT VE ONARIM ÇALIŞMALARI	138
TÜRKİYE CUMHURİYET MERKEZ BANKASI ÖRGÜT ŞEMASI	139
VI. MERKEZ BANKASI BİLANÇOSU	141
VI.1. BİLANÇO AÇIKLAMASI	141
VI.2. 2004 YILI KÂR VE ZARAR HESABI	154
VII. YASAL VE İDARİ DÜZENLEMELER	183
VIII. İSTATİSTİK TABLOLARI	195
BİLANÇO KARŞILAŞTIRMALARI	251
GRAFİKLER	IX
KISALTMALAR	XIV

GRAFİKLER

Grafik I.1.1	: Ham Petrol Fiyatları	8
Grafik I.2.1	: Seçilmiş Ülke Getiri Farkları	9
Grafik I.2.2	: Hisse Senedi Fiyat Endeksleri	10
Grafik I.2.3	: Çapraz Kurlar	11
Grafik II.1.1	: GSYİH Büyümesine Katkıları	20
Grafik II.2.1	: Faiz Dışı Kamu Dengesi ve Kamu Kesimi Borçlanma Gereği / GSMH	35
Grafik II.2.2	: Bütçe Dengeleri / GSMH	38
Grafik II.2.3	: Konsolide Bütçe İç Borç Servisi / GSMH	38
Grafik II.2.4	: İç Borç Stokunun Borçlanma Araçlarına Göre Dağılımı	41
Grafik II.2.5	: 2004 Yılı İhalelerinde Ortalama Borçlanma Vadesi ve Bileşik Faiz Oranı	44
Grafik II.2.6	: Nakit İç Borç Stokunun Borçlanma Araçlarına Göre Dağılımı	46
Grafik II.3.1	: İMKB Bileşik Endeksi ve Yabancıların Net Hisse Senedi Alımı	55
Grafik II.3.2	: Yurt Dışı Piyasalarda İhraç Edilmiş Türk Tahvillerinin Getiri Farkı	57
Grafik II.3.3	: Özel Sektör Ticarî Kredi Kullanımı ve İthalât	57
Grafik II.3.4	: Uzun Vadeli Kredi Kullanımı ve Yatırım Harcamaları	58
Grafik II.4.1	: Mal ve Hizmet Fiyatları	65
Grafik II.4.2	: Tüfe ve Başlıca Alt Kalemler (2000-2004)	66
Grafik II.4.3	: Tüketici Fiyatları Endeksi (2000-2004)	68
Grafik II.4.4	: TCMB Beklenti Anketi	69
Grafik II.4.5	: TEFE (1999-2004)	70
Grafik II.4.6	: TEFE ve Alt Kalemler	71
Grafik II.4.7	: Özel İmalât Fiyatları ve Dolar Kuru	71
Grafik II.4.8	: TCMB İktisadî Yönelim Anketi	73
Grafik III.1.1	: Döviz Kuru Gelişmeleri	78
Grafik III.1.2	: Para Tabanı ve Alt Kalemleri	79
Grafik III.1.3	: Para Tabanı, Net İç Varlıklar, Net Dış Varlıklar	80
Grafik III.1.4	: Açık Piyasa İşlemleri	81
Grafik III.1.5	: DTH / Toplam Mevduat	85

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası

Grafik III.1.6	: Repo / Toplam TL Mevduat	86
Grafik III.1.7	: Para Tabanı Çarpanı	87
Grafik III.1.8	: Reel Kredi Endeksi 1997=100	88
Grafik III.1.9	: Mevduat Bankaları ve KYB Kredilerinin GSYİH'ye ve Mevduata Oranı	88
Grafik III.2.1	: Döviz Kurları	100
Grafik III.2.2	: Döviz Kurlarındaki Oynaklık	100
Grafik IV.1.1	: Kredi Hacmi	109
Grafik IV.1.2	: Kredilerin Banka Gruplarına Göre Dağılımı	110
Grafik IV.1.3	: Kredi Faiz Oranları	111
Grafik IV.1.4	: Mevduat Faiz Oranları	113
Grafik IV.1.5	: Mevduatın Ortalama Vadesi	114
Grafik IV.1.6	: Mevduatın Vadelere Göre Dağılımı	114
Grafik IV.1.7	: Bankacılık Sektörünün Yurt Dışından Kullandığı Krediler-	115
Grafik IV.1.8	: Bankacılık Sektörünün Bilanço İçi Yabancı Para Pasif-Aktif Farkı	116
Grafik IV.1.9	: Bankacılık Sektörünün Yabancı Para Net Genel Pozisyonu	117
Grafik IV.2.1	: 2004 Yılında SPK Kaydına Alınan Hisse Senedi ve Menkul Kıymet Yatırım Fonu İhraçları	123
Grafik IV.2.2	: Kamu Kesimi Menkul Kıymet Stokunun Toplam Menkul Kıymet Stoku İçindeki Payı	125
Grafik IV.2.3	: İMKB Hisse Senetleri Piyasası Aylık İşlem Hacmi ve Ulusal-100 Endeksi	128
Grafik IV.2.4	: Ulusal-100 Getiri Endeksi	131
Grafik IV.2.5	: İMKB Tahvil ve Bono Piyasası Kesin Alım-Satım Pazarı Aylık İşlem Hacmi	132
Grafik IV.2.6	: İMKB Tahvil ve Bono Piyasası Repo-Ters Repo Pazarı İşlem Hacmi	133

İSTATİSTİK TABLOLARI

Tablo 1	: Ekonominin Genel Dengesi (Cari Fiyatlarla)	197
Tablo 2	: Ekonominin Genel Dengesi (1998 Fiyatlarıyla)	198
Tablo 3	: Gayrî Safi Millî Hasıla (Cari Üretici Fiyatlarıyla)	199
Tablo 4	: Gayrî Safi Millî Hasıla (1987 Üretici Fiyatlarıyla)	199
Tablo 5	: Sektörler İtibarıyla Sabit Sermaye Yatırımları (Cari Fiyatlarla)	200
Tablo 6	: Sektörler İtibarıyla Sabit Sermaye Yatırımları (1998 Fiyatlarıyla)	200
Tablo 7	: İmalât Sanayii Kapasite Kullanım Oranı (ISIC R3)	201
Tablo 8	: Sanayi Üretim Endeksi	201
Tablo 9	: Başlıca Sanayi Ürünleri Üretimi	202
Tablo 10	: Enerji Dengesi (Milyon Ton Petrol Eşdeğeri Olarak “MTPE”)	203
Tablo 11	: Seçilmiş Tarım Ürünleri Üretimi	204
Tablo 12	: Belediyelerin Verdiği Yapı Ruhsatlarına Göre Yeni İnşaat	205
Tablo 13	: Belediyelerin Verdiği Yapı Kullanma İzin Belgelerine Göre Yeni İlâve veya Kısmen Biten Yapılar	205
Tablo 14	: Ulaştırma Hizmetleri	206
Tablo 15	: Haberleşme Hizmetleri	207
Tablo 16	: İş İsteyenler ve Açık İşler	207
Tablo 17	: İmalât Sanayiinde Üretimde Çalışanlar Endeksi	208
Tablo 18	: İmalât Sanayiinde Üretimde Çalışılan Saat Başına Nominal Ücret Endeksi	208
Tablo 19	: İmalât Sanayiinde Üretimde Çalışılan Saat Başına Reel Ücret Endeksi	208
Tablo 20	: Dış Ülkelere Gönderilen İşçiler	209
Tablo 21	: Toplu İş Sözleşmeleri	209
Tablo 22	: Grevler ve Lokavtlar	209
Tablo 23	: Fiyat Endeksleri	210
Tablo 24	: Fiyat Endeksleri (Aylık)	211
Tablo 25	: Altın Fiyatları	212
Tablo 26	: Altın Fiyatları (Aylık Ortalama)	212
Tablo 27	: İşletmeci KİT’lerin Finansman İhtiyacı (Cari Fiyatlarla)	213

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası

Tablo 28	: Fon Kaynak ve Harcamaları (Cari Fiyatlarla)	214
Tablo 29	: Konsolide Bütçe Ödenekleri, Harcama ve Gelirleri	215
Tablo 30	: İç Borç Stoku	215
Tablo 31.A	: Parasal Yetkililer-Sektörel Hesaplar	216
Tablo 31.P	: Parasal Yetkililer-Sektörel Hesaplar	217
Tablo 32	: Merkez Bankası-Krediler	218
Tablo 33	: Merkez Bankası-Mevduat	219
Tablo 34.A	: Mevduat Bankaları-Sektörel Hesaplar	220
Tablo 34.P	: Mevduat Bankaları-Sektörel Hesaplar	221
Tablo 35.A	: Mevduat Bankaları-Mevduat	222
Tablo 35.B	: Mevduat Bankaları-Mevduat	223
Tablo 36.A	: Kalkınma ve Yatırım Bankaları-Sektörel Hesaplar	224
Tablo 36.P	: Kalkınma ve Yatırım Bankaları-Sektörel Hesaplar	225
Tablo 37	: Kalkınma ve Yatırım Bankaları-Krediler	226
Tablo 38	: Mevduat Bankaları-Krediler	227
Tablo 39	: Bankacılık Sektörü-Yurt İçi Kredi Hacmi	228
Tablo 40	: Parasal Sektör Analitik Bilançosu (M3Y Para Arzı ve Karşılık Kalemleri)	229
Tablo 41	: Merkez Bankası-Analitik Bilanço	230
Tablo 42	: İhraç Edilen Menkul Değerler	231
Tablo 43	: Uluslararası Rezervler	231
Tablo 44	: Dış Ticaret	232
Tablo 45	: Uluslararası Standart Sanayi Sınıflamasına Göre İhracat (ISIC R3)	233
Tablo 46	: Uluslararası Standart Sanayi Sınıflamasına Göre İthalat (ISIC R3)	234
Tablo 47	: Fasıllara Göre İhracat	235
Tablo 48	: Fasıllara Göre İthalât	236
Tablo 49	: Ülkelere Göre İhracat	237
Tablo 50	: Ülkelere Göre İthalât	238
Tablo 51	: Geniş Ekonomik Kategorilere (BEC) Göre Dış Ticaret	239
Tablo 52	: Dış Ticaret Fiyat Endeksleri (ISIC R3)	239
Tablo 53	: Ödemeler Dengesi	240
Tablo 54	: Ödemeler Dengesindeki Bazı Kalemlerin Ayrıntıları	241

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası

Tablo 55	: Dış Borç Stoku	242
Tablo 56	: Dış Borç Stokunun Dönem Sonu Kurlarıyla Döviz Cinslerine Göre Dağılımı	243
Tablo 57	: Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesapları	243
Tablo 58	: Döviz Tevdiat Hesapları	244
Tablo 59	: Orta ve Uzun Vadeli Dış Borç Ödemeleri Projeksiyonu (Borçlulara Göre)	244
Tablo 60	: 2004 Yılı Devlet İç Borçlanma Senetleri İhale Faizleri	245
Tablo 61	: 2004 Yılı Devlet İç Borçlanma Senetleri İhalelerinde Satılan Miktarlar	245
Tablo 62	: 2004 Yılı Bankalararası Para Piyasası İşlemleri	246
Tablo 63	: 2004 Yılı Döviz ve Efektif Piyasaları İşlemleri	246
Tablo 64	: Reel Efektif Döviz Kuru Endeksleri	247
Tablo 65	: Sınıflarına Göre Fiilî Personel Durumu	248
Tablo 66	: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Şube, Temsilcilik ve Bürolar	249

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
APİ	Açık Piyasa İşlemleri
BDDK	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
BDT	Bağımsız Devletler Topluluğu
BEC	Geniş Ekonomik Grupların Sınıflaması
BPP	Bankalararası Para Piyasası
BSMV	Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi
CIA	Sertifikalı İç Denetçi/Certified Internal Auditor
CIF	Mal Bedeli, Sigorta Pirimi ve Nakliye Gideri
CISA	Sertifikalı Bilişim Sistemleri Denetçisi
ÇTTH	Çalışanların Tasarruflarını Teşvik Hesabı
DİBS	Devlet İç Borçlanma Senedi
DİE	Devlet İstatistik Enstitüsü
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı
DTH	Döviz Tevdiat Hesabı
ECB	Avrupa Merkez Bankası
EFTA	Avrupa Serbest Ticaret Birliği
EMBI	Gelişen Piyasalar Tahvil Endeksi
FED	ABD Merkez Bankası
FOB	Gemi Güvertesinde Teslim
GİL	Gün İçi Limit
GSMH	Gayrî Safi Millî Hasıla
GSYİH	Gayrî Safi Yurt İçi Hasıla
HİA	Hanehalkı İşgücü Anketi
HM	Hazine Müsteşarlığı
IMF	Uluslararası Para Fonu
ISIC	Uluslararası Standart Sanayi Sınıflaması
İMKB	İstanbul Menkul Kıymetler Borsası
KİT	Kamu İktisadi Teşebbüsleri
KKDF	Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu
KOBİ	Küçük ve Orta Büyüklükte İşletmeler
KVB	Kısa Vadeli Borçlar

KYB	Kalkınma ve Yatırım Bankaları
LIBOR	Londra Bankalararası Gecelik Borçlanma Faizi
MKYF	Menkul Kıymet Yatırım Fonu
NDV	Net Dış Varlıklar
NİV	Net İç Varlıklar
NUR	Net Uluslararası Rezervler
OECD	Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
O/N	Gecelik Faiz Oranı
OPEC	Petrol İhraç Eden Ülkeler Organizasyonu
OSD	Otomotiv Sanayii Derneği
ÖİB	Özelleştirme İdaresi Başkanlığı
ÖTV	Özel Tüketim Vergisi
SDR	Özel Çekme Hakları
SSK	Sosyal Sigortalar Kurumu
SPK	Sermaye Piyasası Kurulu
TAP	Sürekli Satış
TCDD	Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları
TCK	Türk Ceza Kanunu
TCMB	Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
TDF	Türk Savunma Fonu
TDHP	Tek Düzen Hesap Planı
TEFE	Toptan Eşya Fiyat Endeksi
TL	Türk lirası
TMSF	Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
TÜFE	Tüketici Fiyat Endeksi
UNCTAD	Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı
YP	Yabancı Para

2004
YETMİŞ ÜÇÜNCÜ HESAP YILI HAKKINDA
BANKA MECLİSİNCE HAZIRLANAN
FAALİYET RAPORU

Saygıdeğer Ortaklar,

Merkez Bankası işlemlerini incelemeye başlamadan önce, 2004 yılındaki ekonomik gelişmeleri, gözden geçirmekte yarar görüyoruz. Bu nedenle, incelemenize sunulan Raporda, dünya ve Türkiye ekonomisindeki gelişmeler ayrıntılı bir biçimde ele alınmaktadır.

Raporun birinci bölümünde, uluslararası ekonomik gelişmeler değerlendirilmektedir. Dünya ekonomisinin, başlıca ülke grupları itibarıyla incelendiği bu bölümde, uluslararası malî piyasalardaki gelişmelere ve gelişen piyasalara yer verilmektedir.

Türkiye ekonomisinin irdelenmesine ayrılan ikinci bölümde, genel denge, istihdam, kamu maliyesi, ödemeler dengesi ve enflasyona ilişkin gelişmeler ele alınmaktadır.

Raporun üçüncü bölümünde, Merkez Bankasının uygulanan para ve kur politikaları uygulamaları anlatılmaktadır. Ayrıca, 2004 yılında Merkez Bankası bilançosu detaylı olarak değerlendirilmektedir.

Raporun dördüncü bölümünde, bankacılık sektöründeki gelişmeler, sektörle ilgili yasal ve idarî düzenlemelerin yanı sıra, menkul kıymet piyasalarındaki gelişmeler yer almaktadır.

Türkiye ve dünyadaki ekonomik gelişmelerin incelendiği bölümlerden sonra, Raporun beşinci bölümünde, Merkez Bankasının personel ve idarî işleri hakkında bilgi verilmekte, altıncı bölümünde ise 2004 yılı Bilançosu ile Kâr ve Zarar Hesabı açıklanmaktadır. Faaliyet Raporumuzun sonunda, her zamanki gibi, 2004 yılında çıkartılan ekonomik ve sosyal konularla ilgili başlıca yasal ve idarî düzenlemelerle ülke ekonomisine dair istatistik tabloları içeren iki bölüm yer almaktadır.

Bankamızın yetmiş üçüncü hesap yılı sonuçlarını gösteren 2004 yılı Bilançosuyla birlikte Kâr ve Zarar Hesabını inceleme ve onayınıza sunar, Yüksek Kurulunuzu saygı ile selamlarız.

I

DIŞ EKONOMİDEKİ GELİŞMELER

I.1. DÜNYA EKONOMİSİ

Dünya ekonomisinde 2003 yılında gerçekleşen yüksek büyüme oranları, 2004 yılının ilk çeyreği itibarıyla da devam etmiştir. Global büyümeye Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ekonomisi öncülük etmiş, Çin ve diğer Asya ülkeleri de dünya ekonomisinin büyümesine önemli katkı sağlamıştır. Petrol fiyatlarının yükselme eğilimine girdiği yılın ikinci çeyreğinden itibaren büyüme oranlarında gerileme görülmüştür. Buna karşılık, ABD, İngiltere ve gelişmekte olan Avrupa ülkelerinde cari işlem açıkları yıl boyunca devam etmiştir. Bu çerçevede, ABD Merkez Bankası (FED) başta olmak üzere merkez bankaları faiz oranlarını aşamalı olarak artırmaya başlamıştır. Dünya ekonomisinin 2003 yılında yüzde 3,9'luk büyümesinin ardından, 2004 yılında da yüzde 5 oranında büyümüş olduğu tahmin edilmektedir (Tablo I.1.1).

Petrol fiyatlarındaki artışın hızlanmaya başladığı yılın ikinci çeyreğinden itibaren, dünya ekonomisinde büyüme oranları düşmüştür.

2004 yılında, ekonomik canlanmaya paralel olarak tüketici fiyatları enflasyonunda artış görülmüştür. Yıl genelinde, talepte görülen artışın yanı sıra, başta petrol fiyatları olmak üzere arz yönlü faktörler küresel fiyatlarda artış baskısı oluşturmuştur. Enflasyon oranının sanayileşmiş ülkelerde, ortalama yüzde 2,1; gelişmekte olan ülkelerde ise yüzde 6 olarak gerçekleştiği tahmin edilmektedir.

Uluslararası finans piyasalarındaki gelişmelere yön veren en önemli unsur, ABD'nin daraltıcı para politikasının ölçeği ve zamanlaması hakkındaki beklentiler olmuştur. Nitekim, büyüme hızındaki artış ve enflasyonist baskılar neticesinde, FED, Haziran ayı itibarıyla faiz oranlarını aşamalı olarak artırmaya başlamıştır. FED'in ileriye dönük politikasına bağlı olarak, uluslararası faiz oranlarında yükselme beklentisi, 2002 yılından bu yana genel olarak gerileme eğilimi gösteren gelişmekte olan ülkelerdeki getiri farklarının, Nisan ayı ikinci yarısından itibaren genişlemesine neden olmuştur. Ancak, ABD'de büyümeye ilişkin verilerin beklenenin altında gelmesi, para politikasında daha ılımlı olacağı beklentilerini güçlendirmiş, bu gelişme Haziran ayından itibaren getiri farklarının yeniden gerileme eğilimine girmesine yol açmıştır.

TABLO I.1.1
DÜNYADAKİ EKONOMİK GÖSTERGELER
(Yıllık Yüzdelerik Değişim)

	2002	2003	2004 ⁽¹⁾
ÜRETİM			
Dünya	3,0	3,9	5,0
Sanayileşmiş Ülkeler	1,6	2,1	3,6
ABD	1,9	3,0	4,4
Euro Alanı	0,8	0,5	2,2
Japonya	-0,3	2,5	4,4
Gelişmekte Olan Ülkeler	4,8	6,1	6,6
Orta ve Doğu Avrupa	4,4	4,5	5,5
BDT	5,4	7,8	8,0
Gelişmekte Olan Asya	6,6	7,7	7,6
DÜNYA TİCARET HACMİ	3,3	5,1	8,8
İthalât			
Gelişmiş Ülkeler	2,6	3,7	7,6
Gelişmekte Olan Ülkeler	6,0	11,1	12,8
İhracat			
Gelişmiş Ülkeler	2,2	2,6	8,1
Gelişmekte Olan Ülkeler	6,6	10,9	10,8
TÜKETİCİ FİYATLARI			
Gelişmiş Ülkeler	1,5	1,8	2,1
Gelişmekte Olan Ülkeler	6,0	6,1	6,0
ALTI AYLIK LIBOR FAİZLERİ (yüzde)⁽²⁾			
ABD doları	1,9	1,2	1,6
Euro	3,3	2,3	2,2
Japon yeni	0,1	0,1	0,1

Kaynak: IMF "World Economic Outlook", Eylül 2004.

(1) IMF Tahmini. ABD için ABD Ticaret Dairesi Ekonomik Analiz Ofisi tahmini kullanılmıştır.

(2) Londra Bankalar Arası Borçlanma Oranları.

I.1.1. Sanayileşmiş Ülkeler

2004 yılında, sanayileşmiş ülkelerdeki büyümeye, ABD ekonomisi öncülük etmiştir. Japonya ekonomisinin büyümesinde hızlanma görülürken, Euro alanı büyümesi diğer sanayileşmiş ülkeler ortalamasının altında kalmıştır. Sanayileşmiş ülkelerdeki yüksek oranlı büyüme oranlarına karşın, işsizlik oranlarındaki gerileme sınırlı olmuş, tüketici fiyatları ise genel olarak yükselmiştir.

FED, 2004 yılının ortalarından itibaren, faiz oranlarını arttırmaya başlamıştır.

2004 yılı üçüncü çeyreğinde, yüzde 4 oranında büyüyen ABD ekonomisinin 2004 yılı genelinde de yüzde 4,4 oranında büyüdüğü tahmin edilmektedir. Yılın

ikinci çeyreğinde, beklentilerin altında büyüme gösteren ABD, üçüncü çeyrekte itibaren yeniden yüksek oranlı büyüme kaydetmiştir. Özel tüketim harcamaları büyümeye yön verirken, net ihracat büyümeyi azaltıcı yönde etkilemiştir. Dış ticaret açığındaki genişlemeye bağlı olarak, ABD ekonomisi yüksek düzeyde cari işlem açıkları vermektedir. 2003 yılında, yüzde 4,8 olan cari işlemler dengesinin Gayri Safi Yurt İçi Hasılaya (GSYİH) oranının, 2004 yılında yüzde 5,4'e ulaştığı tahmin edilmektedir. Ayrıca, 2004 yılında bir önceki yıla göre yüzde 9,4 oranında genişleyen bütçe açığının, GSYİH'nin yüzde 4,9'u düzeyinde olacağı beklenmektedir. 2003 yılında yüzde 6 olan işsizlik oranının, 2004 yılı sonunda yüzde 5,4'e gerilemiş olduğu görülmektedir. Tüketici fiyatları enflasyonunun ise, söz konusu dönemde yüzde 2,3'ten yüzde 3'e yükseldiği tahmin edilmektedir. Büyüme oranlarıyla ileriye yönelik enflasyon gelişmelerini dikkate alan FED, yılın ikinci yarısından itibaren faiz oranlarını aşamalı olarak artırmıştır. Son olarak, 2003 yılı Haziran ayında yüzde 1'e düşürülen FED fonlama faiz oranı, 2004 yılı Aralık ayındaki artış ile beraber yüzde 2,25'e yükselmiştir.

Euro alanı büyümesi, 2004 yılında dünya ortalamasının gerisinde kalmıştır. GSYİH'si yılın ilk üç çeyreklik döneminde bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 2,3 oranında büyüme gösteren bölgenin, 2004 yılında yüzde 2,2 oranında büyüdüğü tahmin edilmektedir. GSYİH'nin kompozisyonu incelendiğinde, yılın ilk yarısında net ihracatın büyümeye olumlu katkı yaptığı, ancak üçüncü çeyrekte bu katkının negatife döndüğü, petrol fiyatlarındaki artışla beraber özel tüketim harcamalarının ise, gerilediği görülmektedir. Diğer taraftan, yılın üçüncü çeyreğinde yatırım harcamaları ve stok birikiminin hızlandığı gözlenmektedir. Euro alanı tüketici fiyatları, 2004 yılının ilk on bir ayında bir önceki yılın aynı dönemine göre ortalama yüzde 2 oranında artmıştır. Ülkeler bazında bakıldığında, iç talebin özellikle Almanya'da zayıf kaldığı, büyümenin temel kaynağını dış talebin oluşturduğu görülmektedir. Almanya'daki söz konusu gelişme hanehalkı gelirindeki düşük oranlı büyümeden kaynaklanmaktadır. Fransa ve İspanya'da ise iç talebin görece olarak güçlü seyrettiği görülmektedir. Euro alanında yılın ilk aylarında yavaşlayan tüketici fiyatları enflasyonu, enerji fiyatlarıyla dolaylı vergiler ve kamu kontrolündeki fiyatlarda meydana gelen artıştan dolayı yılın kalan bölümünde, yeniden yüzde 2'nin üzerine çıkmıştır. Buna karşın, Avrupa Merkez Bankası (ECB), 2004 yılında faiz oranlarında değişiklik yapmamıştır.

Euro alanındaki büyüme, 2004 yılında 2003 yılına göre hızlanmıştır.

İngiltere'de ise Kıta Avrupa'sının aksine, 2004 yılı boyunca yüksek büyüme oranları gerçekleşmiştir. Yıllık GSYİH büyümesi yüzde 3,1 düzeyinde gerçekleşmiştir. Petrol fiyatlarındaki yükselişe rağmen, özel tüketim harcamaları yüksek düzeyini korumuş, harcanabilir gelirdeki artış, büyümeyi destekleyen bir unsur olmuştur. Ancak, istihdam artışı görece olarak düşük kalmıştır. Büyüme

sonucu oluşabilecek enflasyonist baskıları engellemek amacıyla, İngiltere Merkez Bankası, 2004 yılında faiz oranlarını dört defa artırmış, böylece 2003 yılı sonunda yüzde 3,75 olan borç verme faiz oranı, 2004 yılı sonunda yüzde 4,75'e yükselmiştir.

Japonya ekonomisinin büyümesi 2004 yılında 2003 yılına göre hız kazanmıştır.

Japonya'da GSYİH büyümesi, 2004 yılında hızlanmıştır. Japonya'nın bu dönemde yüzde 4,4 oranında büyüdüğü tahmin edilmektedir. Söz konusu büyüme, büyük ölçüde ihracat ve sabit sermaye yatırımlarından kaynaklanmıştır. Büyümenin sürmesi ve iş gücü piyasalarının iyileşmesi neticesinde, artan tüketici güveniyle beraber, özel tüketim harcamaları da büyümeye olumlu katkı sağlamıştır. Japonya'da deflasyon eğiliminde, son yıllarda yavaşlama görülmektedir. Buna karşın, Japonya Merkez Bankası 2001 yılından bu yana, yüzde 1 olan iskonto faiz oranında, 2004 yılında da değişiklik yapmamıştır.

I.1.2. Gelişmekte Olan Ülkeler

Gelişmekte olan ülkelerde, 2003 yılında başlayan canlanma, 2004 yılında artarak devam etmiş ve dünya ortalamasının üzerinde büyüme hızına ulaşılmıştır. Ham petrol fiyatlarının yüksek oranlı artışının, birçok ülkeyi olumsuz etkilemesine rağmen, küresel canlanma ve özellikle Asya ülkelerinde tahminlerin üzerinde gerçekleşen büyüme, gelişmekte olan ülkelerin yüksek bir büyüme performansı göstermesine neden olmuştur.

Bilişim teknolojileri sektöründeki canlanmanın yanı sıra, döviz kurlarındaki gelişmelere bağlı olarak rekabet güçlerinin artması ve güçlü iç talep büyümesiyle Asya ekonomilerinin 2004 yılında yüzde 7,6 oranında büyüdüğü tahmin edilmektedir (Tablo I.1.2). Yılın ikinci çeyreğinde yavaşlamasına rağmen, Çin ekonomisinin güçlü yükselişi devam etmiş ve bu bölgedeki canlanmanın belirleyicisi olmuştur. Ucuz iş gücü ve geniş pazar imkânları sayesinde, Çin'e 2004 yılında yaklaşık 48 milyar ABD doları tutarında, doğrudan yabancı sermaye yatırımı yapılmıştır. Bununla birlikte, yüksek miktarda sermaye girişi devam etmiş ve rezervler yıl sonu itibarıyla 562 milyar ABD doları seviyesine ulaşmıştır. Hem yatırımın hem de tüketimin yüksek seyrettiği Çin'de ticaret hacmi yılın ilk üç çeyreğinde yüzde 36,7 oranında artış göstermiştir. Çin, dünya ticaretindeki payını artırmış, en büyük ihracat ve ithalâtçı konumuna yükselmiştir. Japonya'nın birinci, Avrupa Birliği (AB) ve ABD'nin ise ikinci ithalât kaynağı olan Çin ekonomisi, 2004 yılında yüzde 9,5 oranında büyümüştür. Çin'de tüketim harcamaları ve üretim maliyetlerinin yükselmesi, enflasyonun artmasına neden olmuştur.

Çin'deki hızlı yükseliş, diğer Asya ülkelerine de yansımıştır. Özellikle Singapur ve Hong Kong 2004 yılında, iç talepte canlanma ve ihracat kaynaklı yüksek büyüme performansı göstermişlerdir. Bölgede dikkati çeken diğer bir ülke ise, Hindistan'dır. 2004 yılında yüzde 6,4 oranında büyüdüğü tahmin edilen Hindistan'a yüksek miktarda sermaye girişi gerçekleşmiştir.

Latin Amerika ekonomileri, 2004 yılındaki küresel canlanmayla beraber, ticaret hacimlerini artırmışlar ve yüzde 4,6 oranında büyüyerek 1997 yılından beri gözlenen en yüksek oranlı büyümeyi gerçekleştirmişlerdir. Ham petrol ve diğer mal fiyatlarındaki artışın enflasyonist baskıları artırmamasına karşın, bölgedeki petrol ve metal ürünleri ihracatı yapan ülkeler için bu, bir avantaj sağlamıştır. Bölge ülkelerinden Arjantin'in ekonomisinin iyileşmeye devam ederek yüzde 7 oranında büyüdüğü tahmin edilmektedir. Yapısal düzenlemelerde gecikme olmasına karşın, kamu sektörü oldukça iyi bir performans sergilemiştir. Brezilya ekonomisinde ise, 2004 yılında olumlu gelişmeler gözlenmiştir. Büyümeyi sağlayan ihracattaki güçlü artış ve iç talepteki canlanma olmuştur. Cari işlemler, 11,7 milyar ABD doları fazla vermiştir. Enflasyon 2004 yılında düşüş eğilimi göstermiştir. Brezilya realindeki değer kaybıyla petrol ve kamu fiyatlarındaki yükselişin sonucunda, tüketici fiyatları, merkezî hedef olan yüzde 5,5'in üzerinde, ancak hedef bandı içinde gerçekleşmiştir. Son üç yıldır, görece bir yavaşlama gözlenen Meksika ekonomisinde 2004 yılında canlanma yaşanmıştır. ABD'deki yüksek iç talepten dolayı ihracat artmış ve ekonomi yaklaşık yüzde 4 oranında büyümüştür. İhracata ek olarak, petrol fiyatlarındaki artış da petrol ihracatçısı olan Meksika'nın cari işlemler açığının daralmasına neden olmuştur. Doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının artışıyla, bu açık fazlasıyla karşılanır duruma gelmiştir. Uygulanan sıkı para politikasına karşın, Meksika'da 2004 yılında da enflasyonun hedefin üzerinde gerçekleştiği tahmin edilmektedir. Latin Amerika'nın başta gelen ekonomilerindeki canlanma, bölgedeki diğer ülkelerde de gözlenmiş, ancak, Venezuela ve Kolombiya gibi ülkelerde kamu sektöründeki kırılmalıklar aşılanmamıştır.

Orta Doğu ülkelerinin ise, 2004 yılında yüzde 5,1 oranında büyüdüğü tahmin edilmektedir. Petrol fiyatlarındaki yükselişin avantaj sağlamasına karşın, petrol üretiminin tam kapasiteye yaklaşması, ekonominin 2003 yılına göre yavaşlamasına neden olmuştur. Küresel canlanmayla beraber, bölgede petrol dışı ihracat da büyümeye katkıda bulunmuş ve özellikle İran ekonomisinde petrol dışı sektörlerdeki gelişmeye bağlı olarak, yüksek oranlı büyüme kaydedilmiştir.

TABLO I.1.2
REEL GSYİH ve ENFLASYON
(Yıllık Yüzdelerik Değişim)

	GSYİH		TÜFE	
	2003	2004 ⁽¹⁾	2003	2004 ⁽¹⁾
Gelişmekte Olan Ülkeler	6,1	6,6	6,1	6,0
Gelişmekte Olan Avrupa Ülkeleri	3,9	4,9	3,8	5,3
Orta Doğu	6,0	5,1	8,0	9,2
Asya	7,7	7,6	2,6	4,5
Latin Amerika	1,8	4,6	10,6	6,5
Bağımsız Devletler Topluluğu	7,9	8,0	12,0	9,9

Kaynak: IMF World Economic Outlook (Eylül 2004).

(1) IMF Tahmini.

I.1.3. Gelişmekte Olan Avrupa Ülkeleri ve Bağımsız Devletler Topluluğu

Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) ekonomileri, ham petrol fiyatları ve talebinin artışına bağlı olarak, 2004 yılında hızlı büyüme performansı göstermiştir. Bölgenin en büyük ekonomisi olan Rusya'da, reel gelirlerdeki artışın etkisiyle güçlenen iç talep, büyümeye katkıda bulunan diğer bir unsur olmuştur. Bu gelişmelere bağlı olarak, 2004 yılında Rusya ekonomisinin, yüzde 7,3 oranında büyüdüğü tahmin edilmektedir. Ancak, talepteki ve dünya mal fiyatlarındaki gelişmeler, enflasyon artış eğiliminin sürmesine neden olmuştur.

Türkiye dışındaki gelişmekte olan Avrupa ülkelerinde ise, ihracat kaynaklı yüzde 4,9 oranında bir büyümenin gerçekleştiği tahmin edilmektedir. En büyük ticaret ortakları olan Euro alanındaki gelişmiş ülkelerde iç talebin canlanmaya başlaması, söz konusu büyümedeki en önemli etken olmuştur. 1 Mayıs 2004 itibarıyla bölgedeki 10 ülke resmen AB'ye katılmış ve üç ülkenin de 2005 yılında müzakerelere başlaması kararlaştırılmıştır. Bu olumlu gelişmelerle birlikte, son üç yıldır yüksek düzeyde seyreden yabancı sermaye girişleri, 2004 yılında da devam etmiş ve yaklaşık 53 milyar ABD doları olarak gerçekleşmiştir. Ancak, bölgede üretimin artması ve petrol fiyatlarındaki yükseliş, hem enflasyonist baskı yaratmış hem de cari işlemler açığının genişlemesine neden olmuştur.

Polonya kur avantajıyla yakaladığı ihracata dayalı büyümeyi, 2004 yılında da sürdürmüştür. Ancak, geniş bütçe açığı ve işsizlik oranının yüksek olması gibi sorunlar halen aşılamamış ve bunlar birer risk unsuru olmaya devam etmiştir. AB'ye geçiş sürecinde, dolaylı vergi artışlarıyla ve gümrük birliğinin etkisiyle, enflasyonun arttığı ve sene sonu hedefinin üzerinde gerçekleştiği gözlenmiştir. Macaristan ekonomisinin, 2004 yılında yüzde 3,5 oranında büyüdüğü tahmin edilmektedir. Genişleyen cari işlemler ve bütçe açığı, ekonominin başlıca

sorunlarını oluşturmaktadır. Bununla birlikte, Macaristan'da enflasyon bölge ortalamasının üzerinde gerçekleşmiştir. Çek Cumhuriyeti ise AB'ye yeni üye olan ülkelere göre, daha yavaş bir büyüme göstermiştir. Bazı vergi artışları sonucu, özel tüketim harcamaları sınırlı kalmış, büyüme ihracat ve yatırım kaynaklı olmuştur. Doğrudan yabancı sermaye yatırımları, ülkedeki büyümeye önemli ölçüde katkı sağlamıştır. Merkezî Avrupa ülkeleri içinde kişi başına düşen en yüksek doğrudan yatırımlar Çek Cumhuriyeti'ne yapılmıştır.

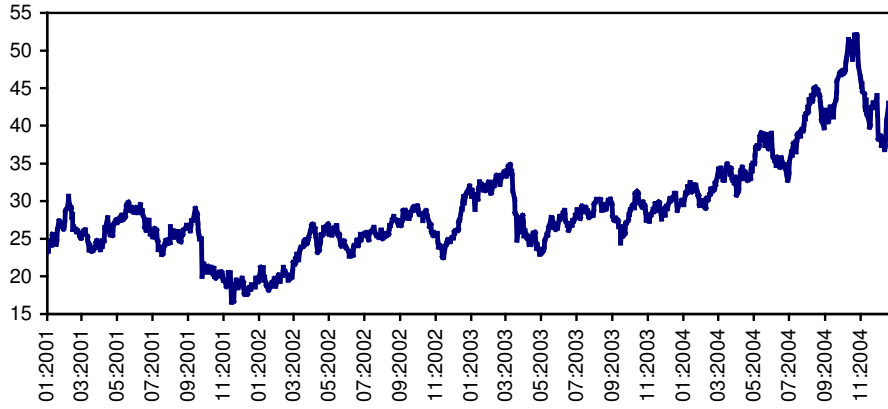
I.1.4. Dünya Ticareti

Dünya mal ve hizmet ticareti hacminin, 2003 yılında yüzde 5,1 oranında artarak, 1990'lardaki büyüme performansının altında kaldığı gözlenmiştir. Ancak, 2004 yılında küresel canlanmanın artmasıyla bu hacmin yüzde 8,8 oranında büyüdüğü tahmin edilmektedir. Ayrıca, döviz kuru ve dünya mal fiyatları gelişmeleri, ABD doları bazında ticarî büyümeye katkıda bulunmuştur.

Ülke gruplarına göre incelendiğinde, gelişmekte olan ülkelerin ticaret hacminin, daha hızlı arttığı gözlenmektedir. Özellikle Asya ve Latin Amerika ihracatı, dünya ortalamasının üzerinde bir artış göstermiştir. Gelişmekte olan ülkelerin, 2004 yılında ihracat ve ithalât hacimlerinin, sırasıyla yüzde 10,8 ve 12,8 oranında arttığı tahmin edilmektedir. AB ülkeleri ve Japonya'nın, beklentilerin üzerinde büyümesi ve yılın ilk yarısında, ABD ithalâtındaki hızlı yükseliş gelişmiş ülkelerin toplam mal ve hizmet ticaret hacminin, 2003 yılına göre daha iyi bir performans göstermesine neden olmuştur. Buna göre, 2004 yılında gelişmiş ülkelerin ihracat hacminin yüzde 8,1; ithalât hacminin ise yüzde 7,6 oranında arttığı tahmin edilmektedir.

Küresel canlanmanın etkisiyle, 2004 yılında dünya mal fiyatlarının yükseldiği gözlenmiştir. Yılın ilk sekiz ayında, genel mal fiyatları endeksi, yüzde 27 oranında bir artış göstermiştir. Talepteki artışla beraber enerji, hammadde ve metal fiyatları önemli ölçüde artmıştır. 2004 yılında ham petrol fiyatları, rekor seviyelere çıkmış ve oldukça dalgalı bir seyir izlemiştir. Özellikle Çin'in petrol talebinin yüzde 15 oranında artmasının yanı sıra, resmî kotalarının üzerinde üretime devam eden OPEC ülkelerinin Şubat ayında üretimlerini kısıtlayacaklarını duyurmaları, ham petrol fiyatlarının yükselmesine neden olmuştur. Ağustos ve Eylül aylarında ise OPEC ülkelerinin resmî kotalarını artırmasına rağmen arz yönündeki endişeler devam etmiştir. Ayrıca, Venezuela ve Irak'ta petrol üretimi düşük düzeyde kalmıştır. Bu gelişmelere bağlı olarak ham petrol varil fiyatları, 2004 yılında ortalama yüzde 32,7 oranında artarak, yıl sonunu 39,6 ABD doları seviyesinde kapatmıştır (Grafik I.1.1).

GRAFİK I.1.1
HAM PETROL FİYATLARI
(Brent, ABD doları/varil)

Kaynak: ABD Enerji Bakanlığı.

Petrol dışındaki malların dünya fiyatları ise, 2004 yılında yüzde 8 oranında artmıştır. Metal fiyatlarında 2003 yılında gözlenen artış eğilimi, 2004 yılında ise yavaşlayarak devam etmiş ve yaklaşık yüzde 15 oranında artış gerçekleşmiştir. Bu artıştaki en önemli etken, düşük metal stokları ve küresel büyüme olmuştur. Gıda fiyatları ise olumlu mevsimsel koşullar sayesinde, görece olarak düşük bir artış göstermiştir.

I.2. ULUSLARARASI MALÎ PİYASALAR

FED'in faiz politikası ve küresel finans piyasalarının söz konusu politikaya verdiği tepkiler, 2004 yılında dünya finansal sisteminin belirleyicileri olmuştur.

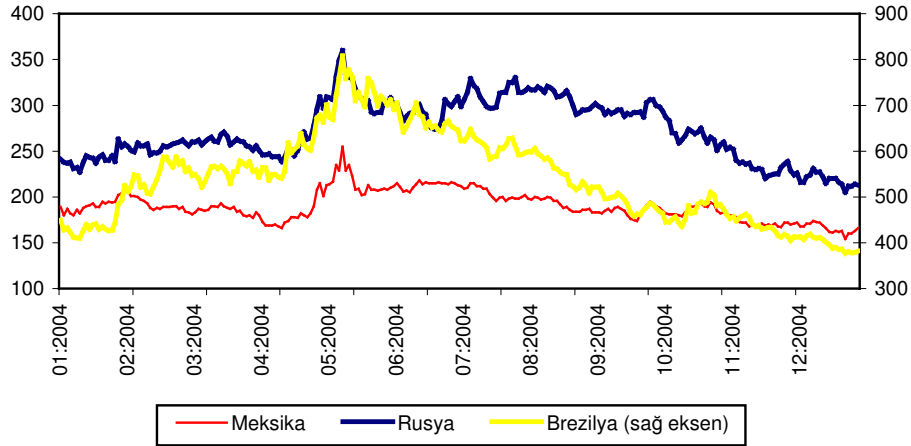
FED'in sıkı para politikası çerçevesinde, yükselttiği faiz oranları, küresel finans piyasalarının söz konusu politikaya verdiği tepkiler ve ham petrol fiyatlarının dalgalı hareketi gibi olaylar, 2004 yılında dünya finansal sisteminin belirleyicileri olmuştur.

2004 yılının ilk çeyreğinde düşük faizler, yüksek küresel likidite ve düşük enflasyon, uluslararası yatırımcıları, riski ve aynı zamanda getirisi yüksek gelişmekte olan piyasa menkul kıymetlerine doğru yönlendirmiştir. Ancak, FED'in Mart ayında yaptığı açıklamada, faiz artırımına gideceğine dair güçlü sinyaller vermesi, özellikle gelişmekte olan piyasalara yönelik risk algılamasını değiştirmiş ve söz konusu piyasalardan fon çekilişine sebep olmuştur. Bunun sonucunda, yılın ikinci çeyreğinde, gelişmiş ve gelişmekte olan piyasalar arasındaki getiri farkları artmıştır. Yılın ikinci yarısında, gerek gelişmekte olan ülkelerde uygulanan sağlam makroekonomik politikalar, gerekse FED'in faiz artırımında temkinli davranacağı

açıklamaları yapması, gelişmekte olan piyasalardan fon çekilişini durdurmuştur. Nitekim, FED, faiz oranlarını yılın ikinci yarısında da dört defa artırmalarına rağmen, küresel finans piyasalarında dalgalanma yaşanmamıştır.

Gelişmekte olan piyasalar tarafından ihraç edilen tahvillerin, ABD devlet kâğıtlarına göre getirisini ölçen EMBI+ endeksinde Nisan ve Mayıs aylarında artış görülmesine rağmen, yıl genelinde son on yılın en düşük seviyesi gerçekleşmiştir (Grafik I.2.1). Bu durum, gelişmekte olan ülkelerin, 2004 yılında uluslararası piyasalardan daha düşük maliyetle ve daha uzun vadelerde borçlanmasını sağlamıştır.

GRAFİK I.2.1
SEÇİLMİŞ ÜLKE GETİRİ FARKLARI
(Baz puan)

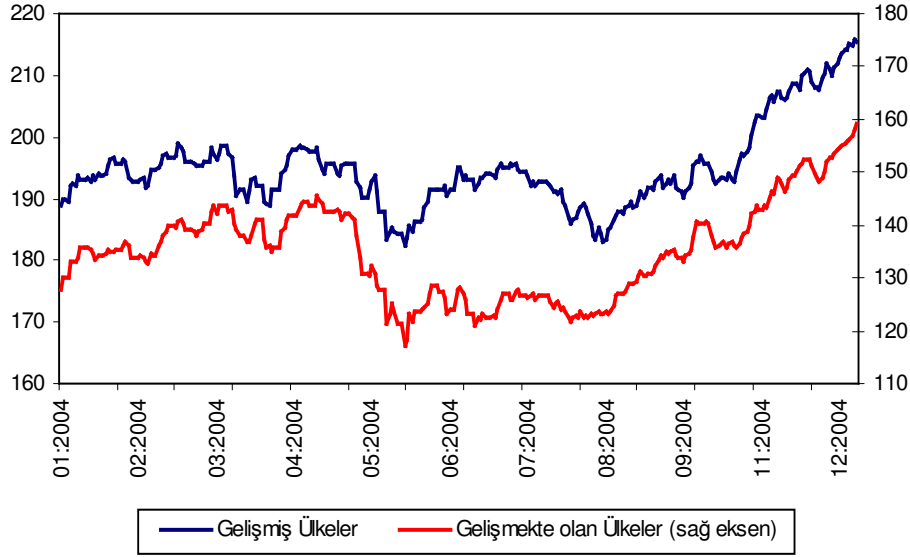

Kaynak: JPMorgan.

2004 yılında gelişmiş ülkeler hisse senedi piyasaları, şirket kazançlarının artması ve bilançolarının güçlenmesiyle yıl genelinde yükselme eğilimi göstermiştir (Grafik I.2.2). Gelişmekte olan ülkeler hisse senedi fiyat endeksi de, söz konusu eğilimi yansıtmıştır. Dünya genelindeki düşük faiz oranları sonucunda, şirketler borç servislerini rahatlıkla yapabilmişler ve yükümlülüklerinin vadelerini uzatabilmişlerdir. Söz konusu gelişme, şirketlerin bilanço yapılarının daha sağlıklı olmasını sağlamıştır. Nitekim, iflâs eden şirket sayısı gerek gelişmiş piyasalarda, gerekse gelişmekte olan piyasalarda düşmüştür. Ayrıca, kredi derecelendirme kuruluşlarının, not artırımlarının sayısı not düşürmelerinin sayısından fazla gerçekleşmiştir.

2004 yılında gelişmiş ülkeler hisse senedi piyasaları, yıl genelinde yükselme eğilimi göstermiştir.

GRAFİK I.2.2
HİSSE SENEDİ FİYAT ENDEKSLERİ

Kaynak: JPMorgan.

Şirket bilanço yapılarında görülen iyileşme, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerdeki bankaların bilanço yapılarına da yansımıştır. Özellikle, dünyada önemli finansal merkez olan Asya ülkeleri başta olmak üzere, gelişmekte olan piyasalardaki bankacılık sektörü güçlenmeye devam etmiştir. Söz konusu piyasalarda, geri dönmeyen kredi oranlarının düşmesi ve sermaye oranlarının artması, banka bilançolarındaki sağlıklı yapının varlığına işaret etmektedir. Diğer taraftan, küresel anlamda ülkelerin finansal sektörlerini düzenleme standartları çerçevesinde, Haziran 2004'te Basel Komitesi tarafından tavsiye niteliğinde Basel Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı (Basel II) oluşturulmuştur. G10 ülkeleri merkez bankaları başkanlarıyla bankacılık düzenleme kurumları başkanları tarafından hazırlanan söz konusu kriterler, temel olarak finansal sektörün risk yapısına vurgu yapmakta ve risk odaklı denetim yaklaşımı üzerinde yoğunlaşmaktadır.

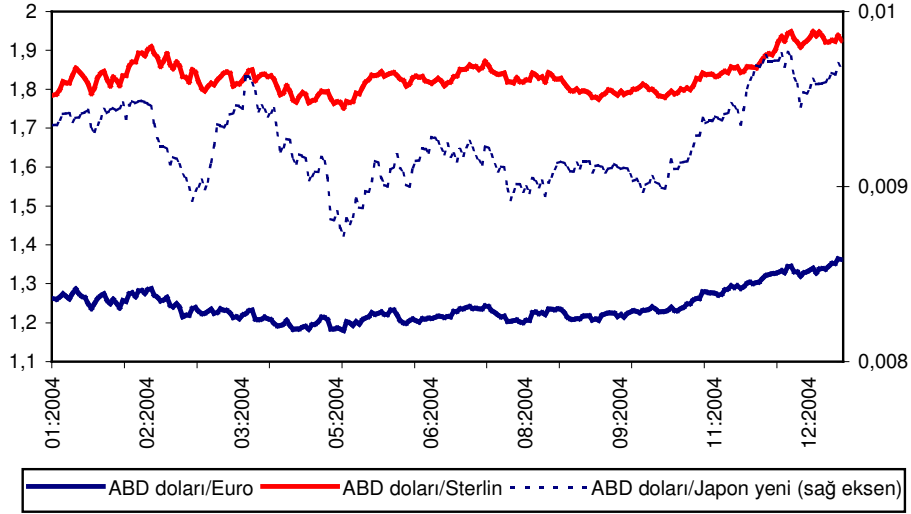
Döviz piyasaları incelendiğinde, ABD dolarının, temel para birimleri karşısında değer kaybettiği görülmektedir (Grafik I.2.3). FED'in muhtemel enflasyonist baskılara karşı faiz artırımlarına gitmesine karşın, cari açık ve bütçe açığının tarihi seviyelere ulaşması, ABD dolarındaki değer kaybının yapısal nedenleri arasında düşünülmektedir. Ayrıca, Asya ülkeleri merkez bankalarının

ABD dolarının, belli başlı para birimleri karşısında değer kaybettiği görülmektedir.

resmî rezervlerinin bir kısmını, ABD dolarından Euroya dönüştürmesi ABD doları üzerinde ilâve baskı unsuru yaratmıştır.

2004 yılında Euro, ABD doları karşısında ortalama olarak, yüzde 9,9 oranında değer kazanmıştır. Yılın ilk yarısında ABD doları karşısında değer kaybeden Euro, özellikle yılın ikinci yarısında gerek ABD'nin bütçe ve cari açıklarının artması, gerekse ECB'nin faiz oranlarında indirimine gitmemesi sonucunda tekrar değer kazanmaya başlamıştır.

GRAFİK I.2.3
ÇAPRAZ KURLAR

Kaynak: TCMB.

TABLO I.2.1
FİNANSAL HESAPLAR⁽¹⁾
(Milyar ABD doları)

	2001	2002	2003	2004 ⁽²⁾
Gelişmekte Olan Ülkeler (Toplam)	-49,7	-134,2	-271,4	-299,5
Net Sermaye Akımları	63,5	62,9	95,6	50,6
Özel	47,8	61,2	120,4	81,6
Doğrudan Yatırımlar	191,2	143,5	147,6	166,9
Portföy Yatırımları	-91,3	-99,6	-11,0	-21,3
Diğer Yatırımlar	-52,0	17,3	-16,2	-64,0
Resmî	15,7	1,7	-24,8	-31,0
Rezerv Varlıklar ⁽³⁾	-113,2	-197,1	-367,0	-350,1
Latin Amerika	53,6	21,8	-13,0	-8,2
Net Sermaye Akımları	48,7	23,4	22,7	4,5
Özel	22,2	1,4	0,0	-3,3
Doğrudan Yatırımlar	70,2	41,7	31,8	38,0
Portföy Yatırımları	-9,4	-17,1	-1,7	-2,8
Diğer Yatırımlar	-38,6	-23,2	-30,1	-38,5
Resmî	26,5	22,0	22,7	7,8
Rezerv Varlıklar ⁽³⁾	4,9	-1,6	-35,7	-12,7
Gelişmekte Olan Asya	-83,1	-134,8	-197,7	-159,7
Net Sermaye Akımları	7,8	23,6	36,5	72,9
Özel	9,6	25,4	52,8	79,8
Doğrudan Yatırımlar	60,5	53,8	70,0	77,2
Portföy Yatırımları	-56,9	-59,6	5,5	12,0
Diğer Yatırımlar	6,0	31,2	-22,8	-9,4
Resmî	-1,8	-1,8	-16,3	-6,9
Rezerv Varlıklar ⁽³⁾	-90,9	-158,4	-234,2	-232,6
Merkezî ve Doğu Avrupa⁽⁴⁾	23,4	33,3	32,4	37,2
Net Sermaye Akımları	17,6	47,7	37,9	46,6
Özel	12,1	55,3	51,5	53,2
Doğrudan Yatırımlar	24,2	25,1	14,9	22,7
Portföy Yatırımları	0,5	1,5	7,0	9,2
Diğer Yatırımlar	-12,6	28,7	29,6	21,2
Resmî	5,5	-7,6	-5,5	-6,6
Rezerv Varlıklar ⁽³⁾	5,8	-14,4	-13,6	-9,4

Kaynak: IMF World Economic Outlook (Eylül 2004).

(1) Ülkemizde uygulanan IMF Ödemeler Dengesi El Kitabı (1993) standart sunumuna göre hazırlanmıştır. Bu çerçevede, finansal hesaplar, net sermaye akımlarıyla rezerv değişimi kaleminin toplanmasıyla elde edilmektedir.

(2) IMF tahmini.

(3) (-) işareti artışı göstermektedir.

(4) AB'ye yeni giren 10 ülke ve Türkiye dâhil.

2004 yılında, gelişmekte olan ülkelerde, portföy yatırımı kaynaklı sermaye çıkışı gözlenirken, başta Asya ülkelerine olmak üzere, doğrudan yabancı yatırım kaynaklı sermaye girişi olmuştur. Sermaye girişleri özel kesim kaynaklı olurken,

Latin Amerika ülkeleri dışındaki gelişmekte olan ülkelerin ekonomilerinde, resmî sermaye çıkışı yaşanmıştır (Tablo I.2.1). Bu çerçevede, gelişmekte olan ülkelerin, toplam rezervlerinin 350 milyar ABD doları artış gösterdiği tahmin edilmektedir. Söz konusu rezerv artışının, büyük bir kısmının gelişmekte olan Asya ekonomilerinden kaynaklandığı tahmin edilmektedir.

TABLO I.2.2
DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR
(Milyar ABD doları)

	2002	2003	2004 ⁽¹⁾
TOPLAM	681	580	612
GELİŞMİŞ EKONOMİLER	490	380	321
Avrupa Birliği	374	308	165
Fransa	49	47	35
Almanya	36	13	-49
İngiltere	28	21	55
Lüksemburg	117	92	52
Avustralya	14	8	5
Kanada	21	7	12
Japonya	9	6	7
Amerika Birleşik Devletleri	63	30	121
GELİŞMEKTE OLAN EKONOMİLER	159	173	255
Afrika	12	15	20
Latin Amerika ve Karayipler	53	51	69
Brezilya	17	10	16
Şili	2	3	6
Meksika	15	11	18
Asya ve Pasifik	94	107	166
Çin ⁽²⁾	53	54	62
Hong Kong	10	14	33
Singapur	6	11	21
Orta ve Doğu Avrupa ⁽²⁾	31	27	36
Çek Cumhuriyeti	8	3	5
Polonya	4	4	5
Rusya	3	7	10

Kaynak: UNCTAD.

(1) Tahmin. 2004 tahminleri 101 ülke için mevcut ilk üç çeyrek verilerin yıllıklandırılması suretiyle yapılmıştır.

(2) AB'ye yeni giren 8 ülke (Çek Cumhuriyeti, Polonya, Macaristan, Slovakya, Slovenya, Litvanya, Letonya ve Estonya) ve Rusya'yı kapsamaktadır.

2004 yılında, dünyada toplam doğrudan yabancı yatırımların, bir önceki yıla göre yüzde 5,5 oranında arttığı tahmin edilmektedir (Tablo I.2.2). 2003 ve 2004 yıllarında, doğrudan yatırımların ulaştığı seviye, 2001 ve 2002 yıllarındaki gerçekleştirmelerin gerisinde yer almaktadır.

2004 yılında, dünyada toplam doğrudan yabancı yatırımların, bir önceki yıla göre yüzde 5,5 oranında arttığı tahmin edilmektedir.

Gelişmekte olan ülkelere, 2004 yılında yönelen doğrudan yabancı yatırımların, 2003 yılına göre yüzde 47 oranında artış gösterdiği tahmin edilmektedir. Bu göstergedeki en büyük belirleyicinin, Asya ülkelerine yapılan doğrudan yatırımlardaki artışın olduğu göze çarpmaktadır. Nitekim, 2004 yılında Asya ülkelerine yapılan doğrudan yabancı yatırımların, dünya geneli içindeki payı artmıştır. Çin'e yapılan doğrudan yatırımlar, 2004 yılında tarihî değeri olan 62 milyar ABD dolarına ulaştığı tahmin edilmektedir. Söz konusu ülkelere yapılan doğrudan yabancı yatırımların artmasında, bölgedeki yüksek oranlı büyüme, düşük işçilik maliyetleri, bölgedeki geniş pazar olanakları ve çok uluslu şirketlerin harcamalarındaki büyüme gibi faktörler önemli rol oynamıştır.

II

TÜRKİYE EKONOMİSİNDEKİ GELİŞMELER

GİRİŞ

Türkiye’de uzun yıllar süren yüksek enflasyon döneminin ardından, 2001 yılında uygulamaya konulan ekonomik program enflasyonu düşürmede başarılı olmuş ve 2004 yılı sonunda tüketici fiyatları enflasyonu yüzde 10’un altına gerilemiştir. 2002-2004 döneminde enflasyon oranı düşerken, Gayrî Safi Millî Hasıla (GSMH), son yıllar ortalamasının üzerinde bir büyüme kaydetmiştir. Makroekonomik göstergelerdeki bu iyileşme, gelecekle ilgili beklentileri olumlu yönde etkilemekle birlikte, ekonomide yapısal düzeydeki bazı risklerin varlığı devam etmektedir.

Uygulanan ekonomik programın 2004 yılı hedefleri, ekonomideki büyümeyi devam ettirmek, tüketici enflasyonunu hedeflenen düzeye indirmek, faiz dışı fazla hedefine ulaşmak ve böylelikle makroekonomik dengeler üzerinde baskı oluşturan kamu borç stokunu düşürmektir. Konulan hedeflere ulaşmak için maliye, para ve gelirler politikaları etkin olarak kullanılmıştır. Bu çerçevede, malî ve parasal disiplin önemli ölçüde sağlanmış, imalât sanayiinde reel ücretlerdeki artış verimlilik artışlarının gerisinde kalmış ve kamu kesimi çalışanlarının reel ücretlerinde düşüş ve maaşlarında sınırlı artışlar olmuştur.

Temel hedefi fiyat istikrarını sağlamak olan Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB), dalgalı kur rejimi çerçevesinde, 2004 yılında da gelecek dönem enflasyonuna odaklanan bir para politikası izlemiştir. Bu hedefe ulaşmak için, kısa vadeli faiz oranları temel politika aracı olarak kullanılmıştır. Ayrıca TCMB, temel hedefi olan fiyat istikrarını sağlamaya yönelik olarak malî piyasalardaki istikrarın devam etmesi yönünde de gerekli önlemleri almıştır. Bu çerçevede, Uluslararası Para Fonu (IMF) ile yapılan stand-by anlaşması çerçevesinde, uygulanmakta olan ekonomik programla uyumlu olarak, daraltıcı nitelikteki parasal performans ile parasal gösterge hedeflerine ulaşmak için gerekli politikalar TCMB tarafından yürütülmüştür. Bu uygulamalar sonucunda, Aralık 2004 sonu için, Para Tabanı ve Net Uluslararası Rezervlere (NUR) ilişkin performans ve Net İç Varlıklara (NİV) ilişkin gösterge niteliğinde konulan hedefler tutturulmuştur.

TCMB, 2002 ve 2003 yıllarında olduğu gibi, Hükümet ile ortak belirlenen enflasyon hedefine ulaşmak üzere, 2004 yılında da “örtük enflasyon hedeflemesi” politikası çerçevesinde para politikasını oluşturmuştur. Bu amaçla TCMB kısa vadeli faiz oranlarını politika aracı olarak kullanmıştır. Ayrıca, Hükümet kamu kesimi fiyat ayarlamalarını, kamu çalışanları maaşlarındaki artışı ve vergilerdeki değişimi, enflasyon hedefi çerçevesinde belirlemiştir. Bu politikaların yanı sıra Türk lirasında gözlenen değerlenme ithal girdi fiyatlarını düşürmüş ve bu durum enflasyon hedefine ulaşılmada katkı sağlamıştır. Verimlilik artışlarının reel ücret artışının üzerinde olması, fiyatlar üzerinde maliyet yönlü baskıların oluşmasını sınırlanmıştır. İç talep artışı 2001 yılında oluşan üretim açığının kapanmasına katkıda bulunmuş ancak, enflasyon hedefini tehdit edecek düzeyde olmamıştır. Buna karşın, 2004 yılında daha çok kiralardaki atalet nedeniyle hizmet grubu fiyatları enflasyonu, mal grubu fiyatları enflasyonu üzerinde gerçekleştirmiştir. Bu eğilimin 2005 yılında da devam etme olasılığı, bu yıla ilişkin enflasyon hedefi açısından bir risk unsuru oluşturmaktadır. Petrol ve tarım fiyatlarındaki hızlı artış, özellikle toptan eşya fiyatları enflasyonundaki düşüşü yavaşlatmış, ancak bu durum tüketici enflasyon hedefine ulaşmayı engelleyememiştir.

Enflasyonda yaşanan düşüşe paralel olarak, TCMB kısa vadeli faiz oranlarını, enflasyonist baskılara neden olabilecek iç ve dış talepteki gelişmeleri ve maliyetlerle ilgili riskleri dikkate alarak belirlemiş ve yıl boyunca dört defa faiz indirimine gitmiştir. 2004 yılı başında yüzde 26 olarak belirlenen Para Piyasası ve İstanbul Menkul Kıymetler Borsası (İMKB) Repo-Ters Repo Pazarı gecelik borçlanma faiz oranı, yıl sonu itibarıyla yüzde 18'e indirilmiştir. Ancak, kısa vadeli faiz oranlarındaki hızlı gerileme Hazine iç borçlanma ihalelerinde oluşan faiz oranlarında gözlenememiştir. Bunun başlıca nedeni ekonomik birimlerin risk algılamalarının yüksek düzeyini korumaya devam etmesidir. Ocak 2004'te yüzde 25,5 olan ortalama ihale faiz oranı, yılın ilk dört ayında düşme eğilimini sürdürmüştür. Ancak, Nisan ayında Kıbrıs'ta yapılan referandumla ilgili gelişmeler ve FED'in faizleri artırmasına ilişkin beklentiler, ihale faiz oranlarını Mayıs ayında artırıcı yönde etkilemiştir. Mayıs ayından sonra faiz oranları tekrar düşme eğilimine girmiş ve ortalama ihale faiz oranı Aralık ayında yüzde 23,1 düzeyinde gerçekleşmiştir.

Yüksek kamu kesimi borç stoku ve diğer yapısal sorunların neden olduğu yüksek risk primi, TCMB kısa vadeli faiz oranlarıyla ikincil piyasa faiz oranları arasındaki ilişkiyi sınırlamaya 2004 yılında da devam etmiştir. Bu durum, reel faiz oranlarının 2004 yılında da yüksek düzeyde gerçekleşmesine neden olmuştur. Uygulanan sıkı maliye politikası çerçevesinde, toplam kamu kesimi için belirlenen GSMH'nin yüzde 6,5'i oranındaki faiz dışı fazla hedefinin gerçekleşmesi

beklenmektedir. Reel faizlerin yüksek düzeyini korumaya devam etmesi, faiz dışı fazla hedefine ulaşılmasına engel olmamıştır. Ancak, yüksek reel faizler, uygulanmakta olan ekonomik program için bir tehdit olmaya devam etmektedir. Nitekim, yüksek reel faizler, enflasyon hedefini ve sürdürülebilir bir büyümeyi olumsuz yönde etkileyen kamu borç stokunun küçültülmesini zorlaştırmaktadır.

Yaşanan ekonomik krizden sonra uygulanmaya başlanan ekonomik programın öngördüğü politikaların kararlılıkla sürdürülmesi sonucunda, tüketici ve yatırımcı güveni artmıştır. Buna bağlı olarak enflasyondaki atalet önemli ölçüde ortadan kalkmış ve yüksek bir büyüme eğilimi yakalanmıştır. 2004 yılının ilk yarısında GSMH, yüzde 14,4 oranında yüksek bir büyüme göstermiştir. Ancak, yılın üçüncü çeyreğinde ekonomik büyümede bir yavaşlama gözlenmiş ve GSMH bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 4,7 oranında artış göstermiştir. Böylece, GSMH 2004 yılının ilk dokuz ayında, bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 9,7 oranında bir büyüme kaydetmiştir. Sıkı maliye politikasının bir sonucu olarak kamu kesimi tüketim ve yatırım harcamaları, yılın ilk dokuz ayında sırasıyla yüzde 4,8 ve 10,7 oranlarında gerilemiştir. Buna karşın, özel kesim tüketim harcamaları yüzde 10,8 ve makine-teçhizat yatırımlarındaki hızlı artıştan dolayı özel kesim yatırım harcamaları ise yüzde 54,6 oranında artış göstermiştir.

Yılın ilk yarısında gerçekleşen yüksek oranlı büyüme, başta dayanıklı tüketim malları ve makine-teçhizat yatırımları olmak üzere genel olarak özel harcamalarda görülen yüksek oranlı artışlardan kaynaklanmıştır. Olumlu makroekonomik ortam tüketici güvenliğini artırmış, bu gelişmelere tüketici kredisi faiz oranlarının düşük seviyelere gerilemesi ve uzayan vadelerde taksitlendirme olanakları da eşlik etmiştir. Bu durum özellikle dayanıklı ve yarı dayanıklı tüketim mallarına yönelik ertelenmiş harcamaları harekete geçirmiştir. Bu süreç, Türk lirasının yabancı para birimleri karşısındaki güçlü konumuna bağlı olarak ithalâtın artmasıyla desteklenmiştir. Yatırımcı güvenindeki gelişme, ucuz ithal girdi avantajıyla birleşerek makine-teçhizat yatırım harcamalarında hızlı bir artışa neden olmuştur.

Ancak, yılın üçüncü üç aylık döneminde, kamu bankalarının tüketici kredilerine sınırlama getirmesi, Hükümetin Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu (KKDF) artırımı, otomobil alımlarında uygulanan hurda indiriminin yarıya indirilmesi gibi iç talebi sınırlandırıcı önlemlerin yanı sıra, uluslararası piyasalarda yükselen ham petrol fiyatlarının getirdiği belirsizlikler, tüketim talebini olumsuz etkilemiş ve kredi kullanımının yavaşlamasına neden olmuştur. Bu gelişmelere ek olarak Kasım ayındaki Özel Tüketim Vergisi (ÖTV) artışının da etkisiyle, artış hızı gerileyen yurt içi otomobil satışları ve son döneme ilişkin sanayi üretimi gelişmeleri, tüketim talebindeki yavaşlamanın yılın son üç aylık döneminde de

devam ettiğini göstermektedir. Ekonomide gözlenen yavaşlamaya rağmen, IMF ile yeni bir stand-by anlaşmasının imzalanacak olması ve AB üyelik müzakerelerine 3 Ekim 2005 tarihinde başlanacak olması, önümüzdeki yılda da makroekonomik istikrarın devam edeceğine dair beklentileri güçlendirmektedir.

2004 yılında ihracat, geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 32,8 gibi yüksek bir oranda artış göstermiş ve sanayi üretimi artışına önemli ölçüde katkıda bulunmuştur. Verimlilik artışının reel ücretlerdeki artışın üzerinde kalması sonucunda, reel birim ücretler gerilemeye devam etmiştir. Bu durum, firmaların dış pazarlardaki rekabet gücünü korumasını sağlamış, ihracatın artmasında etkili olmuştur. Aynı dönemde ithalât yüzde 40,1 artarak ihracattaki artışın üzerinde gerçekleşmiştir. İthalat artışında en önemli katkı, üretim ve ihracat artışlarına paralel olarak ara malları ithalâtından gelmiştir. Türk lirasının güçlü düzeyini koruması da ithalât artışını desteklemiştir. Öte yandan, 2004 yılının üçüncü üç aylık döneminde, özel tüketim harcamalarının artış oranı yılın ilk yarısına göre düşmüştür. Bu çerçevede, tüketim malları ithalâtı artış oranı da yılın ilk yarısına kıyasla gerilemiştir. Mevcut veriler cari işlemler açığının 2004 yılı sonunda GSMH'nin yüzde 5,2'si düzeyinde gerçekleşeceğini göstermektedir. Hizmet gelirlerinin turizm gelirlerindeki hızlı artışa bağlı olarak artmasına rağmen yüksek dış ticaret açığı cari işlemler dengesinin temel belirleyicisi olmuştur.

Ekonominin yüksek oranda büyümesine karşın istihdamdaki artış sınırlı düzeyde kalmıştır. Devlet İstatistik Enstitüsünün (DİE) Hanehalkı İşgücü Anketi sonuçları 2004 yılının dördüncü üç aylık dönemi itibarıyla toplam istihdamın önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 5,1 oranında arttığını göstermektedir. İstihdamdaki artış, özel sektörde düzenli bir işte çalışanların artmasından kaynaklanmıştır. Uygulanan ekonomik program sıkı maliye politikası çerçevesinde kamu kesiminde etkinliği artırmayı hedeflemiş ve bu çerçevede kamu istihdamı yüzde 6,4 oranında gerilemiştir. İstihdamdaki sınırlı artışla birlikte, iş gücü arzındaki artıştan dolayı işsizlik oranında bir artış olmuştur.

II.1. GENEL DENGE

Türkiye ekonomisinin 2002 ve 2003 yıllarında girdiği büyüme süreci, 2004 yılında hızlanarak sürmüştür (Tablo II.1.1). Bu dönemde ekonomik programın kararlılıkla sürdürülmesi sonucunda, iktisadî temeller daha da güçlenmiştir. Buna bağlı olarak oluşan güven ortamında, Türk lirasının yabancı para birimleri karşısında güçlenmesi, faiz oranlarındaki gerileme ve makroekonomik hedeflere ulaşılacağına ilişkin olumlu beklentiler neticesinde yüksek oranlı büyüme sağlanmıştır.

TABLO II.1.1
TEMEL EKONOMİK GÖSTERGELER

	2001	2002	2003	2004
GSMH (Trilyon TL, Cari Fiyatlarla)	176.484	275.032	356.681	424.129 ⁽¹⁾
Büyüme Hızı, GSYİH (Yüzde)	-7,5	7,9	5,8	9,6 ⁽¹⁾
Büyüme Hızı, GSMH (Yüzde)	-9,5	7,9	5,9	10,0 ⁽¹⁾
Nüfus ⁽²⁾ (Milyon Kişi, Yıl Ortası)	68,4	69,4	70,4	71,3 ⁽¹⁾
İstihdam ⁽³⁾ (Milyon Kişi)	21,5	21,4	21,1	21,7 ⁽⁴⁾
İhracat (Milyar ABD doları, FOB)	31,3	36,1	47,3	63,0
İthalât (Milyar ABD doları, CIF)	41,4	51,6	69,3	97,3
Cari İşlemler Dengesi (Milyar ABD doları)	3,4	-1,5	-8,0	-15,5
Cari İşlemler Dengesi/GSMH ⁽⁵⁾	2,3	-0,8	-3,3	-5,2 ⁽⁶⁾
Dış Borç Stoku/GSMH (Yüzde)	79,1	71,4	61,0	53,9 ⁽⁷⁾
Kamu Kesimi Borçlanma Gereği/GSMH (Yüzde)	16,4	12,7	9,4	5,0 ⁽⁶⁾
İç Borç Stoku/GSMH (Yüzde)	69,2	54,5	54,5	52,9 ⁽⁶⁾
Toplam Kamu Borç Stoku ⁽⁸⁾ /GSMH (Yüzde)	101,3	89,4	84,0	79,0 ⁽⁷⁾
Toplam Kamu Kesimi Faiz Dışı Fazlası/GSMH ⁽⁹⁾ (Yüzde)	5,8	4,6	6,6	6,5 ⁽¹⁰⁾
Vergi Gelirleri/GSMH (Yüzde)	22,5	21,8	23,6	23,5 ⁽¹¹⁾
Toptan Eşya Fiyat Endeksi ⁽¹¹⁾	88,6	30,8	13,9	13,8
Tüketici Fiyat Endeksi ⁽¹¹⁾	68,5	29,7	18,4	9,3

Kaynak: DİE, DPT, HM, TCMB.

(1) DPT tahmini.

(2) DİE, 2000 yılı genel nüfus sayımı sonuçlarından yararlanılarak tahmin edilmiştir.

(3) Hanehalkı iş gücü istatistikleri.

(4) Hanehalkı iş gücü anketinin dört dönem için verilerinin ortalaması alınarak hesaplanmıştır.

(5) Hesaplamalarda ABD doları için yıllık ortalama alış kuru kullanılmıştır.

(6) Gerçekleşme tahmini.

(7) Eylül 2004 itibarıyla.

(8) Toplam kamu borç stoku, konsolide bütçe iç borç stokuyla toplam kamunun dış borç stoku toplamından oluşmaktadır. Dış borç stoku verileri Türk lirasına dönüştürülürken, ABD doları alış kuru yıl ortalaması değeri kullanılmıştır.

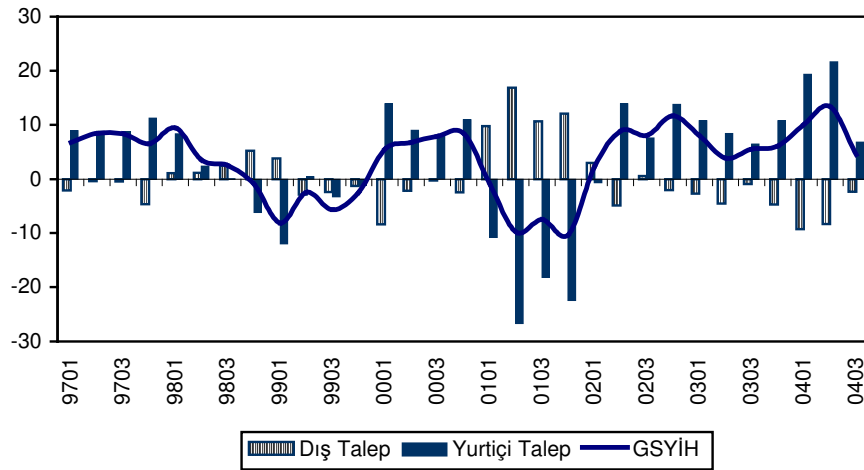
(9) DPT, IMF tanımlı.

(10) Yıl sonu hedefi.

(11) Yıllık yüzdelerik değişim, 1994=100.

Ekonomik programın önceki iki yılda makroekonomik hedeflere ulaşma konusundaki başarısı, 2004 yılı başında ekonomik birimlerin beklentilerini olumlu etkilemiştir. Yıl içinde enflasyon oranlarının hedef dâhilinde gerçekleşmesi ekonomi politikalarına duyulan güvenin artmasına katkıda bulunmuştur. Ekonomideki belirsizliklerin önemli ölçüde ortadan kalkması sonucunda, enflasyondaki düşüş sürecine paralel olarak faiz oranları da gerilemiştir. Ayrıca, güçlenen iktisadî temeller doğrultusunda Türk lirası yabancı para birimleri karşısında değer kazanmıştır. Türk lirasının güçlü konumu ve ekonominin gidişatına ilişkin olumlu beklentiler çerçevesinde kredi imkânlarının genişlemesi, özellikle ertelenmiş tüketim ve yatırım harcamaları için uygun bir ortam yaratmıştır. Bu gelişmeler, özellikle 2004 yılının ilk yarısında kredi kullanımının ve özel tüketim harcamalarının hızla artmasına neden olmuştur. Öte yandan, kredi maliyetlerindeki gerileme ve olumlu beklentiler çerçevesinde özel firmalar gerek yurt içi gerekse yurt dışı kaynaklardan daha yoğun bir şekilde yararlanmış ve yatırım harcamalarını hızlandırmıştır. 2004 yılında verimlilik artışlarının ve birim ücretlerdeki düşük seviyelerin getirdiği yüksek ihracat performansı sürerken, ekonomideki hızlı büyüme sürecine iç talep koşulları da güçlenerek katkı sağlamıştır. Bu çerçevede, GSMH 2004 yılının ilk dokuz aylık döneminde geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 9,7 oranında büyümüştür (Tablo II.1.2).

GRAFİK II.1.1
GSYİH BÜYÜMESİNE KATKILAR

Kaynak: DİE.

Ekonomide meydana gelen büyüme talep yönüyle incelendiğinde, 2004 yılının ilk dokuz aylık döneminde GSYİH büyümesine en yüksek katkıyı özel harcamaların yaptığı görülmektedir. Stok birikimi 2002 ve 2003 yıllarından sonra 2004 yılının ilk dokuz aylık döneminde de büyümeye pozitif katkı sağlarken, net ihracat bileşeninin büyümeye olumsuz katkı yaptığı görülmektedir (Grafik II.1.1). Bu dönemde, toplam yurt içi talep yüzde 15,3 oranında artarken, toplam nihaî yurt içi talepteki artış yüzde 15,7 olarak gerçekleşmiştir. 2004 yılında, uygulanmakta olan sıkı maliye politikası çerçevesinde gerileyen kamu tüketim ve yatırım harcamalarının sınırlandırıcı etkisine rağmen, iç talep canlanması 2003 yılına kıyasla hızlanmıştır.

2004 yılında kamu tüketim ve yatırım harcamalarının sınırlandırıcı etkisine rağmen iç talep canlanması 2003 yılına kıyasla hızlanmıştır.

TABLO II.1.2
GAYRÎ SAFİ YURT İÇİ HASILA VE ANA SEKTÖRLERDE
YILLIK BÜYÜME⁽¹⁾
(Yüzde)

	2002		2003					2004			
	I	II	III	IV	Toplam	I	II	III	Toplam ⁽²⁾		
GSMH	7,9	7,4	3,6	5,6	7,2	5,9	12,4	14,4	4,7	9,7	
GSYİH	7,9	8,1	3,9	5,5	6,1	5,8	10,1	13,4	4,5	8,7	
Tarım	6,9	2,0	-0,8	-0,6	-9,6	-2,5	-7,5	3,4	-1,6	-1,2	
Sanayi	9,4	8,8	4,2	9,1	9,2	7,8	10,3	14,9	6,6	10,5	
İmalât Sanayii	10,4	10,4	4,9	9,5	10,0	8,6	11,3	16,1	7,0	11,4	
Hizmetler	6,0	7,0	3,0	4,7	6,4	5,2	8,7	11,8	4,6	8,0	
Ticaret	11,0	10,6	5,8	7,4	9,2	8,1	16,3	19,1	7,1	13,3	
İnşaat Sanayii	-5,6	-13,8	-12,7	-12,3	1,3	-9,0	2,9	0,2	-1,0	0,4	
Ulaştırma ve											
Haberleşme	6,0	13,1	5,2	8,1	7,5	8,4	4,3	10,7	3,8	6,1	
İthalât Vergisi	24,7	19,0	20,0	26,8	23,7	22,6	33,8	33,2	20,0	28,4	

Kaynak: DİE.

(1) 1987 üretici fiyatlarıyla.

(2) İlk dokuz ay.

Özel tüketim harcamaları, 2004 yılının ilk dokuz aylık döneminde geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 10,8 oranında artış göstermiştir (Tablo II.1.3). Alt kalemler itibarıyla incelendiğinde ise aynı dönemde dayanıklı tüketim mallarının yanı sıra, yarı-dayanıklı ve dayanıksız tüketim mallarına yönelik harcamaların oldukça yüksek oranlarda arttığı görülmektedir. Ancak bu dönemde gıda harcamalarının geçen yılın aynı dönemine göre gerilemesi, iç talep artışının tüketici gruplarına dengeli dağılmadığını göstermektedir. Özel tüketim harcamalarındaki canlanmanın belirli mal gruplarıyla sınırlı kalmasında uygulanan sıkı gelirler politikası etkili olmuştur.

Özel tüketim harcamalarındaki canlanmanın belirli mal grupları ile sınırlı kalmasında uygulanan sıkı gelirler politikası etkili olmuştur.

TABLO II.1.3
BAŞLICA HARCAMA GRUPLARI
(1987 Fiyatlarıyla, Yıllık Yüzelik Değişim)

	2002	2003	2004			Toplam ⁽¹⁾
			I	II	III	
Tüketim Harcamaları	2,5	5,6	9,9	13,6	5,4	9,3
Kamu	5,4	-2,4	2,4	-7,9	-7,1	-4,8
Özel	2,1	6,6	10,6	16,4	6,7	10,8
Dayanıklı Tüketim Malı	2,1	24,0	49,7	61,7	29,3	46,1
Sabit Sermaye Yatırımı	-0,9	10,0	52,6	51,7	23,5	41,1
Kamu	8,8	-11,5	-11,3	-9,1	-11,8	-10,7
Özel	-5,3	20,3	60,6	68,7	35,8	54,6
Makine-Teçhizat	4,4	46,1	89,6	97,6	54,8	81,0
İnşaat	-14,3	-11,4	5,1	6,2	7,0	6,2
Stok Değişimi ⁽²⁾	7,1	3,0	3,1	1,4	-1,1	0,9
Mal ve Hizmet İhracatı	11,1	16,0	10,3	15,7	7,8	11,0
Mal ve Hizmet İthalâtı	15,8	27,1	31,2	32,7	16,0	26,5
Toplam Yurt İçi Talep	9,3	9,3	19,1	21,1	7,3	15,3
Toplam Nihai Yurt İçi Talep	1,8	6,5	17,5	22,5	9,0	15,7
GSYİH (Harcama)	7,8	5,8	10,1	13,4	4,5	8,7

Kaynak: DİE.

(1) İlk dokuz ay.

(2) GSYİH büyümesine katkı, yüzde puan.

Kamu tüketim harcamaları 2004 yılının ilk dokuz aylık döneminde geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 4,8 oranında, kamu yatırım harcamaları ise yüzde 10,7 gibi yüksek bir oranda gerileyerek ekonominin büyümesini sınırlandırmıştır. Uygulanmakta olan sıkı maliye politikası çerçevesinde belirlenen faiz dışı bütçe fazlası hedefi nedeniyle artırılan tasarruf tedbirleri, kamu sektörü tüketim ve yatırım harcamalarının düşük bir seviyede kalmasına neden olmuştur. Bu çerçevede, kamu harcamalarının yılın ilk dokuz aylık döneminde GSYİH büyümesine katkısı eksi 0,7 puan olmuştur.

Kararlılıkla uygulanan makroekonomik program, belirsizlikleri ve risk primini azaltarak faiz oranlarının gerilemesini sağlamıştır. Faiz oranlarındaki düşüşün yanı sıra, mali piyasalardaki istikrar sürecinde Türk lirasının yabancı para birimleri karşısında güçlenmesi, yatırımlar için uygun bir ortam oluşturmuştur. Nitekim, özel yatırım harcamaları 2004 yılının ilk dokuz aylık döneminde geçen yılın aynı dönemine göre, makine-teçhizat yatırımlarında meydana gelen hızlı artışa paralel olarak yüzde 54,6 oranında yükselmiştir. Yatırım harcamalarının yükselmesi sermaye-emek oranının artmasını, dolayısıyla verimlilik artışlarının sürmesini ve maliyet koşullarının olumlu seviyelerde olmasını sağlamıştır. Ayrıca,

potansiyel üretim düzeyini etkileyen yatırımlardaki artışlar hızlı ekonomik büyümenin fiyatlar üzerinde baskı yaratmasını da engellemiştir. İstikrarlı ve sürdürülebilir büyüme açısından önem arz eden yatırımlar, gelecek dönemlere ilişkin beklentilerin olumlu olduğunu göstermektedir.

TABLO II.1.4
FİYATLAR
(Yıllık Ortalama Yüzdelerik Değişim, 1994=100)

	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Tüketici Fiyatları Endeksi	65,0	54,6	54,4	45,0	25,3	10,6
Toptan Eşya Fiyat Endeksi	53,2	51,1	61,6	50,1	25,5	11,1
Tarım Fiyatları Endeksi	41,8	37,9	42,2	56,4	33,9	13,6
İmalât Sanayii Fiyatları Endeksi	57,4	55,7	66,7	48,3	23,8	11,1
Çiftçinin Eline Geçen Fiyatlar Endeksi	52,2	42,6	40,9	54,3	36,6	12,0

Kaynak: DİE.

Mal ve hizmet ihracatı, 2004 yılının ilk dokuz aylık döneminde, geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 11 oranında artarak, ekonominin büyümesine katkıda bulunmuştur. Bu dönemde, verimlilik artışlarıyla birlikte birim ücretlerdeki düşük seviyelerin korunması, firmaların uluslararası piyasalardaki rekabet gücünü olumlu etkilemiş ve yüksek ihracat performansının temel belirleyicisi olmuştur. İhracat artışlarına ek olarak iç talepte gözlenen canlanma, sanayi üretiminin ve dolayısıyla, ara malı ve hammadde ithalâtının yüksek bir oranda artmasına neden olmuştur. 2004 yılında Türk lirasının yabancı para birimleri karşısında değer kazanması da, ithal mallara olan talebi artırmıştır. Böylece, mal ve hizmet ithalâtı yılın ilk dokuz aylık döneminde, geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 26,5 oranında artmıştır.

2004 yılında özel tüketim harcamalarındaki yüksek oranlı artışların belirli mal gruplarıyla sınırlı kalması, tüketici fiyatları üzerinde talep yönlü bir baskı oluşmasını engellemiştir.

2004 yılında, özel tüketim harcamalarındaki yüksek oranlı artışların belirli mal gruplarıyla sınırlı kalması, tüketici fiyatları üzerinde talep yönlü bir baskı oluşmasını engellemiştir. Verimlilik kazanımlarının yanı sıra enerji fiyatları, reel kur ve birim ücretler gibi maliyet unsurlarındaki olumlu gidişat da, tüketici fiyatlarının artış hedefinin altında kalmasına katkıda bulunmuştur (Tablo II.1.4). Ayrıca, önceki iki yılda olduğu gibi 2004 yılında da görece fiyat hareketleri çiftçinin lehine olmuştur.

II.1.1. Ekonominin Arz Yönü: Sektörel Gelişmeler ve İthalât

II.1.1.A. Sektörel Üretim Gelişmeleri

a. Tarım

Tarım sektörü katma değeri 2004 yılının ilk dokuz aylık döneminde, bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 1,2 oranında azalmıştır.

Tarım sektörü katma değeri 2003 yılında yüzde 2,5 oranında gerilerken, 2004 yılının ilk dokuz aylık döneminde, geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 1,2 oranında azalmıştır (Tablo II.1.5). 2004 yılında tarım sektörü katma değerindeki gerileme, çiftçilikteki üretim daralmasından kaynaklanmıştır.

TABLO II.1.5
TARIM SEKTÖRÜ KATMA DEĞERLERİ
(Yüzdellik Değişim, 1987 Yılı Üretici Fiyatlarına Göre)

	Dokuz Aylık		2004 ⁽¹⁾		
	2003	2004	I	II	III
Çiftçilik, Hayvancılık ve Tarım Sanatları Katma Değeri	-0,2	-2,0	-9,0	0,6	-1,9
Ormancılık Katma Değeri	-4,9	11,6	-4,6	35,0	8,0
Balıkçılık Katma Değeri	3,5	6,6	2,0	14,1	5,3
Tarım Sektörü Katma Değeri	-0,4	-1,2	-7,5	3,4	-1,6

Kaynak: DİE.
(1) Geçici.

Çiftçilik ve hayvancılık sektörü katma değeri, 2004 yılının ilk üç aylık döneminde, yüzde 9 oranında gerilerken, yılın ikinci üç aylık döneminde yüzde 0,6 oranında artış göstermiş, üçüncü üç aylık dönemde ise yüzde 1,9 oranında azalmıştır. Yılın ilk dokuz aylık döneminde ise çiftçilik ve hayvancılık sektörü toplam katma değerindeki gerileme, yüzde 2 olarak gerçekleşmiştir.

Ormancılık sektörü katma değeri, 2004 yılının ilk dokuz aylık döneminde, geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 11,6 oranında, balıkçılık sektörü katma değeri ise, aynı dönemde, yüzde 6,6 oranında artış göstermiştir.

b. Sanayi

Sanayi katma değeri, 2004 yılının ilk dokuz aylık döneminde, bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 10,5 oranında artmıştır.

Sanayi sektörü katma değeri, 2003 yılı genelinde yüzde 7,8 oranında artışın ardından, 2004 yılının ilk dokuz aylık döneminde, bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 10,5 oranında büyümüştür (Tablo II.1.2). Bu dönemde, ihracattaki yüksek performansın yanı sıra, özellikle yılın ikinci üç aylık döneminde hızlanan iç talep canlanması, sanayi sektörü katma değerinin artmasında önemli rol oynamıştır.

DİE Üç Aylık Sanayi Üretim Endeksi verilerine göre toplam sanayi üretimi, 2004 yılında, bir önceki yıla göre yüzde 9,8 oranında artmıştır. Alt sektörler itibarıyla incelendiğinde, 2004 yılında madencilik sektörü üretimi yüzde 4,0, imalât sanayii üretimi yüzde 10,4; elektrik-gaz-su-sektörü üretimi ise yüzde 6,8 oranında artmıştır. Bu dönemde imalât sanayii seçilmiş alt sektörler itibarıyla incelendiğinde, gıda, tekstil ve petrol ürünleri imalâtı dışındaki tüm sektörlerde, üretimin arttığı görülmektedir (Tablo II.1.6).

TABLO II.1.6
SANAYİ ÜRETİMİ
(Bir Önceki Yılın Aynı Dönemine Göre Yüzdeler Değişim)

	2002	2003	2004				Yıllık
			I	II	III	IV	
TOPLAM SANAYİ	9,5	8,7	10,6	16,2	8,5	4,4	9,8
MADENCİLİK	-8,3	-3,4	-9,8	10,1	6,9	7,7	4,0
İMALÂT SANAYİİ	10,9	9,3	12,0	17,2	8,7	4,2	10,4
Gıda	2,9	7,6	-2,4	2,6	-0,2	-2,1	-0,4
Tekstil	12,5	2,1	1,6	-1,4	-1,4	-4,6	-1,4
Petrol Ürünleri	9,1	3,1	0,3	4,3	-13,6	-8,0	-4,6
Kimyasal Maddeler	14,2	8,8	9,1	27,9	19,2	8,2	16,1
Ana Metal Sanayii	10,1	11,9	12,6	11,9	12,5	9,7	11,6
Makine-Teçhizat	21,4	22,4	36,5	46,6	26,1	18,0	31,0
Taşıt Araçları	27,1	47,6	74,1	84,2	58,1	15,8	53,3
KAMU İMALÂT SANAYİİ	4,7	2,1	1,1	1,7	-3,8	-0,5	-0,4
ÖZEL İMALÂT SANAYİİ	12,4	11,0	14,4	20,5	11,4	5,2	12,7
ENERJİ	5,4	8,5	6,5	8,4	7,0	5,6	6,8

Kaynak: DİE, 1997 temel yılı Üçer Aylık Sanayi Üretim Endeksi.

DİE Üç Aylık Sanayi Üretim Endeksi verilerine göre taşıt araçları sanayii üretimi, 2004 yılında, bir önceki yıla göre yüzde 53,3 oranında artmıştır. Bu sektörde meydana gelen hızlı üretim artışında, ihracatta gözlenen yüksek performansın yanı sıra iç talepte gözlenen canlanma da etkili olmuştur. Ayrıca, özel firmaların yatırım eğilimindeki iyileşmeye paralel olarak, 2004 yılında, bir önceki yıla göre ana metal ve makine teçhizat üretimleri, sırasıyla yüzde 11,6 ve yüzde 31 oranında artmıştır. Bunun yanı sıra, aynı dönemde, gıda sektörü üretimi, geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 0,4 oranında azalmıştır.

c. Hizmetler

Hizmetler sektörü katma değeri, 2004 yılının ilk dokuz aylık döneminde, bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 8 oranında artmıştır (Tablo II.1.2). Sanayi üretimiyle ithalâta gözlenen olumlu gelişmeler, başta toptan-perakende ticaret ile

Hizmetler sektörü katma değeri, 2004 yılının ilk dokuz aylık döneminde, bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 8 oranında artmıştır.

ulaştırma-haberleşme sektörleri olmak üzere, hizmetler sektörü katma değeri artışına neden olmuştur. Bu dönemde, hizmetler sektörünün tüm alt gruplarında, geçen yılın aynı dönemine göre katma değer artışı görülmüştür.

İnşaat sektörü katma değeri, 2004 yılının ilk dokuz aylık döneminde, geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 0,4 gibi sınırlı bir oranda artmıştır. DİE tarafından yayımlanan inşaat istatistiklerine göre, 2004 yılının ilk dokuz aylık döneminde yapı ruhsatı verilen yapıların alanında yüzde 43,3 oranında artış olurken, yapı kullanma izin belgesi verilen yapıların alanında ise yüzde 0,6 oranında azalma görülmüştür. Uygulanmakta olan sıkı maliye politikası çerçevesinde, kamu sektörü yatırım harcamalarının gerilemeye devam etmesi, inşaat sektörünü olumsuz etkilemiş ve bu sektördeki canlanmayı geciktirmiştir.

II.1.1.B. Mal ve Hizmet İthalâtı

Toplam mal ve hizmet ithalâtı, 2004 yılının ilk dokuz aylık döneminde, bir önceki yılın aynı dönemine göre, yüzde 26,5 oranında artmıştır.

İç talepte ortaya çıkan sınırlı canlanmanın yanı sıra, sanayi üretiminin hızlı bir şekilde artması, mal ve hizmet ithalâtının, 2003 yılının ardından 2004 yılının ilk dokuz aylık döneminde de yükselmesine neden olmuştur. Sabit fiyatlarla toplam mal ve hizmet ithalâtı, 2004 yılının ilk dokuz aylık döneminde, yüzde 26,5 oranında yükselmiştir (Tablo II.1.7).

Ana sektörler itibarıyla incelendiğinde, 2004 yılında toplam ithalâtın yüzde 83'ünü oluşturan imalât sanayii ithalâtının, geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 44,2, tarım-ormancılık sektörü ithalâtının yüzde 7,2 ve madencilik-taşocakçılığı sektörü ithalâtının ise yüzde 21,7 oranında arttığı görülmektedir.

TABLO II.1.7
MAL VE HİZMET İTHALÂTI
(Milyar ABD doları)

	2002	2003	2004				Toplam
			I	II	III	IV	
İthalât (CIF)	51,6	69,3	20,9	24,4	25,1	27,0	97,3
Turizm Giderleri	1,9	2,1	0,6	0,6	0,7	0,6	2,5
Diğer Hizmet Giderleri ⁽¹⁾	6,9	8,5	2,3	2,6	3,1	3,3	11,3
TOPLAM	60,3	80,0	23,7	27,6	28,9	30,8	111,1
Mal ve Hizmet İthalâtı (yüzde) ⁽²⁾	15,8	27,1	31,2	32,7	16,0	-	26,5 ⁽³⁾

Kaynak: TCMB, DİE.

(1) Turizm giderleri hariç.

(2) DİE, 1987 fiyatlarıyla yüzdelerik değişim.

(3) Ocak-Eylül dönemi itibarıyla.

II.1.2. Ekonominin Talep Yönü: İç Talep ve İhracat

II.1.2.A. İç Talep: Yatırım ve Tüketim

Türkiye ekonomisi, 2002 ve 2003 yıllarını takiben 2004 yılının ilk dokuz aylık döneminde de büyümeye devam etmiştir. 2001 yılındaki krizin ardından uygulanmaya konulan ekonomik program sonucunda, enflasyon oranı düşmüş, ekonomik gidişata güven artmış ve iç talep canlanması hızlanmıştır.

Türkiye ekonomisi, 2004 yılının ilk dokuz aylık döneminde de büyümeye devam etmiştir.

TABLO II.1.8
TOPLAM TÜKETİM HARCAMALARINDA GELİŞMELER
(1987 Fiyatlarıyla Bir Önceki Yılın Aynı Dönemine Göre Yüzdelerlik Değişim)

	2002	2003	2004			
			I	II	III	9 Aylık
Toplam Tüketim Harcamaları	2,5	5,6	9,9	13,6	5,4	9,3
Devletin Nihai Tüketim Harcamaları	5,4	-2,4	2,4	-7,9	-7,1	-4,8
Maaş-Ücret	0,7	0,8	1,4	1,0	1,1	1,2
Diğer Cari	10,8	-5,9	5,3	-19,0	-16,1	-13,6
Özel Nihai Tüketim Harcamaları	2,1	6,6	10,6	16,4	6,7	10,8
Gıda	1,1	4,1	0,9	0,3	-1,2	-0,2
Dayanıklı Tüketim Malları	2,1	24,0	49,7	61,7	29,3	46,1
Yarı Dayanıklı ve Dayanaksız Tüketim Malları	3,0	2,1	4,9	31,2	18,3	16,8
Enerji, Ulaştırma, Haberleşme	-0,2	2,2	-3,3	2,5	-0,7	-0,5
Hizmetler	8,5	7,5	10,1	14,3	5,5	9,4
Konut Sahipliği	1,8	1,4	1,9	1,4	1,3	1,6

Kaynak: DİE.

Kamu tüketim harcamaları, 2004 yılının ilk dokuz aylık döneminde, geçen yılın aynı dönemine göre, yüzde 4,8 oranında azalmıştır. Bu dönemde, uygulanmakta olan sıkı maliye politikası, kamu harcamalarının gerilemesine neden olmuştur. 2004 yılının ilk dokuz aylık döneminde, kamu tüketim harcamalarında “maaş ve ücret” kalemi, yüzde 1,2 oranında artarken, “diğer cari” harcamalar ise, yüzde 13,6 oranında azalmıştır (Tablo II.1.8).

Özel nihaî tüketim harcamaları, 2004 yılının ilk dokuz aylık döneminde yüzde 10,8 oranında artmıştır. Özel tüketim harcamalarının alt kalemlerine bakıldığında, bu dönemde gıda ve enerji, ulaştırma, haberleşme dışındaki tüm harcama gruplarında artış gerçekleşmiştir. En yüksek artış oranının dayanıklı tüketim mallarındaki harcamalarda olduğu gözlenmektedir (Tablo II.1.8).

Hedeflenen malî disiplin çerçevesinde, 2004 yılının ilk dokuz aylık döneminde, kamu sabit sermaye yatırım harcamaları yüzde 10,7 oranında

azalmıştır. Aynı dönemde özel sabit sermaye yatırım harcamaları, yüzde 54,6 oranında, özel sektör makine-teçhizat yatırımları ise yüzde 81 oranında artmıştır. Malî piyasalardaki istikrar ortamından dolayı gerileyen faiz oranları, yatırımcı güveninin artmasına sebep olmuş ve özel firmaların makine-teçhizat yatırımlarını gerçekleştirmelerine imkân sağlamıştır. İnşaat yatırımları ise 2003 yılının ilk dokuz aylık döneminde, kamu sektöründe yüzde 32,6 oranında düşerken, özel sektörde yüzde 6,2 oranında artmıştır.

II.1.2.B. Mal ve Hizmet İhracatı

Mal ve hizmet ihracatı, 2004 yılının ilk dokuz aylık döneminde, bir önceki yılın aynı dönemine göre, yüzde 11 oranında artmıştır (Tablo II.1.9).

Mal ve hizmet ihracatı, 2004 yılının ilk dokuz aylık döneminde bir önceki yılın aynı dönemine göre, yüzde 11 oranında artmıştır.

TABLO II.1.9
MAL VE HİZMET İHRACATI
(Milyar ABD doları)

	2002	2003	2004				Toplam
			I	II	III	IV	
İhracat	36,1	47,3	13,5	15,5	16,0	18,0	63,0
Bavul Ticareti	4,1	4,0	0,9	1,0	1,0	1,0	3,9
Turizm Gelirleri	8,5	13,2	1,7	3,3	7,7	3,2	15,9
Diğer Hizmet Gelirleri ⁽¹⁾	14,8	19,0	3,2	5,2	9,8	5,8	24,0
TOPLAM	63,4	83,4	19,3	25,0	34,4	28,1	106,8
Mal ve Hizmet İhracatı (yüzde) ⁽²⁾	11,1	16,0	10,3	15,7	7,8	-	11,0 ⁽³⁾

Kaynak: TCMB, DİE.

(1) Turizm gelirleri hariç.

(2) DİE, 1987 fiyatlarıyla yüzdelik değişim.

(3) Ocak - Eylül dönemi itibarıyla.

2002 ve 2003 yıllarını takiben 2004 yılında da, ihracattaki artış devam ederek ekonomik büyüme katkı sağlamıştır. İmalât sanayiinde verimliliğin artması ve birim ücretlerin düşük bir seviyede olması, ihracattaki artışların 2004 yılında da sürmesini sağlamıştır. 2004 yılında, 12 aylık ortalamalara göre, ihracat fiyatları yüzde 15,9, ihracat miktar endeksi ise yüzde 15,1 oranında artış göstermiştir.

II.1.3. İstihdam

2004 yılının dördüncü üç aylık döneminde, işsizlik oranı geçen yılın aynı dönemine göre azalarak yüzde 10 olarak gerçekleşmiştir.

DİE Hanehalkı İşgücü Anketi (HİA) sonuçlarına göre, 2003 yılının dördüncü üç aylık döneminde 20.811 bin kişi olan toplam istihdam, 2004 yılının aynı döneminde, ekonomide gözlenen canlanmanın sınırlı bir biçimde iş gücü piyasasına yansınmasıyla, yüzde 5,1 oranında artmış ve 21.870 bin kişi olarak gerçekleşmiştir. Toplam istihdam düzeyi, kentlerde yüzde 4,4 oranında, kırsal alanlarda yüzde 5,9 oranında artmıştır. Bu dönemde, toplam istihdamın yüzde

54,7'si kentsel, yüzde 45,3'ü ise kırsal alanlarda sağlanmıştır. Toplam iş gücü arzında da yüzde 4,7 oranında artış olmuştur. İşsizlik oranı, 0,3 puan azalarak, yüzde 10 olarak gerçekleşmiştir (Tablo II.1.10).

“İstihdamda olup da iş arayanlar ya da mevcut işinde veya bir başka işte daha fazla süre çalışmaya uygun olanlar” şeklinde tanımlanan eksik istihdam oranı, 2004 yılının dördüncü üç aylık döneminde, geçen yılın aynı dönemine göre 1,9 puan azalarak, yüzde 3,1 olarak gerçekleşmiştir. Eksik istihdam ile işsizlik oranının toplamından oluşan atıl iş gücü oranı ise, aynı dönemde yüzde 13,1 olmuştur. İşgücününün bir diğer önemli göstergesi olan iş gücüne katılma oranı, 2004 yılının dördüncü üç aylık döneminde, yüzde 48,4 olarak gerçekleşmiş ve bir önceki yıla göre 1,3 puan artmıştır. Bir önceki yılın aynı dönemiyle karşılaştırıldığında iş gücüne katılma oranı, erkeklerde 2,6 puan artarken, kadınlarda değişmemiştir (Tablo II.1.10).

TABLO II.1.10
İŞ GÜCÜ VE İSTİHDAM
(Bin Kişi, 15 ve Üzeri Yaş)

	2002	2003	2003	2004			
	Yıl	Yıl	IV	I	II	III	IV
	Ortalaması	Ortalaması					
15 ve Üzeri Yaştaki Nüfus	48.041	48.912	49.250	49.482	49.694	49.944	50.189
İş gücü	23.818	23.640	23.206	22.732	24.457	25.265	24.297
Kadın İş gücü/İş gücü (Yüzde)	28,4	27,7	26,9	24,6	26,6	27,6	26,1
İş gücüne Katılma Oranı (Yüzde)	49,6	48,3	47,1	45,9	49,2	50,6	48,4
Erkek	71,6	70,4	69,5	69,8	72,8	73,8	72,1
Kadın	27,9	26,6	25,1	22,5	26,0	27,7	25,1
İstihdam	21.354	21.147	20.811	19.902	22.188	22.874	21.870
Kent (Yüzde)	52,0	53,4	55,1	55,4	53,1	53,0	54,7
Kır (Yüzde)	48,0	46,6	44,9	44,6	46,9	47,0	45,3
Kadın İstihdamı/İstihdam (Yüzde)	28,7	27,9	27,2	25,0	26,9	27,6	26,1
İşsiz Sayısı	2.464	2.493	2.396	2.830	2.269	2.390	2.428
İşsizlik Oranı (Yüzde)	10,3	10,5	10,3	12,4	9,3	9,5	10,0
Kent	14,2	13,8	12,5	15,6	12,8	13,2	13,3
Kır	5,7	6,5	7,5	8,2	4,9	4,8	5,6
Eksik İstihdam/İş gücü (Yüzde)	5,4	4,8	5,0	5,2	4,1	4,0	3,1
Atıl İş gücü (Yüzde)	15,8	15,4	15,3	17,6	13,4	13,5	13,1

Kaynak: DİE.

Kentlerdeki işsizlik oranı, 2003 yılının dördüncü üç aylık döneminde yüzde 12,5 iken, bu oran 2004 yılının aynı döneminde, yüzde 13,3'e yükselmiştir. Kırsal

alandaki işsizlik oranı ise 2003 yılının dördüncü üç aylık döneminde, yüzde 7,5 iken 2004 yılının aynı döneminde yüzde 5,6'ya düşmüştür. 2004 yılının dördüncü üç aylık döneminde işsiz sayısı, bir önceki yılın aynı dönemine göre 32 bin kişi artarak 2.428 bin kişiye yükselmiştir. Bu dönemde, Türkiye genelinde işsizlerin yüzde 48,3'ünü (1.172 bin kişi) işini kaybedenler, yüzde 16,8'ini (408 bin kişi) işinden ayrılanlar, yüzde 25,1'ini (610 bin kişi) ise ilk kez iş arayanlar oluşturmaktadır.

İstihdamın sektörlere göre dağılımı incelendiğinde, 2004 yılının dördüncü üç aylık döneminde, tarım sektörünün toplam istihdam içindeki payının yüzde 32,9 olarak gerçekleştiği görülmektedir. Aynı dönemde sanayi sektörünün payı yüzde 18,2, hizmetler sektörünün payı ise yüzde 43,8 olmuştur. Bu dönemde tarım-dışı istihdam bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 4,7 oranında artmıştır. Kentlerde tarım-dışı istihdam yüzde 2,7 oranında artarken, kırsal alandaki artış oranı yüzde 11,9 olarak gerçekleşmiştir (Tablo II.1.11). Ekonomideki büyümenin iş gücü piyasasına yansımalarıyla, 2004 yılının dördüncü üç aylık döneminde, bir önceki yılın aynı dönemine göre tüm sektörlerde istihdam artmıştır. Bu dönemde, istihdam, bir önceki yılın aynı dönemine göre, tarım sektöründe yüzde 5,9, sanayi sektöründe yüzde 3,7, hizmetler sektöründe yüzde 4,6 ve inşaat sektöründe yüzde 9,2 oranında artmıştır.

TABLO II.1.11
İSTİHDAMIN SEKTÖREL DAĞILIMI
(Bin Kişi, 15 ve Üzeri Yaş)

	2002	2003	2003	2004			
	Yıl Ortalaması	Yıl Ortalaması	IV	I	II	III	IV
TOPLAM	21.354	21.147	20.811	19.902	22.188	22.874	21.870
Tarım	7.458	7.165	6.799	6.412	7.820	8.222	7.201
Sanayi	3.954	3.846	3.836	3.844	3.961	4.035	3.978
Hizmetler	8.984	9.170	9.150	8.924	9.334	9.434	9.571
İnşaat	958	965	1.026	723	1.073	1.184	1.120
KENT	11.111	11.287	11.461	11.017	11.773	12.121	11.965
Tarım	484	478	471	531	746	837	679
Sanayi	3.066	3.119	3.200	3.085	3.181	3.253	3.209
Hizmetler	6.853	7.007	7.052	6.879	7.106	7.213	7.290
İnşaat	708	693	738	522	741	818	787
KIR	10.243	9.890	9.349	8.885	10.414	10.753	9.905
Tarım	6.973	6.687	6.328	5.881	7.074	7.385	6.521
Sanayi	888	727	636	759	780	782	770
Hizmetler	2.132	2.043	2.097	2.045	2.228	2.220	2.280
İnşaat	250	282	288	200	332	366	333

Kaynak: DİE.

2004 yılının dördüncü üç aylık dönemi itibarıyla, Türkiye genelinde toplam istihdamın yaklaşık yüzde 52,2'si ücretli ve yevmiyelilerden oluşmaktadır. Aynı dönemde kendi hesabına çalışanların payı yüzde 24,1; ücretsiz aile işçilerinin payı ise yüzde 18,7'dir. Bu dönem bir önceki yılın aynı dönemiyle karşılaştırıldığında, istihdam içinde ücretsiz aile işçilerinin ve kendi hesabına çalışanların payı azalırken, ücretli ve yevmiyeli işçilerin payları artmıştır. Bununla birlikte, 2004 yılının dördüncü üç aylık döneminde, bir önceki yılın aynı dönemine göre toplam istihdam düzeyindeki 1.059 bin kişilik artışın yüzde 61,5'i ücretli ve yevmiyelilerin sayısındaki artıştan kaynaklanmıştır.

2002 ve 2003 yıllarında olduğu gibi, 2004 yılında da imalat sanayii üretiminin yüksek oranda büyümesine karşın, sektör istihdamındaki artış oranı oldukça düşük kalmıştır. 2004 yılının ilk dokuz aylık döneminde, DİE Üç Aylık Sanayi Üretim Endeksi verilerine göre özel imalat sanayii üretimi geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 14,6 oranında artarken, kamu imalat sanayii üretimi aynı dönemde, yüzde 0,3 oranında azalma göstermiştir. Bu dönemde, özel imalat sanayiinde çalışanlar endeksindeki artış oranı yüzde 3,4'te kalırken, kamu sektöründeki üretimin gerilemesiyle kamu sektöründe çalışanlar endeksi yüzde 11,3 oranında azalmış ve istihdamı olumsuz etkilemiştir (Tablo II.1.12).

2004 yılının ilk dokuz aylık döneminde, imalat sanayii üretimi artmaya devam ederken, sektördeki istihdam artışını kamu sektörü sınırlandırmıştır.

TABLO II.1.12
İMALAT SANAYİİNDE ÜRETİMDE ÇALIŞANLAR ENDEKSİ
(Bir Önceki Yılın Aynı Dönemine Göre Yüzdeler Değişim)

	2002	2003	2003	2004			
				Dokuz Aylık	I	II	III
İmalat Sanayii	0,6	1,8	2,7	0,9	2,7	1,8	1,8
Kamu	-9,1	-6,8	-5,3	-13,6	-11,0	-9,6	-11,3
Özel	2,3	3,1	3,9	2,6	4,5	3,2	3,4
Gıda	1,6	0,0	-0,2	1,3	5,9	4,3	3,9
Tekstil	7,2	0,1	1,8	-4,2	-2,5	-4,4	-3,7
Giyim	11,8	0,1	2,8	-9,2	-8,2	-11,9	-9,7
Petrol Ürünleri	-7,5	3,0	2,4	19,7	15,9	12,2	16,0
Kimyasal Maddeler	-0,5	-0,3	-1,1	2,2	2,6	2,7	2,5
Metalik Olmayan							
Mineral Maddeler	-0,4	3,4	2,7	8,7	8,5	7,7	8,3
Ana Metal Sanayii	-4,7	5,9	5,4	9,6	11,1	9,9	10,2
Makine-Teçhizat	-1,8	13,8	14,7	13,8	17,4	16,6	16,0
Taşıt Araçları	-6,0	15,7	14,7	17,6	19,2	21,2	19,4

Kaynak: DİE.

II.1.4. Ücretler ve Maaşlar

Kamu kesiminde net ortalama ele geçen ücretlerin 2004 yılında, bir önceki yıla göre yüzde 4,4 oranında azalmıştır.

2004 yılında kamu kesiminde ortalama net işçi ücreti, yüzde 5,8 oranında artmıştır. Bunun sonucunda, kamu kesiminde ele geçen net ortalama ücretler 2004 yılında reel olarak yüzde 4,4 oranında azalmıştır (Tablo II.1.13).

Hedeflenen Tüketici Fiyat Endeksi (TÜFE) enflasyonu çerçevesinde, memur maaşları 2004 yılının ilk ve ikinci yarısında yüzde 6 oranında artırılmıştır. Bu artışlar sonucu, ortalama net memur maaşı, 2004 yılında, reel olarak yüzde 2,6 oranında artmıştır. 2004 yılında, bir önceki yıla göre yüzde 37,5 oranında artırılan ortalama net asgarî ücret reel olarak yüzde 24,3 oranında artmıştır. Benzer şekilde, 2004 yılında tüm emekli aylıklarında da reel artış olduğu tahmin edilmektedir.

TABLO II.1.13
REEL ÜCRET ENDEKSLERİ
(1994=100)⁽¹⁾

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004 ⁽²⁾
Net İşçi Ücreti ⁽³⁾									
Kamu	62,2	74,1	73,1	103,8	111,1	98,2	89,2	90,4	86,5
Özel	93,4	90,6	105,9	118,2	119,4	95,3	94,3	93,9	-
Net Memur Maaşı	102,5	119,3	117,8	123,1	108,9	104,8	110,8	109,9	112,7
Yıllık Ortalama Net Asgarî Ücret ⁽⁴⁾	110,6	121,2	115,2	154,9	132,6	113,9	123,0	127,6	158,6
Emekli Aylıkları ⁽⁵⁾									
Emekli Sandığı	113,0	121,0	114,0	118,0	104,0	100,0	104,0	113,0	119,0
SSK	118,0	134,0	124,0	127,0	110,0	107,0	109,0	124,0	130,0
Bağ-Kur	160,0	204,0	189,0	194,0	185,0	184,0	185,0	250,0	261,0

Kaynak: DPT.

(1) Reelleştırmelerde DİE-TÜFE (1994=100) endeksi kullanılmıştır.

(2) Emekli aylıklarıyla ilgili veriler DPT tahminleridir.

(3) Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu ile Kamu İşveren Sendikasına ait veriler kullanılarak DPT tarafından hesaplanmıştır.

(4) 16 ve üzeri yaş için sanayi ve hizmetler kesimi yıllık ortalama asgarî ücretidir.

(5) Ortalama emekli aylığı, memur emeklileri için 3/1, işçi emeklileri için normal gösterge tablosu 1. derece 9. kademe ve Bağ-Kur emeklileri için 6. basamak esas alınmıştır.

2002 ve 2003 yıllarında düşen imalât sanayiinde çalışılan saat başına reel ücret endeksi, 2004 yılının ilk dokuz aylık döneminde, gerek kamu sektöründe gerekse özel sektörde, yükselmiştir (Tablo II.1.14). Bu dönemde, kimyasal maddeler, makine-teçhizat ve taşıt araçları sektörleri dışındaki tüm sektörlerde, çalışılan saat başına reel ücretlerde artış gözlenmiştir.

TABLO II.1.14
İMALÂT SANAYİİNDE ÜRETİMDE ÇALIŞILAN SAAT BAŞINA
REEL ÜCRETLER
(Yüzdelerik Değişim)

	2002	2003	2003	2004			
				Dokuz Aylık	I	II	III Dokuz Aylık
İmalât Sanayii	-5,4	-1,9	-3,3	0,4	5,2	3,0	2,8
Kamu	1,4	-5,3	-6,6	2,9	7,7	5,5	5,3
Özel	-4,2	0,6	-1,0	2,8	7,7	4,8	5,0
Gıda	1,2	-3,0	-3,5	8,2	12,9	5,2	8,7
Tekstil	0,9	-2,1	-3,1	6,4	8,9	11,4	8,8
Giyim	-4,7	4,8	5,8	5,5	14,7	16,3	12,1
Petrol Ürünleri	9,0	-10,8	-10,4	4,4	16,3	32,7	16,8
Kimyasal Maddeler	-4,5	1,3	-0,1	-4,5	3,4	-2,0	-1,1
Metalik Olmayan							
Mineral Maddeler	-15,1	-3,6	-6,0	-1,7	7,7	5,1	3,5
Ana Metal Sanayii	-6,6	-1,5	-4,3	0,7	4,5	0,2	1,7
Makine-Teçhizat	-0,4	-0,6	-2,5	-6,0	2,3	-4,4	-2,7
Taşıt Araçları	1,6	-0,4	-1,3	-11,9	-3,9	-12,3	-9,5

Kaynak: DİE.

TABLO II.1.15
İMALÂT SANAYİİNDE ÜRETİMDE ÇALIŞILAN
SAAT BAŞINA VERİMLİLİK
(Yüzdelerik Değişim)

	2002	2003	2003	2004			
				Dokuz Aylık	I	II	III Dokuz Aylık
İmalât Sanayii	8,6	7,2	5,8	8,8	13,0	5,9	9,2
Kamu	16,4	8,1	7,1	14,8	13,1	6,1	11,3
Özel	7,8	7,9	6,3	9,3	14,3	6,9	10,1
Gıda	3,7	10,0	11,0	-0,3	-3,8	-3,7	-2,7
Tekstil	4,1	3,3	2,5	3,8	-1,9	-0,5	0,4
Giyim	-9,1	2,3	-1,8	5,4	10,5	23,7	13,2
Petrol Ürünleri	16,5	-2,0	-8,1	-16,4	27,1	-58,1	-20,3
Kimyasal Maddeler	12,9	12,0	11,1	6,2	22,9	11,9	13,7
Metalik Olmayan							
Mineral Maddeler	7,0	5,6	4,3	7,6	0,8	-2,5	1,4
Ana Metal Sanayii	19,3	3,7	4,8	2,6	1,7	3,2	2,5
Makine-Teçhizat	22,5	8,9	8,6	15,1	24,5	5,4	14,6
Taşıt Araçları	26,1	21,9	23,0	36,4	48,7	31,2	38,8

Kaynak: DİE.

İmalât sanayii genelinde çalışılan saat başına verimlilik, 2004 yılının ilk dokuz aylık döneminde, yüzde 9,2 oranında artmıştır. Bu dönemde, özel imalât sanayiinde çalışılan saat başına verimlilik yüzde 10,1 oranında artış göstermiştir (Tablo II.1.15). İmalât sanayiindeki verimliliğin yükselmesi, üretim artışının istihdam artışından daha fazla olmasından kaynaklanmıştır. Verimlilik artışlarının reel ücret artışlarından yüksek olması, imalât sanayiinde reel birim ücretlerin gerilemesine neden olmuş ve böylece ihracattaki hızlı artışların sürmesini sağlamıştır.

II.2. KAMU MALİYESİ VE İÇ BORÇLANMA

II.2.1. Kamu Maliyesi

2004 yılında kamu kesimi borçlanma gereğinin GSMH içindeki payının, geçen yıla göre azalması beklenmektedir.

2004 yılında, uygulanmakta olan ekonomik program çerçevesinde hedeflenen malî disiplin sonucu, kamu kesimi borçlanma gereğinin GSMH içindeki payının, bir önceki yıla göre 4,4 puan azalarak, yüzde 5'e düşmesi beklenmektedir (Tablo II.2.1, Grafik II.2.1). Kamu kesimi borçlanma gereğindeki azalma, esas olarak, konsolide bütçe finansman dengesinin, geçen yıla göre olumlu performans izlemesinden kaynaklanmıştır.

Mahallî İdareler, Sosyal Güvenlik Kuruluşları ve Döner Sermayeli Kuruluşlardan oluşan Diğer Kamu'nun borçlanma gereğinin 2004 yılında GSMH içindeki payının yüzde -0,3 olarak gerçekleşmesi beklenmektedir. 2003 yılında faiz dışı borçlanma gereğinin GSMH'ye oranı yüzde -7,7 iken, 2004 yılında bu oranın yüzde -8,8 olması beklenmektedir.

TABLO II.2.1
KAMU KESİMİ BORÇLANMA GEREĞİNİN
GAYRÎ SAFİ MİLLÎ HASILAYA ORANI⁽¹⁾
(Yüzde)

	2002	2003	Gerçekleşme Tahmini 2004
Konsolide Bütçe	14,8	11,3	7,1
KİT	-1,0	-0,7	-0,4
İşsizlik Sigortası Fonu	-1,0	-1,1	-1,1
Fonlar	0,0	-0,1	-0,4
Diğer Kamu ⁽²⁾	-0,1	0,2	-0,3
TOPLAM BORÇLANMA GEREĞİ	12,7	9,4	5,0
FAİZ DIŞI BORÇLANMA GEREĞİ	-7,0	-7,7	-8,8
GSMH (Katrilyon TL)	275,0	356,7	424,1

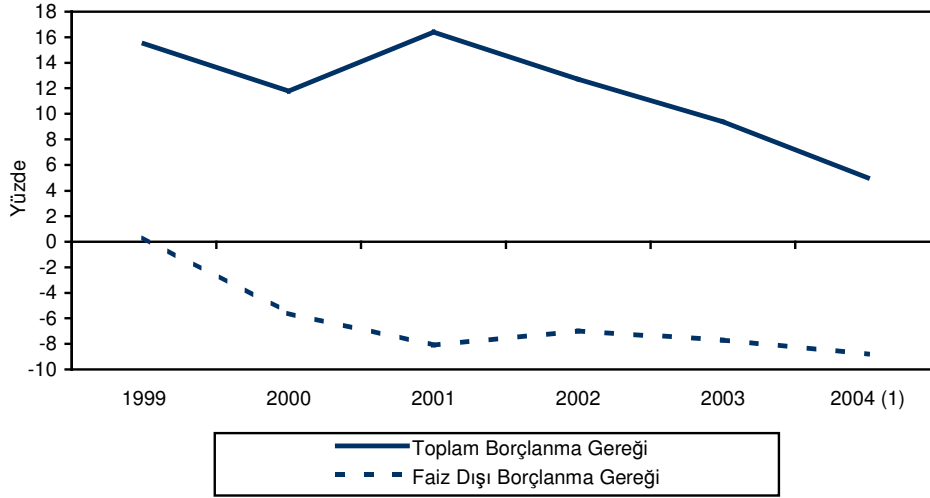
Kaynak: DPT.

(1) (-) işareti fazla anlamındadır.

(2) Mahallî İdareler, Döner Sermayeli Kuruluşlar ve Sosyal Güvenlik Kuruluşlarını kapsamaktadır.

Konsolide bütçe açığının GSMH'ye oranının, 2003 yılındaki yüzde 11,3'lük düzeyinden 2004 yılında yüzde 7,1 düzeyine düşmesi beklenmektedir (Grafik II.2.2). Bu gelişmede esas olarak 2004 yılında faiz oranlarının, geçen yıla göre daha düşük düzeylerde gerçekleşmesi ve bunun sonucu olarak da bütçedeki faiz yükünün bir önceki yıla göre daha düşük olması önemli bir rol oynamıştır. Konsolide bütçe gelirlerinin GSMH'ye oranının, 2004 yılında yüzde 28,2 oranında gerçekleşmesi, faiz dışı konsolide bütçe harcamalarının GSMH'ye oranının ise 2003 yılındaki yüzde 22,9'luk seviyesinden 2004 yılında yüzde 22'ye düşmesi beklenmektedir. Bu gelişmede, daraltıcı maliye politikaları çerçevesinde, özellikle faiz dışı transferler, yatırım ve diğer cari harcamalardaki azalma etkili olmuştur. Konsolide bütçe vergi gelirlerinin GSMH'ye oranının ise 2004 yılında, 2003 yılındaki düzeyine göre 0,1 puan azalarak yüzde 23,5 olması beklenmektedir (Tablo II.2.2).

GRAFİK II.2.1
FAİZ DIŞI KAMU DENGESİ VE KAMU KESİMİ BORÇLANMA GEREĞİ/GSMH

Kaynak: DPT.

(1) GSMH, DPT 2004 yılı tahminidir.

2003 yılı Aralık ayında, finansal tabloların gerçeğe uygun hale getirilmesine ve sermayenin gerçek değerinin korunmasına yönelik olarak enflasyon muhasebesine imkân sağlayan bir yasa çıkarılmıştır. Bu yasa gereği 2004 yılının ikinci geçici vergi döneminde, enflasyon muhasebesi uygulamasına geçilmiştir. Ayrıca, 2004 yılı Şubat ayında kabul edilen bir kanunla, bazı illerde vergi ve

sigorta primi teşvikleri uygulamak, enerji desteği sağlamak ve yatırımlara bedelsiz arsa ve arazi temin etmek suretiyle, yatırımı ve istihdamı artırmak amaçlanmıştır.

TABLO II.2.2
KONSOLİDE BÜTÇE⁽¹⁾

	Cari Fiyatlarla (Katrilyon TL)		GSMH İçindeki Payları (Yüzde)	
	2003	2004	2003	2004 ⁽²⁾
HARCAMALAR	140,5	149,8	39,4	35,3
Faiz Dışı Harcamalar	81,8	93,2	22,9	22,0
Cari	38,5	44,8	10,8	10,6
Personel	30,2	36,6	8,5	8,6
Diğer Cari	8,3	8,1	2,3	1,9
Yatırım	7,2	7,5	2,0	1,8
Faiz Dışı Transferler	36,2	40,9	10,1	9,6
Faiz Ödemeleri	58,6	56,6	16,4	13,3
GELİRLER	100,3	119,4	28,1	28,2
Vergi Gelirleri	84,3	99,5	23,6	23,5
Vergi Dışı Normal Gelir	10,2	16,4	2,9	3,9
Özel Gelir ve Fonlar	4,0	1,8	1,1	0,4
Katma Bütçe	1,7	1,8	0,5	0,4
BÜTÇE DENGESİ	-40,2	-30,3	-11,3	-7,1
FAİZ DIŞI BÜTÇE DENGESİ	18,4	26,3	5,2	6,2

Kaynak: DPT, Maliye Bakanlığı.

(1) Daha önceki yıllarla karşılaştırılabilir olmasını sağlamak amacıyla 2004 yılına ait veriler analitik bütçe kod sistemi yerine, program bütçe kod sistemi esas alınarak hazırlanmıştır. Ancak bazı harcama kalemlerinin program bütçe kod sistemine geçişte ayrıştırılmaması nedeniyle, ana harcama kalemleri önceki yıllarla tam olarak karşılaştırılmamaktadır. Ayrıca, 2004 yılında 1,6 katrilyon Türk lirası tutarında özel gider indirimi ödemesi yapıldığı varsayılmıştır.

(2) GSMH, DPT 2004 yılı tahminidir.

2004 yılı Ocak ayında, asgarî ücret yüzde 38,2 oranında artırılmış ve işveren maliyetlerindeki artışı yüzde 20 ile sınırlandırabilmek için işveren tarafından ödenmesi gereken prim ödemelerinin bir kısmı, devlet tarafından üstlenilmiştir. Ayrıca, Sosyal Sigortalar Kurumu (SSK) ve Bağ-Kur emeklilerinin maaşlarına 2004 yılı birinci ve ikinci yarısı için, yüzde 10 oranında artış yapılmıştır. 2004 yılı için öngörülen faiz dışı fazla hedefine ulaşabilmek için sıkı maliye politikaları çerçevesinde, bazı harcama kalemleri üzerinden yüzde 13 oranında kesinti yapılmış ve bazı Özel Tüketim Vergisi (ÖTV) oranlarında da artış gerçekleştirilmiştir.

2004 yılında, ekonomik canlanmanın ve ithalât eğilimindeki artışın, vergi gelirlerinin performansını olumlu etkilediği gözlenmektedir. Bununla birlikte petrol fiyatlarının yüksek seyretmesi ve ÖTV tutarlarının buna uygun olarak

artırılmaması, akaryakıt ürünleri üzerinden elde edilen ÖTV tahsilâtını 2004 yılında olumsuz etkilemiştir.

Konsolide bütçe vergi gelirlerinin harcamaları karşılama oranı, 2003 yılındaki yüzde 60'lık düzeyinden 2004 yılında yüzde 66,4'e yükselmiştir. Ayrıca, vergi gelirlerinin faiz dışı bütçe harcamalarını karşılama oranı da 2003 yılında yüzde 103 iken, 2004 yılında yüzde 106,7'ye yükselmiştir (Tablo II.2.3).

Vergi dışı normal gelirlerin GSMH içindeki payı, 2003 yılında yüzde 2,9 iken, bu oranın 2004 yılında yüzde 3,9'a yükselmesi beklenmektedir. Bu gelişmede, 2004 yılında kamu bankalarından 1,1 katrilyon Türk lirası tutarında temettü gelirinin sağlanması önemli bir rol oynamıştır.

TABLO II.2.3
KONSOLİDE BÜTÇE GÖSTERGELERİ⁽¹⁾
(Yüzde)

	2003	2004
GELİR GÖSTERGELERİ		
Toplam Gelir / Toplam Harcama	71,4	79,8
Toplam Gelir / Faiz Dışı Bütçe Harcaması	122,5	128,2
Vergi Geliri / Toplam Gelir	84,1	83,3
Vergi Dışı Normal Gelir / Toplam Gelir	10,2	13,7
Vergi Geliri / Toplam Harcama	60,0	66,4
Vergi Geliri / Faiz Dışı Bütçe Harcaması	103,0	106,7
HARCAMA GÖSTERGELERİ		
Faiz Ödemeleri / Vergi Geliri	69,5	56,9
Faiz Ödemeleri / Toplam Harcama	41,7	37,8
Faiz Dışı Harcama / Toplam Harcama	58,3	62,2
Personel Harcamaları / Toplam Harcama	21,5	24,4
Yatırım Harcamaları / Toplam Harcama	5,1	5,0
Faiz Dışı Transferler / Toplam Harcama	25,7	27,3

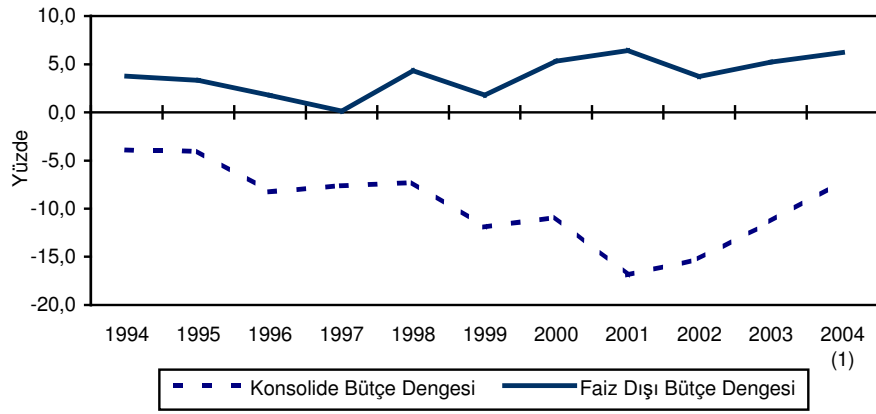
Kaynak: DPT, Maliye Bakanlığı.

(1) Daha önceki yıllarla karşılaştırılabilir olmasını sağlamak amacıyla 2004 yılına ait veriler analitik bütçe kod sistemi yerine program bütçe kod sistemi esas alınarak hazırlanmıştır. Ayrıca, 2004 yılında 1,6 katrilyon Türk lirası tutarında özel gider indirimi ödemesi yapıldığı varsayılmıştır.

Konsolide bütçe harcamalarının GSMH içindeki payının, özellikle faiz ödemelerinin azalmasının etkisiyle, 2004 yılında, bir önceki yıla göre 4,1 puan azalarak yüzde 35,3 düzeyinde gerçekleşmesi beklenmektedir. 2004 yılında, iç borç faiz ödemelerinde meydana gelen azalmada, faiz oranlarının düşmesi, önemli bir rol oynamıştır.

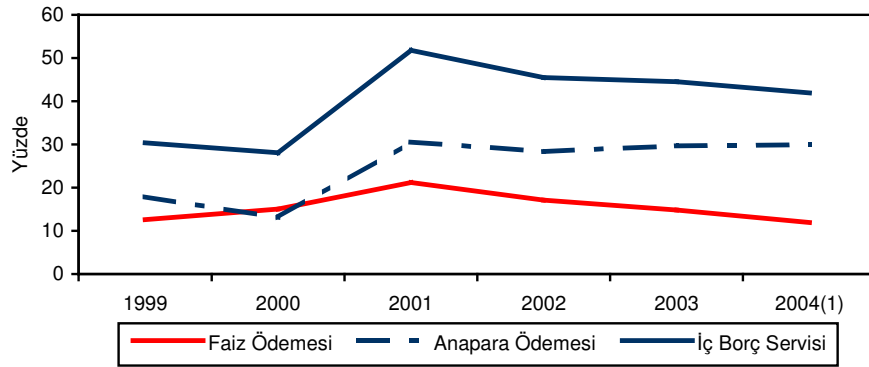
2003 yılında, GSMH'nın yüzde 5,2'si kadar fazla veren faiz dışı bütçe dengesinin, 2004 yılında yüzde 6,2 oranında fazla vermesi beklenmektedir. İç borç faiz ödemelerinin GSMH içindeki payının düşmesine bağlı olarak, 2004 yılında toplam iç borç servisinin GSMH içindeki payının, yüzde 41,9 olması beklenmektedir (Grafik II.2.3).

GRAFİK II.2.2
BÜTÇE DENGELERİ/GSMH

Kaynak: DPT, Maliye Bakanlığı.
(1) GSMH, DPT 2004 yılı tahminidir.

GRAFİK II.2.3
KONSOLİDE BÜTÇE İÇ BORÇ SERVİSİ/GSMH

Kaynak: DPT, HM.
(1) GSMH, DPT 2004 yılı tahminidir.

II.2.2. İç Borç Stoku

Toplam iç borç stoku, 2004 yılında, 2003 yılına göre nominal yüzde 15,5 oranında artarak, 224,5 katrilyon Türk lirası düzeyine ulaşmıştır. Borç stokundaki artışı ifade eden, borçlanmadan anapara ödemelerinin çıkartılmasıyla elde edilen net borçlanma miktarı, 2004 yılında önceki yıllarla karşılaştırıldığında gerilemiştir. Hazine'nin borçlanma maliyetlerindeki azalma, borçlanma vadesinde gözlenen artış ve malî disiplin çerçevesinde elde edilen yüksek faiz dışı fazla, 2004 yılında net iç borçlanmayı azaltıcı yönde etkilemiştir. 2003 yıl sonunda yüzde 54,5 olan iç borç stokunun GSMH'ye oranının, 2004 yılı sonunda yüzde 10 GSMH artışı öngörüsü çerçevesinde yüzde 52,9'a gerilemesi beklenmektedir. Bu azalışta, millî gelirden gözlenen yüksek oranlı artış ile borçlanma koşullarının iyileşmesine bağlı olarak borçlanma ihtiyacının azalması etkili olmuştur.

İç borç stoku, 2004 yılında, 2003 yılına göre yüzde 15,5 oranında artarak 224,5 katrilyon Türk lirasına ulaşmıştır.

2004 yılında iç borç stokunda gözlenen artışın büyük bir kısmı, Hazine'ye nakit imkânı sağlayan nakit borçlanmadan kaynaklanmıştır. Nakit dışı borçlanma geçmiş yıllarla karşılaştırıldığında, sınırlı miktarda kalmıştır (Tablo II.2.4). 2004 yılında, nakit dışı borçlanmanın önemli bir kısmı Pamukbank T.A.Ş'nin Türkiye Halk Bankası A.Ş'ye devrinden kaynaklanmıştır. Bu çerçevede, Ekim ayında Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna (TMSF) 2,3 katrilyon Türk lirası ikrazen özel tertip devlet iç borçlanma senedi ihraç edilmiştir.

2003 yılında siyasî istikrarın sağlanması ve uygulanan ekonomik programın başarıyla sürdürüleceğine dair oluşan olumlu hava borçlanma koşullarını iyileştirmiştir. Bu durum, 2004 yılında da devam etmiş, borçlanma vadesi uzarken faizler düşmüştür. Borçlanma koşullarındaki iyileşme, Hazine borç yönetiminde etkinliğin artmasına imkân sağlamıştır.

2004 yılının borçlanma stratejisi, makul risk seviyesinde, borçlanma maliyetini asgariye indirme hedefi doğrultusunda belirlenmiştir. Şeffaflığın artırılmasını sağlamak amacıyla Hazine, 2004 yılı başında borçlanma stratejisini ana hatlarıyla kamuoyuna açıklamıştır. Buna bağlı olarak nakit iç borçlanmanın ağırlıklı olarak Türk lirası cinsinden sabit getirili senetlerle yapılması ve nakit iç borçlanma vadesinin bir yılın üzerinde tutulması öngörülmüştür. Borç stokunun faiz ve kur hareketleri karşısındaki kırılganlığını azaltan borçlanma stratejisinin yanı sıra, borcun vadesi geldiğinde ödenebilmesi için yeterli finansman imkânı bulunamaması riskine karşı, yıl boyunca yeterli düzeyde rezerv tutulması öngörülmüştür.

Söz konusu borçlanma stratejisi çerçevesinde, Hazine'nin 2004 yılı borçlanmalarının önemli bir kısmı, ihale yoluyla ve doğrudan satış yöntemleriyle gerçekleştirilen nakit borçlanmalardan oluşmuştur. 2003 yılında nakit borçlanmanın toplam borçlanma içindeki payı, yüzde 90,5 iken 2004 yılında bu oran yüzde 96,1 olarak gerçekleşmiştir (Tablo II.2.4). Nakit borçlanmanın yapısı incelendiğinde, borçlanma stratejisinde öngörüldüğü şekilde, borçlanmanın önemli bir kısmının Türk lirası cinsi sabit getirili senetlerde yoğunlaştığı görülmektedir (Tablo II.2.5).

TABLO II.2.4
İÇ BORÇLANMANIN YAPISI

	2002		2003		2004	
	Pay (Yüzde)	Vade (Ay)	Pay (Yüzde)	Vade (Ay)	Pay (Yüzde)	Vade (Ay)
Toplam Borçlanma	100,0	20,6	100,0	18,1	100,0	17,3
Nakit	80,4	11,1	90,5	14,7	96,1	15,0
Bono	52,9	6,7	35,2	6,2	37,6	6,2
Tahvil	27,4	19,7	55,3	20,1	58,5	20,6
Nakit Dışı	19,6	59,5	9,5	50,4	3,9	73,9
Toplam Stok	100,0	32,1	100,0	25,1	100,0	20,6
Nakit	59,6	12,8	67,1	12,4	73,8	11,8
Nakit Dışı	40,4	60,4	32,9	51,2	26,2	45,5

Kaynak: HM.

2003 yılında 14,7 ay olan nakit borçlanmanın ortalama vadesi, 2004 yılında 15 ay olarak gerçekleşmiştir.

2003 yılında 14,7 ay olan nakit borçlanmanın ortalama vadesi, 2004 yılında 15 ay olarak gerçekleşmiştir (Tablo II.2.4). Nakit borçlanmanın değişken faizli senetlere göre vadesi kısa olan sabit getirili Türk lirası cinsi borçlanma araçlarında yoğunlaşması nakit borçlanmanın vadesindeki artışı sınırlandırmıştır. Öte yandan, 2003 yılı Nisan ayında Çalışanların Tasarruflarını Teşvik Hesabı (ÇTTH)'na üç yıl vadeli TÜFE'ye endeksli senet ihraç edilmesi, 2003 yılında nakit borçlanmanın vadesinin yüksek olmasında önemli rol oynamıştır. 2004 yılında, nakit borç stokunun vadesi 12,4 aydan 11,8 aya gerilemiştir. Bununla birlikte, nakit dışı borç stokunun toplam borç stoku içerisindeki payı ve vadesinin azalması neticesinde iç borç stokunun ortalama vadesi, 2003 yılına göre, yaklaşık dört ay kısalarak 20,6 ay olarak gerçekleşmiştir.

2002 yılında kamu bankalarının portföyündeki senetlerin 2002 Ocak ayında yeniden yapılandırılarak, daha uzun vadeli senetlerle değiştirilmesi, nakit dışı borç stokunun vadesini uzatmıştır. Söz konusu uygulamayı takip eden dönemde, nakit dışı borçlanma miktarındaki azalmaya bağlı olarak, nakit dışı borç stokunun vadesi gerilemiştir. 2004 yılında, sınırlı tutarda gerçekleştirilen nakit dışı borçlanmanın

vadesi, 73,9 ay olmuştur. Bu durum, önemli ölçüde Ekim ayında Pamukbank T.A.Ş.'nin Türkiye Halk Bankası A.Ş.'ye devri nedeniyle, TMSF'ye ihraç edilen ve vadesi 8 ile 11 yıl arasında değişen tahvillerden kaynaklanmıştır. 2004 yılında nakit dışı borçlanma tutarındaki azalmaya bağlı olarak, nakit dışı borç stokunun vadesi, geçen yıla göre 5,7 ay kısalmış ve 45,5 ay olmuştur (Tablo II.2.4).

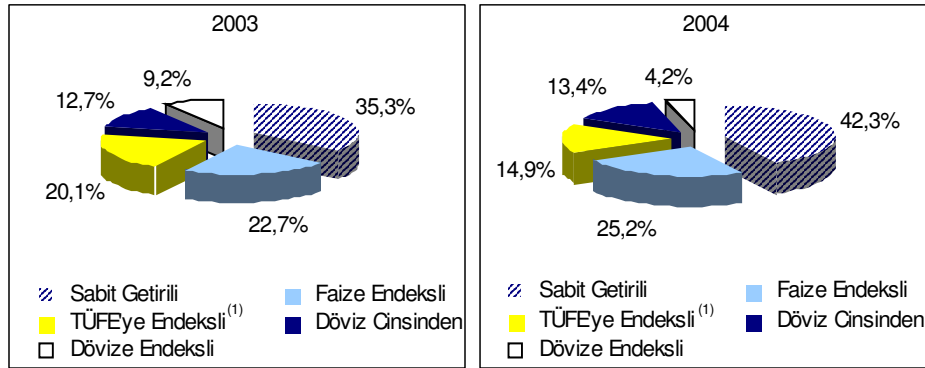
TABLO II.2.5
NAKİT BORÇLANMANIN YAPISI⁽¹⁾

	2003		2004	
	Miktar (Trilyon TL)	Pay (Yüzde)	Miktar (Trilyon TL)	Pay (Yüzde)
İhale, TAP, Halka Arz, Doğrudan Satış	117.704	82,9	148.623	95,8
Sabit Faizli	110.642	77,9	124.843	80,5
Değişken Faizli	7.062	5,0	23.780	15,3
TL Cinsi	102.638	72,3	134.206	86,5
Döviz Cinsi	15.066	10,6	14.416	9,3
ÇTTH	17.064	12,0	0	0,0
Diğer	7.250	5,1	6.470	4,2
Toplam	142.018	100,0	155.093	100,0

Kaynak: HM.

(1) Kur farkları hariç nakit borçlanmayı göstermektedir. Türk lirasının değer kaybetmesine bağlı olarak, yıl sonlarında ve kupon ödemeleri sırasında, döviz cinsi/dövizde endeksli senetler yeniden değerlendirilmekte, bu çerçevede oluşan kur farkı borçlanma olarak muhasebeleştirilmektedir.

GRAFİK II.2.4
İÇ BORÇ STOKUNUN BORÇLANMA ARAÇLARINA GÖRE DAĞILIMI
(Yüzdelerik Dağılım)

Kaynak: HM.

(1) Önemli bir kısmı TCMB portföyünde yer alan nakit dışı senetler, Ocak 2004'te TMSF'ye ihraç edilen nakit dışı senetlerle Nisan 2003'te ÇTTH'ye ihraç edilen nakit senetlerden oluşmaktadır.

2004 yılında, toplam iç borç stokunun borçlanma araçlarına göre yapısı, 2003 yılına göre değişmiştir.

2004 yılında, nakit iç borç stokunun toplam borç stoku içindeki payı, 6,7 puan artarak yüzde 67,1'den 73,8'e yükselmiştir. Sabit getirili iskontolu senetlerle piyasadan yapılan borçlanmadaki artış sonucunda, toplam iç borç stoku içerisinde sabit getirili senetlerin payı yükselmiştir. Öte yandan, TÜFE'ye endeksli senet ihraç edilmemesi sonucunda, söz konusu senetlerin borç stoku içindeki payı azalmıştır. Döviz endeksli borç stoku azalırken, döviz cinsi borç stoku artış göstermiştir. Bunun sonucunda, döviz cinsi/döviz endeksli senetlerin toplam payındaki azalma sınırlı kalmıştır. Sonuç olarak, 2004 yılında, iç borç stokunun faiz oranlarına endeksli kısmının payı, 2003 yılı sonuna göre 2,5 puan artarak yüzde 25,2, döviz endeksli senetlerin payı, 5 puan azalarak yüzde 4,2, döviz cinsi senetlerin payı ise, 0,7 puan artarak yüzde 13,4 olarak gerçekleşmiştir (Grafik II.2.4, Tablo II.2.6).

TABLO II.2.6
İÇ BORÇ STOKUNUN YAPISI
(Trilyon TL)

	2002		2003		2004	
	Miktar	Payı	Miktar	Payı	Miktar	Payı
Nakit	89.271	59,6	130.484	67,1	165.579	73,8
Sabit Getirili	37.576	25,1	68.614	35,3	94.930	42,3
Değişken Faizli	17.384	11,6	29.080	15,0	36.309	16,2
Faize Endeksli	17.384	11,6	15.089	7,8	26.186	11,7
TÜFE'ye Endeksli ⁽¹⁾	-	-	13.991	7,2	10.123	4,5
Döviz Cinsinden	16.513	11,0	16.839	8,7	26.608	11,9
Döviz Endeksli	17.799	11,9	15.951	8,2	7.732	3,4
IMF Kredisi	9.685	6,5	8.473	4,4	3.692	1,6
Takas	7.649	5,1	7.478	3,8	4.041	1,8
Halka Arz	466	0,3	-	-	-	-
Nakit Dışı	60.599	40,4	63.903	32,9	58.904	26,2
Sabit Getirili	-	-	-	-	-	-
Değişken Faizli	46.734	31,2	54.096	27,8	53.781	24,0
Faize Endeksli	25.270	16,9	28.972	14,9	30.435	13,6
TÜFE'ye Endeksli ⁽²⁾	21.464	14,3	25.124	12,9	23.346	10,4
Döviz Cinsinden	11.891	7,9	7.881	4,1	3.413	1,5
Döviz Endeksli	1.973	1,3	1.926	1,0	1.709	0,8
Toplam Stok	149.870	100,0	194.387	100,0	224.483	100,0
Sabit Getirili	37.576	25,1	68.614	35,3	94.930	42,3
Değişken Faizli	64.118	42,8	83.175	42,8	90.090	40,1
Faize Endeksli	42.654	28,5	44.060	22,7	56.621	25,2
TÜFE'ye Endeksli	21.464	14,3	39.115	20,1	33.469	14,9
Döviz Cinsinden	28.404	19,0	24.720	12,7	30.021	13,4
Döviz Endeksli	19.772	13,2	17.877	9,2	9.441	4,2

Kaynak: HM, TCMB.

(1) ÇTTH'daki nakit TÜFE'ye endeksli senetler.

(2) Önemli bir kısmı TCMB portföyünde yer alan TÜFE'ye endeksli nakit dışı senetlerle Ocak 2004'te TMSF'ye ihraç edilen TÜFE'ye endeksli senetlerden oluşmaktadır. TMSF'ye ihraç edilen senetler 2003 yılı borç stokuna dâhil edilmiştir.

TABLO II.2.7
İÇ BORÇ STOKUNUN ALICILARA GÖRE DAĞILIMI

	2003		2004	
	Miktar (Trilyon TL)	(yüzde)	Miktar (Trilyon TL)	(yüzde)
1. KAMU SEKTÖRÜ	92.626	47,7	83.335	37,1
a. TCMB	26.900	13,8	22.119	9,9
b. Kamu Bankaları	27.239	14,0	27.451	12,2
c. TMSF Bankaları	15.056	7,7	8.317	3,7
d. Diğer Kamu	23.431	12,1	25.449	11,3
2. PİYASA	101.760	52,3	141.148	62,9
TOPLAM (1+2)	194.387	100,0	224.483	100,0

Kaynak: HM.

2004 yılında iç borç stokunun alıcılara göre yapısı, farklılaşma göstermiştir. 2004 yılında yapılan borçlanmanın önemli bir kısmı, ihale yoluyla gerçekleştirilmiş, bu nedenle, piyasanın toplam iç borç stoku içerisindeki payı, 2003 yılına göre yaklaşık 10 puan artarak yüzde 62,9'a yükselmiştir. Hazine'nin iç piyasaya olan borcu, 2003 yılı sonunda 101,8 katrilyon Türk lirası düzeyindeyken 2004 yılında 141,1 katrilyon Türk lirasına yükselmiştir (Tablo II.2.7).

II.2.2.A. Nakit İç Borç Stoku

Nakit iç borç stoku, 2004 yılında sabit getirili, değişken faizli ve döviz cinsi senetlerdeki artışa paralel olarak nominal olarak yüzde 26,9 oranında artmış ve 165,6 katrilyon Türk lirası olarak gerçekleşmiştir (Tablo II.2.6).

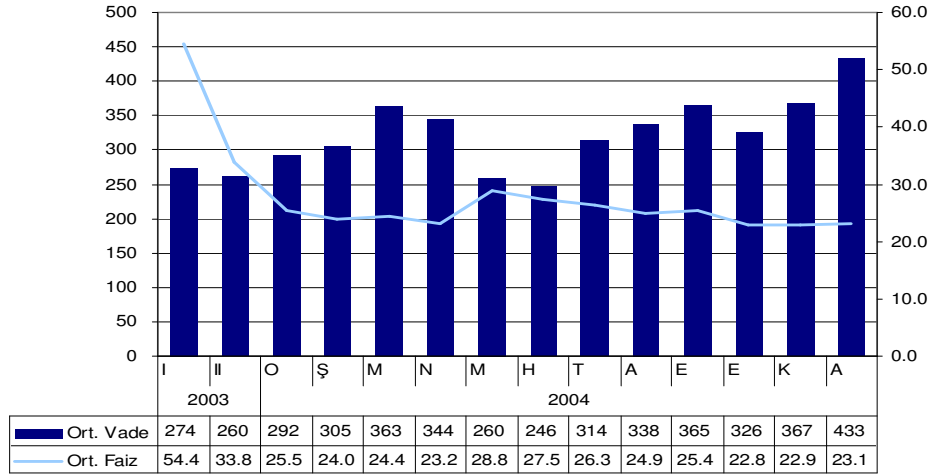
2003 yılında sağlanan siyasî istikrarla uygulanan programın hedefleri doğrultusunda yürütülen para ve maliye politikaları olumlu bir hava yaratmış ve bu durum, Hazine borçlanma koşullarının iyileşmesini sağlamış, faiz oranları önemli ölçüde gerilemiştir. Borçlanma maliyetlerindeki düşüş, yavaşlamakla birlikte, 2004 yılında da devam etmiştir. Bununla birlikte, 2004 yılı Nisan ve Mayıs aylarında Kıbrıs'ta yaşanan politik belirsizlikler, ABD'nin faiz artırımına gideceği beklentisi ve yılın ilk çeyreğine ilişkin cari açık rakamının öngörülenin üzerinde gerçekleşeceği beklentisi, Hazine borçlanma maliyetinin Mayıs ayında bir önceki aya göre yaklaşık beş puan artış göstermesine neden olmuştur. Haziran ayından itibaren borçlanma maliyeti gerilemeye başlamış ve ancak, yıl sonunda, Nisan ayındaki değerlere ulaşabilmiştir. Yılın ikinci yarısında, Türk Ceza Kanununa (TCK) ilişkin tartışmalar nedeniyle borçlanma maliyeti Eylül ayında da sınırlı

2004 yılında nakit iç borç stoku, nominal olarak yüzde 26,9 oranında artmıştır.

2004 yılında borçlanma koşullarındaki iyileşme devam etmiştir.

miktarda artış göstermiştir. Avrupa Birliği Konseyince, Aralık ayında Türkiye'ye Avrupa Birliği (AB) ile üyelik müzakerelerine başlama tarihi verilmesi kararının piyasalarca olumlu karşılanması ve TCMB'nin enflasyona ilişkin risklerin azaldığı öngörüsüne bağlı olarak faiz indiriminde bulunması, piyasa faiz oranlarının gerilemesine neden olmuştur. Ancak; Hazine ihalelerinin ayın ilk yarısında gerçekleştirilmesine bağlı olarak, bu olumlu gelişme Hazine'nin Aralık ayı borçlanma maliyetine yansımamıştır (Grafik II.2.5).

GRAFİK II.2.5
2004 YILI İHALELERİNDE ORTALAMA BORÇLANMA VADESİ VE
BİLEŞİK FAİZ ORANI⁽¹⁾

Kaynak: HM, TCMB.

(1) Türk lirası cinsi iskontolu ihaleleri kapsamaktadır.

2003 yılıyla karşılaştırıldığında, 2004 yılında Türk lirası cinsi borçlanma araçlarının yanı sıra, döviz cinsi borçlanma araçlarının faizinde de düşüş gözlenmiştir (Tablo II.2.8). 2003 yılı ortalaması yüzde 5,5 olan ABD doları cinsi iskontolu iç borçlanma senetlerinin bileşik faizi, 2004 yılı ortalamasında yüzde 4,5'e düşmüştür. Borçlanma maliyetlerinde azalma görülürken, borçlanma vadesinde artış gözlenmiştir. 2004 yılında, nakit borçlanmanın önemli bir kısmını oluşturan iskontolu ihalelerde vade uzamıştır. Bununla birlikte, Hazine, uzun bir aradan sonra Türk lirası cinsinden, üç yıl vadeli, altı ayda bir sabit kupon ödemeli senet ihracı gerçekleştirmiştir. Ayrıca, ihale yöntemiyle, üç yıl vadeli, altı ayda bir kupon ödemeli döviz cinsi senet ihraç edilmiştir. Bununla birlikte, 2004 yılı Haziran ayında vadesi gelen dövizde endeksli senetlerin itfasının azaltılması amacıyla, Ocak, Mart ve Mayıs aylarında olmak üzere üç defa, değişim ihaleleri

düzenlenmiştir. Böylece, Haziran ayında gerçekleşecek ödemeler 2005 ve 2006 yıllarına ertelenmiştir.

TABLO II.2.8
2004 YILI HAZİNE İHALE FAİZLERİ⁽¹⁾

	TL Cinsi İskontolu Senetler	TL Cinsi Değişken Faizli Senetler Kupon Faizi	TL Cinsi Sabit Kuponlu Senetler Kupon Faizi	Döviz Cinsi İskontolu Senetler
Ocak	25,5	33,1	22,2	4,1
Şubat	24,0	32,8	-	-
Mart	24,4	29,5	-	-
Nisan	23,2	29,6	-	-
Mayıs	28,8	32,1	-	-
Haziran	27,5	35,4	-	-
Temmuz	26,3	35,8	-	-
Ağustos	24,9	-	-	-
Eylül	25,4	29,5	-	4,6
Ekim	22,8	-	21,1	4,8
Kasım	22,9	-	-	-
Aralık	23,1	-	-	-

Kaynak: HM.

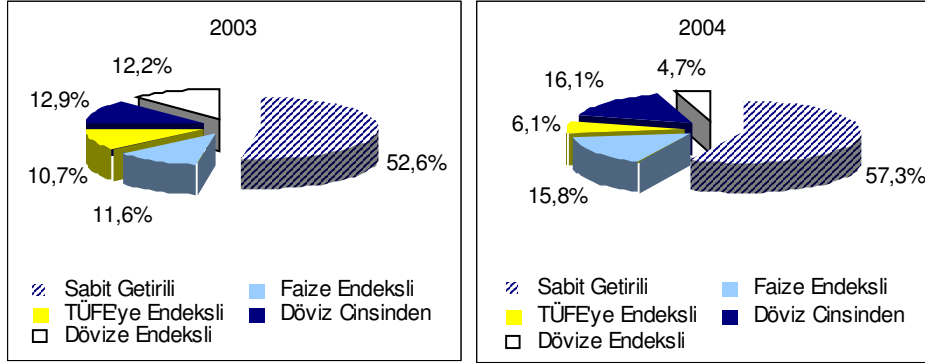
(1) Net satış ile ağırlıklandırılmış ortalama yıllık bileşik faiz oranı.

Borçlanma politikası çerçevesinde, borçlanmanın önemli bölümü Türk lirası cinsinden sabit getirili senetlerde yoğunlaşmış ve buna bağlı olarak 2004 yılında nakit borç stoku içerisinde, sabit getirili kısmın payı 2003 yılına göre artış göstermiştir. Bununla birlikte, 2004 yılında nakit iç borç stoku içinde faize endeksli ve döviz cinsi borçlanma araçlarının payı artmış, buna karşılık TÜFE'yle döviz endeksli borçlanma araçlarının payı azalmıştır. 2004 yılında sabit getirili senetlerin nakit iç borç stoku içerisindeki payı, 4,7 puan artarak yüzde 57,3'e, döviz cinsi senetlerin payı 3,2 puan artarak yüzde 16,1'e, faize endeksli senetlerin payı ise 4,2 puan artarak 15,8'e yükselmiştir. Öte yandan, döviz endeksli senetlerin payı 7,5 puan azalarak yüzde 4,7'ye, TÜFE'ye endeksli senetlerin payı ise 4,6 puan azalarak yüzde 6,1'e gerilemiştir (Grafik II.2.6, Tablo II.2.9).

2004 yılında, nakit iç borç stoku içinde sabit getirili, değişken faizli ve döviz cinsi borçlanma araçlarının payı artarken, TÜFE'yle döviz endeksli borçlanma araçlarının payı ise azalmıştır.

2004 yılında nakit borç stokunun vadesi sınırlı miktarda azalmakla birlikte, nakit borç stokunun alt kalemleri incelendiğinde vade değişimleri farklılık göstermektedir. 2004 yılında nakit borç stoku içerisinde faize endeksli, döviz cinsi ve sabit getirili kısımların payı artarken, vadesi uzamıştır. 2004 yılında TÜFE ve döviz endeksli senet ihracı gerçekleştirilmediğinden söz konusu senetlerin vadesinde önemli ölçüde azalma olmuştur (Tablo II.2.9).

GRAFİK II.2.6
NAKİT İÇ BORÇ STOKUNUN BORÇLANMA
ARAÇLARINA GÖRE DAĞILIMI
(Yüzelik Dağılım)

Kaynak: HM.

TABLO II.2.9
NAKİT İÇ BORÇ STOKUNUN VADE YAPISI

	2003			2004		
	Miktar (Trilyon TL)	Vadeye Kalan Süre (Ay)	Pay	Miktar (Trilyon TL)	Vadeye Kalan Süre (Ay)	Pay
Nakit	130.484	12,4	100,0	165.579	11,8	100,0
Sabit getirili	68.614	6,8	52,6	94.930	8,7	57,3
Değişken Faizli	29.080	20,0	22,3	36.309	15,7	21,9
Faize Endekli	15.112	11,3	11,6	26.186	15,2	15,8
TÜFE'ye Endekli	13.991	29,4	10,7	10.123	17,2	6,1
Döviz Cinsinden	16.839	15,8	12,9	26.608	17,0	16,1
Döviz'e Endekli	15.951	18,8	12,2	7.732	13,3	4,7
IMF Kredisi	8.473	18,9	6,5	3.692	8,5	2,2
Takas	7.478	18,7	5,7	4.041	17,7	2,4

Kaynak: HM, TCMB.

Hazine, 2004 yılında toplam nakit iç borçlanmanın önemli bir kısmını ihale yoluyla gerçekleştirmekle birlikte, doğrudan satış yöntemiyle de borçlanmaya gitmiştir. Bu yöntemle, Hazine tarafından 2004 yılında döviz cinsinden 1.121 milyon ABD doları, 550 milyon Euro ve 1.730 trilyon Türk lirası tutarında borçlanma gerçekleştirilmiştir. Hazine, 2004 yılında halka arz ve sürekli satış (TAP) yöntemleri ile borçlanma gerçekleştirmemiştir (Tablo II.2.10).

TABLO II.2.10
2004 YILINDA İHALE DIŞI NAKİT BORÇLANMA
(Milyar TL, Milyon Euro, Milyon ABD doları)

Vade (Ay)	İhraç tarihi	İtfa tarihi	Kupon faiz oranı	Para birimi	Satış (Nominal)
58 ⁽¹⁾	21.01.2004	15.10.2008	İhaleye Endeksli	Türk lirası	274.039
24 ⁽¹⁾	28.01.2004	18.01.2006	İhaleye Endeksli	Türk lirası	500.000
58 ⁽¹⁾	18.02.2004	12.11.2008	İhaleye Endeksli	Türk lirası	214.046
58 ⁽¹⁾	17.03.2004	10.12.2008	İhaleye Endeksli	Türk lirası	256.971
67 ⁽¹⁾	14.04.2004	07.10.2009	İhaleye Endeksli	Türk lirası	182.517
67 ⁽¹⁾	12.05.2004	04.11.2009	İhaleye Endeksli	Türk lirası	172.053
13	21.05.2004	22.06.2005	6,51 (yüzde) ⁽²⁾	ABD doları	121
67 ⁽¹⁾	02.06.2004	25.11.2009	İhaleye Endeksli	Türk lirası	130.184
49 ⁽³⁾	09.06.2004	04.06.2008	3,35 (yüzde)	Euro	150
73 ⁽³⁾	09.06.2004	02.06.2010	3,95 (yüzde)	Euro	150
36 ⁽⁴⁾	27.10.2004	24.10.2007	1,00 (yüzde)	ABD doları	1.000
49 ⁽³⁾	27.10.2004	22.10.2008	2,75 (yüzde)	Euro	250

Kaynak: HM.

- (1) 3 ayda bir değişken faiz ödemeli.
- (2) Dönem faizi.
- (3) 6 ayda bir sabit kupon ödemeli.
- (4) 3 ayda bir sabit kupon ödemeli.

II.2.2.B. Nakit Dışı İç Borç Stoku

Nakit dışı iç borç stoku, Hazine'nin herhangi bir nakit girişi elde etmeksizin, kamunun kendi içindeki yükümlülükleri karşılığı ihraç ettiği senetleri içermektedir. 2003 yılı sonunda, 63,9 katrilyon Türk lirası düzeyinde olan nakit dışı iç borç stoku, yıl içerisinde gerçekleştirilen itfalar nedeniyle, 2004 yılı sonu itibarıyla yaklaşık olarak yüzde 8 oranında azalarak, 58,9 katrilyon Türk lirasına gerilemiştir.

Toplam iç borç stokunun ekonomiye göre büyüklüğünün bir göstergesi olan toplam iç borç stoku/GSMH oranının, geçen yıla göre 1,6 puan gerileyerek 2004 yılında, yüzde 52,9 olarak gerçekleşmesi beklenmektedir. Nakit iç borç stokunun GSMH'ya oranı, 2004 yılında piyasadan yapılan toplam borçlanmanın anapara itfasından daha yüksek olması nedeniyle, geçen yıla göre yaklaşık 2,5 puan artarak yüzde 39 düzeyine ulaşmıştır. İç borçlanmanın piyasalar üzerinde yarattığı baskıyı gösteren toplam iç borç stokunun para arzlarına oranlarına bakıldığında ise, toplam iç borç stoku/M2Y oranının, nakit dışı iç borç stokundaki azalmaya bağlı olarak yüzde 121,1'e gerilediği, nakit iç borç stoku/M2Y oranının ise 3 puan artarak yüzde 89,3'e çıktığı gözlenmektedir (Tablo II.2.11).

TABLO II.2.11
TOPLAM İÇ BORÇ STOKUNUN ÇEŞİTLİ EKONOMİK VE PARASAL
BÜYÜKLÜKLERLE KARŞILAŞTIRILMASI
(Yüzde)

	2001	2002	2003	2004
Toplam İç Borç Stoku / GSMH	69,2	54,5	54,5	52,9 ⁽¹⁾
Nakit İç Borç Stoku / GSMH	33,1	32,5	36,6	39,0 ⁽¹⁾
Toplam İç Borç Stoku / M2	263,6	243,2	235,2	205,3 ⁽²⁾
Nakit İç Borç Stoku / M2	125,9	144,9	157,9	151,4 ⁽²⁾
Toplam İç Borç Stoku / M2Y	117,6	111,5	128,6	121,1 ⁽²⁾
Nakit İç Borç Stoku / M2Y	56,2	66,4	86,3	89,3 ⁽²⁾
Toplam İç Borç Stoku / TL Pasif ⁽³⁾	160,8	142,1	137,2	124,9 ⁽⁴⁾
Nakit İç Borç Stoku / TL Pasif ⁽³⁾	76,8	84,7	92,1	92,1 ⁽⁴⁾
Toplam İç Borç Stoku / Toplam Pasif ⁽³⁾	71,2	70,5	77,8	74,0 ⁽⁴⁾
Nakit İç Borç Stoku / Toplam Pasif ⁽³⁾	34,0	42,0	52,3	54,6 ⁽⁴⁾

Kaynak: HM, TCMB.

(1) GSMH, DPT 2004 yılı tahminidir.

(2) 2004 yıl sonu M2 ve M2Y rakamları geçicidir.

(3) Türk lirası ve toplam pasifler, ticarî bankaların öz kaynakları dışındaki pasiflerdir.

(4) 2004 Kasım ayı sonundaki pasif değerleri kullanılarak hesaplanmıştır.

II.3. ÖDEMELER DENGESİ VE DIŞ BORÇLANMA

II.3.1. Ödemeler Dengesi

Ekonomide, kriz sonrasında başlayan ihracat kaynaklı büyüme eğilimi, 2003 yılında da devam etmiştir. 2003 yılı başında yaşanan Irak savaşının sona ermesi ve finansal piyasaların yeniden istikrara kavuşması sonucunda, faiz oranları gerilemiş ve Türk lirası değerlenmeye başlamıştır. Böylece, yılın ikinci yarısından itibaren iç talepte, bir canlanma gözlenmiş ve bundan dolayı, ara ve sermaye malı ithalâtının yanı sıra tüketim malı ithalâtında da yüksek oranda artışlar olmuştur. İthalâtın ihracattan daha yüksek oranda artıyor olması, dış ticaret açığının artmasını devam ettirmiş, turizm gelirlerindeki hızlı artışa rağmen cari işlemler 2003 yılında 8 milyar ABD doları açık vermiştir. Ayrıca, Irak savaşının ardından oluşan güven ortamı sonucunda, Hazine'nin yurt dışı borçlanma imkânları ve bankacılık dışı sektörün uzun vadeli kredi kullanımı artmaya başlamıştır. Net hata noksan kaleminin 5 milyar ABD doları pozitif olması, finansman ihtiyacını sınırlamış ve 2003 yılında net sermaye girişi 3 milyar ABD doları olmuştur. Resmî rezervler ise aynı dönemde 4 milyar ABD doları artmıştır.

2004 yılında iç tüketimdeki canlanma belirginleşmiş ve reel kurlardaki değerlenme eğilimi devam etmiştir. Bu gelişmelere paralel olarak, özellikle yılın ilk yarısında, ara ve sermaye malı ithalâtının yanı sıra, tüketim malı ithalâtında da

yüksek oranlı artışlar gözlenmiştir. Ancak, üçüncü çeyrekte büyüme oranlarının yavaşlaması, ertelenmiş tüketim talebinin karşılanmış olması ve baz etkisi nedeniyle, ithalât artışları yavaşlamıştır. Yılın ilk yarısında, sırasıyla, bir önceki yılın aynı dönemine göre, yüzde 81,4 ve 86,5 oranında artış gösteren sermaye ve tüketim malı ithalâtı, yılın ikinci yarısında, yüzde 35 ve yüzde 33 oranında yükselmiştir. 2003 yılındaki ihracat performansı, birim iş gücü maliyetlerindeki gerileme, verimlilikteki artış, ihracat fiyatlarındaki yükseliş ve güçlü dış talep dolayısıyla, 2004 yılında da devam etmiştir. Aynı dönemde turizm gelirleri artarken, faiz ödemeleri bir önceki yılın aynı dönemine göre düşmüştür. Cari işlemler, büyük ölçüde dış ticaret açığındaki genişlemeden etkilenmiş ve 15,5 milyar ABD doları açık vermiştir. 2004 yılında, net 12,5 milyar ABD doları sermaye girişi olmuş ve rezervler 824 milyon ABD doları artmıştır.

TABLO II.3.1
ÖDEMELER DENGESİ
(Milyon ABD doları)

	2002	2003	2004	2004-I	2004-II	2004-III	2004-IV
CARİ İŞLEMLER	-1.522	-8.037	-15.451	-5.351	-4.522	-649	-4.929
Dış Ticaret Dengesi	-7.283	-14.010	-23.830	-5.033	-6.017	-6.429	-6.351
İhracat (FOB)	36.059	47.253	63.016	13.488	15.519	15.968	18.041
Bavul Ticareti	4.065	3.953	3.880	877	1.043	973	987
İthalât (CIF) ⁽¹⁾	-51.554	-69.340	-97.341	-20.883	-24.391	-25.098	-26.969
Hizmet Dengesi	7.879	10.505	12.768	942	2.571	6.734	2.521
Hizmet Gelirleri	14.783	19.025	24.026	3.229	5.208	9.808	5.781
Turizm Gelirleri	8.479	13.203	15.888	1.713	3.270	7.662	3.243
Hizmet Giderleri	-6.904	-8.520	-11.258	-2.287	-2.637	-3.074	-3.260
Yatırım Geliri Dengesi	-4.554	-5.559	-5.516	-1.486	-1.372	-1.302	-1.356
Faiz Ödemeleri	-4.417	-4.586	-4.346	-941	-991	-1.169	-1.245
Cari Transferler	2.436	1.027	1.127	226	296	348	257
İşçi Gelirleri	1.936	729	804	193	181	237	193
SERMAYE HAREKETLERİ	1.373	2.994	12.469	5.916	1.616	1.427	3.510
Rezervler	-6.153	-4.047	-824	214	-1.061	-618	641
NET HATA VE NOKSAN	149	5.043	2.982	-565	2.906	-778	1.419

Kaynak: TCMB.

(1) Altın ithalâtı dâhil.

II.3.2. Cari İşlemler

İhracat, 2004 yılında bir önceki yıla göre yüzde 33,4 oranında, ithalât ise aynı dönemde yüzde 40,4 oranında artış göstermiştir. İhracatın ithalâtı karşılama oranı ise yüzde 64,7'ye gerilemiştir. Cari işlemler açığı da geçen yıla göre genişleyerek 15,5 milyar ABD doları seviyesine yükselmiştir.

2004 yılında, yurt içi sanayi üretimindeki ve tüketim talebindeki artış ile, yatırım harcamalarının hızlı yükselişi, ithalattaki artışı etkilemiştir. Ancak, özellikle yılın ikinci yarısında binek otomobil ithalâtına yönelik alınan tedbirlerle, Temmuz ayından itibaren ithalattaki yüksek artış eğiliminin, görece olarak yavaşladığı gözlenmektedir. Bunun yanı sıra, ertelenmiş talebin karşılanmış olması ve baz etkisi de bu duruma yol açan diğer etkenler olarak sıralanabilir.

TABLO II.3.2
İTHALÂT VE İHRACATIN ANA MAL GRUPLARINA GÖRE DAĞILIMI
(Milyon ABD doları)

	2003	Yüzelik Pay	2004	Yüzelik Pay	Yüzelik Değişim
Toplam İthalât (CIF)	69.340	100,0	97.341	100,0	40,4
Sermaye Malları	11.326	16,3	17.379	17,9	53,4
Ara Malları	49.735	72,1	67.373	67,3	35,5
Tüketim Malları	7.813	10,9	12.096	14,3	54,8
Diğer	466	0,7	493	0,5	5,8
Toplam İhracat	47.253	100,0	63.017	100,0	33,4
Tarım ve Ormancılık	2.121	5,2	2.532	4,7	19,4
Balıkçılık	81	0,2	101	0,2	24,7
Madencilik ve Taşocakçılığı	469	1,0	648	1,0	38,0
İmalât	44.378	93,1	59.443	93,5	33,9
Diğer	204	0,5	294	0,6	44,1

Kaynak: DİE.

Kara taşıtlarıyla bunların aksam ve parçaları ithalâtı, 2004 yılında yüzde 90,2 oranında artış kaydetmiştir. Sadece bu kalemde gözlenen büyüme, toplam ithalât büyümesine 7 puan katkı yapmıştır. Otomotiv Sanayii Derneği (OSD) verilerine göre de, toplam otomotiv ithalâtının toplam üretime oranı, 2003 yılına göre 2 puan artarak yüzde 58'e yükselmiştir. Buna ilaveten, ithalât artışına en çok katkı yapan diğer mal grupları arasında, kazanlar, makineler ve mekanik cihazlar, elektrikli makine ve cihazlar, demir-çelik ve ham petrol dâhil mineral yakıt ve yağlar ithalâtı sıralanabilir.

Uluslararası piyasalarda ham petrol fiyatlarında gözlenen yükseliş, 2004 yılında ithalâtın artmasına neden olmuştur. 2003 yılı Aralık ayında, varil başına Brent tipi ham petrol fiyatı ortalama olarak 29,8 ABD dolarıyken 2004 yılında yükselişe geçmiş ve Ekim ayında 50 ABD doları seviyesini aşmıştır. Daha sonra gerileyerek, 2004 yılı Aralık ayında ortalama 39,6 ABD doları seviyesinde gerçekleşmiştir.

TABLO II.3.3
SEÇİLMİŞ GRUPLARIN İHRACATI
(Milyon ABD doları)

	2003	2004	Yüzelik Değişim	İhracat Artışına Yüzelik Katkı
Toplam İhracat	47.253	63.017	33,4	-
Örme Giyim Eşyası	5.733	6.258	9,2	1,1
Örülmemiş Giyim Eşyası	3.814	4.535	18,9	1,5
Kara Taşıtları, Aksam ve Parçaları	5.272	8.288	57,2	6,4
Elektrikli Makine ve Cihazlar	3.475	4.786	37,8	2,8
Kazanlar, Makineler, Mekanik Cihazlar	2.993	4.123	37,8	2,4
Demir ve Çelik	2.969	5.286	78,0	4,9
Ara Toplam	24.255	33.277	37,2	19,1
Diğer	22.998	29.740	29,3	14,3

Kaynak: DİE.

2004 yılında, reel ücretlerin, verimlilik artışlarına göre geride kalması, birim iş gücü maliyetlerinin gerilemeye devam etmesine neden olmuştur. Buna ek olarak, dünya ekonomisinin büyümeye devam etmesi ve ihracat fiyatlarındaki yükseliş ihracatı artırmıştır. Petrol ve petrol ürünleriyle, doğal gaz, elektrik ve su fiyatlarındaki artışların maliyeti artırıcı etkileri kısıtlanmıştır. Böylece, 2004 yılında ihracat 63 milyar ABD doları olmuştur.

Mal grupları bazında incelendiğinde, ihracata en büyük katkının, kara taşıtları ve bunların aksam ve parçaları ihracatından sağlandığı görülmektedir. Söz konusu ihracat kalemleri, 2004 yılında bir önceki yıla göre yüzde 57,2 oranında artış göstermiştir. 2004 yılında gözlenen iç talep canlanmasının ihracat üzerindeki etkileri OSD verilerinde görülmektedir. Buna göre, 2004 yılında otomotiv ihracatının üretime oranı, ki hâlâ yüksek bir seviyede seyretmektedir, 2003 yılına göre 4 puan gerileyerek yüzde 60 seviyesinde gerçekleşmiştir. 2004 yılında ihracata katkı yapan diğer mal grupları, demir-çelik, elektrikli makine ve cihazlar; kazanlar, makineler ve mekanik cihazlar ihracatıdır. Söz konusu dört grubun toplam ihracat artışına katkısı 16,5 puandır.

2004 yılında ihracat fiyatları bir önceki yılın aynı dönemine göre, ortalama yüzde 15,9 oranında, ithalât fiyatları ise yüzde 12,5 oranında artmış, böylece dış ticaret hadleri ihracat lehine gelişmiştir. Euronun ABD doları karşısındaki değerlendirilmesi, 2004 yılında da devam etmiştir. 2003 yılı sonunda 1,2502 olan Euro/ABD doları paritesi, 2004 yılı sonunda 1,3611 seviyesine yükselmiştir. 2003 yılında, dış ticaret açığına 582 milyon ABD doları artırıcı etki yapan parite değişimleri, döviz kompozisyonuna bağlı olarak 2004 yılında da nominal dış ticaret verilerini etkilemiştir. ABD doları cinsinden yayımlanan ihracat ve ithalâta

parite etkisi yakın miktarda olmuş ve 2004 yılında dış ticaret açığına net etki, azaltıcı yönde olmak üzere, 9,8 milyon ABD dolarıyla sınırlı kalmıştır.

TABLO II.3.4
İTHALÂT VE İHRACATIN ÜLKE GRUPLARINA GÖRE DAĞILIMI
(Milyon ABD doları)

	2003	Yüzdelerik Pay	2004	Yüzdelerik Pay	Yüzdelerik Değişim
TOPLAM İTHALÂT	69.340	100,0	97.341	100,0	40,1
OECD Ülkeleri	43.899	63,3	59.563	61,2	35,5
(AB Ülkeleri) ⁽¹⁾	33.495	48,3	45.428	46,7	35,5
Diğer Avrupa Ülkeleri ⁽²⁾	11.987	17,3	18.348	18,8	52,6
Afrika Ülkeleri	3.338	4,8	4.781	4,9	43,2
Amerika Ülkeleri	4.922	7,1	6.543	6,7	32,7
Orta Doğu Ülkeleri	4.455	6,3	5.577	5,3	17,9
Diğer Asya Ülkeleri	9.644	14,5	15.483	16,3	58,2
Diğer	909	0,9	368	0,4	-41,9
TOPLAM İHRACAT	47.253	100,0	63.017	100,0	32,8
OECD Ülkeleri	30.425	64,4	40.425	64,3	32,6
(AB Ülkeleri) ⁽¹⁾	25.899	54,8	34.399	54,7	32,5
Diğer Avrupa Ülkeleri ⁽²⁾	4.857	10,3	6.605	10,5	35,3
Afrika Ülkeleri	2.131	4,5	2.963	4,7	38,5
Amerika Ülkeleri	4.269	9,0	5.698	9,1	33,3
Orta Doğu Ülkeleri	5.465	10,9	7.900	11,5	41,0
Diğer Asya Ülkeleri	2.348	6,0	2.543	5,0	11,2
Diğer	355	0,5	348	0,6	59,3

Kaynak: DİE.

(1) Avrupa Birliği Ülkeleri 2004 yılında 25 ülke toplamı olarak verilmiştir.

(2) Daha önce bu kalemdede yer alan BDT Ülkeleri, Diğer Asya Ülkeleri kalemine eklenmiştir.

Mayıs ayında, cari işlemler açığının genişlemesi ve ABD faizlerinin artırımına dair haberler nedeniyle Türk lirası, 1 ABD doları ve 0,77 Eurodan oluşan döviz sepeti karşısında, nominal olarak yüzde 11 oranında değer kaybetmiştir. Ancak, söz konusu etkinin geçici ve oldukça kısa süreli olması nedeniyle, yıl genelinde Türk lirası yabancı paralar karşısındaki güçlü konumunu korumuştur. Türk lirası, yurt içi ve yurt dışı Toptan Eşya Fiyat Endeksi (TEFE) enflasyonu kullanılarak hesaplanan reel kur endeksine göre, ortalama yüzde 4,4; TÜFE enflasyonu kullanılarak hesaplanan reel kur endeksine göre ise, yüzde 5,1 oranında değer kazanmıştır.

TABLO II.3.5
REEL EFEKTİF DÖVİZ KURU ENDEKSİ⁽¹⁾
(1995 yıllık ortalama=100)

(1995 yıllık ortalama=100)

	TÜFE Bazlı Endeks	TEFE Bazlı Endeks
1995	103,1	97,0
1996	101,7	100,1
1997	115,9	110,7
1998	120,9	107,9
1999	127,3	108,8
2000	147,6	118,3
2001	116,3	107,3
2002	125,4	117,1
2003 I	123,5	118,5
II	140,6	130,3
III	151,5	137,5
IV	140,6	126,3
2004 I	154,2	143,3
II	137,5	127,8
III ⁽²⁾	138,1	126,8
IV ⁽²⁾	143,2	131,0

Kaynak: TCMB, DİE, IFS.

(1) Dönem sonu verileridir. TÜFE bazlı reel efektif döviz kuru hesaplamasında, 19 ülke için (Almanya, ABD, İtalya, Fransa, İngiltere, Japonya, Hollanda, Belçika, İsviçre, Avusturya, İspanya, Kanada, Kore, İsveç, Tayvan, İran, Brezilya, Çin ve Yunanistan) IMF tarafından oluşturulan ağırlıklar kullanılmıştır. TEFE bazlı endeksin oluşturulmasında ise, Tayvan ve Çin dışında yukarıda belirtilen diğer 17 ülke ağırlıkları kullanılmıştır. Hesaplamalarda döviz kurları için aylık ortalama değerler kullanılmıştır.

(2) Geçici.

Dış ticaret açığındaki genişleme, 2004 yılında, cari açığın genişlemesinde en önemli etken olmuştur. Bunun yanı sıra, ABD dolarının Euro karşısındaki değerlendirme süreci, altın talebini ve dolayısıyla altın fiyatlarını artırmıştır. Böylece, altın ithalatı 2004 yılında yüzde 34,6 oranında yükselmiştir.

Cari işlemler dengesine en büyük olumlu katkıyı turizm gelirlerindeki artış sağlamıştır. Yabancı ziyaretçilerden elde edilen turizm gelirleri, 2004 yılında geçen yıla göre, yüzde 25,3 oranında artmış ve 12,1 milyar ABD doları seviyesine yükselmiştir. Bu dönemde, ülkemizden çıkış yapan yabancı ziyaretçi sayısı, yüzde 25,5 oranında yükselirken, kişi başı ortalama harcama da 705 ABD doları olmuştur.

TABLO II.3.6
TURİZM İSTATİSTİKLERİ⁽¹⁾

	2000	2001	2002	2003	2004
Turizm Gelirleri (Milyon ABD doları)	7.636	8.090	8.479	9.676	12.124
Ortalama Harcama (ABD doları)	764	718	656	706	705
Giden Turist Sayısı (Bin Kişi)	9.991	11.275	12.927	13.701	17.202
Gelen Turist Sayısı (Bin Kişi)	10.428	11.619	13.247	13.958	17.517
AB (Bin Kişi)	5.551	6.648	7.708	7.460	9.594
BDT (Bin Kişi)	1.383	1.430	1.661	1.973	2.792

Kaynak: TCMB, Turizm Bakanlığı.

(1) Sadece yabancı ziyaretçilerden elde edilen gelirleri içermektedir.

2004 yılında yatırım gelirleri hesabında gerçekleşen 5,5 milyar ABD doları açığa en önemli neden olarak, portföy yatırımı giderleri ve faiz giderleri görülmektedir. 2004 yılında faiz oranlarının gerilemesi, faiz giderlerinin bir önceki yıla oranla düşmesine yol açmıştır. Özellikle, TCMB, Genel Hükümet ve bankacılık dışı kesimin faiz giderlerinde yaşanan azalış bunda etken olmuştur.

II.3.3. Sermaye Hareketleri

2004 yılı genelinde sermaye hareketleri, giriş yönlü bir eğilim izlemiştir.

2004 yılı genelinde net sermaye hareketleri, giriş yönlü bir eğilim izlemiştir. 2004 yılında sermaye akımları ve resmî rezervlerin toplamı olarak tanımlanan finans hesabı, 12,5 milyar ABD doları fazla vermiştir. IMF kredileri ve resmî rezerv değişimleri dışarıda tutulduğunda, söz konusu dönemde 16,8 milyar ABD doları sermaye girişi olmuştur.

2004 yılında, sermaye hareketleri dinamiklerinin, 2003 yılına göre farklı eğilimler taşıdığı göze çarpmaktadır. 2004 yılında, önceki yılda gözlenen eğilimin aksine, uzun vadeli sermaye girişlerindeki artış dikkati çekerken, 2003 yılı net sermaye akımlarının temel belirleyicisi olan kısa vadeli sermaye girişlerinin sınırlı düzeyde kaldığı göze çarpmaktadır (Tablo II.3.7). Uzun vadeli sermaye akımlarında, bankacılık dışı özel sektörün kullandığı uzun vadeli krediler, kısa vadeli sermaye akımlarında ise, bankacılık sektörünün kullandığı kısa vadeli krediler belirleyici olmuştur.

2004 yılında, doğrudan yatırım kaynaklı net yabancı sermaye girişi artarken, 2003 yılında 2,6 milyar ABD doları fazla veren portföy yatırımları, bu yıl da artış eğilimini sürdürmüştür. Diğer yatırım kaynaklı sermaye girişi, büyük miktardaki IMF kredisinin geri ödenmesine rağmen, artmıştır. Net hata ve noksan kalemi ise, 2003 yılındaki eğilimini korumuştur. Bu gelişmeler sonucunda, bu dönemde resmî rezervlerde artış olmuştur.

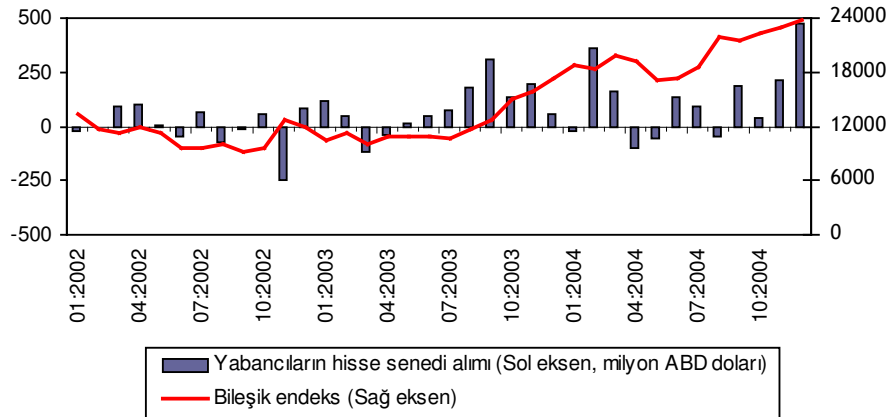
TABLO II.3.7
SERMAYE HAREKETLERİNDEN SEÇİLMİŞ KALEMLER
(Milyon ABD doları)

	2003	2004
Sermaye ve Finans Hesabı	2.994	12.469
Finans Hesabı	2.994	12.469
Doğrudan Yatırımlar	1.195	1.711
Portföy Yatırımları	2.569	8.070
Diğer Yatırımlar	3.277	3.512
Rezerv Varlıklar	-4.047	-824
Net Hata Noksan	5.043	2.982
Bilgi için:		
Kısa Vade	3.559	6.758
Uzun Vade	-956	6.121
IMF Kredileri	-50	-3.518

Kaynak: TCMB.

2004 yılında gerçekleşen net 1,7 milyar ABD doları tutarındaki doğrudan yatırım, büyük ölçüde yurt dışı yerleşiklerin yurt içinde sermaye yatırımları ve gayrimenkul alımlarından kaynaklanmıştır. Yurt içinde yerleşik kişilerin, yurt dışında yaptıkları net doğrudan yatırımlar ise, 2004 yılında bir önceki yıla göre yüzde 71,7 oranında artarak, 857 milyon ABD doları olmuştur. Ayrıca, diğer sermaye kalemi altında gösterilen ve doğrudan sermaye yatırımı olarak kabul edilen, yabancı şirketlerin yurt dışındaki ortaklarından sağladığı uzun vadeli krediler, net 265 milyon ABD doları olmuştur.

GRAFİK II.3.1
İMKB BİLEŞİK ENDEKSİ VE YABANCILARIN
NET HİSSE SENEDİ ALIMINI

Kaynak: İMKB.

2004 yılında yabancı yatırımcıların, Türkiye'ye ait menkul kıymetlere olan ilgisi devam etmiştir.

2004 yılında gerek makroekonomik istikrarın korunması, gerekse Türk lirası cinsi varlıkların getirisinin yabancı para cinsi varlıklara göre, fazla olması nedeniyle, yabancı yatırımcıların Türkiye'ye ait menkul kıymetlere olan ilgisi devam etmiştir. Portföy yatırımları içinde yer alan devlet iç borçlanma senetleri ve hisse senetlerindeki hareket bu eğilimi ortaya koymaktadır. Söz konusu menkul kıymet alımlarının özellikle Devlet İç Borçlanma Senetleri (DİBS) üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Bu çerçevede, 2004 yılında yurt dışı yerleşiklerin, İMKB'de hisse senedi alımı, net 1,4 milyar ABD doları, DİBS alımı ise, net 5,8 milyar ABD doları olmuştur.

Diğer taraftan, yurt dışı piyasalarda Türkiye ekonomisine ilişkin oluşan olumlu görünüm neticesinde, Türk tahvilleri, 2004 yılı genelinde değer kazanmıştır. Söz konusu olumlu gelişmelere paralel olarak, yıl içinde Hazine, söz konusu piyasalardan tarihinin en düşük borçlanma maliyetiyle, altı kez tahvil ihracı yoluyla borçlanma imkânı bulmuştur. Ayrıca, bütçe disiplininin sağlanması ve bu çerçevede, makroekonomik hedeflerin tutturulacağına dair dış piyasalarda oluşan güven, dış borçlanma maliyetinin en önemli göstergesi olan ve Türk tahvillerinin risk primini gösteren ABD-Türkiye tahvil getiri farkının yıl içinde düşüş yaşamasına sebep olmuştur (Grafik II.3.2).

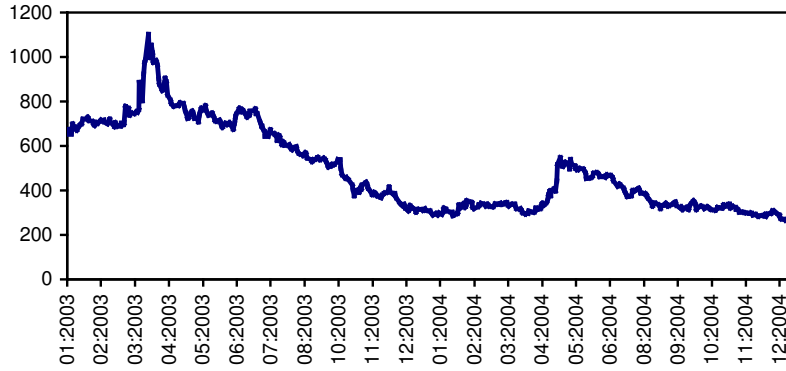
Hazine'nin 2004 yılı tahvil ihraçları 5,8 milyar ABD doları, geri ödemeleri ise 3,8 milyar ABD doları olmuştur.

Türkiye'de yerleşik bankalarca yurt dışı muhabirleri nezdinde tutulan cari ve depo hesaplarından oluşan bankaların döviz varlıkları kalemi, yıl genelinde dalgalı bir seyir izlemiş olmakla birlikte, Mayıs-Aralık döneminde artmıştır. 2004 yılında bankaların döviz varlıkları, net 5,8 milyar ABD doları artarak bu tutarda sermaye çıkışına yol açmıştır.

Dış ticaret hacminde görülen yüksek oranlı artışlar, gerek yurt dışına açılan ticarî kredilere, gerekse yurt dışından kullanılan ticarî kredilere yansımıştır. 2004 yılında, ihracat yüzde 33,4 oranında artarken, yurt dışına açılan ticarî krediler yüzde 33,2 oranında artmıştır. Benzer şekilde, ithalât yüzde 40,4 oranında büyürken, ticarî kredi kullanımı da aynı dönemde yüzde 44,8 oranında genişlemiştir (Grafik II.3.3).

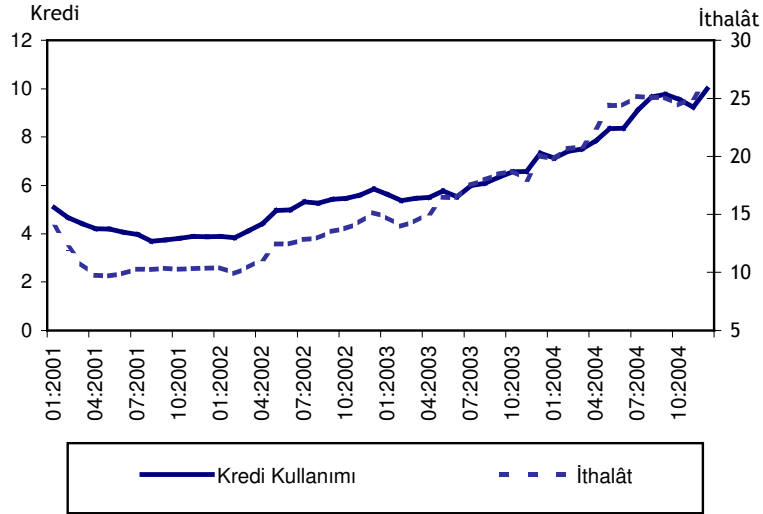
Yurt dışı piyasalarda, Türkiye ekonomisine ilişkin oluşan olumlu görünüm neticesinde, Türk tahvilleri, 2004 yılı genelinde değer kazanmıştır.

GRAFİK II.3.2
YURT DIŞI PİYASALARDA İHRAÇ EDİLMİŞ TÜRK TAHVİLLERİNİN
GETİRİ FARKI
(Baz Puan)

Kaynak: TCMB.

GRAFİK II.3.3
ÖZEL SEKTÖR TİCARİ KREDİ KULLANIMI VE İTHALÂT
(Üç Aylık, Milyar ABD doları)

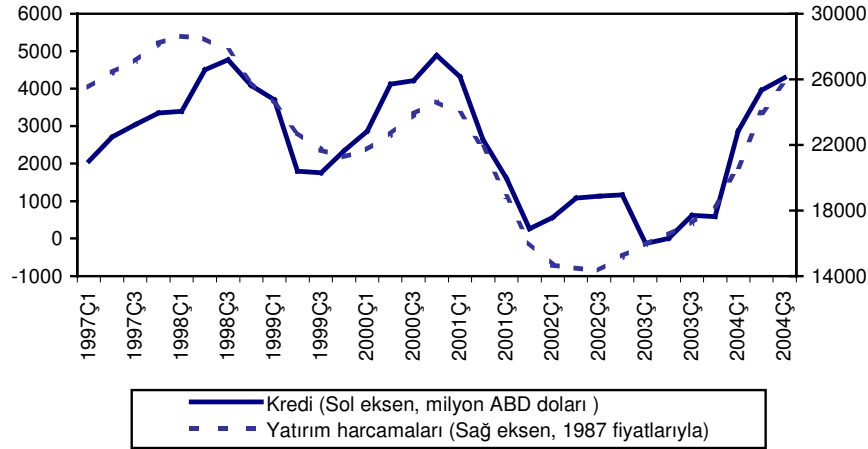
Kaynak: TCMB.

Dış ticaret hacminde görülen yüksek oranlı artışlar, gerek yurt dışına açılan ticarî kredilere, gerekse yurt dışından kullanılan ticarî kredilere yansımıştır.

2004 yılında, bankacılık sektörünün sendikasyon kredisi kullanımı artmıştır. Söz konusu artışın temel etkeninin, kurumsal ve bireysel kredi talebinde görülen reel artış ve ihracat finansmanının olduğu düşünülmektedir. Bankacılık sektörünün yıllardır süregelen kısa vadeli kredi yoluyla finansman eğilimi, 2004 yılında da devam etmesine rağmen, sektör yapısındaki görece iyileşme, uzun vadeli kredi yoluyla finansmanı önemli oranda artırmıştır. 2004 yılında kullanılan net 5,6 milyar ABD doları tutarındaki toplam kredinin 2,3 milyar ABD doları tutarındaki kısmı, uzun vadeli; 3,3 milyar ABD doları tutarındaki kısmı ise kısa vadeli olmuştur.

Kararlılıkla uygulanan makroekonomik program, ekonomideki belirsizlikleri ve risk primini azaltarak yatırımlar için uygun ortam hazırlamıştır. Bu çerçevede, 2004 yılı genelinde, bankacılık dışı özel sektörün yurt dışı piyasalardan uzun vadeli kredi kullanımı, yurt içi yatırım harcamalarındaki büyümeye paralel olarak genişlemeye devam etmiştir. 2004 yılında uzun vadeli kredi kullanımı, bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 38,2 oranında artarken, yılın ilk üç çeyreğinde özel sektör yatırım harcamaları, yüzde 54,6 oranında artmıştır (Grafik II.3.4).

GRAFİK II.3.4
UZUN VADELİ KREDİ KULLANIMI ve YATIRIM HARCAMALARI
(özel sektör)

Kaynak: TCMB, DİE.

Yurt dışında çalışan Türk vatandaşlarının, TCMB’de açtırdıkları kredi mektuplu döviz tevdiat hesapları ve süper döviz hesaplarında, 2004 yılında azalma görülmüştür. 2003 yılından bu yana yapılan faiz indirimlerinin, bu düşüşlerin önemli belirleyicisi olduğu düşünülmektedir.

2003 yılı sonunda, 33,6 milyar ABD doları olan TCMB rezervleri, 2004 yıl sonu itibarıyla 36 milyar ABD doları seviyesinde gerçekleşmiştir.

Cari işlemlerle net hata ve noksan kalemleri toplamı olarak tanımlanan dış finansman ihtiyacı, 2004 yılında bir önceki yıla göre 9,5 milyar ABD doları artarak 12,5 milyar ABD doları olarak gerçekleşmiştir (Tablo II.3.8). Söz konusu dönemde, cari işlemler açığının bir önceki yıla göre büyük oranda artmasına karşın, net hata ve noksan kaleminin, 3 milyar ABD doları giriş yönünde olması, finansman ihtiyacını sınırlamıştır.

Cari işlemler açığının artmasına karşın, net hata ve noksan kaleminin, 3 milyar ABD doları giriş yönünde olması, finansman ihtiyacını sınırlamıştır.

TABLO II.3.8
DIŞ FİNANSMAN İHTİYACI VE FİNANSMAN KAYNAKLARI
(Milyon ABD doları)

	2003	2004
I. Cari İşlemler Dengesi	-8.037	-15.451
2. Net Hata ve Noksan	5.043	2.982
I. Toplam Finansman İhtiyacı (=1+2)	-2.994	-12.469
II. Toplam Finansman (=1+2+3)	2.994	12.469
1. Sermaye Hareketleri	6.367	22.745
Doğrudan Yatırımlar (net)	1.195	1.711
Portföy Yatırımları (net)	2.569	8.070
Genel Hükümetin Tahvil İhracı	1.509	1.959
Yabancıların Türkiye'de Menkul Kıymet Alımı	2.623	7.250
Yerleşiklerin Yurt Dışında Menkul Kıymet Alımı	-1.386	-1.139
Krediler (IMF kredileri hariç)	2.837	13.775
Genel Hükümet	-2.194	-1.163
Bankalar	1.975	5.642
Uzun Vade	-40	2.295
Kısa Vade	2.015	3.347
Diğer Sektörler	3.056	9.296
Uzun Vade	587	4.787
Kısa Vade	288	341
Ticari Krediler	2.181	4.168
Mevduat	1.368	393
Diğer	-1.602	-1.289
2. IMF Kredileri	-50	-3.518
3. Rezerv Değişimi (- artış)	-3.323	-6.673
Bankaların Döviz Varlıkları	724	-5.849
Resmî Rezervler	-4.047	-824

Kaynak: TCMB.

Finansman ihtiyacının karşılanması açısından 2004 yılı, 2003 yılına göre farklı özellikler taşımaktadır. 2003 yılında finansman ihtiyacı ağırlıklı olarak kısa vadeli sermaye hareketleri ve portföy yatırımlarıyla finanse edilirken, 2004 yılında portföy yatırımlarının yanında uzun vadeli kaynakların finansman içindeki payında, belirgin bir artış gözlenmiştir. Alt kalem bazında, söz konusu uzun vadeli sermaye hareketleri ve portföy yatırımları, sırasıyla, özel sektörün uzun vadeli kredi kullanımı ve yabancıların menkul kıymet alımından oluşmuştur. 2004 yılında, sermaye girişlerinin, dış finansman ihtiyacından fazla gerçekleşmesinden dolayı, bankacılık ve TCMB rezervlerinden oluşan toplam rezervlerde, 6,7 milyar ABD doları tutarında artış olmuştur.

II.3.4. Dış Borçlar

Dış borç stoku, 2004 yılının ilk dokuz ayında, 2003 yılı sonuna göre yüzde 5 oranında artış göstermiştir.

2003 yılı sonunda, 145,8 milyar ABD doları olan toplam dış borç stoku, yüzde 5 oranında artarak, 2004 yılı Eylül ayı itibarıyla, 153,2 milyar ABD doları olmuştur. Bu dönemde orta ve uzun vadeli dış borçlar, yüzde 0,9 oranında, kısa vadeli dış borçlar ise, yüzde 27,4 oranında artmıştır (Tablo II.3.9). Ödemeler dengesi sunumuna göre, 2004 yılında, 6,1 milyar ABD doları seviyesinde net uzun vadeli sermaye girişi gerçekleşmiştir. Ancak, uzun vadeli dış borç stoğu içinde, tanım gereği IMF kredi geri ödemelerinin olmasından dolayı, uzun vadeli dış borç stoğundaki artış sınırlı seviyede gerçekleşmiştir.

TABLO II.3.9
DIŞ BORÇ STOKU VE VADE YAPISI
(Milyar ABD doları)

	2001	2002	2003	2004-I	2004-II	2004-III
Dış Borç Stoku	113,9	130,4	145,8	145,2	148,1	153,2
Orta-Uzun Vadeli Borçlar	97,5	113,9	122,8	121,2	122,0	123,8
Kamu Sektörü	46,4	64,0	70,3	69,3	70,0	71,4
TCMB	23,6	20,3	21,5	20,0	18,8	17,8
Özel Sektör	27,5	29,6	31,0	31,9	33,2	34,7
Finansal	4,8	4,6	5,0	5,1	5,6	6,0
Finansal Olmayan	22,7	25,0	26,0	26,7	27,6	28,6
Kısa Vadeli Borçlar	16,4	16,4	23,0	24,0	26,1	29,3
Genel Hükümet	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
TCMB	0,8	1,7	2,9	2,9	2,9	3,0
Ticari Bankalar	8,0	6,3	9,7	10,0	11,1	12,7
Diğer Sektörler	7,7	8,4	10,5	11,1	12,1	13,6
Dış Borç Stoku/GSMH	79,1	71,4	61,0	55,8	53,9	53,9

Kaynak: TCMB, HM.

Orta ve uzun vadeli dış borçlar, Eylül ayı sonunda 123,8 milyar ABD dolarına ulaşmıştır. Bu artış, bankacılık dışı özel sektörün uzun vadeli net borçlanmalarındaki artışla Hazine'nin yurt dışında tahvil ihraçları etkili olmuştur. Diğer taraftan, TCMB tarafından IMF'ye bu dönemde yapılan 3,3 milyar ABD dolarlık kredi geri ödemesi, orta ve uzun vadeli dış borç stokundaki artışı yavaşlatmıştır. TCMB dâhil kamu sektörü dış borç stoku, Eylül ayı itibarıyla, yıl sonuna göre yüzde 2,9 oranında gerilerken, özel sektör orta ve uzun vadeli dış borç stoku, yüzde 11,9 oranında artmıştır. Diğer taraftan, ticarî bankaların kısa vadeli borçlanmaları ve özel sektörün ticarî kredi net kullanımındaki artışa bağlı olarak, kısa vadeli dış borç stoku, 2004 yılı sonu itibarıyla 31,9 milyar ABD dolarına ulaşmıştır.

Dış borç stokunun döviz cinslerine göre dağılımında, vade ayırımına göre farklılıklar görülmektedir. Orta ve uzun vadeli dış borç stokunun, yüzde 46,9'unu ABD doları, yüzde 31,7'sini Euro cinsinden borçlanmalar oluştururken, kısa vadeli dış borç stokunun, yüzde 63,3'ünü ABD doları, yüzde 34,1'ini Euro cinsinden borçlanmalar oluşturmaktadır. Diğer taraftan Özel Çekme Hakları (SDR), özellikle orta ve uzun vadeli dış borçlanmalarda önemli yer tutmaktadır.

TABLO II.3.10
DÖVİZ KOMPOZİSYONU İTİBARIYLA DIŞ BORÇ STOKUNA
PARİTE ETKİSİ⁽¹⁾
(Milyon ABD doları)

	2003 Dış Borç Stoku		2004 Eylül		Kur Farkı (B-A=D)	Parite Etkisinden Arındırılmış Hareket (C-A=E)	Parite Etkisinden Arındırılmış Hareket (E-D=F)
	2003 Yıl Sonu Kuruyla (A)	2004 Eylül Sonu Kuruyla (B)	2004 Eylül Sonu Kuruyla (C)	2004 Eylül Sonu Kuruyla (D)			
ABD doları	66.545	66.545	76.687	76.687	0	10.142	10.142
Euro	48.587	47.876	49.315	49.315	-711	728	1.439
SDR	24.012	23.824	21.510	21.510	-188	-2.501	-2.313
İsviçre Frangı	884	876	915	915	-8	31	39
İngiliz Sterlini	654	666	659	659	12	5	-7
Japon Yeni	4.517	4.353	3.277	3.277	-164	-1.240	-1.076
Diğer (ABD doları)	606	604	795	795	-1	189	191
TOPLAM	145.805	144.744	153.160	153.160	-1060	7.355	8.415

Kaynak: TCMB, HM.

(1) (A) 2003 yıl sonu dış borç stoku, 2003 yıl sonu kuruyla; (B) 2003 yıl sonu dış borç stoku, 2004 yılı Eylül ayı sonu kuruyla; (C) 2004 yılı Eylül ayı dış borç stoku, 2004 Eylül ayı sonu kuruyla; (D) 2003 yıl sonu dış borç stokunun, 2003 yıl sonu kuruyla hesaplanan tutarı üzerinden, 2004 Eylül ayı sonu kuruyla hesaplanan tutarı arasındaki farktır; (E) 2003 yılı dış borç stoku rakamıyla 2004 Eylül ayı dış borç stoku rakamı arasındaki farktır; (F) Nominal hareket ile kur farkı arasındaki farktır.

Çapraz kur değişimlerinin etkisinden arındırıldığında dış borç stokundaki artışın 8,4 milyar ABD doları olduğu görülmektedir.

Döviz kompozisyonu ve miktarlara bağlı olarak çapraz kurlardaki değişmeler dış borç stokunun ABD doları karşılığı değerini etkilemektedir. 2004 yılı Eylül ayı sonu itibarıyla Euro, ABD doları karşısında yüzde 1,5 oranında değer kaybetmiştir. Bunun sonucunda parite etkisi, ABD doları cinsinden hesaplanan dış borcu, 711 milyon ABD doları azaltıcı yönde etkilemiştir. ABD doları karşısındaki çapraz kur değişimleri, Euro dışındaki diğer döviz cinslerinde de dış borç stokunun, ABD doları karşılığını azaltıcı yönde geliştirmiştir. Çapraz kur değişiminin toplam 1,1 milyar ABD doları tutarındaki azaltıcı etkisi arındırıldığında, dış borç stokundaki artışın 7,3 milyar ABD doları yerine 8,4 milyar ABD doları olarak gerçekleştiği görülmektedir (Tablo II.3.10). Çapraz kurdaki söz konusu azaltıcı etki, kısa vadeli dış borçlarda 133 milyon ABD doları, orta ve uzun vadeli dış borçlarda ise 927 milyon ABD dolarıdır.

Dış borç anapara ve faiz ödemelerinin döviz gelirlerine oranı olarak hesaplanan dış borç servisi oranında, ki ülkenin ödeme kapasitesine ilişkin önemli bir göstergedir, 2004 yılında ihracat ve turizm gelirlerindeki artış sonucu, düşüş gözlenmiştir. Buna göre 2003 yılı sonunda, yüzde 37,8 olan dış borç servisi oranı 2004 yılı sonunda, yüzde 32,2 oranında gerçekleşmiştir (Tablo II.3.11).

TABLO II.3.11
DIŞ BORÇ SERVİSİ ORANI
(Milyon ABD doları)

	2001	2002	2003	2004
Dış Borç Servisi	24.623	28.852	27.811	30.487
Anapara ⁽¹⁾	17.489	22.450	20.823	23.342
Faiz	7.134	6.402	6.988	7.145
Toplam Döviz Gelirleri	56.149	59.829	73.504	94.700
Toplam Mal İhracatı ⁽²⁾	34.373	40.124	51.206	66.896
Hizmet Gelirleri	16.030	14.783	19.025	24.026
Yatırım Gelirleri	2.753	2.486	2.246	2.651
Cari Transferler	2.993	2.436	1.027	1.127
Dış Borç Servisi Oranı (yüzde)	43,9	48,2	37,8	32,2

Kaynak: TCMB, HM.

(1) Tahvil ihracı yoluyla sağlanan krediler ve IMF geri ödemeleri dâhil.

(2) Bavul ticareti dâhil.

Likidite durumu için önemli bir gösterge olan brüt rezervler ile kısa vadeli borçlar farkı, 2004 yılının ilk çeyreğinde geriledikten sonra ikinci ve üçüncü çeyrekte tekrar yükselmiştir. Bankaların yoğun kısa vadeli borçlanmalarına karşın,

bankalar ve TCMB döviz rezervlerinin artması, brüt rezervler ile kısa vadeli borçlar farkının artmasında belirleyici olmuştur (Tablo II.3.12).

TABLO II.3.12
BRÜT REZERVLER İLE KISA VADELİ BORÇLAR (KVB) FARKI ⁽¹⁾
(Milyon ABD doları)

	2001	2002	2003	2004-I	2004-II	2004-III
Brüt Döviz Rezervi - KVB	12.777	20.363	20.397	17.589	17.862	18.903
TCMB	18.035	25.152	30.756	30.039	30.915	31.677
Bankalar	2.395	3.636	103	-1.344	-965	851
Diğer Sektörler ⁽²⁾	-7.654	-8.425	-10.461	-11.105	-12.088	-13.625
Brüt Rezerv ⁽³⁾ - KVB	13.809	21.642	21.955	19.170	19.335	20.448

Kaynak: TCMB.

(1) (-) işareti açığı göstermektedir.

(2) Diğer sektörlerin yurt dışı döviz mevcudu ve alacaklarına ilişkin veri olmadığından tutarlar, bu sektörlerin yurt dışına olan borçlarını yansıtmaktadır.

(3) Brüt rezervler, altın ve döviz rezervlerinin toplamıdır.

II.4. FİYATLAR

II.4.1. Fiyatlardaki Gelişmeler

2002 yılında başlayan enflasyondaki düşüş eğilimi, 2004 yılında hızlanarak devam etmiş, böylelikle üst üste üçüncü kez yıl sonu enflasyon hedefine ulaşılmıştır. 2004 yılı Aralık ayında, TÜFE enflasyonu yüzde 9,32'ye gerileyerek, yıl sonu için belirlenen yüzde 12'lik enflasyon hedefinin altında kalmıştır. TEFE yıllık fiyat artışı ise, yüzde 13,84 oranında gerçekleşmiştir (Tablo II.4.1).

2004 yıl sonu enflasyon oranları, TÜFE'de yüzde 9,32, TEFE'de ise yüzde 13,84 olarak gerçekleşmiştir.

Nisan-Mayıs döneminde, yurt dışındaki konjoktüre bağlı olarak döviz kurunda hızlı bir yükseliş yaşanmasına karşın, söz konusu yükselişin özellikle TÜFE enflasyonu üzerindeki etkileri, oldukça sınırlı kalmıştır. Bu gelişmede, döviz kuruyla enflasyon ilişkisindeki yapısal değişim etkili olmuştur. Dalgalı kur rejimi sonucunda, kurlarda görülen yukarı-aşağı yönlü hareketler, kur hareketlerinin kısa sürede fiyatlara endekslendiği mekanizmayı zayıflatmıştır. Bunun yanı sıra, üç yıldır sürdürülen parasal ve malî disiplin, düşen enflasyon ve artan rekabet ortamı, firmaların fiyatlama davranışlarını ve beklentilerini etkileyerek, döviz kurundan enflasyona geçiş etkisinin zayıflamasına katkıda bulunmuştur.

Öte yandan, başka önemli bir maliyet unsuru olan ithal hammadde fiyatları, 2004 yılında enflasyonu olumsuz yönde etkilemiştir. Uluslararası metal hammadde fiyatlarındaki yükseliş, daha çok TEFE altındaki kamu imalât sanayii fiyatları

TÜFE’de akaryakıt dışındaki kamu fiyat artışlarının, genel enflasyon eğilimiyle uyumlu olduğu görülmektedir.

üzerinde etkili olurken, ham petrol fiyatlarındaki artışlar, akaryakıt fiyatları yoluyla her iki endekste de, kamu kontrolündeki fiyatlarda önemli yükselişe neden olmuştur. Yıl sonu itibarıyla kamu fiyatları artışı, TEFE’de yüzde 19,5, TÜFE’de ise yüzde 11,7 ile, genel endeks artışlarının üzerinde kalmıştır (Tablo II.4.1). TÜFE’de akaryakıt dışındaki kamu fiyat artışlarının genel enflasyon eğilimiyle uyumlu olduğu görülmektedir.

TABLO II.4.1
ENFLASYON⁽¹⁾
(Yıllık Yüzdelerik Değişim)

	2001	2002	2003	2004
TEFE	88,6	30,8	13,9	13,8
TEFE (Kamu)	99,7	32,4	11,4	19,5
TEFE (Özel)	84,6	30,3	14,9	11,7
TEFE (Tarım Dışı)	96,3	29,6	12,1	13,8
TÜFE	68,5	29,7	18,4	9,3
TÜFE (Dış Ticarete Konu Olan)	78,1	30,1	14,5	5,3
TÜFE (Dış Ticarete Konu Olmayan)	59,4	29,4	22,5	13,3
TÜFE (Mallar)	80,9	29,7	15,5	6,1
TÜFE (Hizmetler)	48,2	29,8	24,0	15,3
TÜFE (Kamu Kontrolünde Olan Fiyatlar)	92,0	31,3	17,6	11,7
TÜFE (Kamu Kontrolünde Olmayan Fiyatlar)	62,1	29,2	18,6	8,5
TÜFE (Dayanımlı Tüketim Malları)	65,6	45,0	6,4	-3,2
TÜFE (Gıda Dışı)	65,6	31,5	17,9	10,4
TÜFE (Konut Dışı)	72,9	30,1	18,2	7,0
İhracat Fiyat Endeksi	-5,0	4,9	13,1	16,3
İthalât Fiyat Endeksi	-5,8	9,6	6,0	16,0

Kaynak: DİE.

(1) Yıl sonu itibarıyla.

Diğer taraftan, ekonomideki canlanmanın sürmesine karşın, 2003 yılında olduğu gibi, 2004 yılında fiyatlar üzerinde talep yönlü belirgin bir baskı görülmemiştir. Bu durum, dışsal maliyet şoklarından daha fazla etkilenen TEFE’deki görece yüksek artışların, TÜFE’ye yansımalarını sınırlayıcı bir rol oynamıştır.

TABLO II.4.2
DÖNEMLER İTİBARIYLA FİYAT ARTIŞLARI
(Yüzde)

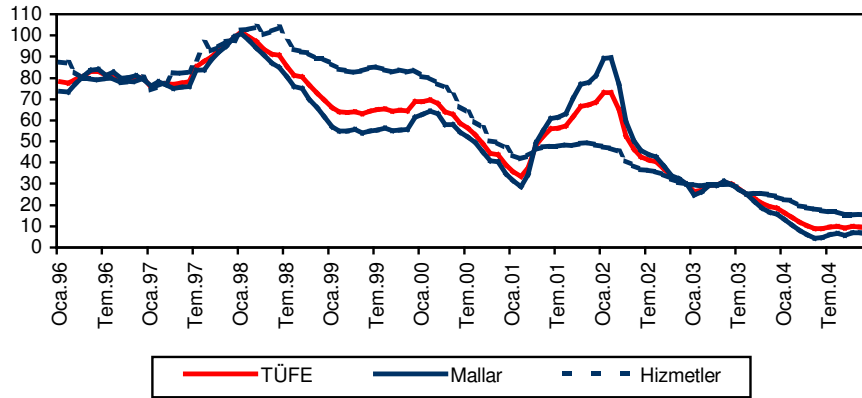
	1. Çeyrek		2. Çeyrek		3. Çeyrek		4. Çeyrek	
	2003	2004	2003	2004	2003	2004	2003	2004
TEFE	12,4	6,5	-0,8	1,5	-0,7	1,1	2,9	4,1
TEFE (Özel)	13,4	4,0	-3,9	4,8	1,7	5,3	0,5	4,0
TEFE (Kamu)	12,0	7,4	0,4	0,3	-1,6	-0,5	3,9	4,2
TEFE (Tarım Dışı)	9,4	2,4	-0,7	4,6	1,6	3,4	1,7	2,7
TÜFE	8,2	2,2	3,5	0,8	1,7	1,7	4,0	4,3

Kaynak: TCMB.

II.4.2. Tüketici Fiyatları Endeksindeki Gelişmeler

Türk lirasının güçlenmesi ve beklentilerin olumlu seyri, yılın ilk çeyreğinde tüketici fiyatları enflasyonunun, 2003 yılının aynı dönemine göre önemli ölçüde düşük gerçekleşmesini ve böylelikle yıllık enflasyon oranlarının hızla gerilemesini sağlamıştır. Yılın üçüncü çeyreğinde, Nisan-Mayıs dönemindeki yüksek oranlı kur artışının gecikmeli etkilerinin yanı sıra, uluslararası ham petrol fiyatlarının yükselmesi nedeniyle, yıllık enflasyon oranlarındaki düşüş, yılın ilk yarısına göre yavaşlamıştır. Son çeyrekte ise akaryakıt zamlarına gıda ve giyim gruplarındaki ertelenen mevsimsel artışlar eklenince, yıllık enflasyon oranlarında yükseliş gözlenmiştir (Tablo II.4.2). Ancak, yükselişe neden olan dışsal ve geçici unsurların ortadan kalkmasıyla, Aralık ayında yıllık enflasyon tekrar belirgin olarak yavaşlamıştır.

GRAFİK II.4.1
MAL VE HİZMET FİYATLARI
(Yıllık Yüzdelerik Değişim)

Kaynak: DİE.

2004 yılında TÜFE'deki en dikkat çekici gelişme, 2003 yılında mal ve hizmet fiyatları arasında gözlenen farklılaşmanın belirginleşmesi olmuştur. 2003 yılı sonunda, sırasıyla, yüzde 15,5 ve yüzde 24 olan mal ve hizmet grubu fiyat artışları, 2004 yılı sonunda sırasıyla, yüzde 6,1 ve yüzde 15,3 olarak gerçekleşmiştir (Grafik II.4.1).

Alt gruplar itibarıyla incelendiğinde, konut, ulaştırma, eğitim, lokanta-pastane-otel fiyatlarının enflasyon hedefinin üzerinde arttığı görülmektedir.

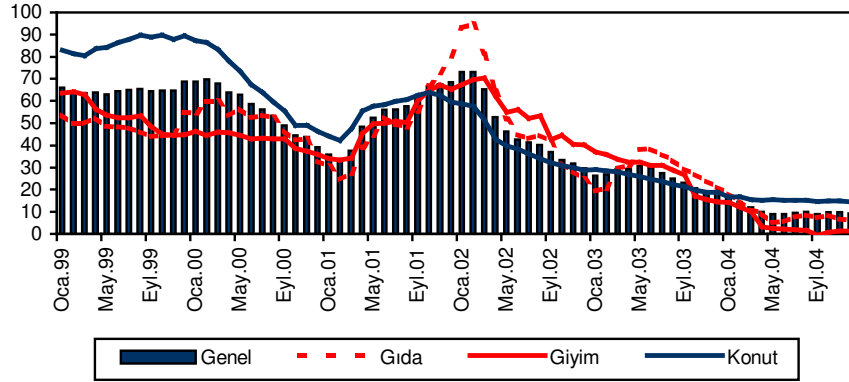
2004 yılında TÜFE'deki en dikkat çekici gelişme, 2003 yılında gözlenen mal ve hizmet fiyatları arasındaki farklılaşmanın belirginleşmesi olmuştur.

Ulaştırma dışında, bu grupların tamamı hizmet sektörünün ağırlıklı olduğu gruplardır. Diğer taraftan, eğlence-kültür, ev eşyası ve giyim-ayakkabı grupları sırasıyla, en düşük fiyat artışı gösteren TÜFE alt grupları olmuşlardır.

Gıda, içki ve tütün sektörü yıllık fiyat artışının yüzde 6,5 olarak gerçekleştiği ve bu sektörün 2004 yılında TÜFE'ye göreli katkısının 2003 yılındaki kadar yüksek olmadığı gözlenmektedir. Gıda fiyatları yüzde 5,6 oranında artarak, enflasyondaki düşüş eğilimini desteklemiştir. Sigara ve tütün grubu fiyatları yüzde 8,9 artış ile genel TÜFE enflasyonu ile uyum sergilemiş, içeceklerdeki artış ise genel TÜFE'nin 6 puan üstünde kalmıştır.

Giyim ve ayakkabı grubu fiyatları, yüzde 1,3 artışla genel TÜFE artışının 8 puan altında kalmıştır. Döviz kurunun seyrinden olumlu etkilendiği düşünülen bu grupta, fiyat artış eğilimi önceki yıllara göre belirgin biçimde yavaşlamıştır.

GRAFİK II.4.2
TÜFE VE BAŞLICA ALT KALEMLER (2000-2004)
(Yıllık Yüzdelerik Değişim)

Kaynak: DİE.

Konut grubundaki fiyat artışı, genel TÜFE artışının 5,1 puan üzerinde gerçekleşmiştir

Konut grubundaki fiyat artışı, genel TÜFE artışının 5,1 puan üzerinde gerçekleşmiştir. 2003 yılı sonunda konut grubundaki artış, gerçekleşen enflasyondan yalnızca 0,2 puan daha yüksekti. Kira, yüzde 19'luk yıllık artış oranıyla, konut grubu fiyatlarının ana belirleyicisi olurken, gruptaki diğer kalemlerin yıllık enflasyon oranları, genel TÜFE enflasyonu gerçekleşmesinin altında kalmıştır (Tablo II.4.3).

Dayanıklı tüketim mallarının ağırlıklı olarak bulunduğu eğlence-kültür ile ev eşyası gruplarında yıl sonu fiyat artışı, sırasıyla, yüzde -0,9 ve yüzde 0,2 olarak

gerçekleşmiştir. Bu iki grup 2004 yılında da, 2003 yılındaki gibi, fiyatları en az artan TÜFE alt grupları olmuşlardır. Ev eşyası grubunda mobilya ve yer döşemelerinin fiyatları, yüzde 17 oranında artarken, elektrikli-elektriksiz ev eşyalarının fiyatları, yüzde 18,7 oranında azalarak dengeleyici rol oynamıştır. Söz konusu azalış büyük ölçüde Türk lirasındaki güçlenmeden kaynaklanmaktadır.

Dayanıklı tüketim mallarının ağırlıklı olarak bulunduğu eğlence- kültür ve ev eşyası, 2004 yılında en düşük fiyat artışı gösteren TÜFE alt grupları olmuşlardır.

TABLO II.4.3
TÜFE VE TEFE'YE ALT KALEMLERİN KATKILARI
(Yüzde)

	Ağırlık (A)	2003		2004	
		Yıllık Değişim (B)	Katkı (A*B)	Yıllık Değişim (B)	Katkı (A*B)
TÜFE	100	18,4	-	9,3	-
Gıda	31,1	21,2	6,6	6,5	2,0
Giyim	9,7	14,5	1,4	1,3	0,1
Konut	25,8	18,6	4,8	14,4	3,7
Ev Eşyası	9,4	12,1	1,1	0,2	0,0
Sağlık	2,8	21,8	0,6	8,5	0,2
Ulaşım	9,3	14,2	1,3	14,9	1,4
Kültür	3,0	10,0	0,3	-0,9	0,0
Eğitim	1,6	22,0	0,4	13,0	0,2
Lokanta	3,1	32,2	1,0	14,6	0,5
Diğer	4,4	17,5	0,8	7,2	0,3
TEFE	100	13,9	-	13,8	-
Tarım	22,2	20,0	4,4	14,1	3,1
Madencilik	2,5	15,9	0,4	9,2	0,2
İmalât	-	12,6	-	14,8	-
Kamu	16,5	13,2	2,2	24,3	4,0
Özel	54,6	12,3	6,7	10,6	5,8
Enerji	4,2	3,2	0,1	-0,6	0,0

Kaynak: DİE.

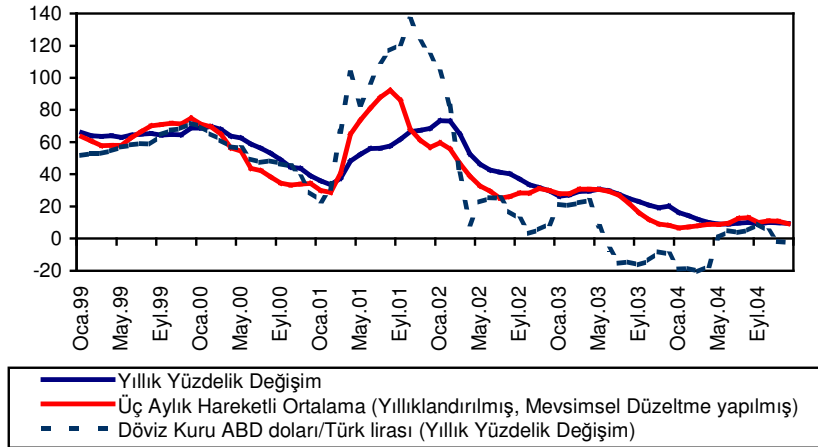
Akaryakıt fiyatlarını içeren özel ulaşım araçlarının tamir ve bakım kalemi, yüzde 24,5'lik yıllık fiyat artışıyla, ulaştırma grubu üzerinde belirleyici olmuştur. Bu gelişmede, yılın ikinci yarısından itibaren uluslararası ham petrol fiyatlarında görülen yükseliş etkili olmuştur. Döviz kuru gelişmeleri, yıl genelinde özel ulaşım araçlarındaki fiyat artışlarını önemli ölçüde sınırlamasına karşın, yılın son çeyreğinde yapılan vergi ayarlamalarıyla bu kalemdeki yıllık fiyat artışı, yüzde 9,3 olmuştur. Böylelikle, yıl sonu itibarıyla ulaştırma grubu fiyat artışı, yüzde 14,9 olarak gerçekleşmiştir.

Sağlık grubunda, ilaçlar ve tıbbî ürünler fiyat artışı göstermezken, hastane hizmetleriyle hastane dışı tıbbî hizmetler sırasıyla, yüzde 16,9 ve 10,1 oranlarında artış göstermiştir. Döviz kuru gelişmeleri ve ilaç fiyatlarıyla ilgili Katma Değer Vergisi düzenlemeleri, bu sektördeki mal fiyatlarının artmasını engellemiş, buna karşın, sektörün hizmet bileşenlerinin etkisiyle sağlık grubu yıllık enflasyon oranı, yüzde 8,5 olarak gerçekleşmiştir.

2003 yılında yüzde 22'yle enflasyon hedefinin 2 puan üzerinde gerçekleşen eğitim sektörü fiyat artışı, 2004 yılında da yüzde 13 ile yine enflasyon hedefinin üzerinde kalmıştır.

Lokanta, pastane ve otel sektörü, yüzde 14,6 oranında artan fiyatlarıyla, TÜFE'de en çok fiyat artışı gösteren gruplar arasında yer almıştır. Tamamı hizmet sektöründen oluşan bu grupta, fiyat katılıklarının sürdüğü gözlenmektedir.

GRAFİK II.4.3
TÜKETİCİ FİYATLARI ENDEKSİ (2000-2004)

Kaynak: DİE, TCMB.

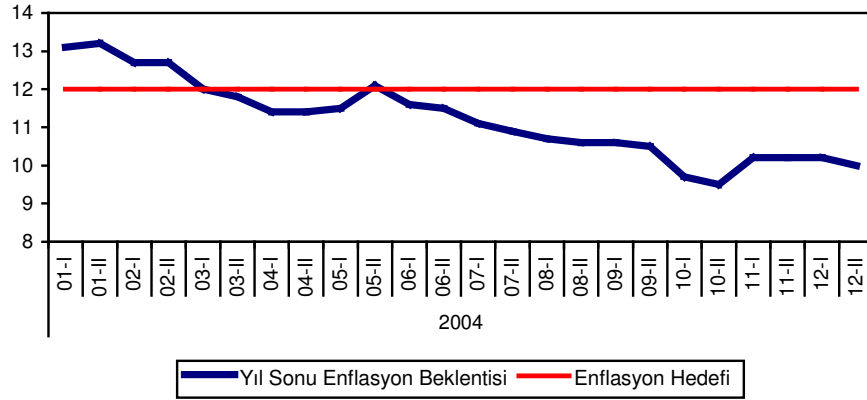
Uygulanan ekonomik programın, enflasyonu düşürmedeki başarısı, dikkate değer olmakla birlikte, hizmetler sektörünün sergilediği genel katılık, fiyat hadlerinin hizmetler lehine değiştiğine işaret eder niteliktedir.

TCMB Beklenti Anketi verilerine göre, enflasyon beklentileri, 2004 yılının ilk üç aylık döneminde yıl sonu enflasyon hedefinden kısmen sapsmış olmakla birlikte, izleyen aylarda yüzde 12 olan yıllık enflasyon hedefinin altında ve azalan seyir izlemiştir. 2003 yılındaki beklentilerin, hedefle uyumlu hale gelmesinin dokuz

Ekonomik programın, enflasyonu düşürmedeki başarısı, dikkate değer olmakla birlikte, hizmetler sektörünün sergilediği genel katılık fiyat hadlerinin hizmetler lehine değiştiğine işaret etmektedir.

aylık bir süreye yayıldığı düşünüldüğünde, 2004 yılında bekleyişlerin daha hızlı bir şekilde hedefe yakınsadığı, hatta Mayıs ayından itibaren hedefin altına düştüğü görülmektedir (Grafik II.4.4).

GRAFİK II.4.4
TCMB BEKLENTİ ANKETİ
(Yıl Sonu Tüketici Enflasyonu Beklentileri)

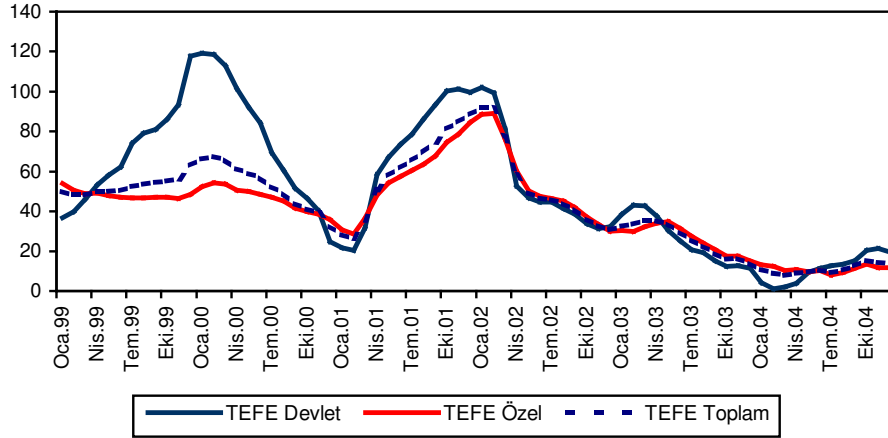
Kaynak: TCMB.

II.4.3. Toptan Eşya Fiyatlarındaki Gelişmeler

2004 yılında TEFE aylık artış oranı ortalaması, yüzde 1,1'le 2003 yılı ortalamasına göre değişmemiştir. Böylece, 2003 yılı sonunda yüzde 13,9 olan TEFE yıllık artış oranı, 2004 yılı sonunda da yüzde 13,8 olarak gerçekleşmiştir (Grafik II.4.5). 2004 yılının ilk üç ayında, TEFE'deki artışların görece olarak hızlanmasında, büyük ölçüde kamu imalat sanayii sektörü etkili olmuştur. Bunun yanı sıra, Ocak-Nisan döneminde oldukça yüksek oranlarda artış gösteren tarım fiyatları, bu dönemde TEFE enflasyonunu olumsuz yönde etkilemiştir. Yaz aylarının sona ermesiyle birlikte tekrar yükselişe geçen tarım fiyatları, Eylül ve Ekim aylarında TEFE enflasyonunda tekrar yükselmeye yol açmıştır.

Yıl sonu itibarıyla TEFE'deki artış, yüzde 13,8 olarak gerçekleşmiştir.

GRAFİK II.4.5
TEFE (1999-2004)
(Yıllık Yüzelik Değişim)

Kaynak: DİE.

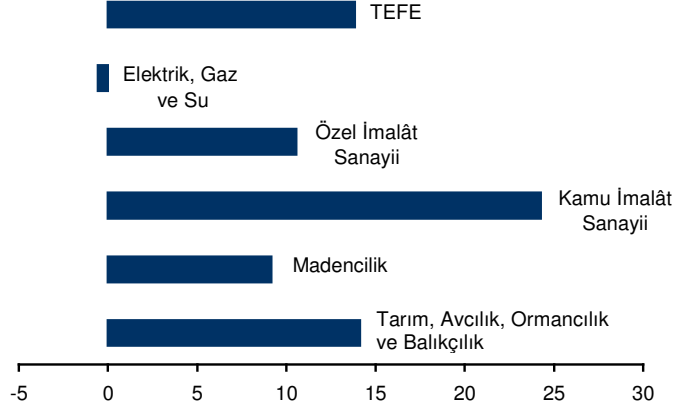
Tarım fiyatları, Mayıs ayından itibaren TEFE enflasyonundaki düşüş eğilimini destekleyen alt gruplardan biri olmuştur.

Daha çok arz koşulları ve mevsimsel hareketlerden etkilenen tarım fiyatları, 2004 yılı Ocak-Nisan döneminde, genel TEFE'nin oldukça üzerinde artış göstermiştir. Ancak, Mayıs ayından itibaren TEFE enflasyonundaki düşüş eğilimini destekleyen alt gruplardan biri olmuştur. Ocak – Nisan 2004 döneminde yüzde 27,6 ile TEFE'nin (yüzde 9,3) üzerinde artış gösteren bu grupta, fiyatlar Mayıs-Aralık döneminde yüzde 10,6 gerilemiştir. Buna rağmen, yıl sonu itibarıyla tarım fiyatları artış oranı, yüzde 14,1'le yıllık TEFE artış oranının 0,3 puan üzerinde kalmıştır.

2004 yılının ilk çeyreğinde özel imalat sanayii fiyatları, Türk lirasının değer kazanmasının etkisiyle tarihsel olarak düşük oranlarda artış göstermiştir.

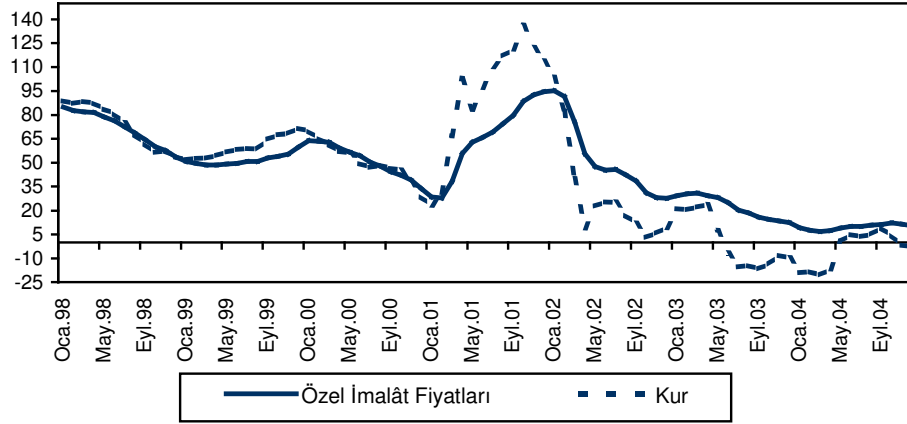
TEFE alt grupları içinde yer alan ve döviz kuru ve beklentilerdeki değişimlere karşı en hassas alt gruplardan biri olan özel imalat sanayii fiyatları, 2003 yılı Nisan ayından itibaren Türk lirasının değer kazanmaya başlamasından 2004 yılı Ocak-Mart döneminde de olumlu etkilenmiştir. Ancak, Nisan-Mayıs döneminde Türk lirasının, yabancı paralar karşısındaki hızlı değer kaybının, özel imalat sanayii fiyatlarına olan olumsuz etkisi, Haziran sonuna kadar belirgin bir şekilde gözlenmiştir. Ağustos ve Ekim aylarında, özel imalat sanayii fiyatlarının görece yüksek artışında kur gelişmeleri belirleyici olmuştur. Kasım ayında özel imalat sanayii fiyatlarının tekrar gerilemeye başlamasında, Türk lirasının güçlenmesi ve uluslararası ham petrol fiyatlarının düşüşe geçmesi etkili olmuştur. Böylelikle, 2003 yılı sonu itibarıyla yüzde 12,3 olan özel imalat sanayii fiyat artış oranı, 2004 yılı sonunda yüzde 10,6 oranına gerilemiştir.

GRAFİK II.4.6
TEFE VE ALT KALEMLER
(Yıllık Yüzelik Değişim)

Kaynak: DİE.

GRAFİK II.4.7
ÖZEL İMALÂT FİYATLARI VE DOLAR KURU
(Yıllık Yüzelik Değişim)

Kaynak: DİE, TCMB.

Alt sektörler itibarıyla bakıldığında, yıllık fiyat artış oranlarının, sektörler arasında önemli ölçüde farklılık gösterdiği görülmektedir. Özel imalât sanayii sektörü içinde, en yüksek ağırlığa sahip olan gıda ve içecek imalâtıyla tekstil ürünleri imalâtı sektörlerinde fiyat artış oranları, sırasıyla, yüzde 9,1 ve yüzde 5,0

olarak gerçekleşmiştir. Petrol ürünleri imalâtı ve ana metal sanayii gibi uluslararası fiyat artışlarına karşı duyarlı olan sektörlerde ise, yıllık fiyat artışları, sırasıyla, yüzde 24,9 ve yüzde 27,6 olmuştur.

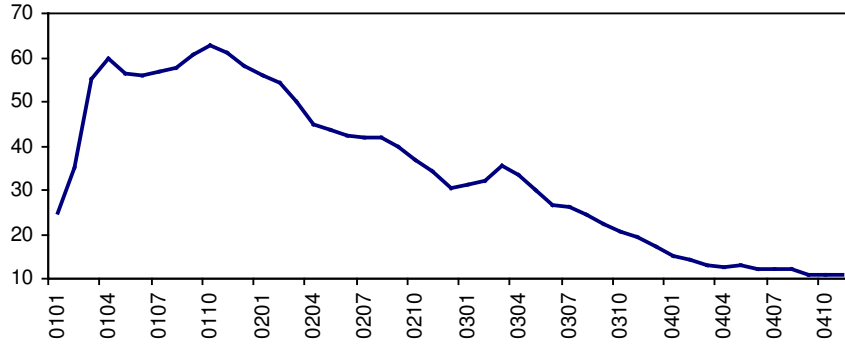
TABLO II.4.4
TEFE VE ALT KALEMLER, 1994=100
(Yıllık Yüzelik Değişim)

SEKTÖRLER	KAMU			ÖZEL			TOPLAM		
	2002	2003	2004	2002	2003	2004	2002	2003	2004
GENEL	32,4	11,4	19,5	30,3	14,9	11,7	30,8	13,9	13,8
TARIM	-	-	-	35,2	20,0	14,1	35,2	20,0	14,1
Tarım, Avcılık	-	-	-	35,3	17,6	14,8	35,3	17,6	14,8
Ormancılık	-	-	-	46,5	70,5	7,5	46,5	70,5	7,5
Balıkçılık	-	-	-	18,2	52,0	-0,1	18,2	52,0	-0,1
MADENCİLİK	31,7	11,4	10,0	58,5	27,2	7,3	38,4	15,9	9,2
Kömür Madenleri	26,2	17,7	8,8	68,9	29,5	-2,1	38,3	21,8	4,8
Ham Petrol, Doğalgaz	47,5	12,2	10,3	36,5	15,0	32,1	46,8	12,4	11,7
Metal Cevheri	12,1	-11,5	16,9	49,7	21,4	36,7	20,9	-2,0	24,1
Taş Ocakçılığı	14,2	-3,5	3,6	47,2	28,0	10,5	36,2	19,2	9,0
İMALÂT	34,3	13,2	24,3	27,7	12,3	10,6	29,7	12,6	14,8
Gıda	50,2	15,7	9,6	23,3	17,4	9,1	27,7	17,1	9,2
Tekstil	42,5	12,3	2,8	22,0	16,4	5,0	22,7	16,3	4,9
Giyim	45,6	1,2	-5,6	63,1	19,7	3,6	62,8	19,4	3,5
Deri	20,6	9,9	7,2	52,9	7,0	8,2	47,6	7,4	8,0
Kâğıt	29,7	1,9	6,2	21,1	1,6	3,6	23,5	1,7	4,3
Petrol Ürünleri	37,3	7,4	31,4	33,4	6,2	24,9	36,3	7,1	29,7
Kimyasal Ürünler	23,3	5,5	38,4	14,6	5,5	4,4	16,1	5,5	10,6
Plastik ve Kauçuk	-	-	-	17,1	7,1	10,0	17,1	7,1	10,0
Metalik Olmayan									
Madenler	10,7	17,3	13,6	21,6	11,5	12,1	20,8	11,9	12,2
Metal Ana Sanayii	16,4	10,8	40,7	60,4	15,3	27,6	39,6	13,5	32,6
Metal Eşya	8,0	6,8	-6,2	26,9	11,9	8,7	26,9	11,9	8,7
Makine-Teçhizat	31,7	23,2	15,1	36,1	17,8	4,1	36,1	17,9	4,2
Elektrikli Cihazlar	24,3	4,4	1,0	21,7	4,5	23,2	21,7	4,5	22,7
Motorlu Kara Taşıtı	-	-	-	30,3	16,9	3,1	30,3	16,9	3,1
ENERJİ	24,3	3,2	-0,6	-	-	-	24,3	3,2	-0,6
Elektrik	18,5	-1,5	-2,2	-	-	-	18,5	-1,5	-2,2
Su	57,8	23,5	5,1	-	-	-	57,8	23,5	5,1

Kaynak: DİE.

2004 yılı Aralık ayı itibarıyla elektrik, gaz ve su fiyatları, yıllık yüzde 0,6 gerileyerek, TEFE'yi azaltan alt kalem olmuştur. Alt kalemler itibarıyla elektrik fiyatları, Aralık ayı itibarıyla geçen yılın aynı dönemine göre, yüzde 2,2 oranında gerilerken su fiyatları, yüzde 5,1 oranında artmıştır. Bu durum üretim maliyetlerinde oluşabilecek baskıyı azaltmaktadır.

GRAFİK II.4.8
TCMB İKTİSADÎ YÖNELİM ANKETİ
(Gelecek On iki aylık Döneme İlişkin TEFE Beklentileri)

Kaynak: TCMB.

TCMB İktisadî Yönelim Anketi verilerine göre, gelecek 12 aylık döneme ilişkin TEFE beklentileri, 2004 yılı boyunca istikrarlı olarak gerilemiştir. Ocak ayı anketinde, yüzde 14,9 olan enflasyon beklentileri, Aralık ayında yüzde 10,7 düzeyine gerilemiştir (Grafik II.4.8).

Sonuç olarak, 2004 yılında ekonomik programın kararlılıkla uygulanmasına karşın, uluslararası emtia piyasalarında gözlenen dalgalanmaların etkisiyle, imalât sanayii fiyatları, yılın büyük bir kısmında enflasyonu artırıcı etkide bulunurken, tarım fiyatlarının, doğa koşullarına bağlı olarak yüksek değişkenlik göstermesi, toptan eşya enflasyonunun dalgalı bir seyir izlemesine neden olmuştur. Buna karşılık, üretim sürecinde önemli bir maliyet unsuru olan elektrik, gaz ve su fiyatlarının gerilemesi, TEFE enflasyonunu sınırlayan unsurlardan biri olmuştur.

III

PARA POLİTİKASI VE PİYASALAR

III.1. PARA POLİTİKASI

2001 yılında uygulanmaya başlayan Güçlü Ekonomiye Geçiş Programının kararlılıkla sürdürülmesinin sonuçları, 2004 yılında da ekonomideki belirsizliklerin önemli ölçüde azalmasını ve güven ortamının oluşmasını sağlamıştır. Bu süreçte, bağımsız ve kredibilitesi yüksek TCMB para politikası uygulamalarının doğruluğu da, olumlu enflasyon performansı ile bir kez daha teyit edilmiştir.

TCMB, 2 Ocak 2004 tarihli “2004 Yılı Para ve Kur Politikası Genel Çerçevesi” duyurusunda belirttiği gibi, 2004 yılında da dalgalı kur rejimi altında örtük enflasyon hedeflemesine devam etmiştir. Bu çerçevede, TCMB, bir yandan kısa vadeli faiz oranlarını, enflasyonla mücadelede temel politika aracı olarak kullanmaya devam etmiş, diğer taraftan IMF ile yürütülmekte olan program çerçevesinde, parasal performans kriterleriyle gösterge niteliğindeki hedefleri yakından takip etmiştir. Fiyat istikrarı temel hedefi doğrultusunda yürütülen likidite yönetimi stratejisinde, öngörüldüğü gibi, önemli bir değişikliğe gidilmemiş, piyasadaki fazla likidite Bankalararası Para Piyasası (BPP) Türk lirası depo işlemleri ve Açık Piyasa İşlemleri (APİ) çerçevesinde, İMKB Repo-Ters Repo Pazarında gerçekleştirilen ters repo işlemleriyle çekilmeye devam edilmiştir. Türk lirası likidite düzeyindeki görece gerilemeye bağlı olarak, Ekim 2004 tarihinden itibaren Türk lirası depo alım ihalelerine son verilmiştir. Sonuç olarak, 2004 yılı boyunca, günlük çekilen fazla likidite miktarı 0,6 katrilyon Türk lirasıyla 11,6 katrilyon Türk lirası arasında değişmiştir.

2004 yılında da dalgalı kur rejimi altında örtük enflasyon hedeflemesine devam edilmiştir; TCMB para politikası uygulamalarının doğruluğu olumlu enflasyon performansı ile bir kez daha teyit edilmiştir.

2004 yılı para programında, 31 Ekim 2003 tarihli Niyet Mektubuyla Aralık 2004 sonu için Para Tabanı, NUR ve NİV'e ilişkin gösterge niteliğinde hedefler konulmuş, 2 Nisan 2004 tarihli Niyet Mektubunda söz konusu hedeflere ilişkin rakamlar revize edilmiştir. 15 Temmuz 2004 tarihli Niyet Mektubunda ise, Para Tabanı ve NİV'e ilişkin hedefler yeniden revize edilmiş, Para Tabanı ve NUR'a ilişkin hedefler performans kriteri niteliğine dönüştürülmüştür. Sonuç olarak, 2004

IMF ile yürütülmekte olan para programı çerçevesinde, belirlenen yıl sonuna ilişkin tüm kriter ve hedeflere ulaşılmıştır.

yılı sonu için, Para Tabanı ve NUR'a ilişkin performans, NİV'e ilişkin ise gösterge niteliğindeki hedeflere ulaşılmıştır (Tablo III.1.1).

TABLO III.1.1
PERFORMANS KRİTERLERİ, GÖSTERGE DEĞERLERİ VE
GERÇEKLEŞMELERİ

	Para Tabanı Üst Limit (Trilyon TL)		Net İç Varlıklar Üst Limit (Trilyon TL)		Net Uluslararası Rezerv Seviyesi (Milyon Dolar)	
	Hedef ¹	Gerçekleşme	Hedef ¹	Gerçekleşme	Hedef ²	Gerçekleşme
31 Mart 2004	16.100 ^(P)	16.948	29.600 ^(G)	27.321	-2.000 ^(P)	748
30 Nisan 2004	17.500 ^(P)	17.508	31.600 ^(G)	26.076	-2.000 ^(P)	1.791
31 Ağustos 2004	20.500 ^(P)	19.301	34.600 ^(G)	28.015	-2.000 ^(P)	1.629
31 Aralık 2004	20.900 ^(P)	19.190	35.000 ^(G)	30.121	-2.000 ^(P)	229

Kaynak: TCMB.

(1) Üst sınırlar, söz konusu tarihlerdeki ve bu tarihlerin her biriyle sona eren son beş iş günündeki stokların ortalaması üzerinden hesaplanacaktır.

(2) Alt sınır.

(P): Performans Kriteri, (G):Gösterge Değer.

TCMB, temel politika aracı olan kısa vadeli faiz oranlarına ilişkin kararlarını, fiyat istikrarı temel hedefine yönelik olarak, gelecek dönem enflasyonundaki olası gelişmeleri değerlendirerek almaktadır.

TCMB, temel politika aracı olan kısa vadeli faiz oranlarına ilişkin kararlarını, fiyat istikrarı temel hedefine yönelik olarak, gelecek dönem enflasyonundaki olası gelişmeleri değerlendirerek almaktadır. Toplam arz-talep dengesi, maliye politikasına ilişkin göstergeler, ücret-istihdam-birim maliyet-verimlilik gelişmeleri, kamu ve özel sektörde yapılan fiyatlamalar, enflasyon bekleyişleri, döviz kurları ve onu etkileyebilecek faktörlerdeki gelişmeler, olası dışsal şokların analiziyle kurum içinde yapılan enflasyon tahminlerinin hepsi, faiz kararı alınırken değerlendirilen göstergelerdir. Bu kapsamda, belirgin bir iç talep baskısının gözlenmemesi, enflasyon bekleyişlerindeki düşüş, AB ve IMF ile ilişkilerin olumlu yönde ilerlemesinin yanı sıra, ekonomik programın kararlılıkla uygulanmaya devam edeceği, malî disiplin ve yapısal reformlardan sapma olmayacağı varsayımları, göz önünde tutularak 2004 yılı başında yüzde 26 olan gecelik borçlanma oranı, yıl içinde dört kez düşürülerek, en son 20 Aralık 2004 tarihinde yapılan düzenlemeyle yüzde 18 düzeyine indirilmiştir (Tablo III.1.2).

TABLO III.1.2
TCMB FAİZ KARARLARI

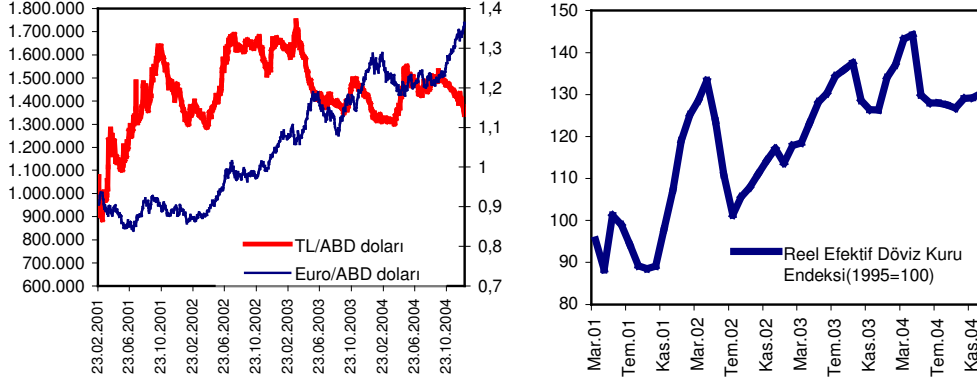
Vade	Faiz Koridoru	15 Ekim 03	5 Şubat 04	17 Mart 04	8 Eylül 04	20 Aralık 04
Gecelik	Borçlanma	26	24	22	20	18
	Borç verme	31	29	27	24	22

Kaynak: TCMB.

Kur politikası çerçevesinde, TCMB, döviz kurlarının piyasa koşullarına göre oluşmasına özen göstereceğini bildirmekle birlikte, kurlarda her iki yönde aşırı dalgalanmalar görüldüğünde, döviz piyasasına doğrudan müdahalelerde bulunabileceğini ilân etmiştir. Bunun yanı sıra, TCMB, döviz kurunun uzun dönemli eğilimini ve doğal denge değerini etkilememek şartıyla, döviz rezervlerini güçlendirmeye yönelik olarak ihale yöntemiyle döviz alımları yapabileceğini, programın başından itibaren çeşitli vesilelerle kamuoyuna duyurmuştur. Bu politika, 2004 yılında da devam ettirilmiştir.

Dalgalı kur rejimi altında, döviz kurundan enflasyona geçiş ilişkisi giderek zayıflamakla birlikte, döviz kurlarındaki gelişmeler, enflasyon performansı açısından hâlâ önemini korumaktadır. Türk lirası ABD doları karşısında, 2004 yılının ilk üç ayında, IMF ile 7. gözden geçirme çalışmalarının tamamlanması ve enflasyona ilişkin olumlu beklendişlerin etkisi sonucunda değer kazanmaya başlamıştır. Bu dönemde, TCMB, döviz arzındaki gelişmeleri dikkate alarak, 23 Ocak 2004 tarihinde, günlük döviz alım ihalelerine yeniden başlamıştır. Özellikle Kıbrıs görüşmeleri konusundaki olumlu beklentilere bağlı olarak, döviz kurunda oynaklığın arttığı gözlenmiş ve 16 Şubat 2004 tarihinde döviz piyasasına doğrudan alım yönünde müdahale edilmiştir. Sonraki günlerde ise, FED'in faiz artırımına gidebileceğine dair beklentilerin güçlenmesi, Kıbrıs referandumu ve Türkiye'nin AB üyeliğine dair belirsizliklerin etkisi döviz kurlarını yükseltmiştir. Bunun sonucunda döviz arzında gözlenen daralma nedeniyle, döviz alım ihalelerinde geçerli olan miktar 15 Nisan 2004 tarihinden başlamak üzere düşürülmüş, 27 Nisan 2004 tarihinden itibaren ise ihalelere ara verilmiştir. Sözü geçen iç ve dış gelişmelerin etkisi ve döviz likiditesindeki daralma nedeniyle, döviz kurlarında meydana gelen aşırı oynaklık üzerine, TCMB 11 Mayıs 2004 tarihinde doğrudan satım müdahalesinde bulunmuştur. Takip eden günlerde, turizm mevsimi nedeniyle, döviz girişlerinin artması ve ekonomik performansa ilişkin olumlu beklendişlerin de etkisi, Türk lirasının değer kazanmasına sebep olmuştur. Ağustos-Eylül döneminde, cari açığın finansmanına ilişkin tartışmalar ve Avrupa Birliğine adaylık sürecini olumsuz etkileyebilecek iç politik gelişmeler sonucunda, döviz kurlarındaki oynaklıkta bir miktar artış gözlenmiştir. Özellikle yılın son iki ayında, Euro/ABD doları paritesindeki Euro lehine hareketler, güçlü ekonomik veriler, gelişen piyasalara artan yatırımcı ilgisi, IMF ile 3 yıllık yeni bir anlaşmanın yapılması yolunda ilerleme sağlanması ve Avrupa Birliğine adaylık sürecindeki olumlu gelişmelerin etkisiyle, döviz kurlarındaki düşüş yıl sonuna kadar sürmüştür. 2004 yılı boyunca, ihale ve müdahale yoluyla TCMB tarafından alımı yapılan toplam döviz tutarı, 5,4 milyar ABD doları olmuştur (Grafik III.1.1).

GRAFİK III.1.1
DÖVİZ KURU GELİŞMELERİ

Kaynak: TCMB.

III.1.1. Merkez Bankası Bilançosu

TCMB, uygulanmakta olan para politikası stratejisi çerçevesinde, temel politika aracı olarak kısa vadeli faiz oranlarını kullanmakla birlikte, parasal performans kriterleri ve gösterge niteliğindeki hedefleri de gözetmektedir. Bu çerçevede, Para Tabanı, NUR ve NİV, 2004 yılında da TCMB tarafından yakından takip edilmiştir. Aralık ayı sonu itibarıyla belirlenen tüm hedeflere ulaşılmıştır (Tablo III.1.1).

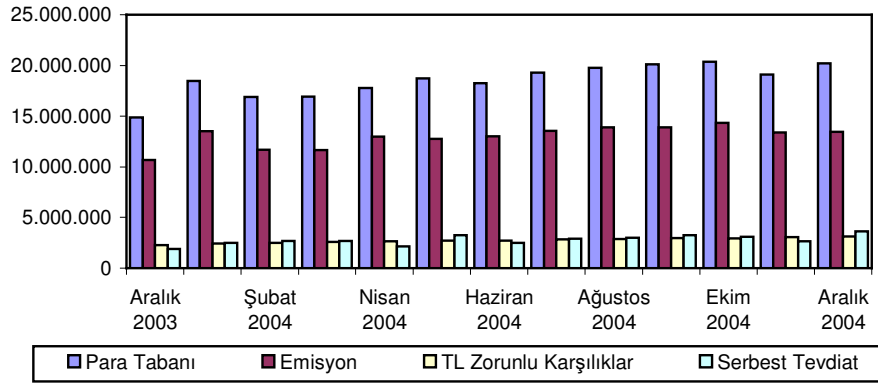
Finansal derinleşme, ters para ikamesi, düşen enflasyon ve oluşan güven ortamı, 2004 yılında da para talebinde artışa neden olmuştur.

Ekonomik birimlerin beklentilerini şekillendirmek amacıyla, Para Tabanı ek bir çapa olarak kullanılmakta ve bu çerçevede Para Tabanının izlediği seyir, TCMB tarafından dikkatle takip edilmektedir. 2004 yılında bir önceki yıl sonuna göre, Para Tabanı yüzde 35,8 artış göstermiştir. Para Tabanındaki bu artış, 2004 yılında gerçekleşen toplam enflasyon ve reel büyüme oranından oldukça yüksektir. Bu durum, 2004 yılında yaşanan finansal derinleşmeye ek olarak, düşen enflasyon ve oluşan güven ortamının 2003 yılında olduğu gibi, 2004 yılında da para talebinde artışa neden olduğuna işaret etmektedir. Özellikle 2004 yılının ilk yarısında, ilk belirtileri gözlenen ters para ikamesi de, bu sürece katkıda bulunmuştur (Grafik III.1.2).

Para Tabanının temel belirleyicisinin, emisyon hacmi olduğu bilinmektedir. 2004 yılında emisyon bir önceki yıl sonuna göre, yüzde 26,1 oranında artış göstermiştir. TCMB tarafından piyasaya sürülen banknot miktarını gösteren

emisyon hacmi, temelde ekonomik birimlerin nakit talebi tarafından belirlenmektedir. Teorik olarak, nakit talebinin belirleyicileri, reel ekonomik aktivite ve alternatif yatırım araçlarının getirilerinden oluşmaktadır. Bununla birlikte, Türkiye gibi uzun yıllar yüksek kronik enflasyonla birlikte para ikamesi yaşamış olan ülkelerde, kredibilitesi yüksek bir para otoritesi tarafından uygulanan ekonomik program sonucunda, oluşan güven ortamı ve geleceğe dair iyimser beklentiler de ekonomik birimlerin yerli paraya olan taleplerinde belirleyici olmaktadır. Bu çerçevede, reel ekonomik aktivitedeki canlanmaya ek olarak, enflasyon ve faiz oranlarında gözlenen istikrarlı düşüş eğilimi ve ileriye yönelik beklentilerdeki iyileşme, 2004 yılının özellikle ilk yarısında para talebinde önemli ölçüde artışa neden olmuştur. Bununla birlikte, 2004 yılının ikinci yarısında, ters para ikamesi sürecinin sona ermesi ve büyüme oranındaki görece olarak yavaşlama sonucunda, para talebinde sadece sınırlı bir artış gerçekleşmiştir. Bu gelişmeler sonucunda, Para Tabanı 2004 yılı Aralık ayı son beş iş günü ortalamasıyla, 19,19 katrilyon Türk lirası olarak gerçekleşmiş ve hedefin 1,7 katrilyon Türk lirası altında kalmıştır. Bu durum, önümüzdeki dönemlerde de para talebinin, esas belirleyicisinin reel ekonomik aktivite olacağını düşündürmektedir (Tablo III.1.1).

GRAFİK III.1.2
PARA TABANI VE ALT KALEMLERİ
(Trilyon TL)

Kaynak: TCMB.

Bankaların, TCMB nezdinde tuttukları Türk lirası Zorunlu Karşılıklar ve Serbest Tevdiatlar, Para Tabanının diğer iki alt kalemini oluşturmaktadır. 2004 yılında, bir önceki yıl sonuna göre Zorunlu Karşılıklar, yüzde 36,1 oranında artarken, Serbest Tevdiat yüzde 89,6 oranında artmıştır. Bankaların, TCMB’de on dört günlük ortalamalar şeklinde tutabilecekleri Serbest Tevdiat hesabı, bankalara

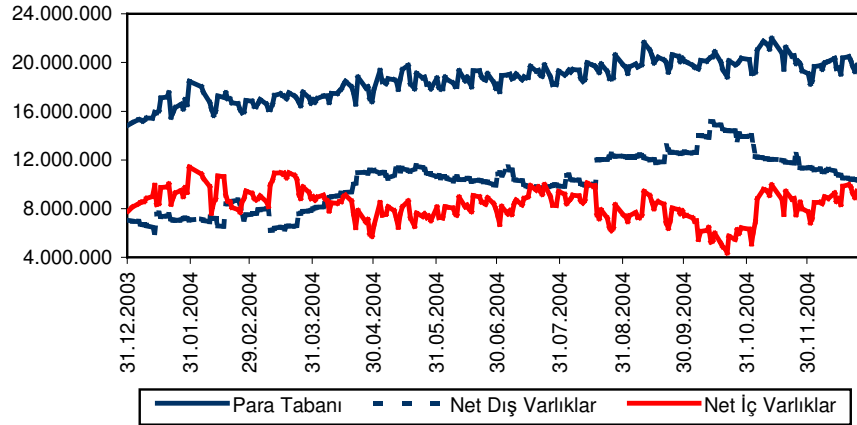
likidite yönetimlerinde esneklik sağlamakla birlikte, söz konusu kalemin oldukça dalgalı bir seyir izlemesine katkıda bulunmuştur.

NİV kalemindeki hareketin temel belirleyicileri, NİV' in alt kalemlerinden Hazine Borçları, Kamu'nun TCMB nezdindeki Türk lirası ve döviz cinsi mevduatı, API ve Değerleme Hesabı olmuştur.

NİV, 2004 yılında da TCMB tarafından gösterge niteliğinde hedef olarak takip edilmiştir. Yıl boyunca, NİV kalemindeki hareketin temel belirleyicileri, NİV'in alt kalemlerinden; Hazine Borçları, Kamu'nun TCMB nezdindeki Türk lirası ve Döviz Olarak Takip Olunan Mevduatı, API ve Değerleme Hesabı olmuştur. Yıl sonu itibarıyla değerlendirildiğinde, NİV, yüzde 34 oranında artarak, 10,4 katrilyon Türk lirası seviyesinde gerçekleşmiştir.

Hazine Borçları hesabı, çoğunlukla, 5 Kasım 2001 tarihinden önce TCMB portföyüne alınan TÜFE ve dövizde endeksli DİBS'den oluşmaktadır. TCMB, 2004 yılında portföyünde bulunan TÜFE'ye endeksli ve yılda bir kupon ödemeli DİBS nedeniyle, büyük bir kısmı Mayıs ayında olmak üzere, Hazine'den toplam 1,8 katrilyon Türk lirası kupon tahsilatı gerçekleştirmiştir. Söz konusu ödeme sonucu, Hazine Borçları kalemi azalmıştır. Buna ek olarak, söz konusu kalem, yıl boyunca enflasyon ve döviz kurundaki gelişmelere bağlı olarak, değişim göstermiş ve yıl sonu itibarıyla, bir önceki yıl sonuna göre, yüzde 17 oranında azalmıştır. Hazine Borçları kalemindeki bu azalış NİV'deki artışı sınırlandıran en önemli unsur olmuştur.

GRAFİK III.1.3
PARA TABANI, NET İÇ VARLIKLAR, NET DIŞ VARLIKLAR
(Trilyon TL)

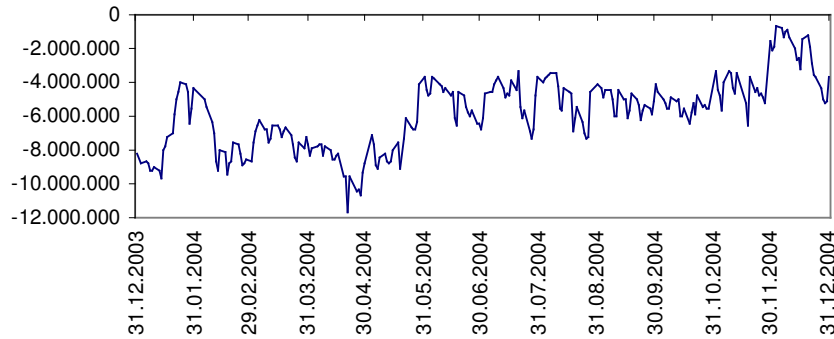
Kaynak: TCMB.

Hazine'nin, TCMB nezdindeki Türk lirası ve Döviz Olarak Takip Olunan Mevduatları, büyük ölçüde iç ve dış borçlanma/borç geri ödeme, vergi tahsilât ve

maaş ödemeleri nedeniyle hareket etmektedir. Hazine'nin Türk lirası hesap bakiyesi, Mayıs ayında en güçlü seviyesine ulaşmış ve yıl genelinde 0,3 katrilyon Türk lirası ve 5,5 katrilyon Türk lirası arasında dalgalanmıştır. Bununla beraber, Döviz Olarak Takip Olunan Mevduat hesabı, yıl içinde 4 katrilyon ve 10,5 katrilyon Türk lirası arasında dalgalanmıştır.

NİV altında, diğer önemli bir kalem APİ'dir. Şubat 2001 krizinden sonra; TCMB'nin kamu ve TMSF bankalarından, toplam 14 katrilyon Türk liralık DİBS alması, Hazine'nin 2002 - 2003 yıllarında IMF kredisi kullanması, özellikle ters para ikamesi ve sistem dışı döviz ve efektif girişi sonucu, döviz arzında artış olmuştur. Buna bağlı olarak da 2003-2004 yıllarında gerçekleştirilen yoğun döviz alımları nedeniyle piyasada, sürekli likidite fazlası gözlenmiştir. Bu nedenle, 2004 yılında da TCMB likidite yönetimi, kısa vadeli para piyasası faiz oranlarının, enflasyon hedefleriyle tutarlı gerçekleşmesini sağlayacak şekilde oluşturulmuş ve piyasadaki fazla likidite miktarı APİ ile çekilmiştir. APİ işlemlerinin büyük bir kısmı, İMKB Repo-Ters Repo Pazarı repo işlemleri ve TCMB bünyesindeki BPP Türk lirası depo işlemlerinden oluşmuştur. Piyasadaki fazla likiditenin APİ ile çekilmesi sonucu, ödenen faizlerle zorunlu karşılıklara ödenen faizler de fazla likiditeyi artıran diğer unsurlardır. Bununla birlikte, yıl boyunca para talebinde yaşanan artış, Hazine'nin net döviz cinsi borç geri ödemeleri ve Hazine'nin TCMB portföyünde bulunan DİBS kuponları için yaptığı ödemeler sonucunda, Türk lirası likidite düzeyindeki gerilemeye paralel olarak, Ekim ayından itibaren Türk lirası depo alım ihalelerine ara verilmiştir. 2004 sonu itibarıyla, piyasadaki fazla likidite bir önceki yıl sonuna göre, yüzde 56 oranında azalmış ve 3,6 katrilyon Türk lirası olarak gerçekleşmiştir (Grafik III.1.4).

GRAFİK III.1.4
AÇIK PİYASA İŞLEMLERİ
(Trilyon TL)

Kaynak: TCMB.

TABLO III.1.3
MERKEZ BANKASI BİLANÇOSU KALEMLERİ
(Trilyon TL)

	31 Aralık 03	31 Mart 04	30 Haziran 04	30 Eylül 04	31 Aralık 04	31 Aralık 04
	cari	sabit ⁽¹⁾	sabit ⁽¹⁾	sabit ⁽¹⁾	sabit ⁽¹⁾	cari
I- PARA TABANI	14.867	16.945	18.227	20.111	20.189	20.189
A- Emisyon	10.676	11.644	13.007	13.878	13.465	13.465
B- Türk lirası Zorunlu Karşılıklar	2.289	2.588	2.731	2.956	3.115	3.115
C- Serbest Tevdiat	1.903	2.714	2.489	3.276	3.608	3.608
II- NET DIŞ VARLIKLAR	7.066	10.203	11.533	12.958	10.528	9.772
A- Net Uluslararası Rezervler (1-2+3)	23.040	21.412	22.676	23.882	21.853	27.026
1- Brüt Uluslararası Rezervler	48.562	41.692	42.791	43.506	41.215	50.134
a- Altın	2.234	1.522	1.527	1.527	1.527	2.255
b- Efektif Deposu	983	421	413	268	366	427
c- Muhabir Hesaplar	45.110	39.544	40.646	41.506	39.118	47.216
- Cari Hesaplar	1.652	2.160	3.186	2.110	2.815	3.305
- Portföy Hesapları (TDF hariç) ⁽²⁾	43.458	37.383	37.459	39.396	36.302	43.911
Dresdner	0	0	0	0	0	0
Bankamız Pozisyonları	43.458	37.383	37.459	39.396	36.302	43.911
- Diğer	0	0	0	0	0	0
d- Rezerv Dilim Pozisyonu	234	205	205	205	205	235
2- Brüt Uluslararası Yükümlülükler	-25.521	-20.281	-20.114	-19.624	-19.362	-23.108
a- Döviz Alacaklıları	-17	-16	-2	-3	-2	-2
b- Akreditif Bedelleri	-838	-625	-617	-668	-1.022	-1.094
c- Kısa Vadeli Dış Krediler	0	0	0	0	0	0
d- Dresdner Hesabı (1 Yıl)	-4.037	-3.168	-3.204	-3.283	-3.265	-4.464
e- Bankalar Döviz Mevduatı ⁽³⁾	-10.196	-8.739	-9.903	-10.627	-11.375	-13.276
f- IMF	-10.433	-7.733	-6.388	-5.043	-3.698	-4.273
- Kullanımlar	-10.200	-7.529	-6.184	-4.839	-3.495	-4.039
- SDR Tahsisatı	-233	-204	-204	-204	-204	-234
3- Vadeli İşlemler (Net)	0	0	0	0	0	0
a- Swap	0	0	0	0	0	0
b- Forward İşlemleri	0	0	0	0	0	0
B- Orta Vadeli Dış Krediler (Net)	1.929	1.971	1.976	1.959	1.964	1.829
- Verilen Krediler	1.941	1.982	1.987	1.970	1.975	1.841
- Kullanılan Krediler	-12	-11	-11	-11	-11	-12
C- Diğer	-17.904	-13.180	-13.119	-12.883	-13.290	-19.083
1- Dresdner Hesabı	-20.092	-14.975	-14.881	-14.827	-14.710	-20.503
a- 2 Yıl	-11.052	-8.022	-7.816	-7.460	-7.297	-10.216
b- 3 Yıl	-9.040	-6.953	-7.064	-7.367	-7.413	-10.287
2- TDF	595	531	476	476	476	444
3- Diğer (TCMB taraflı döviz depoları hariç)	1.593	1.264	1.285	1.468	944	976
III- NET İÇ VARLIKLAR	7.801	6.742	6.695	7.153	9.660	10.416
A- Hazine borçları	28.024	26.131	24.396	22.995	22.756	23.239
a- Bankamız portföyü	28.079	26.175	24.435	23.051	22.807	23.292
aa- 5 Kasım 2001 öncesi DİBS	28.079	26.175	24.435	23.051	22.807	23.292
ab- İkincil piyasadan alınan DİBS	0	0	0	0	0	0
b- Diğer Hazine borçları	-55	-43	-39	-56	-51	-53
B- Kamu'nun Türk lirası Mevduatı	-864	-1.381	-801	-1.920	-793	-793
C- Döviz Olarak Takip Olunan Mevduat	-6.517	-5.797	-6.183	-6.521	-5.606	-6.099
D- Fonlar	-48	-145	-41	-113	-24	-24
E- Banka Dışı Kesimin Mevduatı	-95	-20	-23	-16	-115	-115
F- Bankacılık Sektörüne Açılan Nakit Krediler	7	314	314	314	310	310
G- Açık Piyasa İşlemleri (net)	-8.260	-7.634	-6.833	-4.135	-3.622	-3.622
H- Diğer Kalemler	-5.168	-4.581	-4.162	-3.749	-4.511	-4.511
I- Değerleme Hesabı	723	-145	27	298	1.265	2.032
J- IMF Acil Yardım Takip Hesabı (Hazine)	0	0	0	0	0	0
K- Bankalara Verilen Depolar (TCMB) ⁽⁴⁾	0	0	0	0	0	0
Net İç Varlıklar (1)		6.742	6.695	7.153	9.660	
Hazine'nin IMF Yükümlülüğü (2)		20.334	20.867	21.605	21.524	
Hazine'nin 1 yıldan kısa vadeli döviz yükümlülüğü (3)		0	0	0	0	
NET İÇ VARLIKLAR (Program tanımı) (1+2+3)		27.077	27.562	28.758	31.184	

Kaynak: TCMB.

(1) 15.07.2004 tarihli niyet mektubu ekindeki 31.12.2001 tarihli kurlar ve pariteler kullanılarak hesaplanmıştır.

(2) Portföy Hesapları=Dresdner+Bankamız Pozisyonları; TDF=Türk Savunma Fonu.

(3) Bankalar Döviz mevduatı=Zorunlu Karşılıklar+Serbest İmkânlar=(İlki gün ihbarlı+Döviz depo)

(4) TCMB'nin taraf olarak verdiği döviz depoları, Net Dış Varlıklar içerisinde çıkarılarak, Net İç Varlıklar büyüklüğüne dâhil edilmiştir.

TCMB tarafından bankacılık sektörüne verilen kredilerin, takip edildiği Bankacılık Sektörüne Açılan Nakit Krediler kalemi, 2004 yılında bir önceki yıl sonuna göre önemli oranda artış göstermiştir. Bu artışta, TCMB tarafından Şubat ayında TMSF'ye kullanılan yaklaşık 250 trilyon Türk lirası tutarındaki kredi, belirleyici olmuştur.

TCMB Kâr ve Zarar hesabını içeren Diğer Kalemler, NİV altında takip edilen bir diğer önemli kalemdir. 2003 yılında olduğu gibi 2004 yılında da TCMB'nin piyasadaki fazla likiditeyi, APİ işlemleriyle çekmeye devam etmesi, TCMB'nin faiz maliyetini artırmış; düşen enflasyon oranları ise portföyündeki TÜFE'ye endeksli DİBS'lerin getirilerinin azalmasına neden olmuştur. Söz konusu faktörler TCMB'nin kârlılığını olumsuz yönde etkilemiştir. Bununla beraber, özellikle piyasadaki fazla likidite, artan para talebi ve Hazine'nin döviz cinsi borç ödemelerinin etkisiyle, 2003 yılına kıyasla azalmıştır. Bunun sonucunda, APİ işlemlerinden kaynaklanan faiz maliyeti daha düşük olmuş ve 2004 yılında TCMB'nin zararı daha düşük bir düzeyde gerçekleşmiştir.

2004 yılında Değerleme Hesabı, APİ kaleminden sonra, NİV'deki artışın temel belirleyicisi olmuştur. Değerleme Hesabı, Türk lirasının, yabancı paralar karşısındaki değerinin değişmesine paralel olarak, TCMB dış varlık ve yükümlülüklerinin yeniden değerlendirilmesi sonucu, ortaya çıkan kur farklarını kâr ve zarar hesabı dışında gösteren özel bir hesaptır. TCMB'nin dış varlıkları ağırlıklı olarak, ABD doları cinsinden, dış yükümlülükleri ise ağırlıklı olarak Euro cinsindedir. Bu çerçevede, 2004 yılında ABD dolarının, Euro karşısında önemli ölçüde değer kaybetmesi, 2003 yılında 0,7 katrilyon Türk lirası olan Değerleme Hesabının, 2004 yılında 2 katrilyon Türk lirası düzeyine yükselmesinin arkasındaki temel etken olmuştur.

Sabit kurlarla takip edilen Net Dış Varlıklar (NDV) hesabı, 2004 yılında temel olarak Hazine'nin döviz cinsi iç/dış borç ödemelerinin yanı sıra, IMF'ye anapara ve faiz ödemeleri nedeniyle azalmış, TCMB döviz alımları, Hazine'nin uluslararası piyasalarda gerçekleştirdiği borçlanma ve IMF'den kullandığı krediler nedeniyle artış göstermiştir. Bu çerçevede, 2004 yılında NDV hesabı 1,2 milyar ABD doları artarak, 7,3 milyar ABD doları değerine yükselmiştir. Uygulanmakta olan ekonomik program çerçevesinde, performans kriteri niteliğinde takip edilen program tanımlı NUR, 2003 sonundaki -0,5 milyar ABD doları düzeyinden 2004 yılı sonu itibarıyla, 0,2 milyar ABD doları seviyesine yükselmiştir. Bu artışta en büyük etken, toplam tutarı yaklaşık 5,4 milyar ABD dolarını bulan döviz alım ihaleleri ve doğrudan döviz müdahaleleri olmuştur.

III.1.2. Para Arzları

2004 yılında dar ve geniş tanımlı para arzları, (M1 ve M2), 2003 yılı sonuna göre sırasıyla, nominal olarak yüzde 36,7 ve 35,1, reel olarak yüzde 25 ve 23,6 oranında artmıştır. M1 para arzındaki artış, temel olarak, vadesiz mevduatlarda meydana gelen yüzde 49 oranındaki artıştan kaynaklanmıştır. M2 para arzının alt kalemi olan vadeli mevduatlar ise, 2004 yılı sonu itibarıyla, nominal olarak yüzde 33; reel olarak ise yüzde 21,6 oranında artmıştır (Tablo III.1.4).

DTH'lerin toplam mevduatlar içindeki payında düşüş eğilimi gözlenmektedir.

Döviz Tevdiat Hesapları (DTH)'nın Türk lirası karşılıkları, 2004 yılı sonunda bir önceki yıl sonuna göre, yüzde 10,4 artarak 76 katrilyon Türk lirasına ulaşmıştır. Bu artış, DTH'lerin kompozisyonu dikkate alındığında, özellikle Euro /Türk lirası kurundaki hareketlerden kaynaklanmıştır. Öte yandan, DTH'lerin toplam mevduatlar içindeki payına bakıldığında, düşüş eğilimi gözlenmektedir. DTH'lerin toplam mevduatlar içindeki payı, 2003 yılı sonunda yüzde 46,8 iken 2004 yılı sonunda, yüzde 41,6 olarak gerçekleşmiştir. M2 ve DTH'lerin toplamından oluşan M2Y para arzı, 2003 yılı sonuna göre nominal olarak, yüzde 23,7, reel olarak ise 13,2 oranında artmıştır (Tablo III.1.4, Grafik III.1.5).

TABLO III.1.4
PARASAL GÖSTERGELER
(Trilyon TL)

	Aralık 2001	Aralık 2002	Aralık 2003	Mart 2004	Haziran 2004	Eylül 2004	Aralık 2004
M1	11.073	14.259	21.564	22.555	25.911	28.127	29.469
Dolaşımdaki Para	4.801	7.209	10.129	11.401	12.702	13.724	12.446
Vadesiz Mevduat	6.272	7.050	11.434	11.154	13.209	14.404	17.023
M2	46.986	61.195	80.923	91.936	97.811	103.270	109.344
Vadeli Mevduat	35.913	46.936	59.359	69.381	71.900	75.143	79.875
M2Y	104.133	133.450	149.855	154.505	166.321	177.747	185.419
DTH (TL karşılığı)	57.147	72.255	68.932	62.569	68.510	74.477	76.074
M2YR	106.931	136.213	152.934	157.196	168.266	179.805	187.069
REPO	2.798	2.763	2.818	2.691	1.945	2.058	1.651
ABD dolar Kuru	1.433.199	1.633.732	1.412.533	1.319.127	1.482.897	1.493.864	1.342.100
Euro Kuru	1.265.229	1.691.403	1.759.028	1.599.769	1.806.868	1.845.162	1.826.800
TÜFE (1994=100)	5.756	7.469	8.840	9.033	9.109	9.268	9.663

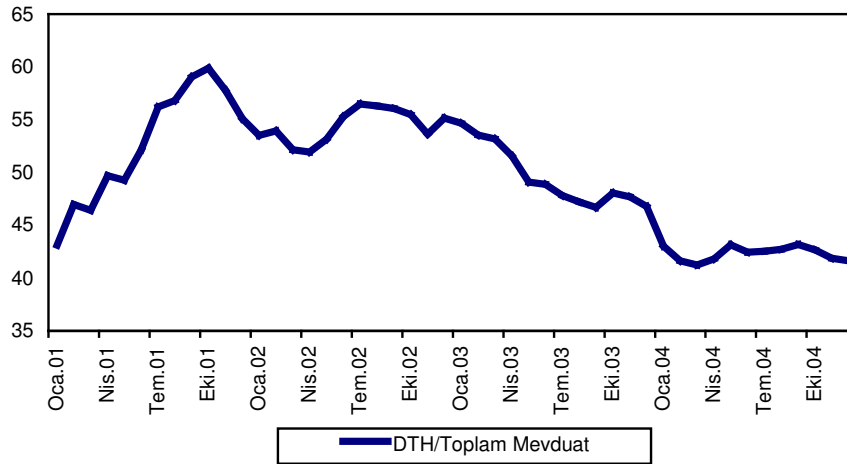
Kaynak: TCMB.

TABLO III.1.5
TEMEL PARASAL BÜYÜKLÜKLER, KUR, FİYAT GELİŞMELERİ
(2003 Yılı Sonuna Göre Kümülatif Yüzelik Değişim)

	2004											
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
M1	10,3	2,0	4,6	12,7	11,3	20,2	21,2	25,4	30,4	30,2	29,0	36,7
Dolaşımdaki Para	21,5	7,5	12,6	17,8	20,2	25,4	24,5	30,6	35,5	33,0	27,9	22,9
Vadesiz Mevduat	0,4	-2,9	-2,5	8,1	3,4	15,5	18,2	20,9	26,0	27,7	29,9	48,9
M2	11,4	10,6	13,6	17,4	17,6	20,9	21,4	24,5	27,6	29,3	31,4	35,1
Vadeli Mevduat	11,8	13,8	16,9	19,1	19,8	21,1	21,5	24,2	26,6	29,0	32,3	34,6
M2Y	2,8	1,7	3,1	7,5	9,8	11,0	11,9	15,7	18,6	20,5	21,6	23,7
DTH (TL karşılığı)	-7,2	-8,7	-9,2	-4,1	0,8	-0,6	0,7	5,3	8,0	10,1	10,1	10,4
DTH (ABD doları)	-1,7	-2,6	-2,8	-5,9	-5,7	-5,3	-3,1	-1,1	2,2	5,8	9,4	16,2
REPO	-0,4	3,2	-4,5	14,7	10,0	-31,0	-31,5	-33,6	-27,0	-24,2	-24,9	-41,4
ABD Dolar Kuru	-5,6	-6,3	-6,6	2,0	6,9	5,0	3,9	6,4	5,8	4,1	0,6	-5,0
Euro Kuru	-4,6	-5,6	-8,3	-2,4	4,4	3,5	1,3	3,8	5,7	7,6	7,8	4,7
TÜFE(1994=100)	0,7	1,3	2,2	2,8	3,2	3,1	3,3	3,9	4,8	7,2	8,8	9,3

Kaynak: TCMB.

GRAFİK III.1.5
DTH / TOPLAM MEVDUAT
(Yüzde)

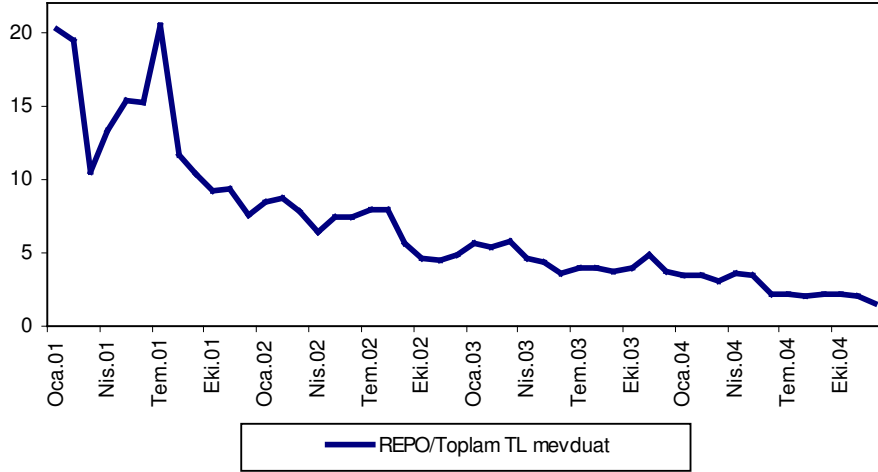

Kaynak: TCMB.

Bankaların ve aracı kurumların müşterileriyle yaptıkları toplam repo hacminin Türk lirası cinsinden toplam mevduata oranı bir önceki yıla göre düşmüştür.

Bankaların ve aracı kurumların, müşterileriyle yaptıkları repo işlemleriyle birlikte M2Y para arzının toplanmasıyla elde edilen M2YR para arzı, 2004 yılı sonunda 187 katrilyon Türk lirası seviyesine ulaşmış, 2003 yılı sonuna göre nominal olarak, yüzde 22,5 oranında, reel olarak yüzde 12,1 oranında artış göstermiştir. Repo işlemleri, 2003 yılı sonunda 2,8 katrilyon Türk lirası düzeyinde iken, 2004 yılı sonunda 1,7 katrilyon Türk lirasına düşmüştür. Buna paralel olarak, toplam repo hacminin, Türk lirası cinsinden toplam mevduata oranı, 2003 yılı sonuna göre yaklaşık 2 puan düşerek, yüzde 1,6 olarak gerçekleşmiştir. Bu gelişme, ekonomideki güven ortamının güçlenmesinden, faiz oranlarındaki düşüşten ve buna bağlı olarak yatırımların daha uzun vadeli araçlara kaydırılmasından kaynaklanmıştır (Grafik III.1.6).

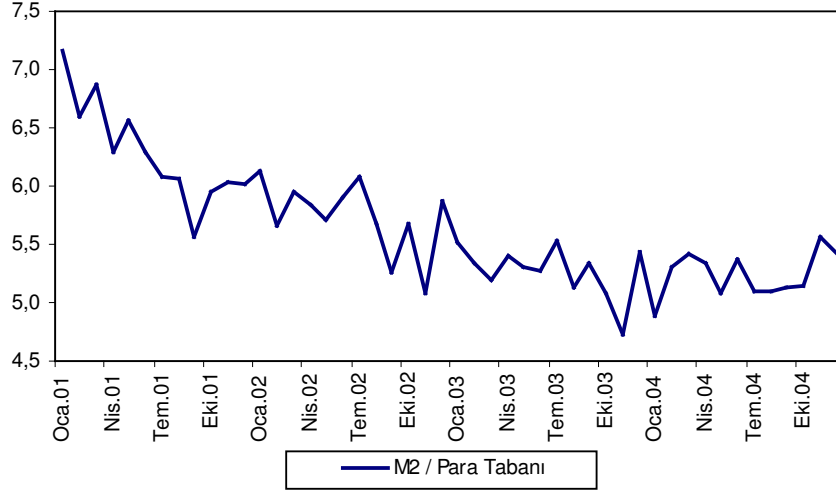
GRAFİK III.1.6
REPO / TOPLAM TL MEVDUAT
(Yüzde)

Kaynak: TCMB.

M2 para arzının, para tabanına oranlanmasıyla elde edilen para tabanı çarpanı, 2004 yılında önemli bir değişiklik göstermemiş ve yıl sonu itibarıyla, önceki yıldaki gibi 5,4 olarak gerçekleşmiştir (Grafik III.1.7).

GRAFİK III.1.7
PARA TABANI ÇARPANI

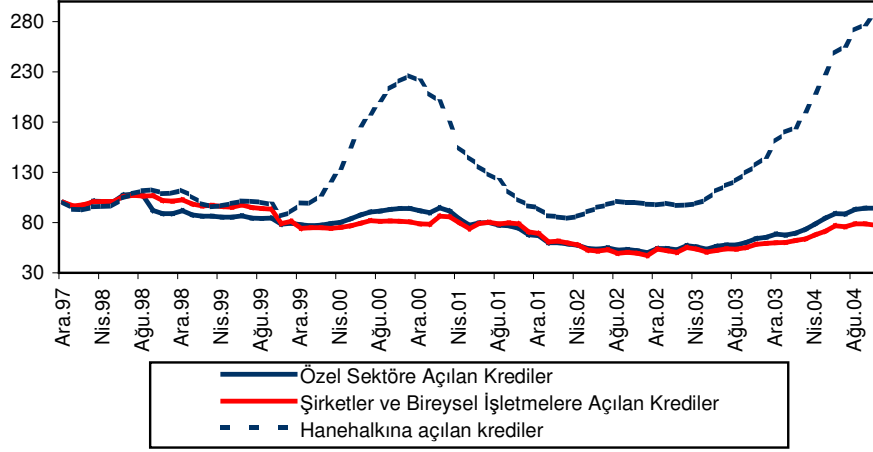
Kaynak: TCMB.

III.1.3. Kredi Gelişmeleri

2004 yılında makroekonomik belirsizliklerin azalması, kredi faiz oranlarının düşmesi ve ekonominin büyüme eğiliminde olması sonucunda, krediler hem arz hem talep yönünde artış eğilimini sürdürmüştür. Bu dönemdeki en çok artış, tüketici kredileri, kredi kartları ve Küçük ve Orta Boy İşletmelere (KOBİ) açılan kredilerde gözlenmiştir.

Mevduat bankaları ve Kalkınma ve Yatırım Bankaları (KYB) tarafından açılan kredilerin alt sektörler göre dağılımına bakıldığında, 2001 yılında yaşanan krizden sonra, hızla düşen hanehalkı kredilerinin, 2004 yılı Ekim sonu itibarıyla, reel olarak yüzde 219 gibi önemli bir oranda arttığı gözlenmiştir. Aynı şekilde, 2004 yılı Ekim sonu itibarıyla özel sektöre açılan krediler, reel olarak yüzde 80 oranında artmıştır. Özel sektör içinde de şirketlere ve bireysel işletmelere kullanılan krediler, reel olarak yüzde 69 oranında genişlemiştir (Grafik III.1.8).

GRAFİK III.1.8
REEL KREDİ ENDEKSİ⁽¹⁾ 1997=100

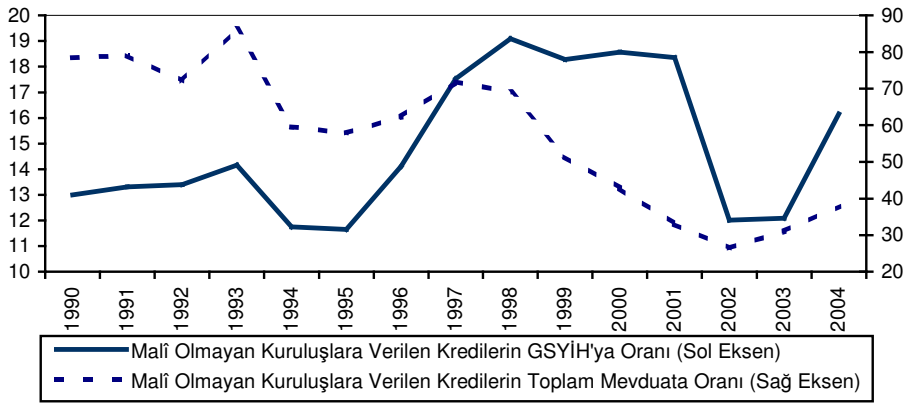

Kaynak: TCMB.

(1) TÜFE ile hesaplanmıştır.

2004 yılında mevduat bankalarının ve KYB kredilerinin GSYİH'ye oranı, 2001 yılına göre halen düşük olmakla birlikte, 2002 ve 2003 yılıyla karşılaştırıldığında, önemli oranda artış göstermiştir. Bankaların kredi arzı konusundaki tutumları için bir gösterge sayılabilecek kredilerin mevduat hacmine oranı, 2004 yılı Ekim ayı itibarıyla, yüzde 38'e ulaşmıştır (Grafik III.1.9).

GRAFİK III.1.9
MEVDUAT BANKALARI ve KYB KREDİLERİNİN
GSYİH'YE VE MEVDUATA ORANI
(Yüzde)

Kaynak: TCMB.

2004 yılında, 2002 ve 2003 yıllarına kıyasla, Türk lirası cinsinden kredilerde belirgin bir artış görülmüştür. Bununla birlikte, yabancı para cinsinden krediler, Türk lirası cinsinden kredilere kıyasla, düşük düzeyde bir artış göstermiştir. Banka gruplarının, toplam krediler içindeki payı incelendiğinde, özel mevduat bankaları toplam içinde, hâlâ önemli bir kısım oluşturmakla birlikte, kamu mevduat bankalarının bu paydaki artışı dikkat çekicidir (Tablo III.1.6).

TABLO III.1.6
KREDİLERDEKİ GELİŞMELER
(Trilyon TL)

	2002	2003	2004			
	Aralık	Aralık	Mart	Haziran	Eylül	Aralık
TL Krediler ¹	17.409	31.727	38.085	46.073	50.671	60.223
YP Krediler ¹	14.436	16.292	15.359	18.194	18.782	17.405
Toplam Krediler¹	31.845	48.019	53.444	64.267	69.452	77.628
Mevduat Bankaları²						
Ticarî Krediler	27.896	42.653	47.112	57.428	63.004	70.191
İhtisas Kredileri	3.949	5.365	6.332	6.839	6.449	7.437
Banka Türlerinin Toplam İçindeki Payları (yüzde)						
Kamu Mevduat Bankaları	22,8	23,2	26,1	26,3	25,0	26,7
Özel Mevduat Bankaları	70,4	71,3	68,6	67,8	68,8	67,6
Yabancı Mevduat Bankaları	6,8	5,5	5,3	5,9	6,2	5,7

Kaynak: TCMB (Haftalık Basın Bülteni geçici verileri).

(1) Mevduat ve KYB'nın yurt içinde mali olmayan kesime verdikleri kredilerdir.

(2) Mevduat Bankalarının yurt içine verdikleri Türk lirası ve yabancı para kredilerin toplamına göredir.

III.2. MERKEZ BANKASI İŞLEMLERİ

2004 yılı para politikası uygulamasında, TCMB işlemleri, temel amaç olan fiyat istikrarı çerçevesinde, yıl sonu için belirlenen yüzde 12 enflasyon hedefine ulaşmaya odaklanmıştır.

2004 yılında TCMB işlemleri, yüzde 12 enflasyon hedefine ulaşmaya odaklanmıştır.

TCMB Beklenti Anketi verilerinden elde edilen yıl sonu enflasyon beklentisiyle enflasyon hedefi arasındaki fark, 2003 yılı başında 4,9 puan iken 2004 yılı başında 1,1 puana inmiştir. Güvenilirlikte böyle bir gelişme, 2003 yılında yüzde 44'ten yüzde 26'ya kadar düşürülen gecelik borçlanma faizlerinin, 2004 yılı boyunca da düşme eğilimini sürdüreceği beklentisini yaratmıştır. Gerçekleşmeler de beklentiler yönünde olmuş ve en son Aralık 2004'te yapılan indirimlerle TCMB gecelik borçlanma faizleri, yıl içinde yüzde 26'dan yüzde 18 seviyesine kadar düşürülmüştür.

5 Şubat'ta yılın ilk faiz indirimi yapılmış ve gecelik borçlanma faizi yüzde 26'dan yüzde 24'e düşürülmüştür. Faiz indiriminin gerekçesi olarak da, malî disiplin ve yapısal reform kararlığıyla harcama kısıcıcı ve kamu zamları harici gelir arttırıcı önlemlere verilen öncelikler gösterilmiştir. TCMB 2004 yılı sonunda da, enflasyonun hedeflenen düzeye ulaşmaması için büyük dışsal şoklar dışında bir neden görmediğini kamuoyuyla paylaşmıştır. Bu öngörü "koşullu bir öngörü" olarak tanımlanmış ve koşulun bütçe disiplini ve yapısal reformların sürdürülmesi olduğu vurgulanmıştır.

Yılın ikinci faiz indirimi, 17 Mart'ta yapılmış ve gecelik borçlanma faizi, yüzde 24'ten yüzde 22'ye indirilmiştir. Yapılan açıklamada iyi yönetim ve verimlilik artışının önemi belirtilmiş ve 2005 yılı için fiyat istikrarının karar mekanizmalarında gözetilmeye başlandığı bildirilmiştir.

8 Eylül'de yılın üçüncü faiz indirimi gerçekleştirilmiş, gecelik borçlanma faizi yüzde 22'den yüzde 20'ye düşürülmüştür. Kararın gerekçesinde ekonomideki "normalleşme" öne çıkarılmıştır. Cari işlemler hesabındaki bozulmanın ise, içsel olarak tutarlı bir programın öngördüğünün çok üzerinde bir büyüme sürecine girilmesinin doğal bir sonucu olduğu belirtilmiştir.

Yılın son faiz indirimiyle, gecelik borçlanma faizi, 20 Aralık'ta yüzde 20'den yüzde 18'e düşürülmüştür. Kararın gerekçesi olarak da, önümüzdeki üç yıllık dönemde uygulanacak olan yeni bir ekonomik programın sürdürülmekte olan çalışmalarının sonuçlanma aşamasına geldiği gösterilmiştir. Ayrıca, 17 Aralık 2004 tarihli Avrupa Birliği Zirvesinde, Türkiye'nin AB ile tam üyelik amaçlı müzakere kararı alınmasının da, yapısal reformların sürekliliğinin devam etmesine katkı sağlayacağı öngörülmüştür.

2004 yılında, olumlu beklentilerin etkisiyle gözlenen döviz arzındaki artış sonucunda 23 Ocak 2004 tarihinde günlük döviz alım ihalelerine başlanmıştır. Gelen tekliflerdeki azalma ve döviz piyasasında gözlenen oynaklık nedeniyle, 27 Nisan 2004 tarihinde ihalelere ara verilmiştir. IMF ile yeni üç yıllık stand-by anlaşmasının yapılacak olmasının yanı sıra, AB'ye tam üyelik amaçlı müzakere sürecindeki olumlu gelişmelerin de, gerek ters dolarizasyon sürecini, gerekse ödemeler dengesini olumlu biçimde etkileyeceği öngörüsüyle döviz alım ihalelerine 22 Aralık 2004 tarihinden itibaren yeniden başlanmıştır.

Tablo III.2.1.'de İMKB Tahvil ve Bono Piyasası Kesin Alım-Satım ve Repo-Ters Repo Pazarları, Hazine ihaleleri ve BPP faiz oranları verilmektedir. İMKB Tahvil ve Bono Piyasası Kesin Alım-Satım Pazarı ve Hazine ihaleleri faizleri, 2004

yılının Mayıs ayında artmış ve artış öncesi seviyelerine ancak, aynı yılın Ekim ayında geri dönmüştür.

TABLO III.2.1
FAİZ ORANLARI
(Ağırlıklı Ortalama Bileşik Faiz Oranları, Yüzde)

2004	İMKB Tahvil ve Bono Piyasası	İMKB Tahvil ve Bono Piyasası	Hazine İhaleleri	Bankalararası Para Piyasası (O/N)
	Kesin Alım-Satım Pazarı	Repo-Ters Repo Pazarı (O/N)		
Ocak	25,1	30,0	25,5	29,7
Şubat	24,3	27,1	24,0	27,1
Mart	23,7	25,9	24,4	25,8
Nisan	22,8	24,6	23,2	24,6
Mayıs	27,3	24,6	28,8	24,6
Haziran	26,9	24,6	27,5	24,6
Temmuz	26,0	24,6	26,3	24,6
Ağustos	25,0	24,7	24,9	24,6
Eylül	24,2	22,7	25,4	22,7
Ekim	23,0	22,2	22,8	22,1
Kasım	22,5	22,2	22,9	22,1
Aralık	22,1	21,7	23,1	20,5

Kaynak: TCMB, İMKB.

III.2.1. Açık Piyasa İşlemleri

APİ Uygulama Talimatı, 12 Nisan 2004 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere yeniden düzenlenmiş, hem işlem fiyatlandırmalarında yapılan değişiklik, hem de uygulamaya yeni başlanan repo teminat sistemiyle repo işlemleri karşılığı alınan DİBS miktarı artırılmıştır. Bu uygulamayla DİBS piyasa fiyatlarında yaşanabilecek düşüşler karşısında, TCMB, repo karşılığı alacakları üzerindeki güvencesi arttırmıştır.

2004 yılında, TCMB temel likidite düzenleme araçlarından biri olan APİ, aktif olarak kullanılmaya devam edilmiştir. Şubat 2001’de yaşanan krizden sonra, kamu bankaları ve TMSF bünyesindeki bankalardan satın alınan DİBS nedeniyle ortaya çıkan ve özellikle ters para ikamesi ve sistem dışı döviz ve efektif girişi sonucu artan döviz arzına bağlı olarak gerçekleştirilen döviz müdahaleleri ve ihaleler sonucu piyasaya verilen likidite, 2004 yılı boyunca piyasalarda fazla likiditenin devam etmesine neden olmuştur. Bu likidite fazlası, İMKB nezdinde yapılan ters repo işlemleri ve BPP aracılığıyla çekilmiştir. Bunun yanında, fazla likiditenin APİ ile çekilmesi sonucu, ödenen faizler ile zorunlu karşılıklara ödenen faizler de fazla

likiditeyi arttıran diğer unsurlar olmuştur. Ayrıca, yıl içinde likidite fazlasındaki geçici azalmalara ve likiditenin bankalar arasında eşit olarak dağılmamasına bağlı olarak piyasa yapıcısı bazı bankalarla çok küçük tutarlarda repo işlemi de yapılmıştır.

2004 yılında, ters repo işlemleri ve BPP’de borçlanma yapılarak çekilen aylık ortalama fazla likidite miktarı, 2.535,6 trilyon Türk lirasıyla 8.940,9 trilyon Türk lirası arasında değişmiştir. Yıllık çekilen ortalama miktar ise, 5.944,5 trilyon Türk lirası olarak gerçekleşmiştir.

Özellikle Hazine’nin döviz cinsi borç ödemeleri olmak üzere, Hazine’nin TCMB portföyünde bulunan DİBS kuponları için yaptığı ödemeler ve para tabanı artışı, fazla likiditeyi azaltan unsurlar olmuştur. Bu işlemler sonucunda, 2004 yılı sonu itibarıyla, piyasadaki fazla likidite, 3.622,1 trilyon Türk lirası düzeyinde gerçekleşmiştir.

Piyasadaki likiditenin, para piyasaları ve bankalar arasındaki dengesiz dağılımı, özellikle fazla likiditenin azaldığı Ocak ve Aralık aylarında, para piyasası faiz oranları üzerinde baskı yaratmıştır. Ancak TCMB’nin piyasa yapıcısı bankalara sağladığı likidite imkânı faiz oranlarının aşırı dalgalanmasını önlemiştir. Bu çerçevede, piyasa yapıcısı bankalar, TCMB repo imkânından söz konusu dönemde, sınırlı miktarda yararlanmışlardır.

TCMB, tamamını “Kamu ve Fon Bankaları Operasyonu” çerçevesinde portföyüne aldığı, vadeleri 2006-2010 yılları arasında değişen, TÜFE’ye endeksli ve yılda bir kupon ödemeli DİBS’ler sebebiyle, 2004 yılında, Hazine’den toplam 1.777,9 trilyon Türk lirası kupon tahsilâtı gerçekleştirmiştir.

2004 yılında, APİ portföyüne birincil ve ikincil piyasadan doğrudan alım işlemi yapılmamıştır. Yapısal likidite fazlalığı nedeniyle işlemler ters repoda yoğunlaşmıştır. Vadeler kısa tutulduğu için ters repo dönüş hacmi de, yüksek seviyelerde kalmıştır. Dar hacimli repo ve repo dönüş işlemleri ise, likidite fazlasının göreceli olarak düşük seviyelere indiği Ocak ve Aralık aylarında gerçekleştirilmiştir (Tablo III.2.2).

TABLO III.2.2
AÇIK PİYASA İŞLEMLERİ
(Trilyon TL)

2004	Doğrudan	Hazine'den	Ters Repo	Ters Repo	Repo	Repo Dönüş	Net Etki ⁽¹⁾
	Alım	Yapılan Kupon		Dönüş			
	(1)	Tahsilâtları	(3)	(4)	(5)	(6)	(7) ⁽²⁾
Ocak	-	-	12.455,5	12.188,5	420,0	420,3	-267,3
Şubat	-	-	38.329,5	37.159,3	-	-	-1.170,2
Mart	-	-	46.916,0	47.338,9	-	-	422,9
Nisan	-	-	52.515,0	51.510,8	-	-	-1.004,2
Mayıs	-	1.012,1	60.060,5	61.918,2	-	-	1.857,7
Haziran	-	-	38.209,5	37.851,0	-	-	-358,5
Temmuz	-	237,2	17.262,5	18.448,2	-	-	1.185,7
Ağustos	-	-	25.732,0	25.177,2	-	-	-554,8
Eylül	-	270,0	31.490,5	32.048,0	-	-	557,5
Ekim	-	-	16.638,5	14.820,8	-	-	-1.817,7
Kasım	-	-	25.769,0	27.662,4	-	-	1.893,4
Aralık	-	258,6	8.495,0	8.372,3	300,0	300,5	-123,3
TOPLAM	-	1.777,9	373.873,5	374.495,4	720,0	720,9	621,0

Kaynak: TCMB.

(1) (7)=(1)- (3) + (4) + (5) - (6).

(2) Net Etki Kolonuna Hazine'den yapılan kupon tahsilâtları dâhil edilmemiştir.

Dar hacimle gerçekleşen repo ortalama basit faizleri, Ocak ayında, yüzde 30,14 düzeyinde iken, Aralık ayında yüzde 22 olmuştur. Ters repo işlemleri ise yıla, yüzde 26 basit faiz oranından başlamış ve yıl içinde düşme eğilimini koruyarak, yıl sonunda yüzde 18,56 seviyesinde gerçekleşmiştir (Tablo III.2.3).

TABLO III.2.3
APİ REPO-TERS REPO ORTALAMA FAİZ ORANLARI
(Yüzde)

2004	REPO		TERS REPO	
	BASİT	BİLEŞİK	BASİT	BİLEŞİK
Ocak	30,14	35,17	26,00	29,67
Şubat	-	-	24,00	27,11
Mart	-	-	22,92	25,75
Nisan	-	-	22,00	24,60
Mayıs	-	-	22,00	24,60
Haziran	-	-	22,00	24,60
Temmuz	-	-	22,00	24,60
Ağustos	-	-	22,00	24,60
Eylül	-	-	20,15	22,32
Ekim	-	-	20,00	22,13
Kasım	-	-	20,00	22,13
Aralık	22,00	24,58	18,56	20,40

Kaynak: TCMB.

III.2.2. Bankalararası Para Piyasası İşlemleri

Fazla likiditenin çekilmesinde, BPP işlemleri önemini korumuştur. Yıl içindeki fazla likiditenin, yüzde 24,6'sı API ve yüzde 75,4'ü ise BPP işlemleriyle çekilmiştir.

2004 yılında BPP işlemlerine yönelik bir dizi düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenlemeler sonucunda, 2 Ocak 2004 tarihinden itibaren Gün İçi Limit (GİL) işlemleri hariç, Bankamızca BPP'de gerçekleştirilen işlemlerden komisyon alınmamasına, GİL işlemlerinde ise mevcut durumda olduğu gibi, anaparanın milyonda kırk sekizi (yüzde 0.0048) oranında komisyon alınmaya devam edilmesine karar verilmiştir. Ayrıca, BPP'de yapılacak işlemlerde, Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi (BSMV)'nin faiz ödeyen (borç alan) taraftan tahsil edilerek, faiz geliri elde eden (borç veren) tarafın hesabına alacak kaydedilmesi uygulamasına son verilerek, söz konusu verginin faiz geliri elde eden tarafınca üstlenilmesi kararlaştırılmıştır.

Döviz alım ihalelerine, 27 Nisan 2004 tarihinden itibaren son verilmiş olması ve piyasadaki Türk lirası seviyesinin göreceli olarak azalması dikkate alınarak, Pazartesi günleri düzenlenen 2 hafta vadeli Türk lirası depo alım ihalelerine, 2004 Haziran ayında son verilmiştir. Çarşamba ve Cuma günleri düzenlenen 4 hafta vadeli Türk lirası depo alım ihalelerinin ise, sadece Çarşamba günleri düzenlenmesine karar verilmiştir.

Türk lirası düzeyindeki göreceli gerilemeye paralel olarak, son dönemde Türk lirası depo alım ihalelerine verilen toplam teklif tutarındaki azalma göz önüne alınarak, 2004 Ekim ayında Türk lirası depo alım ihalelerine son verilmesi kararlaştırılmıştır.

Yıl içinde, toplam 759.116 trilyon Türk lirası tutarında gecelik alım işlemi yapılmıştır. En yoğun işlem hacmi seviyesi Nisan ayında, en düşük ise Aralık ayında gözlenmiştir. Geç Likidite Penceresi satış işlemi, sadece Aralık ayında, 114 trilyon Türk lirası olarak gerçekleştirilmiştir (Tablo III.2.4).

TABLO III.2.4
BANKALARARASI PARA PİYASASINDA
MERKEZ BANKASININ İŞLEMLERİ
(Trilyon TL)

2004	O/N Alış	O/N Satış	Geç Likidite		2 Hafta	4 Hafta	Toplam Net Alış ⁽¹⁾
			Penceresi Satış	1 Hafta Alış	Depo Alım İhalesi	Depo Alım İhalesi	
Ocak	46.418	-	-	5.649	634	2.001	54.702
Şubat	57.157	-	-	4.124	265	1.037	62.583
Mart	59.841	-	-	5.547	465	1.543	67.396
Nisan	81.801	-	-	3.784	365	1.450	87.400
Mayıs	61.323	-	-	1.647	165	431	63.565
Haziran	62.770	-	-	1.280	-	364	64.414
Temmuz	75.495	-	-	1.098	-	458	77.051
Ağustos	66.007	-	-	1.251	-	452	67.710
Eylül	72.284	-	-	905	-	184	73.373
Ekim	76.974	-	-	2.235	-	-	79.209
Kasım	54.758	-	-	1.476	-	-	56.234
Aralık	44.287	-	114	856	-	-	45.029
TOPLAM	759.116	-	114	29.852	1.894	7.920	798.668

Kaynak: TCMB.

(1) Net alışlar, toplam alışlardan satışlar düşülerek elde edilmiştir.

BPP işlemlerine 49 banka ile devam edilmiştir. BPP ortalama basit faiz oranları, yıl içinde, düşme eğilimini korumuştur (Tablo III.2.5). Sadece Aralık ayında kullanılan Geç Likidite Penceresi imkânı için uygulanan basit ortalama faiz oranı, yüzde 28 olmuştur.

TABLO III.2.5
BANKALARARASI PARA PİYASASINDA
ORTALAMA BASİT FAİZLER

2004	O/N	1 Hafta	2 Hafta	4 Hafta	Geç Likidite Penceresi
Ocak	26,00	26,00	26,08	26,09	-
Şubat	24,00	24,00	24,17	24,22	-
Mart	22,98	23,10	23,57	23,37	-
Nisan	22,00	22,00	22,31	22,33	-
Mayıs	22,00	22,00	22,39	22,38	-
Haziran	22,00	22,00	-	22,39	-
Temmuz	22,00	22,00	-	22,38	-
Ağustos	22,00	22,00	-	22,39	-
Eylül	20,44	20,00	-	20,91	-
Ekim	20,00	20,00	-	-	-
Kasım	20,00	20,00	-	-	-
Aralık	18,69	19,81	-	-	28,00

Kaynak: TCMB.

III.2.3. Döviz ve Efektif İşlemleri

2003 yılı sonunda, 1.399.998 Türk lirası olan ABD doları kuru, 2004 yılının ilk 3 ayında IMF ile 7. gözden geçirmenin tamamlanması ve enflasyona ilişkin olumlu beklentilerin etkisiyle, aşağı yönde hareket etmiştir. Bu dönemde döviz arzındaki gelişmelere paralel olarak, döviz alım ihalelerine yeniden başlanmış ve Şubat ayında artan oynaklık nedeniyle, TCMB döviz piyasasına doğrudan alım yönünde müdahalede bulunmuştur. Ancak, FED'in faiz arttırımına gidebileceğine ilişkin beklentilerin güçlenmesi, Kıbrıs Referandumu ve Türkiye'nin AB üyeliğine ilişkin belirsizlikler kuru etkilemiş ve Nisan 2004 döneminde döviz kurları hızlı bir yükseliş göstermiştir. Bu dönemde gözlenen döviz arzındaki azalma nedeniyle, döviz alım ihalelerine ara verilmiş, 11 Mayıs 2004 tarihinde de döviz piyasasına doğrudan satım yönünde müdahalede bulunulmuştur. Yaz aylarında döviz girişinin artacağı beklentisi ve ekonomik performansa ilişkin olumlu beklentiler, Türk lirasının Mayıs 2004 ortalarından itibaren yeniden değer kazanmasını sağlamıştır. Ağustos-Eylül döneminde cari açığın finansmanına ilişkin tartışmalar ve AB'ye adaylık sürecini olumsuz etkileyebilecek iç politik gelişmeler, Türk lirasına bir miktar değer kaybettirmiştir. Ancak, özellikle yılın son iki ayında, Euro/ABD doları paritesindeki Euro lehine hareketler, güçlü ekonomik veriler, gelişen piyasalara artan yatırımcı ilgisi, IMF ile 3 yıllık yeni bir anlaşma yapılacak olması ve AB adaylık sürecindeki olumlu gelişmelerin etkisiyle Türk lirası değer kazanmış ve ABD doları kuru, 2004 yılını 1.342.700 Türk lirası seviyesinden kapatmıştır.

Yıl içindeki döviz ve efektif piyasaları toplam işlem hacmi paylarına bakıldığında, döviz depo işlemleri, yüzde 68,65 ile ilk sırayı almıştır. Bunu, Türk lirası-döviz piyasası işlemleri yüzde 29,13 ile takip etmiştir (Tablo III.2.6).

TABLO III.2.6
2004 YILINDAKİ DÖVİZ VE EFEKTİF PİYASALARI İŞLEM HACİMLERİ
(Milyon ABD doları)

	ABD doları cinsinden işlemler	Diğer yabancı para cinsinden işlemler	Toplam	Toplam işlemlerdeki pay (yüzde)
TL Döviz	10.972,9	-	10.972,9	29,13
TL Efektif	-	-	-	-
Döviz Efektif	630,2	198,1	828,2	2,20
Döviz Döviz	5,2	-	5,2	0,01
Efektif Efektif	0,6	-	0,6	0,00
Döviz Depo	21.216,0	4.640,3	25.856,3	68,65
Toplam	32.824,8	4.838,4	37.663,1	100,00

Kaynak: TCMB.

2004 yılı Ocak ayında, Türk lirası ay boyunca değer kazanmış ve ayın son haftasında, ABD doları karşısında 1.320.000 Türk lirası seviyelerini görmüştür. Aralık ayı enflasyon gerçekleşmesinin beklentilerin altında kalması ve 2003 yılı enflasyonunun da öngörülen hedefin altında çıkması, Türk lirasının değerlendirilmesine destek olmuştur. Ay boyunca, Kıbrıs ve Kuzey Irak'a ilişkin gelişmeler yakından izlenmiştir. 22 Ekim 2003'ten itibaren ara verilen alım ihalelerine, piyasada gözlenen döviz arz fazlası ve bunun devam edeceği öngörüsüyle, 23 Ocak 2004 tarihinde tekrar başlamıştır.

Şubat ayına 1.320.000 seviyelerinde başlayan ABD doları/Türk lirası kuru, Kıbrıs görüşmelerinin devam edemeyeceğinin anlaşılması üzerine yükselmiş ancak, Birleşmiş Milletlerdeki ilk toplantıdan sonra, gerilemeye başlayarak bir hafta içerisinde 1.300.000 seviyesine yaklaşmıştır. Oluşan oynaklığı gidermek üzere TCMB, 16 Şubat tarihinde doğrudan alım yönünde müdahale etmiştir. Kur, Mart ayı boyunca dar bir bant içinde kalarak, 1.315.000 – 1.335.000 aralığında hareket etmiştir.

FED'in faiz artırımına gideceğine ilişkin beklentilerin güçlenmesi, ABD dolarının uluslararası piyasalarda değer kazanmasına, buna bağlı olarak da uluslararası yatırımcıların yükselen piyasalardan çıkma eğilimlerine sebep olmuştur. Kıbrıs'ta referandum öncesi belirsizlik ve Fransa Dışişleri Bakanı Barnier'in Türkiye'nin AB üyeliğine ilişkin olumsuz açıklamaları nedeniyle, Nisan ayına 1.313.000 seviyesinde başlayan ABD doları/Türk lirası kuru, ay içinde yükselerek 1.380.000 seviyesini aşmıştır. Bu gelişmeler üzerine, piyasadaki döviz arzı azalmış ve TCMB 27 Nisan 2004 tarihinden itibaren döviz alım ihalelerine ara vermiştir.

Mayıs ayına 1.425.000 seviyesinde başlayan ABD doları/Türk lirası kuru, ay içinde yükselerek, 1.570.000 seviyelerine ulaşmış ancak, 11 Mayıs tarihindeki TCMB satım müdahalesi sonrasında, gerilemiştir. Ayın geri kalan döneminde 1.550.000 seviyelerinde dalgalanmıştır. ABD faiz oranlarının hızlı yükseleceği beklentisi, Mayıs ayında da etkisini sürdürerek bütün gelişmekte olan piyasalar gibi Türkiye piyasalarını da olumsuz etkilemiştir. Cari açık rakamlarının beklenenden yüksek gerçekleşmesi ve Haziran 2004'te vadesi gelecek dövize endeksli senetlerin yaratacağı açık pozisyon tedirginliği, olumsuz gelişmeleri destekleyen unsurlar olmuştur. 11 Mayıs tarihine kadar piyasadaki likidite sıkışıklığına da bağlı olarak, döviz kurunda hızlı yükselişler yaşanmıştır. Bankaların döviz aktiflerinin fiyatlarındaki oynaklık, döviz likiditesindeki daralmayı desteklemiştir. Bunun üzerine, 11 Mayıs tarihinde TCMB döviz piyasasına doğrudan satım yönünde müdahalede bulunmuştur. Buna ilâveten, aynı tarihte geçici döviz likidite

ihtiyacına bağlı olarak, Döviz ve Efektif Piyasalarında, bankalara borç alabilme limitleri çerçevesinde sağlanan bir hafta vadeli döviz depo faiz oranı, yüzde 10'dan yüzde 6'ya indirilmiştir.

Haziran başında açıklanan ABD verileri neticesinde, uluslararası piyasalarda değer kazanan ABD doları, Türk lirası karşısında da yükselmiş ve 3 Haziranda 1.524.000 seviyesine ulaşmıştır. Beklentilerin altında çıkan enflasyon rakamlarının desteğiyle, kur tekrar düşme eğilimine girmiş ve daha sonra da, ay boyunca yatay bir seyir izlemiştir. Bu düşüşte, özellikle 4 Haziranda açıklanan ABD tarım dışı bordrolu çalışan sayısının, beklenenin altında çıkması nedeniyle piyasada FED'in faiz artırımını beklentisinin yüzde 0,50'den yüzde 0,25'e inmesi etkili olmuştur.

Uluslararası gelişmelerin belirleyici olduğu piyasada, Temmuz sonunda toplanacak FED Açık Piyasa Komitesi öncesinde piyasada pozisyonu koruma eğilimi gözlenmiştir. Toplantıdan 0,25 puanlık faiz artırımını çıkması ve yapılan açıklamada, bundan sonraki adımların da ölçülü olacağı ifade edilmesiyle ABD doları, bütün diğer piyasalarla birlikte Türkiye'de de değer kaybetmiştir. NATO zirvesinin sorunsuz atlatılması ve zirve süresince gerçekleştirilen görüşmelerden, ülkemize ilişkin çıkan olumlu açıklamalar da Türk lirasını desteklemiştir. Temmuz ayı, yabancı akımlarının gözlemlendiği bir ay olmuştur. Bu akımlar başta kurumsallar olmak üzere yurt içi kuruluşlar tarafından karşılanmıştır. Bunun neticesinde, daha önce pozisyon açan yurt içi bankalar da, kurun gerilemesinden faydalanarak bir miktar pozisyon kapatmışlardır.

Türk lirasının günlük değer değişiminde, yurt içi gelişmeler ve Euro/ABD doları paritesinden başka, petrol fiyatları da önemli bir etken olmuştur. Temmuz ayı sonunda, IMF'den bir heyetin orta vadeli programa ilişkin teknik seviyede bilgi alışverişinde bulunmak amacıyla, Türkiye'ye davet edildiği açıklanmıştır. IMF'nin sekizinci gözden geçirmeye onay vermesi haberiyle birlikte, yukarıdaki gelişme, ABD doları/Türk lirası kurunun, 1.457.000 düzeyine gerilemesine neden olmuştur. Irak'ta devam eden savaş durumu, Rusya'da Yukos'a ilişkin belirsizlikler, Venezuela'daki siyasî karmaşa ve Çin'in hızlı büyümesinin de etkisiyle, petrol talebinin artması, petrol fiyatlarının rekor üstüne rekor kırmasına neden olmuştur. Söz konusu yükseliş, petrolün Türkiye'de önemli dış harcama kalemlerinden biri olması nedeniyle, ABD doları/Türk lirası kurunun daha fazla gerilemesini sınırlamıştır.

Eylül ayında da ABD doları/Türk lirası kuru Ağustos ayındaki gibi oynak bir seyir izlemeye devam etmiştir. 1.501.000 ABD doları/Türk lirası kuruyla başlayan Eylül ayında, AB'den 2005 yılının ilk yarısına tarih alınacağı beklentisiyle, ayın 9

ve 10'unda 1.487.000 seviyesine kadar gerilemiştir. Ancak, TCK ile ilgili tartışmaların etkisiyle, tekrar yükselerek 1.547.000 seviyesine ulaşmıştır.

AB İlerleme Raporunun açıklanacağı tarih olan 6 Ekim tarihine yaklaşıldıkça artan gerginliğe rağmen, TCK'nın piyasaları rahatsız edecek önergelerden arındırılarak Meclis'e geleceğinin açıklanmasıyla, ABD doları/Türk lirası 1.490.000 seviyesine kadar gerilemiştir. AB üyesi ülkelerde çeşitli siyasî çevrelerden gelen olumsuz açıklamaların, piyasalar ve özellikle ABD doları/Türk lirası üzerindeki etkisi, Ekim ayında oldukça sınırlı düzeyde kalmıştır.

6 Ekimde AB İlerleme Raporunun piyasa beklentileri yönünde açıklanması, ABD doları/Türk lirası kurunu olumlu etkileyerek, kademeli olarak düşmesini sağlamıştır. Ancak, Ekim ayı süresince petrol fiyatlarındaki gelişmelerin yanı sıra, IMF ile sürdürülmekte olan görüşmelere 26 Ekim tarihinde ara verilmesi piyasayı tedirgin etmiştir.

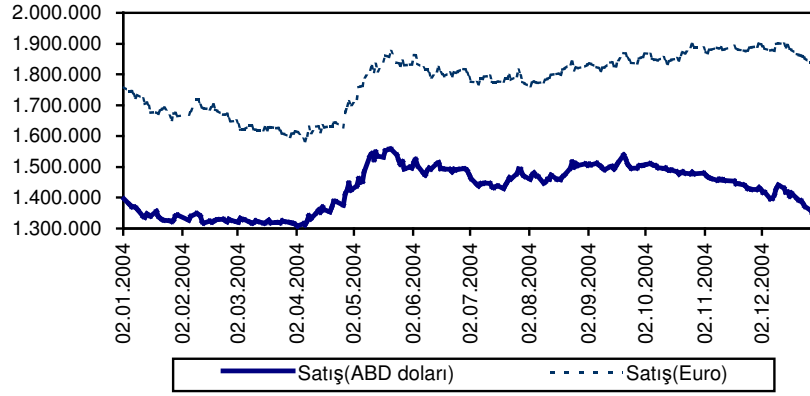
Kasım ayı geneline bakıldığında, piyasada Euro/ABD doları paritesine bağlı hareket gözlenmiştir. Paritenin 1,30 seviyelerinde kalacağı beklentisiyle aşağı yönlü parite hareketlerinin, döviz kurlarına yukarı yönlü hareketler kadar yansıtılmadığı görülmüştür. Bu durum, gelişmekte olan piyasalardaki genel olumlu havanın etkisiyle, döviz girişinin devam edeceği yönündeki beklentileri de desteklemiştir.

Aralık ayına, yükselen bono faizlerinden faydalanmak isteyen yabancıların, ABD doları kurunun 1.430.000 Türk lirası seviyelerinden gelen döviz satışlarıyla başlamıştır. AB ve Türkiye ilişkileriyle ilgili gelen olumsuz haberler, çoğu zaman müşteriler tarafından satış fırsatı olarak değerlendirilmiş ve yurt içi bankaların 17 Aralık tarihi öncesinde, pozisyon almak istememeleri nedeniyle, Türk lirasının değer kazanması üzerinde daha da etkili olmuştur. IMF ile 3 yıllık bir stand-by anlaşmasının yapılacak olması, bu dönemde IMF'den 10 milyar ABD doları kaynak kullanılabilceğinin açıklanması, 17 Aralık tarihinde AB'nin 3 Ekim 2005 tarihinde Türkiye ile müzakereleri başlatma kararı alması, piyasa tarafından olumlu karşılanmıştır. 22 Aralık 2004 tarihinde döviz alım ihalelerine başlanacağı açıklanmıştır.

Bankaların döviz likiditesindeki olumlu gelişmeler ve etkin likidite yönetimleri dikkate alınarak, 20 Aralık 2004 tarihinde döviz depolarına uygulanan faiz oranı, tekrar yüzde 10'a çıkarılmıştır. TCMB'ce düzenlenecek olan ihalelerde, günlük döviz alım miktarının, piyasayı rahatsız etmeyecek bir seviyede olması ve IMF ile AB ilişkilerinde yaşanan olumlu gelişmeler, yabancı döviz girişini devam

ettirmiştir. Bunun sonucunda, ABD doları/Türk lirası seviyesinin 1.390.000'nin altına inmesine neden olmuştur (Grafik III.2.1).

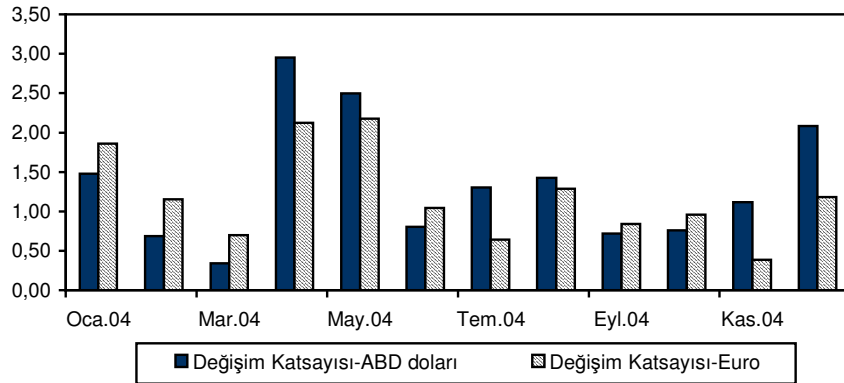
GRAFİK III.2.1
DÖVİZ KURLARI
(ABD doları ve Euro)

Kaynak: TCMB.

Grafik III.2.2'de görüldüğü gibi, yıl içinde kur oynaklığı dalgalı bir seyir izlemiştir. Euro için en yüksek dalgalanma, Mayıs ayında, ABD doları için en yüksek dalgalanma Nisan ayında gözlenmiştir.

GRAFİK III.2.2
DÖVİZ KURLARINDAKİ OYNAKLIK
(ABD doları ve Euro Değişim Katsayısı, Yüzde)

Kaynak: TCMB.

2004 yılı içinde, döviz alım ihalelerinde çeşitli yöntem değişiklikleri yapılmıştır. 23 Ocak-27 Şubat döneminde günlük döviz alım ihale tutarı, 30 milyon ABD doları olarak belirlenmiştir. Buna ek olarak, sadece ihalede döviz satmaya hak kazanan kuruluşlara (banka veya özel finans kurumu), ihalede gerçekleşen ortalama fiyat üzerinden ek satım opsiyonu tanınmıştır. Bu şekilde kullanılabilecek opsiyon tutarı, her kuruluşun ihalede sattığı tutarın yüzde 100'ü kadar, böylelikle, 30 milyon ABD doları ihale ve 30 milyon ABD doları opsiyon hakkı kullanımları olmak üzere, günlük olarak alınan tutar, en fazla 60 milyon ABD doları olmuştur.

1-31 Mart döneminde, Şubat ayında alımı yapılan toplam döviz tutarı dikkate alınmış ve döviz arzındaki artışın Mart ayında da devam edeceği öngörülmüştür. Bunun sonucunda, günlük 40 milyon ABD doları tutarında ihale ve buna ek olarak 40 milyon ABD doları opsiyon hakkı kullanımı olmak üzere, toplam 80 milyon ABD doları olarak belirlenmiştir.

1-6 Nisan döneminde, Mart ayında gözlenen döviz arzı artışının Nisan ayında da artarak devam edeceği öngörülerek, günlük alım tutarı, 50 milyon ABD doları ihale, 50 milyon ABD doları opsiyon olarak belirlenmiştir.

Nisan ayında gerek ortalama günlük alım, gerekse ihalelere gelen ortalama günlük teklif tutarı Mart ayındaki tutarlardan daha yüksek olmuştur. Söz konusu döviz arzı artışının bekleyişleri olumlu etkileyen gelişmelerle birlikte artarak devam edeceği öngörüsü nedeniyle, 6 Nisan 2004 tarihinden başlamak üzere, Nisan ayının kalan döneminde yapılacak günlük döviz alım ihalelerinin ve opsiyon kullanımlarının miktarı, 70'er milyon ABD dolarına çıkarılmıştır.

Döviz arzının temel ekonomik gelişmeler dışındaki faktörlere bağlı olarak azalması sonucunda, 15 Nisan 2004 tarihinde, Nisan ayının kalan döneminde yapılacak günlük döviz alım ihalelerinin ve opsiyon kullanımlarının miktarı, 40'ar milyon ABD dolarına düşürülmüştür.

Döviz alım ihalelerine gelen tekliflerdeki azalma ve döviz piyasasında gözlenen oynaklık nedeniyle, 27 Nisan 2004 tarihinde döviz alım ihalelerine ara verilmiştir.

IMF ile yeni stand-by anlaşmasının yapılacak olmasının yanı sıra, AB süreci hususlarındaki olumlu gelişmelerin, gerek ters dolarizasyon sürecini gerekse ödemeler dengesini olumlu biçimde etkileyeceği öngörülmüş ve bunun sonucunda 22 Aralık 2004 tarihinden itibaren döviz alım ihalelerine yeniden başlanmıştır. Günlük ihale tutarı da 15 milyon ABD doları olarak belirlenmiştir. Diğer taraftan,

daha önceki ihale programlarından farklı olarak, alım ihalelerinin etkisini en aza indirebilmek amacıyla, yıllık bir program açıklanmıştır. Döviz likiditesinde olağanüstü farklılaşmalar görülmedikçe bu programda bir değişikliğe gidilmemesine karar verilmiştir.

Sadece ihalede kazanan kuruluşlara (banka veya özel finans kurumu) ihalede gerçekleşen ortalama fiyat üzerinden ek satım opsiyonu tanınmıştır. Bu şekilde kullanılabilen opsiyon tutarı, her kuruluşun ihalede sattığı tutarın yüzde 200'ü kadar gerçekleşmiştir. Böylelikle, 15 milyon ABD doları ihale ve 30 milyon ABD doları opsiyon hakkı kullanımları olmak üzere, günlük olarak alınan tutar en fazla 45 milyon ABD doları olmuştur.

IV

MALÎ PİYASALAR

IV.1. BANKACILIK SEKTÖRÜ

IV.1.1. Bankacılık Sektöründeki Gelişmeler

Genel Değerlendirme

2004 yılında dünya ekonomisinin yüksek büyüme hızı, uluslararası faiz oranlarının düşük seyri ve gelişmekte olan ülkelere akan sermaye hareketlerindeki artış, bankacılık sektörü bilançosunun hızlı bir büyüme göstermesine yol açmıştır (Tablo IV.1.1). Bankaların borç verilebilir fonlarındaki artış, aracı kurumların reel sektörü fonlama gücünü artırmıştır. Ancak, Nisan ve Mayıs aylarında FED'in kısa vadeli faiz oranlarını, aşamalı olarak artırmaya başlayacağı sinyalini vermesi, gelişmekte olan ülkelerin finansal piyasalarında olduğu üzere, ülkemizde de makroekonomik belirsizlikleri artırmıştır. Ancak, yılın ikinci yarısında finansal piyasalarda daha istikrarlı bir seyir gözlenmiştir. Gerek makroekonomik istikrar, gerekse AB ile ilgili beklentiler piyasaları olumlu etkilemiştir. Ayrıca, bu süreçte üretici ve tüketici kesimin beklentilerinin olumlu olması, finansal aracılığın gelişimine destek vermiştir. Petrol fiyatlarındaki artışın olumsuz etkileri ise sınırlı kalmıştır.

TABLO IV.1.1
Gelişmekte Olan Ülkelere Giren Net Sermaye Akımları
(Milyar ABD doları)

	2000	2001	2002	2003	2004 ⁽¹⁾	2005 ⁽¹⁾
Toplam Sermaye Akımları	18,9	63,5	62,9	95,6	50,6	5,4
Özel Sermaye Akımları	46,6	47,8	61,2	120,4	81,6	47,5
Doğrudan Yatırımlar	177,1	191,2	143,5	147,6	166,9	175,2
Portföy Yatırımları	16,1	-91,3	-99,6	-11,0	-21,3	-23,4
Diğer Sermaye Akımları	-146,6	-52,0	17,3	-16,2	-64,0	-104,4
Resmî Akımlar	-27,7	15,7	1,7	-24,8	-31,0	-42,1

Kaynak: IMF World Economic Outlook (Eylül 2004).

(1) 2004 ve 2005 yılı projeksiyonudur.

Türk bankacılık sektöründeki toplam banka sayısı, 2004 yılında da konsolidasyon sürecinin devam etmesi nedeniyle, bir önceki yıla göre daralmaya devam etmiştir. 2003 yılında, 50 olan toplam banka sayısı, 2004 yılında 48'e gerilemiştir. Bu dönemde, sektördeki mevduat bankalarının sayısı, 36'dan 35'e gerilerken, KYB'nin sayısı, 14'ten 13'e gerilemiştir. Mevduat bankaları, 3 kamu bankası, 18 özel banka, 13 yabancı banka (6 Türkiye'de kurulmuş yabancı banka ve 7 Türkiye'de şube açmış yabancı banka) ve 1 de TMSF kapsamında bulunan bankadan oluşmaktadır. TMSF kapsamında bulunan Bayındırbank A.Ş. ise, varlık yönetimi fonksiyonu gören "geçiş bankası" olarak kullanılmaktadır. Ayrıca, 2002 yılında TMSF kapsamına alınan Pamukbank T.A.Ş. ise, 17 Kasım 2004 tarihinde Türkiye Halk Bankası A.Ş.'ye devredilmiştir.

Bankalar tarafından reel sektöre açılan krediler önemli ölçüde artmıştır. Döviz kurunun istikrarlı seyri ve Türk lirasının değer kazanması, reel sektör firmalarının malî yapılarını güçlendirerek, kredi taleplerini artırmıştır. Buna paralel olarak, bankaların malî yapılarını güçlendirerek kredi arzlarını genişletmiştir. Bu dönemde, bireysel kredilerdeki hızlı artış ise dikkat çekici bir unsur olmuştur.

26 Haziran 2004 tarihinde yayımlanan Yeni Basel Sermaye yeterliliği uzlaşısıyla (BASEL II) ilgili olarak Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) ile bankaların çalışmaları devam etmektedir. Yeni bakış açısıyla getirilen düzenlemelerin, bankaların faaliyetlerini ve rekabet yapılarını olumlu etkileyeceği beklenmektedir. BASEL II'ye geçiş sürecinde teknoloji yatırımları gibi ortaya çıkacak maliyetlerin, gelişmekte olan ülke ekonomileri için kısa vadede riskler yaratabileceği düşünülmektedir. Uzun vadede ise, risk yönetiminde piyasa disiplini artırarak ve riske maruz kalemler için sermaye bulundurmaya teşvik edecektir. Böylece, bankacılık sektöründe etkinliğin ve verimliliğin artacağı düşünülmektedir.

Son yıllarda bankacılık sisteminde istikrarlı bir yapının ortaya çıkabilmesi için önemli adımlar atılmış olmasına rağmen, yeniden yapılandırma süreci devam etmektedir. Bu çerçevede, daha etkin ve istikrarlı bir yapı oluşturabilmek amacıyla, aracılık maliyetlerinin azaltılması konusunda çalışmalar sürdürülmüştür. Bu bağlamda, TMSF'ye bankaların ödemiş olduğu ortalama efektif prim oranı 31 Ekim 2003 tarihinde, BDDK kararıyla yarıya düşürülmüştür. Kredilerden alınan damga vergisi ve harçlar 2 Ocak 2004 tarihinde kaldırılmıştır. Vadeli mevduat ve katılma hesabı sahiplerinden alınmakta olan Özel İşlem Vergisinin uygulama süresi uzatılmayarak, 2004 yılında uygulamadan kaldırılmıştır. Ticarî kredilerden alınmakta olan yüzde 3 oranındaki KKDF kesintisi, 29 Temmuz 2004 tarihinde yürürlükten kaldırılmıştır. Diğer taraftan, tüketici kredisi artış hızını sınırlandırmak

amacıyla, tüketici kredileri üzerinden alınmakta olan yüzde 10 oranındaki KKDF oranı, 15 Ağustos 2004 tarihinde yüzde 15'e yükseltilmiştir.

Bankaların toplam personel sayısı, 2004 yılı Eylül ayında 2003 yılı sonuna göre, 123.249'dan 126.970'e yükselirken, toplam şube sayısı, 5.966'dan 6.050'ye çıkmıştır (Tablo IV.1.2). Bankacılık sektörü yeniden yapılandırma sürecinin devam etmesi, kamu bankaları ve TMSF kapsamındaki bankaların personel ve şube sayılarını azaltmış, özel bankaların personel ve şube sayılarını ise artırmıştır. Yabancı bankaların personel sayısı artarken, şube sayısı banka sayısındaki düşüşe paralel olarak azalmıştır.

TABLO IV.1.2
BANKA GRUPLARININ SEKTÖR PAYLARI
(Yüzde)

	Toplam Aktifler	TMD ⁽¹⁾	Krediler	Takipteki Alacaklar	Mevduat	Personel ⁽²⁾	Şube ⁽²⁾
Aralık 2003 İtibarıyla							
Kamu	33,3	44,7	18,3	49,8	38,5	37.994	1.971
Özel	57,0	48,2	69,1	37,1	56,8	70.614	3.594
TMSF	2,8	4,6	1,1	9,6	2,7	4.518	175
Yabancı	2,8	1,5	4,1	1,4	2,0	5.481	209
Kalkınma ve Yatırım	4,1	1,0	7,5	2,1	0,0	4.642	17
Sektör Toplamı	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	-	-
(Katrilyon TL)	249,7	106,8	66,2	8,6	155,3	123.249	5.966
Kasım 2004 İtibarıyla							
Kamu.	34,6	49,6	20,0	39,8	42,0	36.920	1.957
Özel	57,6	45,8	69,8	52,8	55,5	75.540	3.692
TMSF	0,6	1,2	0,0	2,0	0,0	4.201	174
Yabancı	3,5	2,3	4,9	2,4	2,5	5.733	208
Kalkınma ve Yatırım	3,6	1,0	5,3	2,9	0,0	4.576	19
Sektör Toplamı	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	-	-
(Katrilyon TL)	303,5	127,6	97,2	6,0	187,3	126.970	6.050

Kaynak: TCMB, Türkiye Bankalar Birliği.

(1) Toplam menkul değerler, alım-satım amaçlı, satılmaya hazır ve vadeye kadar elde tutulacak menkul değerler kalemlerinin toplamından oluşmaktadır.

(2) Eylül ayı itibarıyla, personel kişi, şube adet.

IV.1.2. Bankacılık Sektörü Bilançosuyla İlgili Gelişmeler

Bankacılık sektörünün toplam aktifleri, enflasyondaki düşüş eğilimi, ekonomik büyüme ve yaşanan sermaye girişleri nedeniyle, finansal sistemin derinleşmesi sonucu, 2004 yılı Kasım ayında bir önceki yıl sonuna göre, reel olarak yüzde 12 oranında artarak, 303,5 katrilyon Türk lirasına yükselmiştir.

Bankacılık sektörünün bilanço büyüklüğü, 2004 yılı Kasım ayında 213,8 milyar ABD dolarına yükselmiştir.

Toplam aktifler, ABD doları cinsinden ise yüzde 20 oranında artarak, 2003 yılı sonunda 178,9 milyar ABD dolarından 2004 yılı Kasım ayında 213,8 milyar ABD dolarına yükselmiştir (Tablo IV.1.3).

TABLO IV.1.3
TOPLAM AKTİF VE PAYLARI

	Aralık 2003		Kasım 2004	
	Milyar ABD doları	Pay (yüzde)	Milyar ABD doları	Pay (yüzde)
Toplam	178,9	100,0	213,8	100,0
Kamu Bankaları	59,6	33,3	74,0	34,6
Özel Bankalar	101,9	57,0	123,3	57,6
TMSF Bankaları	5,1	2,8	1,4	0,6
Yabancı Bankalar	5,0	2,8	7,4	3,5
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	7,4	4,1	7,8	3,6

Kaynak: TCMB.

2004 yılı Kasım ayında kamu bankaları, özel bankalar ve yabancı bankaların, toplam aktifler içerisindeki payı, bir önceki yıl sonuna göre artarken, TMSF kapsamında bulunan bankalar ve kalkınma yatırım bankalarının payı daralmıştır. TMSF kapsamındaki bankaların payındaki daralma, banka sayısındaki düşüş ve bu bankaların tasfiye süreçlerinin devam etmesinden kaynaklanmıştır.

2004 yılının ilk on bir aylık döneminde, konsolide bankacılık sektörü bilançosundaki gelişmeler incelendiğinde, Türk lirası cinsinden aktifler, reel bazda yüzde 13 oranında, yabancı para cinsinden aktifler ise, yüzde 9 oranında artmıştır. Yabancı para cinsinden aktifler ABD doları bazında ise, yüzde 17 oranında artmıştır. Konsolide bilançonun Türk lirası cinsinden pasif kalemleri, reel bazda yüzde 17 oranında, yabancı para cinsinden pasif kalemler ise, yüzde 5 oranında artmıştır. Aynı dönemde, yabancı para cinsinden pasif kalemler, ABD doları bazında ise yüzde 13 oranında artmıştır.

Bankacılık sektörünün aktifleri içerisinde, en çok artan kalem, 2003 yılında olduğu gibi, yine krediler kalemi olmuştur (Tablo IV.1.4). Finansal istikrarın sağlanması, nominal kredi faiz oranlarının düşmesi ve ekonomik büyüme nedeniyle, hem kredi arzı hem de kredi talebi artmıştır. Bu dönemde, en çok artan kredi kalemleri, geri dönmeme olasılığının daha sınırlı olması beklenen tüketici kredileri, kredi kartlarıyla KOBİ'ye açılan krediler olmuştur. Ayrıca, ekonomik büyüme, nominal faiz oranlarının düşmesi ve döviz kurunun istikrarlı seyri, firmaların malî yapılarını olumlu etkilemiş ve takipteki krediler önemli ölçüde daralmıştır.

TABLO IV.1.4
BANKACILIK SEKTÖRÜNÜN SEÇİLMİŞ BİLANÇO KALEMLERİ
(Trilyon TL)

	Aralık 2003				Kasım 2004			
	K.B.	Ö.B.	Y.B.	Toplam	K.B.	Ö.B.	Y.B.	Toplam
AKTİF TOPLAMI	83.134	142.274	6.944	249.696	104.996	174.957	10.562	303.484
Türk lirası	61.583	77.440	3.898	154.827	79.417	96.814	6.621	190.834
Yabancı Para	21.551	64.833	3.045	94.869	25.580	78.144	3.940	112.650
1. Bankalardan Alacaklar	5.365	6.369	787	15.141	5.331	9.192	1.158	18.602
2. Toplam Menkul Değerler (Net) ⁽¹⁾	47.716	51.485	1.608	106.844	63.326	58.399	2.977	127.554
Türk lirası	35.999	27.670	904	69.994	49.477	30.348	2.271	84.511
Yabancı Para	11.717	23.815	704	36.851	13.849	28.051	707	43.043
3. Krediler	12.100	45.763	2.711	66.222	19.395	67.862	4.776	97.215
Türk lirası	10.232	21.741	1.423	36.176	16.259	38.996	3.049	60.996
Yabancı Para	1.868	24.022	1.288	30.045	3.136	28.866	1.726	36.219
4. Takipteki Alacaklar (Brüt)	4.300	3.200	123	8.629	2.385	3.169	146	5.997
5. Faiz ve Gelir Tahakkuk Reeskontları	4.490	7.417	191	12.687	3.544	6.167	281	10.453
6. İştirakler ve Bağlı Ortaklıklar (Net)	938	7.959	70	9.154	1.062	10.134	104	11.517
7. Diğer Aktifler	1.643	1.907	362	4.204	2.220	2.238	300	4.921
PASİF TOPLAMI	78.634	103.893	4.700	187.303	104.996	174.957	10.562	303.484
Türk lirası	56.370	44.090	1.394	101.878	77.127	88.080	6.253	179.748
Yabancı Para	22.264	59.804	3.306	85.425	27.869	86.877	4.309	123.736
1. Mevduat	59.862	88.180	3.137	155.312	83.134	142.274	6.944	249.696
Türk lirası	42.344	34.864	591	79.845	60.705	67.222	3.469	141.673
Yabancı Para	17.518	53.315	2.546	75.467	22.429	75.052	3.474	108.023
2. Repo İşlemlerinden Sağlanan Fonlar	1.018	8.103	20	11.241	2.404	10.698	642	13.910
3. Bankalara Borçlar	2.338	18.158	1.391	25.947	3.061	23.075	2.440	32.010
4. Faiz ve Gider Reeskontları	752	1.375	146	2.402	922	1.541	112	2.646
5. Özkaynaklar	9.574	20.961	1.668	35.542	9.745	26.716	2.022	44.810
Ödenmiş Sermaye	3.693	6.470	513	13.615	3.792	7.775	567	14.802
Yedek Akçeler	164	1.109	295	21.528	559	2.231	384	22.879
Dönem Kâr/Zarar	1.790	2.921	188	5.612	2.529	2.840	200	6.099
Geçmiş Dönem Kâr/Zarar	0	-2.897	-119	-29.332	264	-535	35	-21.582
Seçilmiş Bilanço Dışı Kalemler	0	0	0	0	0	0	0	0
1. Gayrinakdî Krediler ve								
Yükümlülükler	5.769	35.686	1.434	46.653	7.721	45.070	2.216	57.059
2. Taahhütler	6.126	68.013	10.944	87.567	8.170	110.007	13.251	133.750

Kaynak: TCMB.

K.B.: Kamu bankaları, Ö.B.: Özel bankalar, Y.B.: Yabancı bankalar.

(1) Toplam menkul değerler, alım-satım amaçlı, satılmaya hazır ve vadeye kadar elde tutulacak menkul değerler kalemlerinin toplamından oluşmaktadır.

Konsolide bilanço içerisinde, en büyük paya sahip olan toplam menkul değerler kalemi de, artış eğiliminde olmasına rağmen, artış hızı kredilere göre sınırlı gerçekleşmiştir. 2004 yılında borç yönetiminin, mevcut program çerçevesinde başarılı bir şekilde sürdürülmesi ve banka dışı kesimin, DİBS

portföyündeki artış sonucu, bankalar kamu sektöründen ziyade reel sektörü fonlamıştır.

Bankaların likit varlıklarından TCMB'den alacaklar kalemi, 2004 yılında kamu bankalarının yüksek likiditeleri nedeniyle artış eğiliminde olmuştur. Para piyasalarından alacaklar ise, aynı dönemde önemli ölçüde daralırken, bankalardan alacaklar kalemi de artmıştır. Bankalardan alacaklar kalemindeki artış, özel bankaların yurt dışı bankalardan alacaklarındaki artıştan kaynaklanmıştır.

Aktif kalemlerden zorunlu karşılıklar kalemi de, mevduat hacmindeki yüksek artışa paralel olarak önemli ölçüde yükselmiştir. Türk lirası cinsinden zorunlu karşılıklar, reel bazda yüzde 35 ve yabancı para cinsinden zorunlu karşılıklar ise, reel bazda yüzde 9 oranında artmıştır. Bankaların öz kaynaklar kalemi, 2004 yılında artış eğiliminde olurken, bankaların kârlılıkları ise reel bazda değişmemiştir.

Banka pasifleri içinde, en büyük paya sahip kalem olan mevduatlar, 2004 yılında artış eğiliminde olmuştur. Enflasyon oranının tek haneli rakamlara inmesiyle beraber, artan makroekonomik istikrar, finansal sistemin büyümesine yol açmıştır. Hem Türk lirası cinsinden hem de yabancı para cinsinden mevduatların artmasına rağmen, Türk lirası cinsinden mevduatlardaki artış daha yüksek olmuştur. Türk lirası cinsinden mevduatların daha yüksek oranda artmasına yol açan faktörlerden biri de, tasfiye sürecinde olan Türkiye İmar Bankası T.A.Ş.'de tasarruf mevduatı bulunan mudilerin mevduatlarının önemli kısmının, 2004 yılı Ocak ayında, T.C. Ziraat Bankası A.Ş.'ye blokeli vadeli Türk lirası mevduat olarak yatırılmasıdır. Bankacılık sektörünün finansman kaynaklarından biri olan repo işlemlerinden sağlanan fonlar kalemi de, reel bazda yüzde 14 oranında artmıştır. Ayrıca, 2004 yılında bankaların, yurt dışı bankalardan sağlamış oldukları kredilerde de, önemli bir yükseliş gözlenmiştir. Kamu bankaları, özel bankalar ve yabancı bankaların yurt dışı bankalardan sağlamış oldukları krediler, makroekonomik istikrar ve yurt dışı piyasalardaki yüksek likiditeden dolayı artmıştır.

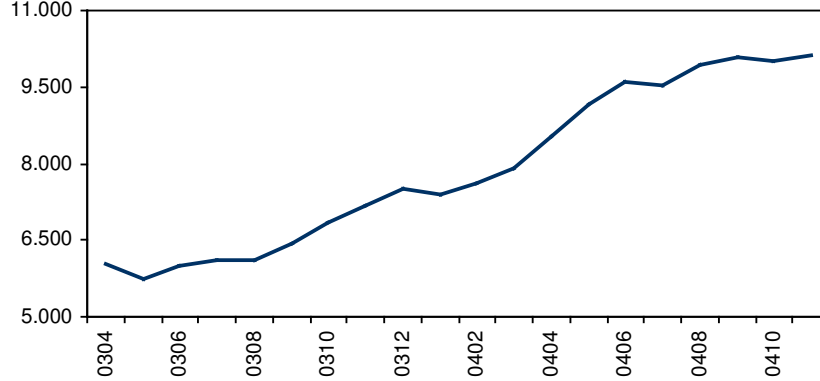
Bankaların malî tablolarıyla ilgili dikkat çeken bir nokta ise, bilanço dışı kalemlerin bilanço kalemlerine göre, daha hızlı bir artış göstermiş olmasıdır. Bilanço dışı işlemlerden olan gayrinakdî kredi ve yükümlülükler kalemi, reel bazda yüzde 12 oranında artarken, taahhütler kalemi, yüzde 40 oranında artmıştır. Türk lirası cinsinden taahhütler, reel bazda yüzde 64 oranında artarken, yabancı para cinsinden taahhütler ise, yüzde 7 oranında artmıştır.

IV.1.2.A. Krediler

Aracılık faaliyetleri, 2004 yılında yüksek enflasyon sürecinin kırılmaya başlanması ve makroekonomik belirsizliklerin azalması sonucu, önemli ölçüde artmıştır. Krediler, kredi faiz oranlarının düşmesi ve ekonominin büyüme eğiliminin sürmesi nedeniyle, arz ve talep yönlü artış eğilimini sürdürmüştür (Grafik IV.1.1). Kredi hacminin artış hızı, 2003 yılı Ağustos-2004 yılı Nisan ayında yüksek oranda artarken, 2004 yılı Haziran ayından itibaren daha sınırlı oranda artmıştır. Kredilerdeki artış, bankaların bireysel bankacılığa ağırlık vermeleri nedeniyle, özellikle tüketici kredileri, kredi kartlarıyla KOBİ kredilerinde daha hızlı olmuştur. Toplam krediler, 2004 yılı Kasım ayında bir önceki yıl sonuna göre, reel olarak yüzde 35 oranında artarak, 97,2 katrilyon Türk lirasına yükselmiştir. Bu dönemde, Türk lirası cinsinden krediler, reel bazda yüzde 55; yabancı para cinsinden krediler ise yüzde 11 oranında artmıştır.

Kredi hacmi, 2004 yılında nominal faiz oranlarındaki gerileme ve ekonomik büyümeyle beraber, kredi arz ve talebindeki artış sonucunda büyümüştür.

GRAFİK IV.1.1
KREDİ HACMİ
(Sabit Fiyatlarla, Milyar TL)⁽¹⁾

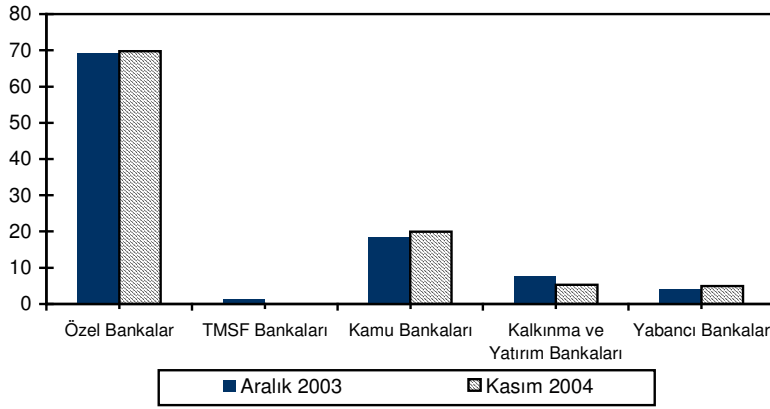
Kaynak: TCMB.

(1) TÜFE 1994=100 endeksiyle sabit fiyatlara çevrilmiştir.

Banka grupları itibarıyla incelendiğinde, kredi artışının kamu bankaları, özel bankalar ve yabancı bankalar öncülüğünde gerçekleştiği gözlenmektedir (Grafik IV.1.2). Kamu bankalarının açmış olduğu krediler, reel bazda yüzde 47 oranında artarken, yabancı bankaların açmış olduğu krediler ise, yüzde 62 oranında artmıştır. Özel bankaların açmış olduğu krediler ise yüzde 36 oranında artış göstermiştir. Bu dönemde, KYB ile TMSF kapsamında olan bankaların açmış olduğu krediler, reel bazda daralmıştır.

Kredi hacmindeki artış, hem Türk lirası cinsinden kredilerde hem de yabancı para cinsinden kredilerde gözlenmesine rağmen, Türk lirası cinsinden kredilerdeki artış, daha yüksek olmuştur. Uygulanan kur politikası nedeniyle, kredi kullanan birimler ağırlıklı olarak Türk lirası cinsinden kredi talep etmişlerdir. Yabancı para cinsinden kredilerin toplam krediler içindeki payı, 2003 yılı sonunda yüzde 48 iken, 2004 yılı Kasım ayında, yüzde 37,3'e gerilemiştir. Bu dönemde, yabancı para cinsinden krediler, ABD doları bazında yüzde 19 oranında artarken, yabancı para cinsinden kredilerin Türk lirası karşılığı ise, reel bazda yüzde 11 oranında artmıştır.

GRAFİK IV.1.2
KREDİLERİN BANKA GRUPLARINA GÖRE DAĞILIMI
(Yüzde)

Kaynak: TCMB.

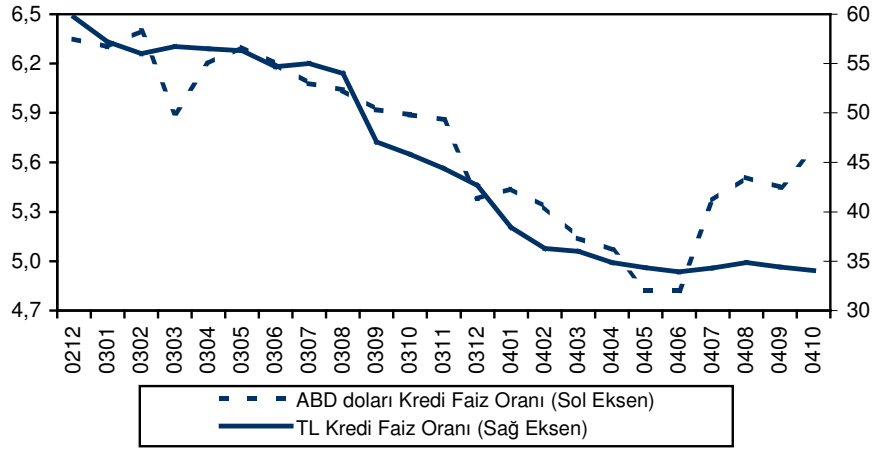
Takipteki kredilerin toplam krediler içindeki payı, 2003 yılı sonunda yüzde 13 iken, 2004 yılı Kasım ayında yüzde 6,2'ye gerilemiştir. Nominal faiz oranlarındaki düşüş ve ekonomik büyüme, 2004 yılında firmaların borç ödeme kapasitelerini güçlendirmiştir. Takipteki kredilerdeki gerileme, ağırlıklı olarak kamu bankalarının takipteki kredilerindeki daralmadan kaynaklanmıştır. Kamu bankalarının takipteki kredilerinin toplam krediler içindeki payı, 2004 yılı Kasım ayında bir önceki yıl sonuna göre, yüzde 36'dan yüzde 12'ye gerilerken, özel bankaların takipteki kredileri, yüzde 7'den yüzde 5'e gerilemiştir.

Takipteki kredilerde gözlenen gerileme, tekstil ve tekstil ürünleri sanayii ile toptan ve perakende ticaret hizmetlerinin takipteki kredilerinde görülen gerilemeden kaynaklanmıştır. Ancak, inşaat, emlak komisyon, kiralama ve

işletmecilik faaliyetleriyle diğer metal dışı madenler sanayiinde ise, takipteki krediler artış eğiliminde olmuştur.

2004 yılında, 2003 yılında olduğu gibi enflasyondaki gerilemeye paralel olarak, nominal kredi faiz oranları, hem Türk lirası cinsinden hem de yabancı para cinsinden gerilemeye devam etmiştir (Grafik IV.1.3). Ancak, 2004 yılı Nisan-Mayıs döneminde gelişmekte olan ülke finansal piyasalarında yaşanan dalgalanma, yabancı para cinsinden kredi faiz oranlarının artmasına yol açmıştır.

GRAFİK IV.1.3
KREDİ FAİZ ORANLARI
(Yüzde)

Kaynak: TCMB.

IV.1.2.B. Bankaların Menkul Değer Portföyü

Bankacılık sektörünün toplam menkul değerleri, 2004 yılının ilk on bir aylık döneminde, diğer kalemlere göre daha sınırlı bir artış göstermiştir. 2004 yılında bankalar, kamu sektöründen daha çok reel sektörü fonlamışlardır. Bu dönemde toplam menkul değerler portföyü, reel bazda yüzde 10 oranında artarak, 128 katrilyon Türk lirasına yükselmiştir. Türk lirası cinsinden toplam menkul değerler, reel bazda yüzde 11 oranında, yabancı para cinsinden menkul değerler ise, yüzde 7 oranında artmıştır. Bankaların menkul değerler portföyünün yapısı incelendiğinde, kamu bankalarının menkul değerler portföyünün ağırlıklı olarak Türk lirası cinsinden artarken, özel bankaların menkul değerler portföyünün ise yabancı para cinsinden arttığı gözlenmektedir (Tablo IV.1.5). TMSF kapsamında olan bankaların menkul değerler portföyü, tasfiye süreçlerinin devam etmesi nedeniyle,

Menkul değerler toplamı, 2004 yılında kredi hacmine göre daha sınırlı bir artış göstermiştir.

önemli ölçüde düşerken, yabancı bankaların, Türk lirası cinsinden menkul değerler portföyü artmıştır.

TABLO IV.1.5
BANKACILIK SEKTÖRÜNÜN TOPLAM MENKUL DEĞERLERİ
(Trilyon TL)

Aralık 2003	Kamu	Özel	Yabancı	TMSF	Toplam
Toplam Menkul Değerler	47.716	51.485	1.608	4.964	106.844
Türk Lirası	35.999	27.670	904	4.758	69.994
Yabancı Para	11.717	23.815	704	206	36.851
Kasım 2004	Kamu	Özel	Yabancı	TMSF	Toplam
Toplam Menkul Değerler	63.326	58.399	2.977	1.514	127.554
Türk Lirası	49.477	30.348	2.271	1.513	84.511
Yabancı Para	13.849	28.051	707	2	43.043

Kaynak: TCMB.

IV.1.2.C. Mevduat

Mevduat hacmi, artış eğilimini sürdürmüştür.

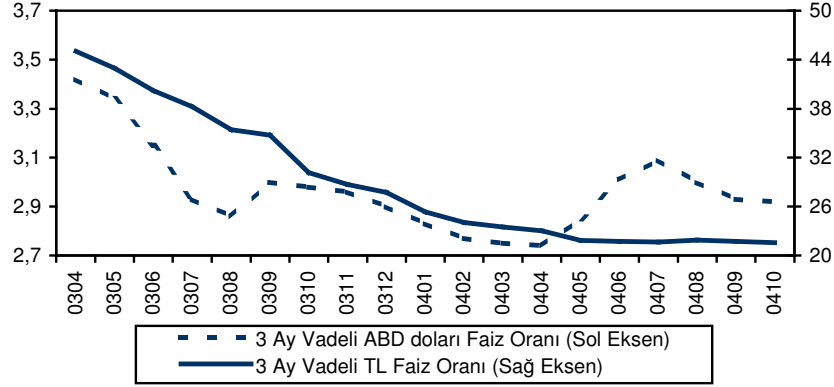
Bankaların toplam mevduat hacmi, 2004 yılı Kasım ayında, bir önceki yıl sonuna göre, reel olarak yüzde 11 oranında artmıştır. Bu dönemde, Türk lirası cinsinden mevduatlar, reel olarak yüzde 17 oranında artarken, yabancı para cinsinden mevduatların Türk lirası karşılığı, yüzde 4 oranında artmıştır. Yabancı para cinsinden mevduatlar ise, ABD doları cinsinden karşılığı yüzde 11 oranında artmıştır. Türk lirası cinsinden mevduatların, yabancı para cinsinden mevduatlardan daha çok artmasına yol açan faktörlerden biri, tasfiye sürecine sokulan Türkiye İmar Bankası T.A.Ş.'de tasarruf mevduatı bulunan mudilerin mevduatlarının önemli kısmının, 2004 yılı Ocak ayında, T.C. Ziraat Bankası A.Ş.'ye blokeli vadeli Türk lirası mevduatı olarak yatırılması olmuştur. Yabancı para cinsinden mevduatlar, Mayıs ayına kadar gerilerken, Mayıs ayından itibaren artış eğilimine girmiştir.

Mevduat hacmi en yüksek artan banka grubu, kamu bankaları ve yabancı bankalar olmuştur. Türkiye İmar Bankası T.A.Ş. ödemelerinin, T.C. Ziraat Bankası A.Ş. aracılığıyla ve 10 milyar Türk lirası üzeri ödemelerin blokeli vadeli Türk lirası mevduatı olarak yapılması, kamu bankalarının mevduat hacmini, özel bankalara göre daha yüksek oranda artırmıştır. Kamu bankalarının Türk lirası cinsinden mevduatları reel olarak, yüzde 22 oranında, yabancı para cinsinden mevduatları, yüzde 17 oranında artmış, toplam mevduat hacmi ise yüzde 21 oranında artış göstermiştir. Yabancı bankaların mevduat hacmi de, sektör payındaki artışa paralel olarak, reel olarak yüzde 38 oranında artmıştır. Özel

bankaların toplam mevduat hacmi, reel olarak yüzde 8 oranında artarken, TMSF kapsamındaki bankaların mevduat hacmi ise tasfiye süreçleri nedeniyle daralmıştır.

Türk lirası cinsinden mevduat faiz oranları, enflasyon eğilimindeki düşüşe paralel olarak gerilemeye devam ederken, ABD doları cinsinden mevduat faiz oranlarında, önemli bir değişim gözlenmemiştir (Grafik IV.1.4). Ancak, Nisan-Mayıs döneminde yaşanan finansal dalgalanmadan Türk lirası cinsinden faiz oranları etkilenmezken, ABD doları cinsinden faiz oranları yükselmiştir.

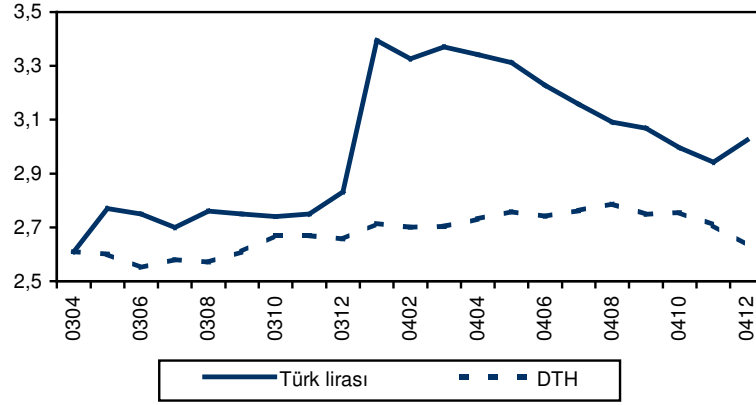
GRAFİK IV.1.4
MEVDUAT FAİZ ORANLARI
(Yüzde)

Kaynak: TCMB.

2004 yılı sonunda, Türk lirası cinsinden mevduatların ortalama vadesi, 3 ay olarak gerçekleşirken, yabancı para cinsinden mevduatların ortalama vadesi, 2,6 ay olarak gerçekleşmiştir (Grafik IV.1.5). 2004 yılı Ocak ayında tasfiye sürecinde olan Türkiye İmar Bankası T.A.Ş.'de tasarruf mevduatı olan mudilere ödemeler, T.C. Ziraat Bankası A.Ş. aracılığıyla, 10 milyar Türk lirasına kadar vadesiz Türk lirası mevduatı olarak, 10 milyar Türk lirası üzeri için ise, 3 ay ile 36 ay arasında blokeli Türk lirası vadeli mevduat hesabı açılması suretiyle başlamıştır. Yabancı para cinsinden mevduatların ödemelerinin de blokeli olarak, Türk lirası hesaplara yatırılması nedeniyle, Türk lirası cinsinden mevduatların ortalama vadelerinde bir uzama gözlenmiştir. Ancak, takip eden aylarda Türk lirası cinsinden mevduatların ortalama vadeleri kısmen düşerek, önceki dönemdeki seviyelere yaklaşmıştır.

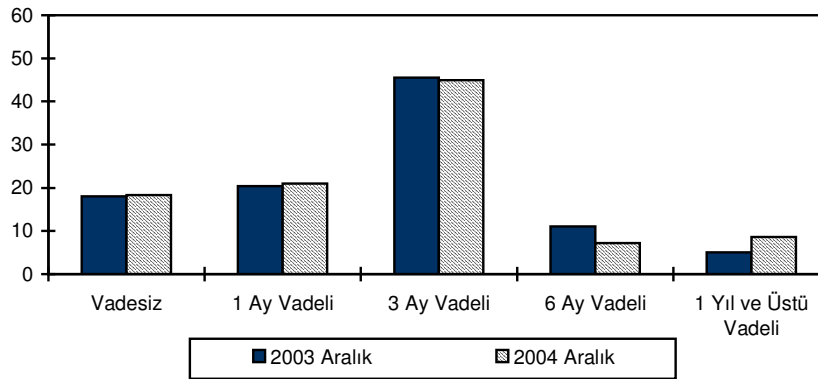
GRAFİK IV.1.5
MEVDUATIN ORTALAMA VADESİ
(Ay Bazında)

Kaynak: TCMB.

Mevduat hacmi, önceki yıllarda olduğu gibi, 2004 yılında da vadesiz mevduat, 1 ay vadeli mevduat ve 3 ay vadeli mevduata yoğunlaşmıştır (Grafik IV.1.6). Ancak, 2004 yılında 1 yıl ve daha uzun vadeli mevduatların vadesinde, finansal piyasalardaki istikrar nedeniyle kısmen bir uzama gözlenmiştir.

GRAFİK IV.1.6
MEVDUATIN VADELERE GÖRE DAĞILIMI
(Yüzde)

Kaynak: TCMB.

IV.1.2.D. Öz kaynaklar

Bankaların toplam öz kaynağı 2003 yılı sonunda, 35,5 katrilyon Türk lirası iken, 2004 yılı Kasım ayında reel bazda, yüzde 16 oranında artarak, 44,8 katrilyon Türk lirasına yükselmiştir. Bu dönemde, kamu bankalarının öz kaynağı, enflasyon muhasebesinden kaynaklanan sermaye yedeği kalemindeki düşüş nedeniyle reel bazda daralırken, diğer banka gruplarının özkaynağı artmıştır. Kamu bankaları, kârlılığını reel bazda artıran tek banka grubu olmuştur. Diğer banka gruplarının kârlılığı ise, bir önceki yıla göre reel olarak gerilemiştir.

Kamu bankaları, sektörde en kârlı banka grubu olmaya devam etmektedir.

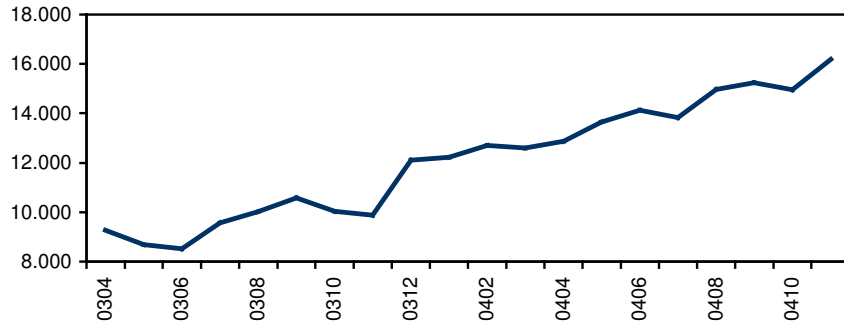
IV.1.2.E. Bankalara Borçlar

“Bankalara Borçlar” kalemi, ağırlıklı olarak bankaların yurt dışından sağlamış oldukları kredilerden oluşmaktadır. Bu kalem, 2004 yılı Kasım ayında bir önceki yıl sonuna göre, reel bazda yüzde 13 oranında artarak, 32 katrilyon Türk lirasına yükselmiştir. Yabancı bankaların bankalara borçlar kalemi, reel bazda yüzde 61 oranında artarken, kamu ve özel bankaların söz konusu kalemlerindeki artış, sırasıyla reel bazda yüzde 20 ve yüzde 17 oranında olmuştur.

Bankaların yurt dışından sağlamış oldukları krediler, 2004 yılında önemli ölçüde artmıştır.

Bankaların yurt dışından sağladığı krediler de, 2003 yılı sonunda 12,1 milyar ABD doları iken, 2004 yılı Kasım ayında 16,2 milyar ABD dolarına yükselmiştir (Grafik IV.1.7). Bu kredilerde, enflasyonun düşüş eğilimini sürdürmesi, gelişmiş ülkelerdeki faiz oranlarının düşük seviyesini koruması ve AB’ye üyelik süreci nedeniyle, artış olmuştur.

GRAFİK IV.1.7
BANKACILIK SEKTÖRÜNÜN YURT DIŞINDAN KULLANDIĞI KREDİLER
(Milyon ABD doları)

Kaynak: TCMB.

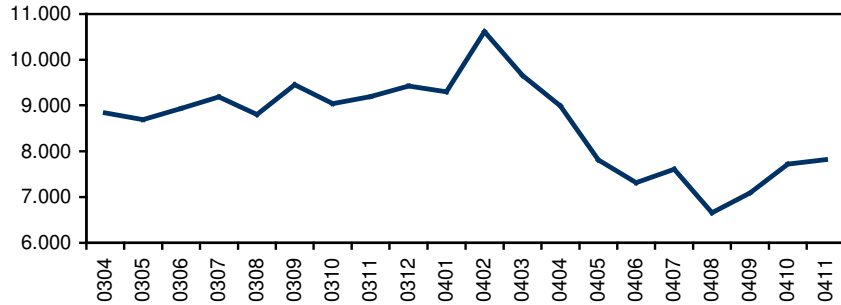
IV.1.2.F. Yabancı Para Pozisyon Açığı

Bankacılık sektörünün yabancı para pozisyon açığı, 2004 yılı Mart ayından itibaren önemli ölçüde azalmıştır.

Bilanço içi verilere göre, dövizde endeksli kalemler hariç tutularak, hesaplanan yabancı para pasif ve yabancı para aktif kalemleri arasındaki fark, 2004 yılı Mart ayından itibaren, FED'in gösterge niteliğindeki kısa vadeli faiz oranlarını artırmaya başlayacağını kamuoyuna açıklaması sonucu, uluslararası finansal piyasalardaki dalgalanmalar nedeniyle, düşüş eğilimine girmiştir. Ancak, Eylül ayından itibaren, bilanço içi verilere göre hesaplanan pozisyon açığı, AB ile ilgili beklentişlerin güçlenmesi nedeniyle, tekrar artmaya başlamıştır.

Bilanço içi verilere göre hesaplanan pozisyon açığı, 2003 yılı sonunda 9,4 milyar ABD doları iken, 2004 yılı Kasım ayında 7,8 milyar ABD dolarına gerilemiştir (Grafik IV.1.8). Bu dönemde, kamu bankalarının pozisyon açığı artarken, özel bankaların pozisyon açığı daralmıştır. Kamu bankaları, özel bankalar, TMSF kapsamındaki bankalar ve yabancı bankalar sırasıyla, 1,6 milyar ABD doları, 6,2 milyar ABD doları, 0,1 milyar ABD doları ve 0,3 milyar ABD doları pozisyon açığı verirken, kalkınma ve yatırım bankaları 0,3 milyar ABD doları pozisyon fazlası vermiştir.

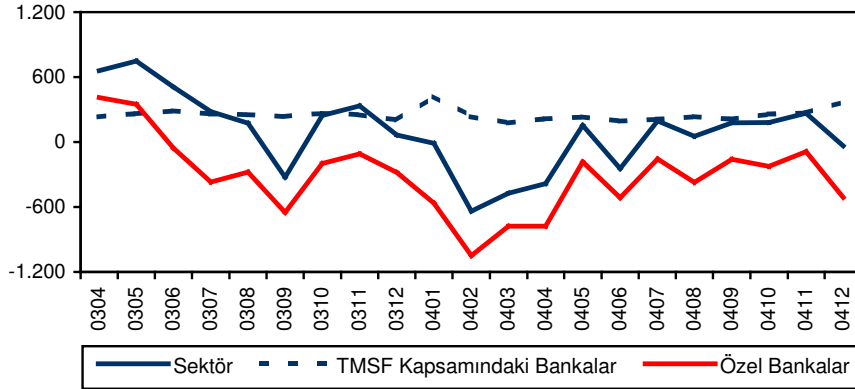
GRAFİK IV.1.8
BANKACILIK SEKTÖRÜNÜN BİLANÇO İÇİ YABANCI PARA
PASİF-AKTİF FARKI
(Milyon ABD doları)

Kaynak: TCMB.

Bankacılık sektörünün bilanço dışı işlemlerini ve dövizde endeksli kalemlerini de dikkate alan yabancı para net genel pozisyonunda, 2004 yılında önemli bir değişim gözlenmemiştir. 2004 yılı sonunda, özel bankaların yabancı para net genel pozisyonu kısmen açık verirken, kamu bankaları, kısmen yabancı para fazla pozisyona sahip olmuşlardır (Grafik IV.1.9).

GRAFİK IV.1.9
BANKACILIK SEKTÖRÜNÜN YABANCI PARA NET GENEL POZİSYONU
(Milyon ABD doları)

Kaynak: TCMB.

IV.1.3. Bankacılık Sektörünün Gelir-Gider Yapısındaki Gelişmeler

2003 yılında, 5,6 katrilyon Türk lirası kâr eden bankacılık sektörü, 2004 yılı Kasım ayı itibarıyla 6,1 katrilyon Türk lirası kâr etmiştir (Tablo IV.1.6). ABD doları cinsinden bakıldığında, bankacılık sektörü, 2003 yılı Aralık ayında, 4 milyar ABD doları kâr ederken, 2004 yılı Kasım ayındaki bankacılık sektörü kârı, 4,3 milyar ABD dolarına ulaşmıştır. 2004 yılı Kasım ayında, TMSF kapsamındaki bankalar da dâhil olmak üzere tüm banka grupları kâr etmişlerdir. Kamu bankaları, özel bankalar, KYB, TMSF kapsamındaki bankalar ve yabancı bankalar sırasıyla, 2,5 katrilyon Türk lirası, 2,8 katrilyon Türk lirası, 316 trilyon Türk lirası, 214 trilyon Türk lirası ve 200 trilyon Türk lirası kâr etmişlerdir.

Bankacılık sektörü, 2004 yılı ilk on bir aylık döneminde, 6,1 katrilyon Türk lirası kâr etmiştir.

2004 yılı Kasım ayı itibarıyla, bankacılık sektöründe net faiz geliri artmış, takipteki alacaklar için ayrılan karşılıklar ise azalmıştır. Bu durum, bankaların provizyon sonrası faiz gelirlerinin, bir önceki yıl sonuna göre yüzde 70 oranında artmasına neden olmuştur. Diğer faiz dışı gelir ve gider kaleminde ise, çarpıcı bir azalma gerçekleşmiştir. Faiz giderleri alt kalem bazında incelendiğinde de, 2004 yılı Kasım ayında, 2003 yılı Aralık ayı sonuna göre, mevduata verilen faizler ve bankalararası para piyasalarındaki işlemlere verilen faizlerde bir azalış olduğu görülmektedir. Özellikle mevduata verilen faizdeki düşüş dikkat çekicidir.

TABLO IV.1.6
BANKACILIK SEKTÖRÜNÜN KONSOLİDE GELİR-GİDER TABLOSU
SEÇİLMİŞ KALEMLER
(Trilyon TL)

	Aralık 2003			Kasım 2004		
	Türk Lirası	Yabancı Para	Toplam	Türk Lirası	Yabancı Para	Toplam
1. FAİZ GELİRLERİ :	34.479	4.776	39.255	32.206	4.479	36.685
Kredilerden Alınan Faizler	8.829	1.626	10.455	12.354	1.686	14.040
Bankalardan Alınan Faizler	596	283	879	500	303	803
Bankalararası Para Piyasası İşlemlerinden Alınan Faizler	2.557	73	2.630	968	13	981
TMD'lerden Alınan Faizler ⁽¹⁾	20.663	2.574	23.236	17.084	2.399	19.482
Diğer Faiz ve Faiz Benzeri Gelirler	1.351	208	1.559	900	66	966
2. FAİZ GİDERLERİ :	25.057	2.940	27.997	18.075	2.634	20.709
Mevduata Verilen Faizler	21.294	1.929	23.223	15.633	1.703	17.336
Bankalara Verilen Faizler	952	644	1.595	718	715	1.433
Bankalararası Para Piyasası İşlemlerine Verilen Faizler	194	70	268	101	27	128
NET FAİZ GELİRİ (GİDERİ)	9.421	1.836	11.257	14.131	1.845	15.975
Takipteki Alacaklar Özel Provizyonu	2.522	100	2.622	1.068	15	1.083
PROVİZYON SONRASI NET FAİZ GELİRLERİ (GİDERLERİ)	6.900	1.735	8.635	13.062	1.830	14.892
3. FAİZ DIŞI GELİRLER :	6.430	758	7.188	6.383	724	7.107
Bankacılık Hizmetleri Gelirleri	2.872	221	3.093	3.478	223	3.701
4. FAİZ DIŞI GİDERLER :	12.356	326	12.681	11.740	453	12.193
Personel Giderleri	4.001	29	4.030	4.162	28	4.190
Diğer Faiz Dışı Giderler	4.620	87	4.707	3.814	73	3.887
5. DİĞER FAİZ DIŞI GELİRLER (GİDERLER)	2.859	2.066	4.925	-1.626	282	-1.344
Sermaye Piyasası İşlem Kârları (Zararları) (Net)	4.660	434	5.094	1.187	609	1.796
Kambiyo Kârları (Zararları) (Net)	0	1.631	1.631	0	-327	-327
VERGİ ÖNCESİ KÂR (ZARAR)	3.833	4.234	8.067	6.079	2.383	8.462
Vergi Provizyonu	2.451	4	2.455	2.365	-1	2.364
DÖNEM NET KÂRI (ZARARI)	1.382	4.230	5.612	3.714	2.385	6.099

Kaynak: TCMB.

(1) TMD: Toplam menkul değerler, alım-satım amaçlı, satılmaya hazır ve vadeye kadar elde tutulacak menkul değerler kalemlerinin toplamından oluşmaktadır.

Alt kalemler bazında incelendiğinde, 2004 yılı Kasım ayında, bir önceki yıl sonuna göre, kredilerden alınan faizlerde belirgin bir artış görülmektedir. Buna karşın, BPP işlemlerinden alınan faizlerde ve toplam menkul değerlerden alınan faizlerde, düşen faiz oranlarına paralel olarak belirgin bir azalış olduğu görülmektedir. Faiz gelirlerinin toplamına bakıldığında ise, yıl sonu rakamlarının, hâlihazırda bir önceki yıldan çok farklı olmayacağı düşünülmektedir.

2003 Aralık itibarıyla bankaların elde ettiği karın temel nedeni olarak görülen kambiyo hesaplarıyla sermaye piyasası işlemlerinden doğan kârlardan, kambiyo

hesaplarında 2004 Kasım itibarıyla zarar edilmiş, sermaye piyasası işlemlerinde ise kâr önemli oranda azalmıştır. Sermaye piyasası işlemlerinden elde edilen kârların bir önceki yıla göre düşük kalmasının temel nedeni, 2003 yılında hızlı bir düşme eğilimi gösteren faiz oranlarının, 2004 yılında daha kademeli bir düşüş göstermesidir. Kambiyo kârlarının negatif olması ise, Türk lirasının ABD doları ve Euroya karşı değer nominal olarak kaybetmesinden kaynaklanmıştır.

Kamu bankaları, 2003 yılında, 1,8 katrilyon Türk lirası, 2004 yılı Kasım ayında ise 2,5 katrilyon Türk lirası kâr etmişlerdir. Konjonktürel gelişmelerle birlikte düşen faiz oranları, kamu bankaları faiz gelirleri ve faiz giderlerini de etkilemiş; bu çerçevede, faiz gelir ve giderlerinde belirgin azalış gerçekleşmiştir. Buna karşın, kamu bankalarının azalan takipteki alacakları ve artan krediden alınan faizleri dolayısıyla, dönem net kârında, bir önceki yılın sonuna göre artış olmuştur.

Özel bankalar, 2003 yılında 2,9 katrilyon Türk lirası, 2004 yılı Kasım ayında ise 2,8 katrilyon Türk lirası kâr etmişlerdir. Özel banka kârlarında 2004 yılının sonundaki görünümün, bir önceki yıla paralel olacağı düşünülmektedir. Öte yandan, söz konusu dönemde, kambiyo kârları zarar halini alırken, parasal pozisyondan doğan zarar da artmış ve sermaye piyasası işlemlerinden doğan gelirlerde, faiz oranlarındaki düşük seyir nedeniyle, kayda değer bir azalış gerçekleşmiştir.

2003 yılında TMSF kapsamındaki bankalar, 272 trilyon Türk lirası, 2004 yılı Kasım ayında ise 215 trilyon Türk lirası kâr etmişlerdir.

2003 yılında KYB'nin kârı, 441 trilyon Türk lirası iken, 2004 yılı Kasım ayında, 316 trilyon Türk lirasına gerilemiştir. Söz konusu gerileme, büyük ölçüde azalan faiz gelirlerinden ve diğer faiz dışı giderlerin artmasından kaynaklanmıştır. Ancak, bu dönemde faiz giderlerinin azalması ve faiz dışı gelirlerin artması, söz konusu bankaların elde ettiği kârdaki düşüşü bir miktar sınırlamıştır.

2003 yılında yabancı bankaların kârları, 188 trilyon Türk lirası olarak gerçekleşirken, 2004 yılı Kasım ayında 200 trilyon Türk lirası olmuştur. Yabancı banka kârlarının, 2004 yılı Kasım ayında, bir önceki yıl sonuna göre artış kaydetmesinde, faiz gelirlerindeki artışın sınırlı olmasının yanı sıra, faiz dışı giderlerde artış olmasına rağmen, sermaye piyasası işlemlerinden doğan kârların artması etkili olmuştur.

IV.1.4. Yasal ve İdarî Düzenlemeler

Bankacılık sisteminin aracılık maliyetlerinin azaltılması yoluyla bankaların daha etkin ve verimli çalışmasına katkıda bulunmak amacıyla, bankaların TCMB nezdinde tesis ettikleri zorunlu karşılıklara faiz ödenmektedir.

Türk lirası zorunlu karşılıklara uygulanacak faiz oranının, bankaların Türk lirası mevduatlara uyguladığı ağırlıklı ortalama basit faiz oranının, yüzde 75'i ile yüzde 80'i aralığında belirlenmesi ilkesi benimsenmiştir. Buna bağlı olarak, 26 Aralık 2003'te yüzde 16 olarak belirlenmiş olan söz konusu oran, bankaların Türk lirası mevduat faiz oranlarındaki düşüş eğilimine paralel olarak, 22 Mart 2004 tarihinde yüzde 14'e ve 25 Ağustos 2004 tarihinden geçerli olmak üzere de, yüzde 12,5'e düşürülmüştür.

Yabancı para zorunlu karşılık faiz oranları ise, bankaların TCMB'de serbest olarak bulundurdıkları 2 gün ihbarlı DTH faiz oranlarıyla aynı düzeyde haftalık olarak belirlenmiştir.

15 Ocak 2004 tarih ve 25347 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 2004/1 sıra no.lu Zorunlu Karşılıklar ve Umumî Disponibilite Hakkında Tebliğlerle;

Özel finans kurumlarınca tesis edilen zorunlu karşılıklara, 16 Ocak 2004 tarihinden itibaren faiz ödenmeye başlanmış ve bu kurumların, Türk lirası yükümlülükleri için uygulanan zorunlu karşılık oranı da, 2 Ocak 2004 tarihli cetvellerden itibaren bankalarla aynı düzeyde belirlenerek, yüzde 6'ya yükseltilmiştir.

2003/6668 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı gereğince, TMSF tarafından Türkiye İmar Bankası T.A.Ş. mudileri adına T.C. Ziraat Bankası A.Ş. nezdinde açılan, vadesiz mevduat hesaplarına ve bu hesaplarda kaldıkları sürece vadeli mevduat hesaplarındaki tutarlara, vadeleri sonuna kadar zorunlu karşılık ve disponibilite muafiyeti getirilmiştir.

15 Ocak 2004 tarih ve 25347 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan "Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanuna İlişkin Tebliğde Değişiklik Yapılmasına İlişkin 2004/I Sıra No.lu Tebliğ" le 19 Ocak 2004 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere, süresinde ibraz edilen, ancak karşılığı bulunmayan veya yetersiz kalan çekler için muhatap bankanın keşideci dışındaki hamile ödemek zorunda olduğu mesuliyet tutarı, "üçyüzonmilyon lira" olarak belirlenmiştir.

02 Ocak 2004 tarih ve 25334 (Mükerrer) sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan 5035 sayılı “Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun” uyarınca kredilerden alınan damga vergileriyle harçlar kaldırılmıştır.

22 Nisan 2004 tarih ve 25441 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan “Özel Finans Kurumlarının Kuruluş ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik” le 20 Eylül 2001 tarih ve 24529 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan “Özel Finans Kurumlarının Kuruluş ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik”in “Kabul Edilebilecek Fon Türleri ve “Bunlara İlişkin Genel Koşullar” ve “Gayrinakdî Krediler ile Vadeli İşlem ve Opsiyon Sözleşmeleri ve Benzeri Diğer Sözleşmelerin Dikkate Alınma Oranlarıyla Ortaklık Paylarının Dikkate Alınma Esasları” başlıklı maddeleri değiştirilmiştir. 10 Kasım 2004 tarih ve 25639 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan “Özel Finans Kurumlarının Kuruluş ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik”te ise, aşağıda bahsi geçen 10 Kasım 2004 tarihli “Bankaların Kuruluş ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik”te yapılan değişikliklere paralel değişiklikler özel finans kurumları için yapılmıştır.

16 Temmuz 2004 tarih ve 25524 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan “Tekdüzen Hesap Planı Hakkında Tebliğde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Tebliğ” ile 22 Haziran 2002 tarih ve 24793 (Mükerrer) sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan “Tekdüzen Hesap Planı Hakkında Tebliğ” değiştirilmiştir. Söz konusu değişiklikle yeni defteri kebir hesaplarıyla alt hesaplar açılırken, bazı yardımcı hesaplar çıkarılmış, açıklamalar kısmına ise eklemeler yapılmıştır. 09 Kasım 2004 tarih ve 25608 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan “Tekdüzen Hesap Planı Hakkında Tebliğde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Tebliğ”de ise tüketici kredileri ve kredi kartlarına ilişkin değişiklikler yapılmıştır.

29 Temmuz 2004 tarih ve 25537 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan 2004/7633 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla bankalar ve finansman şirketlerinde kullanılan ticarî ve kurumsal kredilerde, kaynak kullanımını destekleme fonu kesintisi kaldırılmıştır.

29 Temmuz 2004 tarih ve 25537 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan “Bankaların Kuruluş ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik” le 27 Temmuz 2001 tarih ve 24445 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan “Bankaların Kuruluş ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik”in “Gayrinakdî Krediler ile Vadeli İşlem ve Opsiyon Sözleşmeleriyle Benzeri Diğer Sözleşmelerin Dikkate Alınma Oranlarıyla Ortaklık Paylarının

Dikkate Alınma Esasları” başlıklı maddesi yeni bent eklenmesi suretiyle değiştirilmiştir. 10 Kasım 2004 tarih ve 25639 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan “Bankaların Kuruluş ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik”te ise “Türkiye’de Kurulu Bankaların Yurt Dışında Şube veya Temsilcilik Açmaları, Ortaklık Kurmaları veya Kurulmuş Ortaklıklara Katılmaları”, “Genel Müdür ve Yardımcılarıyla Yönetim Kurulu Üyelerine İlişkin Bildirimler”, “Gayrinakdî Krediler ile Vadeli İşlem ve Opsiyon Sözleşmeleriyle Benzeri Diğer Sözleşmelerin Dikkate Alınma Oranlarıyla Ortaklık Paylarının Dikkate Alınma Esasları” ve “İşlemlerin Dikkate Alınma Oranları” başlıklı maddelerde değişiklikler yapılmıştır. Ayrıca, söz konusu Yönetmeliğe eklenen geçici madde ile, kredi kartı harcama limiti taahhütleri için, geçiş süresi tanınarak ve söz konusu oranın, 30 Haziran 2005 tarihine kadar yüzde elli oranında dikkate alınacağı hükme bağlanırken, Yönetmeliğin ekinde yer alan “Kıyı (Off-Shore) Bankacılığı Bölgeleri” tanımı değiştirilmiştir.

15 Ağustos 2004 tarih ve 25554 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan 2004/7735 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla, tüketici kredileri üzerindeki kaynak kullanımını destekleme fonu kesintisi oranı, yüzde 10’dan yüzde 15’e yükseltilmiştir.

31 Temmuz 2004 tarih ve 25539 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan “Pamukbank Türk Anonim Şirketinin Türkiye Halk Bankası Anonim Şirketine Devri ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun” la hisseleri, yönetimi ve denetimi TMSF’ye devredilmiş olan Pamukbank T.A.Ş.’nin T. Halk Bankası A.Ş.’ye devredilmesine ilişkin esas ve usuller düzenlenmiştir.

29 Kasım 2004 tarih ve 25655 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan “Muhasebe Uygulama Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik” le 22 Haziran 2002 tarih ve 24793 (Mükerrer) sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan “Muhasebe Uygulama Yönetmeliği”nin özel finans kurumları hakkında da uygulanacağı ve uygulanacak Tek Düzen Hesap Planı ve İzahnamelerinin BDDK’ca düzenleneceği hükme bağlanmıştır. Bu çerçevede, söz konusu Resmî Gazete’de “Özel Finans Kurumlarınca Uygulanacak Tek Düzen Hesap Planı ve İzahnamesi Hakkında Tebliğ” yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

29 Kasım 2004 tarih ve 25655 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan 2004/2 sıra no.lu Zorunlu Karşılıklar Hakkında Tebliğle, 5230 sayılı Kanun gereğince, Türkiye Halk Bankası A.Ş. tarafından Pamukbank T.A.Ş.’den devralınan zorunlu karşılığa tabi yükümlülükler için, zorunlu karşılık oranının; 1 Temmuz 2005 tarihli yükümlülük cetveline kadar yüzde 0, bu tarihli yükümlülük cetveli için, Türk lirası

yükümlükler için yüzde 0,5 ve yabancı para yükümlülükler için yüzde 1 olarak, bu tarihten sonra ise her iki yükümlülük döneminde Türk lirası yükümlükler için 0,5 ve yabancı para yükümlülükler için 1 puan artırılarak kademeli olarak uygulanması kararlaştırılmıştır.

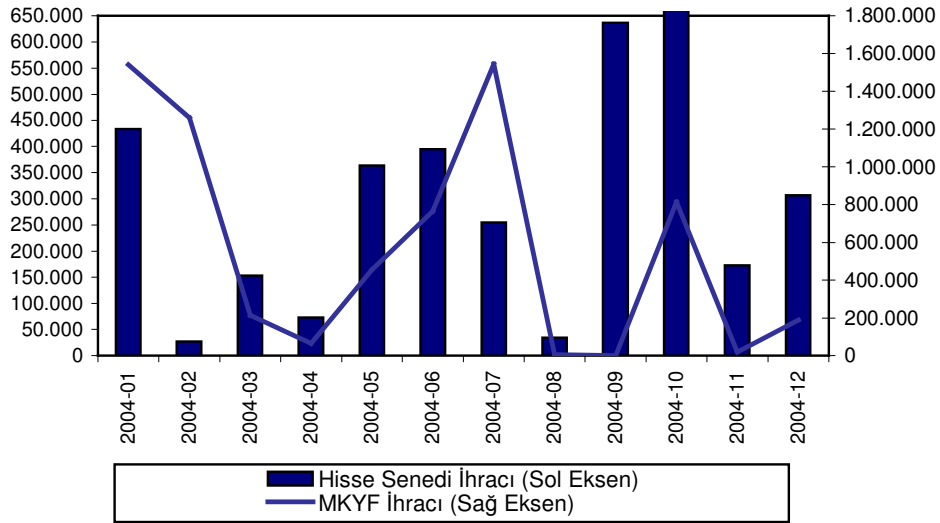
IV.2. MENKUL KIYMET PİYASALARI

2004 yılı Ocak-Aralık döneminde Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) kaydına alınan menkul kıymet ihraçları, 2003 yılı sonuna göre, piyasa fiyatlarıyla, yüzde 35,9 oranında artarak, 10,7 katrilyon Türk lirası tutarında gerçekleşmiştir.

2004 yılı Ocak-Aralık döneminde menkul kıymet ihraçları, yüzde 35,9 oranında artarak, 10,7 katrilyon Türk lirası tutarında gerçekleşmiştir.

2004 yılı Aralık ayı itibarıyla, Kurul kaydına alınan hisse senedi ve menkul kıymet yatırım fonu (MKYF) toplam değerleri, sırasıyla, 3,8 katrilyon ve 6,9 katrilyon Türk lirası olarak gerçekleşmiştir. 2004 yılı içerisinde hisse senedi ihraçlarının en yoğun olduğu aylar Ocak, Eylül ve Ekim ayları iken, MKYF ihraçlarının, en yoğun olduğu aylar Ocak ve Temmuz ayları olmuştur (Grafik IV.2.1).

GRAFİK IV.2.1
2004 YILINDA SPK KAYDINA ALINAN HİSSE SENEDİ VE
MENKUL KIYMET YATIRIM FONU İHRAÇLARI
(Milyar TL)

Kaynak: SPK.

IV.2.1. Birincil Piyasalar

IV.2.1.A. Kamu Kesimi

2004 yılı Aralık ayında, önceki yılın aynı dönemine göre, kamu kesimi menkul kıymet stokunda, yüzde 2 oranında artış kaydedilmiştir.

2004 yılı Aralık ayı itibarıyla, kamu kesiminin toplam menkul kıymet stoku, 2003 yılı sonuna göre, yüzde 2 oranında artarak, 200,2 katrilyon Türk lirasına ulaşmıştır (Tablo IV.2.1).

TABLO IV.2.1
KAMU VE ÖZEL KESİM MENKUL KIYMET STOK TUTARLARI
(Trilyon TL)

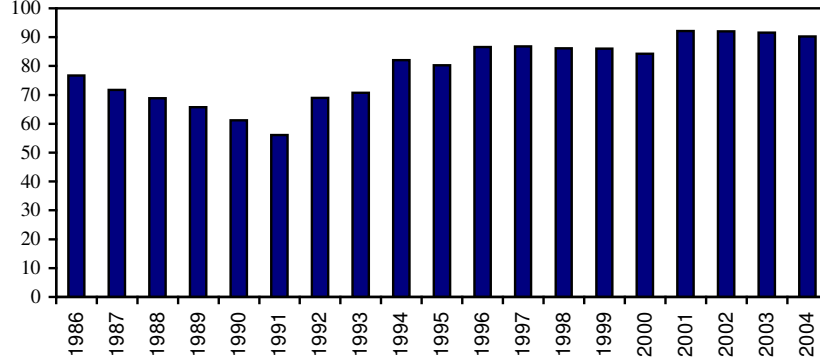
	Kamu Kesimi Menkul Kıymet Stoku		Devlet Tahvili	Hazine Bonosu	Özelleştirme Tahvili	Özel Menkul Kıymet Stoku		Toplam Menkul Kıymet Stoku
	Kıymet Stoku	Pay ⁽¹⁾				Kıymet Stoku	Pay ⁽¹⁾	
2003-12	196.004	91,6	168.974	25.413	1.617	18.008	8,4	214.012
2004-01	201.048	91,4	174.049	25.309	1.690	18.818	8,6	219.867
2004-02	202.162	91,3	178.214	22.257	1.690	19.188	8,7	221.350
2004-03	205.398	91,4	181.485	22.223	1.690	19.277	8,6	224.675
2004-04	207.827	91,4	185.286	20.939	1.602	19.521	8,6	227.347
2004-05	211.411	91,3	186.992	22.817	1.602	20.180	8,7	231.591
2004-06	210.721	90,8	185.190	23.929	1.602	21.411	9,2	232.131
2004-07	213.571	90,3	185.896	26.074	1.602	22.866	9,7	236.437
2004-08	215.879	90,2	183.962	30.315	1.602	23.365	9,8	239.244
2004-09	219.173	90,2	186.664	30.907	1.602	23.877	9,8	243.051
2004-10	228.713	90,3	192.362	33.220	3.131	24.665	9,7	253.378
2004-11	228.856	90,2	196.987	28.739	3.131	24.737	9,8	253.593
2004-12	227.415	90,0	194.211	30.272	2.932	25.186	10,0	252.601

Kaynak: SPK.

(1) Toplam menkul kıymet stoku içindeki payı göstermektedir.

Söz konusu dönemde, devlet tahvili stokunda yüzde 15, özelleştirme tahvili stokunda yüzde 81 ve hazine bonosu stokunda ise yüzde 19 oranında artış gerçekleşmiştir. Kamu kesimi menkul kıymet stokunun toplam menkul kıymet stoku içindeki payı, 2004 yılında 2003 yılına göre nispeten azalmıştır. Bu azalışta, 2004 yılında özel menkul kıymet stokunda görülen yüzde 40'lık artış etkili olmuştur (Grafik IV.2.2).

GRAFİK IV.2.2
KAMU KESİMİ MENKUL KIYMET STOKUNUN TOPLAM
MENKUL KIYMET STOKU İÇİNDEKİ PAYI
(Yüzde)

Kaynak: SPK.

IV.2.1.B. Özelleştirme

2004 yılında 1,3 milyar ABD doları özelleştirme tahsilâtı sağlanmıştır. 2003 yılında gerçekleştirilen özelleştirme işlemlerinden dolayı elde edilen tahsilât miktarı ise, 171,6 milyon ABD doları seviyesindedir. 2004 yılında elde edilen özelleştirme gelirleri, önceki dönemlerde olduğu gibi büyük oranda blok satış ve tesis veya varlık satışı yoluyla elde edilmiştir (Tablo IV.2.2).

TABLO IV.2.2
ÖZELLEŞTİRME UYGULAMALARI
(Milyon ABD doları)

	1986 - 2002	2003	2004	TOPLAM
Blok Satış	3,511	13	400	3,924
Tesis/Varlık Satışı	744	119	605	1,469
Halka Arz	1,642	0	65	1,708
Uluslararası Kurumsal Arz	1,026	0	126	1,152
İMKB'de Satış	764	37	0	801
Yarım Kalmış Tesis Satışı	4	0	0	4
Bedelli Devirler	300	3	70	372
TOPLAM	7,993	172	1,266	9,430

Kaynak: ÖİB.

IV.2.1.C. Özel Kesim

Özel kesim menkul kıymet stoklarının, ekonominin toplam menkul kıymet stokuna oranı, 2004 yılı Aralık ayı itibarıyla, yüzde 11,2 düzeyinde gerçekleşmiştir.

Tamamını hisse senetlerinin oluşturduğu özel kesim menkul kıymet stokları, 2004 yılı Aralık ayı itibarıyla, 2003 yılı sonuna göre yüzde 40 oranında artarak, 25,2 katrilyon Türk lirası düzeyine ulaşmıştır. Özel kesim menkul kıymet stoklarının, ekonominin toplam menkul kıymet stokuna oranı, 2004 yılı Aralık ayı itibarıyla, yüzde 11,2 düzeyinde gerçekleşmiştir (Tablo IV.2.1). 2004 yılındaki olumlu gelişmeler neticesinde, söz konusu dönemde, kamu kesimi borçlanma gereğinin, özel kesim üzerindeki baskınlığının azalmakta olduğu tespit edilmiştir.

2004 yılı Aralık ayı itibarıyla, A tipi yatırım fonunun toplam portföy değeri 2003 yılı sonuna göre, yüzde 4,9 oranında artarak, 780,4 trilyon Türk lirasına, B tipi yatırım fonunun toplam portföy değeri, yüzde 24 oranında artarak, 23,7 katrilyon Türk lirasına ulaşmıştır. A ve B tipi yatırım fonlarının toplam portföy değeri ise, yüzde 23 oranında artarak, 24,4 katrilyon Türk lirası seviyesinde gerçekleşmiştir (Tablo IV.2.3).

TABLO IV.2.3
2003 VE 2004 YILI YATIRIM FONLARININ PORTFÖY DAĞILIMI
(Yüzde)

	A Tipi		B Tipi		A ve B Tipi	
	2003	2004	2003	2004	2003	2004
Devlet Tahvili	17,57	20,44	68,90	68,71	66,98	67,17
Yabancı Menkul Kıymet	0,12	0,39	0,09	0,00	0,09	0,02
Ters Repo	18,36	10,87	30,97	28,32	30,50	27,77
Hisse Senedi	63,95	67,78	0,04	0,06	2,43	2,22
Yabancı Hisse Senedi	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	2,83
Borsa Para Piyasası	0,00	0,51	0,00	2,91	2,43	2,22
Toplam	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
Toplam Fon Portföy Değeri (Trilyon TL)	743,9	780,4	19.114,3	23.663,4	19.858,2	24.443,8

Kaynak: SPK.

IV.2.2. İkincil Piyasalar

İkincil piyasada ay bazında, kümülatif işlem hacmi, 2004 yılı sonunda, 2003 yılı sonuna göre, 20 kat artarak 9.298 katrilyon Türk lirasına ulaşmıştır. İkincil piyasa işlem hacmindeki artışın yüksek olmasının nedeni, Şubat ayından itibaren kamu kesimi devlet tahvili ve hazine bonusu işlem hacminde yaşanan büyük orandaki artıştır (Tablo IV.2.4).

2004 yılı Aralık ayı itibarıyla, ikincil piyasada işlem gören özel sektör menkul kıymetleri, yüzde 42 oranında artış göstermiştir. Buna göre, 2004 yılında, tamamını hisse senetlerinin oluşturduğu, özel sektör menkul kıymetleri ikincil piyasa işlem hacmi, 208 katrilyon Türk lirası olarak gerçekleşmiştir.

TABLO IV.2.4
KAMU MENKUL KIYMETLERİ İKİNCİL PİYASA İŞLEM HACMİ
(Trilyon TL)

	Devlet Tahvili		Hazine Bonosu		Toplam	
	2003	2004	2003	2004	2003	2004
Ocak	11.409	38.777	6.021	8.577	17.430	47.354
Şubat	13.626	945.528	4.161	106.352	17.786	1.051.880
Mart	27.788	1.876.173	6.401	250.037	34.188	2.126.210
Nisan	16.747	1.362.539	6.520	274.810	23.267	1.637.348
Mayıs	20.504	528.387	4.969	12.606	25.472	540.993
Haziran	18.560	673.969	7.746	7.318	26.307	681.287
Temmuz	15.309	696.101	5.895	10.859	21.204	706.960
Ağustos	14.995	541.555	3.558	8.247	18.553	549.803
Eylül	12.650	655.773	1.949	8.785	14.599	664.558
Ekim	71.042	632.136	3.283	26.381	74.324	658.517
Kasım	108.096	358.085	36.734	12.707	144.831	370.793
Aralık	34.060	224.737	6.960	36.928	41.020	261.665
Toplam	364.785	8.533.759	94.197	763.608	458.982	9.297.368
Ortalama	30.398,7	711.146,6	7.849,7	63.634,0	38.248,5	774.780,6
Standart Sapma	29.473,2	497.534,0	9.254,8	97.037,7	37.301,7	583.647,7
Değişim Katsayısı ⁽¹⁾	0,970	0,700	1,179	1,525	0,975	0,753
Oynaklık ⁽²⁾	0,485	0,329	0,582	0,699	0,487	0,362

Kaynak: SPK.

(1) Değişim Katsayısı = Standart Sapma / Ortalama.

(2) Oynaklık = $1 - (\text{Ortalama}^2 / (\text{Ortalama}^2 + \text{Standart Sapma}^2))$.

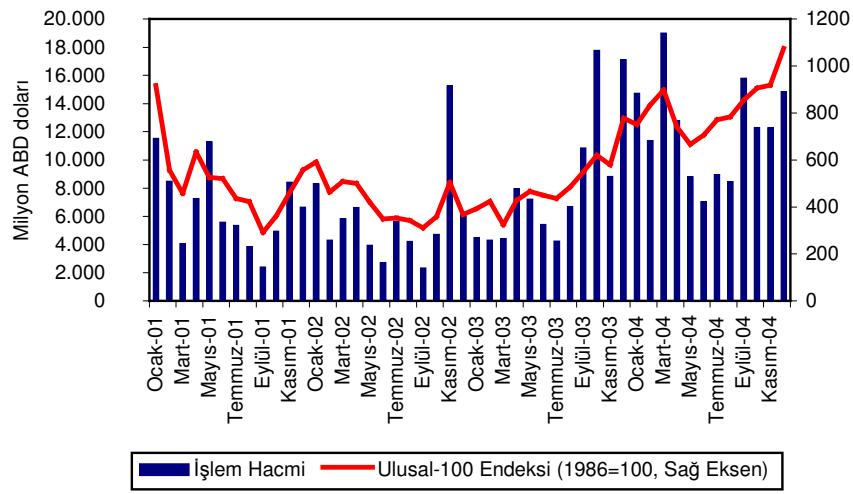
IV.2.2.A. Hisse Senedi Piyasası

İMKB Hisse Senetleri Piyasasında, 2004 yılında sermaye artışı yoluyla, 12 adet birincil halka arz gerçekleşmiştir. Buna ek olarak, aynı dönemde 9 adet ikincil halka arz gerçekleştirilmiştir.

İMKB Hisse Senetleri Piyasası, Ulusal Pazar'da, 2004 yılı Aralık ayı itibarıyla, toplam işlem hacmi, 146,5 milyar ABD doları seviyesinde gerçekleşmiştir. Buna karşılık, söz konusu piyasada, 2003 yılında kaydedilen toplam işlem hacmi, 99,4 milyar ABD doları, 2002 yılında ise 69,9 milyar ABD doları olarak gerçekleşmiştir. Bu çerçevede, toplam işlem hacmi, 2004 yılında bir önceki yıla göre ABD doları bazında, yüzde 47 oranında artış göstermiştir. Yıl

boyunca ortalama aylık işlem hacmi 12,2 milyar ABD doları olarak gerçekleşmiştir. 2004 yılı boyunca en çok işlem yapılan aylar, sırasıyla Mart, Eylül ve Ocak ayları olmuştur. Buna karşılık işlem hacminin en düşük olduğu ay ise, Haziran ayı olmuştur (Grafik IV.2.3).

GRAFİK IV.2.3
İMKB HİSSE SENETLERİ PİYASASI
AYLIK İŞLEM HACMİ VE ULUSAL-100 ENDEKSİ

Kaynak: İMKB.

2004 yılında
Ulusal-100
endeksi, 2003 yılı
sonuna göre yüzde
38 oranında
artmıştır.

Ulusal-100 endeksi, ABD doları bazında incelendiğinde, önceki yıl boyunca kaydedilmekte olan artış eğiliminin, 2004 yılında da devam ettiği görülmektedir. Bu çerçevede, 2004 yılı Aralık ayında endeks, son 3 yılın rekor seviyesine ulaşmıştır. 2004 yıl sonu itibarıyla, Ulusal-100 endeksi önceki yılın aynı ayına göre, yüzde 38 oranında yükselmiştir. 2002 yılı sonuna göre kaydedilen artış oranı ise, yüzde 192 düzeyinde gerçekleşmiştir.

İMKB Hisse Senetleri Piyasasında yabancı banka ve aracı kurum veya şahıs nam ve hesabına gerçekleştirilen işlemler incelendiğinde, önceki yıllarda malî piyasalarda yaşanan olumsuzluklar nedeniyle oldukça daralan yabancı yatırımcı işlemlerinin, 2004 yılında büyük oranda arttığı görülmektedir. 2004 yılında olumlu gelişmeler neticesinde, yabancı banka ve aracı kurum veya şahıs nam ve hesabına 19,4 milyar ABD doları tutarında alış işlemi gerçekleştirilirken, 2002 ve 2003 yıllarında bu rakam sırasıyla, 6,4 milyar ABD doları ve 9,2 milyar ABD doları olmuştur. Yabancı banka ve aracı kurum veya şahıs nam ve hesabına

gerçekleştirilen satış işlemleri, 2004 yılında 18 milyar ABD doları seviyesinde gerçekleşirken, aynı işlemler 2002 yılında 6,4 milyar ABD doları ve 2003 yılında ise, 8,2 milyar ABD doları seviyesinde gerçekleşmiştir. Bu çerçevede, yabancı yatırımcıların, 2002 yılında net satıcı durumunda iken, 2003 ve 2004 yıllarında net alıcı durumuna geçtikleri görülmektedir (Tablo IV.2.5).

TABLO IV.2.5
İMKB HİSSE SENETLERİ PİYASASI
YABANCI BANKA/ARACI KURUM VEYA ŞAHIS NAM
VE HESABINA GERÇEKLEŞTİRİLEN İŞLEMLER
(Milyon ABD doları)

	Alış	Satış	Net
2002 Toplamı	6.427	6.442	-15
Ocak 03	403,4	284,4	119,0
Şubat 03	457,8	405,6	52,2
Mart 03	368,7	487,7	-119,0
Nisan 03	438,7	482,0	-43,3
Mayıs 03	482,0	472,9	9,0
Haziran 03	414,6	365,6	49,0
Temmuz 03	461,8	384,5	77,3
Ağustos 03	723,5	549,1	174,4
Eylül 03	1.249,7	939,0	310,7
Ekim 03	1.636,3	1.504,9	131,4
Kasım 03	970,5	778,5	192,0
Aralık 03	1.560,6	1.503,6	57,0
2003 Toplamı	9.167,5	8.157,7	1.009,8
Ocak 04	1.514,4	1.532,7	-18,3
Şubat 04	1.696,4	1.331,9	364,4
Mart 04	2.064,4	1.907,5	156,9
Nisan 04	1.594,4	1.690,4	-96,0
Mayıs 04	1.156,2	1.215,9	-59,7
Haziran 04	1.038,1	907,4	130,7
Temmuz 04	1.332,9	1.243,4	89,5
Ağustos 04	1.020,1	1.064,6	-44,4
Eylül 04	1.853,8	1.670,5	183,3
Ekim 04	1.690,8	1.653,6	37,2
Kasım 04	1.965,2	1.753,6	211,6
Aralık 04	2.472,2	1.997,8	474,4
2004 Toplamı	19.399,0	17.969,3	1.429,7

Kaynak: İMKB.

Türk lirası bazında incelendiğinde, 2004 yılı boyunca dalgalı bir trend izleyen Ulusal-100 endeksi yıl sonu kapanış değerleri itibarıyla, 2003 yılı sonuna göre yüzde 34 oranında artmıştır. Aynı dönemde, yıl sonu kapanış fiyatları itibarıyla, sınaî endeks ve malî endeks ise sırasıyla, yüzde 28 ve yüzde 38 oranında artış göstermiştir (Tablo IV.2.6).

TABLO IV.2.6
İMKB HİSSE SENETLERİ PİYASASI FİYAT ENDEKSLERİNİN KAPANIŞ
DEĞERLERİ VE AYLIK YÜZDELİK DEĞİŞİMLERİ
(2004 Yılı)

	Ulusal-100		Sınaî		Malî	
	Endeks ⁽¹⁾	Aylık Yüzelik Değişim	Endeks ⁽¹⁾	Aylık Yüzelik Değişim	Endeks ⁽¹⁾	Aylık Yüzelik Değişim
Ocak	17.259	7,9	15.339	6,3	23.521	8,8
Şubat	18.889	9,4	16.491	7,5	25.957	10,4
Mart	20.191	6,9	18.049	9,4	27.260	5,0
Nisan	18.023	-10,7	16.652	-7,7	24.277	-10,9
Mayıs	17.081	-5,2	15.630	-6,1	22.897	-5,7
Haziran	17.968	5,2	15.592	-0,2	24.662	7,7
Temmuz	19.381	7,9	17.141	9,9	26.934	9,2
Ağustos	20.218	4,3	18.180	6,1	27.994	3,9
Eylül	21.954	8,6	19.747	8,6	30.229	8,0
Ekim	22.900	4,3	20.836	5,5	30.830	2,0
Kasım	22.486	-1,8	20.163	-3,2	30.600	-0,7
Aralık	24.972	11,1	20.885	3,6	35.488	16,0

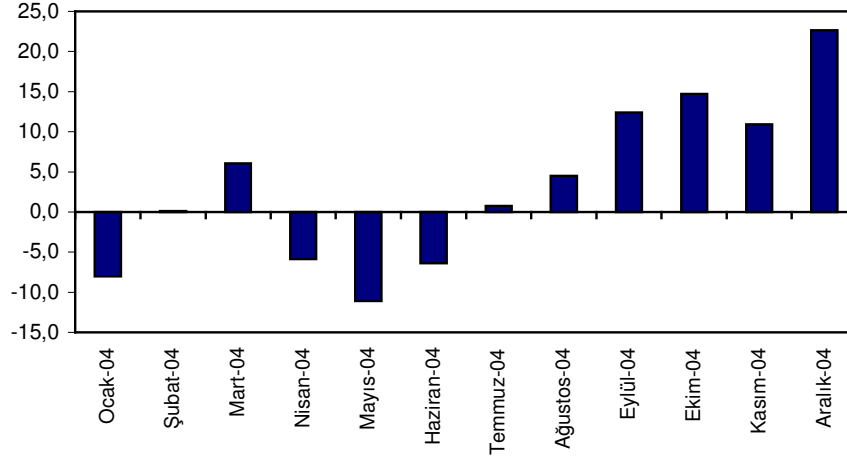
Kaynak: İMKB.

(1) TL bazlı (1986=1).

Ulusal Pazarda işlem gören 100 şirketin hisse senetlerinin fiyatları, 2004 yılında reel bazda, ortalama yüzde 22,6 oranında artmıştır.

Ulusal Pazar'da işlem gören 100 şirket hisse senetlerinin, reel getirilerinin yıl içerisinde oldukça oynak olduğu görülmektedir. Özellikle yılın ilk yarısında, reel getiri endeksi negatif yönde olmuştur. Yılın ikinci yarısında ise, reel getiri endeksinde büyük oranda artış gerçekleştiği görülmektedir. 2004 yılı Aralık ayı itibarıyla, 2003 yılının aynı dönemine göre, Ulusal-100 getiri endeksinde yüzde 22,6 oranında artış kaydedilmiştir (Grafik IV.2.4).

GRAFİK IV.2.4
ULUSAL-100 GETİRİ ENDEKSİ
(Kümülatif Reel Getiri⁽¹⁾)

Kaynak: İMKB, TCMB.

(1) 1994 bazlı tüketici fiyat endeksiyle reelleştirilmiştir.

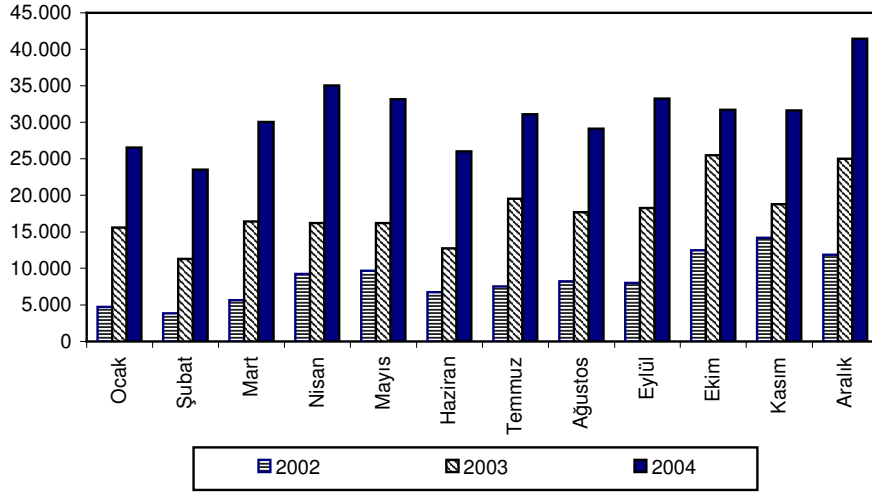
IV.2.2.B. Tahvil ve Bono Piyasası

İMKB Kesin Alım Satım Pazarı

İMKB Tahvil ve Bono Piyasası altında faaliyet gösteren Kesin Alım Satım Pazarında, 2004 yılı toplam aylık işlem hacimlerinin, 2002 ve 2003 yılı değerlerinin oldukça üzerinde gerçekleştiği gözlenmiştir (Grafik IV.2.5).

2004 yıl sonu itibarıyla Kesin Alım Satım Pazarında toplam işlem hacmi, 2003 yılı sonuna göre, yüzde 75 oranında artış göstermiştir. Bu çerçevede, Kesin Alım Satım Pazarında toplam işlem hacmi, 2004 yılı Aralık ayı itibarıyla 472,7 katrilyon Türk lirası seviyesinde gerçekleşmiştir. Kesin Alım Satım Pazarında gerçekleşen toplam işlem hacmi, ABD doları bazında 2004 yıl sonu itibarıyla, 2003 yılına göre yüzde 82 oranında artış göstererek, 262,6 milyar ABD doları olarak gerçekleşmiştir.

GRAFİK IV.2.5
İMKB TAHVİL VE BONO PİYASASI
KESİN ALIM-SATIM PAZARI AYLIK İŞLEM HACMİ
(Trilyon Türk lirası)

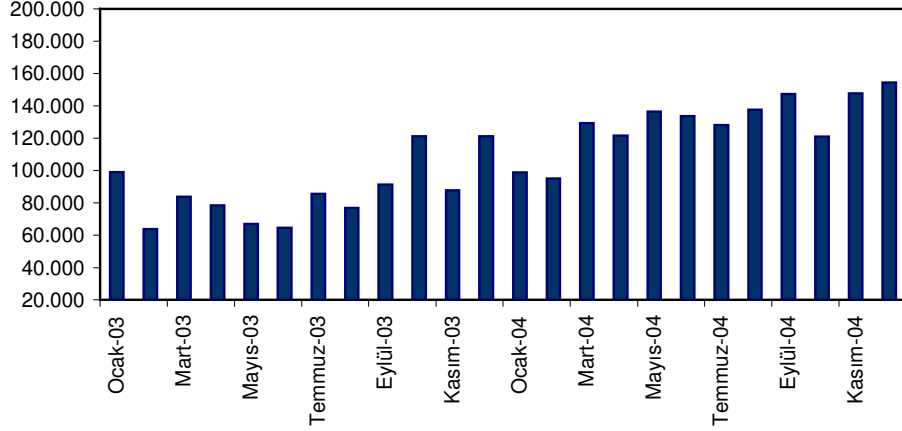
Kaynak: İMKB.

İMKB Repo-Ters Repo Pazarı

İMKB Tahvil ve Bono Piyasası altında faaliyet gösteren bir diğer pazar olan Repo-Ters Repo Pazarında toplam işlem hacmi, 2004 yılında, bir önceki yıla göre yüzde 49 oranında artarak, 1.551,4 katrilyon Türk lirasına ulaşmıştır. ABD doları bazında incelendiğinde ise, söz konusu dönemde Repo-Ters Repo Pazarı işlem hacminin, yüzde 55,4 oranında artarak, 1,1 trilyon ABD doları seviyesinde gerçekleştiği gözlenmiştir.

Aylar itibarıyla incelendiğinde, Repo-Ters Repo Pazarı işlem hacminin, 2004 yılı boyunca artan bir seyir izlediği tespit edilmiştir. Yıl içerisinde en yüksek işlem hacminin gerçekleştiği aylar sırasıyla, Aralık ve Eylül ayları olmuştur. Söz konusu pazarda işlem hacminin, en düşük olduğu aylar ise, sırasıyla, Şubat ve Ocak ayları olmuştur (Grafik IV.2.6).

GRAFİK IV.2.6
İMKB TAHVİL VE BONO PİYASASI
REPO-TERS REPO PAZARI İŞLEM HACMI
(Trilyon Türk lirası)

Kaynak: İMKB.

IV.2.2.C. Uluslararası Tahvil ve Bono Piyasası

İMKB Uluslararası Pazar altında faaliyet gösteren Uluslararası Tahvil ve Bono Piyasasında, 2004 yılında 2 adet ABD doları ve 1 adet Euro cinsinden olmak üzere, toplam 3 adet tahvil ihraç edilmiştir.

2004 yılında ihraç edilen tahviller incelendiğinde, vade yapısının önceki dönemlere kıyasla belirgin oranda değiştiği ve maliyetin ise düştüğü gözlenmiştir. 2004 yılında ABD doları cinsinden ihraç edilen tahvillerin toplam tutarı, 2,25 milyar ABD doları, ortalama vadesi 19,5 yıl, ortalama yıllık faizi ise, yüzde 8,5 oranında gerçekleşmiştir. Euro cinsinden ihraç edilen tahvilin tutarı, 1 milyar Euro, vadesi 10 yıl ve faiz oranı yüzde 6,5 oranında gerçekleşmiştir (Tablo IV.2.7).

2004 yılında ihraç edilen uluslararası tahvillerin ortalama vadesi artarken, ortalama maliyeti düşmüştür.

TABLO IV.2.7
TÜRKİYE CUMHURİYETİ ULUSLARARASI TAHVİLLERİ

Tahvil Tanımı	İmza Tarihi	Anapara Ödeme Tarihi	Tutar (milyon)	Vade (yıl+ay)	Faiz (yıllık yüzde)
I- Amerikan doları					
140234USD2TR8F	07.01.04	14.02.2034	1.500	30+1	8,000
150130USD2TR11.87F	10.01.00	15.01.2030	1.500	30	11,875
150114USD2TR9,5F	17.09.03	15.01.2014	1.250	10+4	9,500
140113USD2TR11F	09.01.03	14.01.2013	1.500	10	11,000
230112USD2TR11.5F	15.01.02	23.01.2012	1.000	10	11,500
300611USD2TR9F	24.06.04	30.06.2011	750	9	9,000
150610USD2TR11.75F	08.06.00	15.06.2010	1.500	10	11,750
150609USD2TR12.37F	18.06.99	15.06.2009	1.250	10	12,375
151208USD2TR12.00F	10.12.98	15.12.2008	600	10(put 5)	12,000
190308USD2TR9.87F	12.03.02	19.03.2008	1.350	6	9,875
130108USD2TR10.5F	07.11.02	13.01.2008	1.100	5+2	10,500
190907USD2TR10.00F	19.09.97	19.09.2007	600	10	10,000
271106USD2TR11.37F	19.11.01	27.11.2006	1.000	5	11,375
060505USD2TR3.00F	25.10.95	06.05.2005	263	9+6	3,000
230205USD2TR9.87F	23.02.98	23.02.2005	500	7	9,875
TOPLAM			15.663		
II- Euro					
100214EUR1TR6.5F	09.02.04	10.02.2014	1.000	10,0	6,500
180111EUR1TR9.5F	17.06.03	18.01.2011	750	7+7	9,500
090210EUR1TR9.25F	08.02.00	09.02.2010	1.000	10	9,250
240108EUR1TR9.87F	17.01.03	24.01.2008	500	5	9,875
221007EUR1TR8.12F	10.10.97	22.10.2007	1.500	7	8,125
080507EUR1TR9.75F	07.05.02	08.05.2007	750	5	9,750
301106EUR1TR9.62F	29.11.99	30.11.2006	750	7	9,625
250805EUR1TR9.62F	23.08.99	25.08.2005	400	6	9,625
140405EUR1TR7.75F	12.04.00	14.04.2005	600	5	7,750
070205EUR1TR11F	05.11.01	07.02.2005	800	3+3	11,000
TOPLAM			8.050		
III- Alman Markı Cinsinden İhraç Edilip 2002 Yılından İtibaren Euro Cinsinden Ödemeliye Dönüşen Tahviller					
200406DEM1TR10.5SD	15.04.98	20.04.2006	1.000	8	10.5-7.00
TOPLAM			1.000		
IV- Japon yeni					
160206JPY1TR7.20F	15.01.96	16.02.2006	10.000	10+1	7,200
TOPLAM			10.000		

Kaynak: İMKB.

YÖNETİM, PERSONEL VE İDARİ İŞLER

V.1. BANKA MECLİSİ

01 Nisan 2004 tarihinde yapılmış olan TCMB Hissedarlar Genel Kurulu Olağan toplantısında, Banka Meclisindeki görev süreleri, 30 Nisan 2004 tarihi bitiminde sona eren Banka Meclisi Üyelerinden Prof. Dr. Mehmet Bilsay KURUÇ ile Tuncay ALTAN'dan açılan Banka Meclisi Üyeliklerine, Necati ŞAHİN ile Yard. Doç. Dr. Mustafa İbrahim TURHAN, 01 Mayıs 2004 tarihinden 30 Nisan 2007 tarihi bitimine kadar, 3 yıl süreyle görev yapmak üzere seçilmişlerdir.

V.2. PARA POLİTİKASI KURULU

Para Politikası Kurulu Üyesi Prof. Dr. Güven SAK, 2004 yılında görevini sürdürmüştür.

Banka Meclisi Üyelerinden Prof. Dr. Mehmet Bilsay KURUÇ'tan boşalan Para Politikası Kurulu üyeliğine, TCMB Kanununun 22/A maddesi uyarınca, Banka Meclisi Üyesi Durmuş YILMAZ seçilmiştir.

V.3. YÖNETİM KOMİTESİ

Başkan (Governör) Süreyya SERDENGECİ, Başkan (Governör) Yardımcıları Sedef AYALP, Doç. Dr. Erdem BAŞÇI, Şükrü BİNAY, Prof. Dr. Fatih ÖZATAY 2004 yılında görevlerini sürdürmüşlerdir.

V.4. DENETLEME KURULU

01 Nisan 2004 tarihinde yapılmış olan Hissedarlar Genel Kurulu Olağan toplantısında, Denetleme Kurulundaki görev süreleri, 30 Nisan 2004 tarihi bitiminde sona eren; (A) Sınıfı Üyesi Necdet Kaya SEZER'den açılan üyeliğe Prof. Dr. Necdet ŞENSOY (A) Sınıfı Hissedarınca, (B-C) Sınıfı Üyesi Yaşar Emin

TAYLAN'dan açılan üyeliğe, Burhan GÖKLEMEZ (B-C) Sınıfı Hissedarlarınca 01 Mayıs 2004 tarihinden 30 Nisan 2006 tarihi bitimine kadar, 2 yıl süreyle görev yapmak üzere Denetleme Kurulu Üyeliklerine seçilmişlerdir.

Ancak, Burhan GÖKLEMEZ bu görevden çekildiğinden Denetleme Kurulu (B-C) Sınıfı Üyeliği halen boş bulunmaktadır.

V.5. KADRO VE PERSONEL DURUMU

TCMB personel kadro sayısı, 2004 yılı sonu itibarıyla, 5473 olarak tespit edilmiştir. Fiilî personel adedi, 4755 olup, personel kadrolarının, faaliyet dönemi sonu itibarıyla doluluk oranı, yüzde 86,88 olmuştur.

Bu faaliyet dönemi içinde emeklilik, istifa, nakil ve vefat gibi sebeplerle 484 personel ayrılmış, buna karşılık birimlerdeki iş durumunun gerektirdiği zorunluluklar nedeniyle Araştırmacı, Uzman Yardımcısı, Bilgisayar Uzman Yardımcısı, Memur, İşletmen, Sekreter, Teknisyen, Sayıcı-Operatör, Sayım Memuru, İnceleme ve Sayım Memuru, Atelye Elemanı ve Destek Hizmet Görevlisi gibi elemanlar olmak üzere, toplam 456 personel alınmıştır. Ayrıca, çeşitli nedenlerle TCMB'den ayrılan 13 mensubumuz da tekrar göreve başlamışlardır.

Böylece yıl sonu itibarıyla fiilî personel mevcudu, 2003 yılına göre 15 kişi azalarak 4755'e düşmüştür. Ayrıca, Banknot Matbaası Genel Müdürlüğünde 2004 yılı sonu itibarıyla, 3 kişi, işçi olarak çalışmaktadır.

TCMB'deki personel mevcudunun yüzde 66,52'sini genel idare hizmetleri, yüzde 10,51'ini yardımcı hizmetler sınıfı, yüzde 7,70'ini destek hizmetleri personeli (sağlık, teknik, avukatlık grubu) ve yüzde 15,27'sini ise sözleşmeli elemanlar oluşturmaktadır.

V.6. EĞİTİM FAALİYETLERİ

2004 yılında, TCMB İnsan Kaynakları Genel Müdürlüğü tarafından düzenlenen Banka içi ve Banka dışı eğitim etkinliklerine TCMB ve diğer kurumlardan toplam 6960 kişi katılmıştır.

“Bankacılık ve Merkez Bankacılığı Eğitimi”, “Meslek Eğitimi”, “Yönetim Eğitimi”, “Genel Amaçlı Eğitim”, “Konferans ve Paneller” ve “Birimlere Özgü Programlar” çerçevesinde düzenlenen 82 Banka içi eğitim programlarından toplam 5122 kişi yararlanmıştır.

Diğer kurumların yurt içinde düzenlediği kısa süreli eğitim programlarına 317, yurt dışında düzenledikleri programlara ise 259 kişi katılmıştır. Lisansüstü (master/doktora) eğitim programlarına yurt içinde 11, yurt dışında 22 kişinin katılımı sağlanmıştır.

Ayrıca, Üniversiteler, Bankalar, Türkiye Bankalar Birliği, çeşitli kamu kurum ve kuruluşları tarafından merkez bankasının görev alanına giren konularda düzenlenen 33 programda öğretim elemanı veya konuşmacı olarak, 21 Banka mensubu görevlendirilmiştir. 2004 yılında toplam 1157 üniversite öğrencisine, TCMB'nin ilgili birimlerinde staj olanağı tanınmıştır.

V.7. TEKNİK DONANIM ÇALIŞMALARI

TCMB İdare Merkezi ve Şubelerinde, bilişim hizmetlerinde yaygın ve etkin kullanımın artırılmasına yönelik çalışmalara, Banka Üst Yönetimi tarafından belirlenmiş ve onaylanmış bulunan temel stratejiler göz önünde tutularak, devam edilmiştir. Bu doğrultuda teknolojik yenilikler ve değişimler yakından ve dikkatle izlenmeye çalışılmış, uygun bulunanların Banka'ya kazandırılması yönündeki düşünceler hayata geçirilmiştir.

Kurumsal bilişim hizmetleri ve programlarının yanı sıra, ülkemiz bankacılık ve finans sektörü için temel alt yapı niteliğine dönüşmüş bulunan ve Merkez Bankası olarak doğrudan sorumlu olduğumuz gerçek zamanlı mutabakat ilkesiyle çalışan ulusal elektronik ödeme sistemleri (EFT-EMKT) alanında, gerek ülke içinde gerekse ülke dışında çalışmalara devam edilmiştir. Söz konusu sistemlerin iletişim alt yapısının, daha ileri ve güncel teknolojik yapıya dönüştürülmesine ilişkin çalışmalara da başlanmıştır.

Türk lirasından altı sıfır atılması ve Yeni Türk lirasına geçiş çalışmalarının önemli bir bölümü, bilişim sistemleri üzerinde yürütülmüştür. TCMB bilişim sistemleri ile elektronik ödeme sistemlerinin yanı sıra, ülke çapında yaygın şekilde kullanılmakta olan bilişim uygulamalarının, Yeni Türk lirası dönüşümü ve uyum çalışmalarını zamanında ve gerektiği gibi gerçekleştirebilmek için projenin genel koordinasyonu üstlenilmiştir. Söz konusu çalışmalar, bazı bakanlıklar, yazılımevleri, sosyal güvenlik kurumları ve bankalar ile finans sektörünün ve reel sektörün diğer aktörleri ile yürütülmüştür. 2005 yılının ilk günleri itibarıyla, Yeni Türk lirası dönüşüm ve uyum çalışmalarının, ülke genelinde sorunsuz bir şekilde gerçekleştiği ve başarılı bir çalışma yürütüldüğü söylenebilir.

Diğer yandan, eDevlet, eTürkiye ve eAvrupa yaklaşımları çerçevesinde, Kısa Dönem Eylem Planı ve ülkenin eDönüşümüne yönelik çalışmalara, çeşitli çalışma grupları ve üst düzey komiteleri düzeyinde destek sağlanmıştır.

V.8. İNŞAAT VE ONARIM ÇALIŞMALARI

İdare Merkezi ve Şubelerde muhtelif tadilat, iyileştirme, bakım-onarım ve teknik işlem faaliyetleri yürütülmüş ve İstanbul Şubesi yeni hizmet binası yerleşkesi proje revizyonu çalışmalarına başlanmıştır.

İdare Merkezi Hizmet Binası merdivenlerine, basınçlandırma sistemi tesisi çalışmaları devam etmektedir.

Şubelerimizde bulunan şambfortlardaki koruma sisteminin, standartlaştırılması ve iyileştirilmesi için gerekli düzenlemeler yapılmıştır.

VI

MERKEZ BANKASI BİLANÇOSU

VI.1. BİLANÇO AÇIKLAMASI

Merkez Bankasının, enflasyona göre düzeltilmiş 2003 yılı bilançosuyla 2004 yılı faaliyetlerinin sonucunda ortaya çıkan bilançosundaki ana hesaplar aşağıda sunulmaktadır.

Aktif	2003 (Milyon TL)	2004 (Milyon TL)
1. Altın Mevcudu	2.234.170.898	2.254.793.278
2. Döviz Borçluları	46.922.503.744	48.327.454.952
3. Madenî Para	7.377.912	2.931.769
4. Dâhildeki Muhabirler	1.758.775.474	1.144.224.101
5. Menkul Değerler Cüzdanı	27.645.805.802	23.164.478.819
6. İç Krediler	6.556.133	309.977.715
7. Açık Piyasa İşlemleri	432.999.998	127.999.999
8. Dış Krediler	166.346.625	113.274.082
9. İştirakler	20.786.547	20.904.100
10. Gayrimenkuller ve Demirbaşlar	257.792.337	289.588.841
11. Takipteki Alacaklar (Net)		
A- Takipteki Alacaklar	1.774.972.635	1.728.113.901
B- Takipteki Alacaklar Karşılığı (-)	-1.774.972.635	-1.728.113.901
12. SDR Tahsisatı Nedeniyle Hazine Yükümlülüğü	233.218.176	234.485.785
13. Değerleme Hesabı	723.478.393	2.032.526.096
14. Faiz ve Gelir Reeskontları	7.346.510	74.275.476
15. Muvakkat Borçlular	33.981.289	5.563.075
16. Diğer Aktifler	19.824.646	19.714.747
17. Dönem Zararı	1.548.363.435	509.726.063
18. Geçmiş Yıllar Zararları	3.912.749.921	
Aktif Toplamı TL	85.932.077.840	78.631.918.898
Nazım Hesaplar	400.112.786.330	498.607.709.562
Pasif	2003 (Milyon TL)	2004 (Milyon TL)
1. Tedaviüldeki Banknotlar	10.675.527.631	13.465.236.066
2. Hazine'nin Alacakları	294.029.190	291.421.840
3. Döviz Alacaklıları	85.411.923	41.404.207
4. Mevduat	56.260.799.995	56.044.673.836
5. Açık Piyasa İşlemleri	8.260.095.369	3.622.089.369
6. Dış Krediler	12.093.985	12.158.192
7. İthalât Akreditif Bedelleri, Teminat ve Depozitolar	837.448.514	1.096.905.436
8. Ödenecek Senet ve Havaaleler	12.818.666	19.783.353
9. SDR Tahsisatı	233.218.176	234.485.785
10. Sermaye	40.612.613	46.233.524
11. İhtiyat Akçesi	6.588.141.748	1.283.130.781
12. Karşılıklar	76.810.833	92.522.327
13. Değerleme Hesabı		
14. Faiz ve Gider Reeskontları	2.429.838.953	2.215.887.190
15. Muvakkat Alacaklılar	82.929.824	103.800.422
16. Diğer Pasifler	42.300.420	62.185.668
Pasif Toplamı TL	85.932.077.840	78.631.918.898
Nazım Hesaplar	400.112.786.330	498.607.709.562

2004 YILINDA BİLANÇO KALEMLERİNDE YAPILAN DÜZENLEMELER

30 Aralık 2003 tarih ve 25332 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 5024 sayılı Kanunla, 1 Ocak 2004 tarihinden itibaren mükelleflerin malî tablolarını enflasyon düzeltmesine tabi tutmaları ve amortismanına tabi iktisadî kıymetlerini Maliye Bakanlığının tespit ve ilân edeceği oranlar üzerinden itfa etmeleri uygulaması getirilmiş olup, yeniden değerlendirme değer artış fonu ve maliyet artış fonu uygulamaları yürürlükten kaldırılmıştır.

Bu kapsamda, Vergi Usul Kanununun geçici 25 inci maddesine göre yapılacak düzeltme işlemlerine ilişkin usul ve esaslar, 28 Şubat 2004 tarih ve 25387 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan 328 sıra no’lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliğinde açıklanmıştır. 31.12.2003 tarihli Merkez Bankası bilançosunda yer alan parasal olmayan kıymetlerden binalar, demirbaşlar, gayrî maddî hak bedelleri, arsalar ve bunlara ilişkin amortismanlar ile sermaye ve ihtiyat akçeleri için enflasyon düzeltmesi yapılmıştır.

Ayrıca, 5024 sayılı Kanun hükümleri doğrultusunda enflasyon şartlarının oluşması nedeniyle, ikinci ve üçüncü geçici vergi dönemleri (30.06.2004 ve 30.09.2004) ile 31.12.2004 tarihinde de enflasyon düzeltmesi yapılmıştır.

Yapılan düzenlemeler çerçevesinde Merkez Bankası Bilançosunun bazı kalemleri aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

1. Pasifte yer alan “X- Sermaye” kalemi,
“X- Sermaye
A. Ödenmiş Sermaye
B. Sermaye Enflasyon Düzeltme Farkı”
şeklinde düzenlenmiş,
2. Maliyet Artış Fonu ve Değer Artış Fonu uygulaması kaldırıldığından, pasifte yer alan
XI- İhtiyat Akçesi” kaleminden,
“C. Değer Artış Fonu (2791 ve 3094 sayılı kanun)
D. Maliyet Artış Fonu”,
alt kalemleri kaldırılmış ve bu kalem,
“XI- İhtiyat Akçesi,
A. Adi ve Fevkalâde
B. Hususî 1211 sayılı kanun madde 59)
C. İhtiyat Akçeleri Enflasyon Düzeltme Farkları”
şeklinde düzenlenmiş,
3. Bilançoda dönem kâr ve zararının, geçmiş yıllar kâr ve zararından ayrı gösterilebilmesi için;
i- Aktifte;
“ XVII- Zarar” kalemi,
“ **XVII- Dönem Zararı**” şeklinde,
ii- Pasifte;
“ XVII- Kâr” kalemi,
“ **XVII- Dönem Kârı**” şeklinde,
değiştirilmesinin yanı sıra,
i- Zarar için aktifte;
“ **XVIII- Geçmiş Yıllar Zararları**”
ii- Kâr için pasifte;
“ **XVIII- Geçmiş Yıllar Kârları**”
kalemleri ilâve edilmiştir.

AKTİF HESAPLAR :

1. Altın Mevcudu

Yıl sonu bakiyesi 119.304.549,88 safi gram karşılığı 2.254.793.278 milyon Türk lirası olan altın mevcudu, uluslararası standartta olan ve uluslararası standartta olmayan altınlardan oluşmaktadır. Altınlar, 31.12.2004 tarihinde Londra borsasında kote edilen 1 ons altın fiyatı 438,00 ABD doları kullanılarak, hesaplanan 1 safi gram = 18.899.474,3357 Türk lirası üzerinden değerlendirilmiştir.

	Safi Gram	(Milyon TL)
Uluslararası Standartta Olanlar	116.103.752,76	2.194.299.896
Uluslararası Standartta Olmayanlar	<u>3.200.797,12</u>	<u>60.493.383</u>
Toplam	<u>119.304.549,88</u>	<u>2.254.793.278</u>

116.103.752,76 safi gram karşılığı 2.194.299.896 milyon Türk lirası tutarındaki uluslararası standartta olan altınlar; yıl içinde ABD dolarının Türk lirası karşısında değer kaybetmesine rağmen, yıl sonunda yapılan değerlemesinde esas alınan ve Londra borsasında kote edilen 1 ons altın fiyatının bir önceki yıl sonu değeri olan 417,25 ABD dolarından 2004 yılı sonunda, 438,00 ABD dolarına yükselmesi sonucunda, 20.260.424 milyon Türk lirası artış göstermiştir.

Tamamı Merkez Bankasına ait uluslararası standarttaki altının 33.670.645,06 safi gramı Merkez Bankası kasalarında, 82.433.107,70 safi gramı ise yurt dışı muhabir bankalar nezdinde muhafaza edilmektedir.

3.200.797,12 safi gram karşılığı 60.493.383 milyon Türk lirası olan uluslararası standartta olmayan altınlar; yıl içinde 20 yıllık hizmet armağanı almaya hak kazanmış mensuplarımıza dağıtılmak üzere yaptırılan madalyonlar nedeniyle 10,5 kg azalmış, ancak 1 ons altının ABD doları karşılığının, bir önceki yıl sonuna göre artış göstermesi sonucunda, 361.956 milyon Türk lirası artış göstermiştir.

2. Döviz Borçluları

Konvertibl ve konvertibl olmayan döviz cinsleri üzerinden hariçteki muhabirler nezdinde açılan hesaplar, ülkemizin IMF nezdinde bulunan kotasının altın ve yabancı para olarak ödenen kısmı (Rezerv Dilimi Pozisyonu) ile şubelerimiz kasalarındaki efektifleri içeren ve yıl sonundaki döviz ve efektif alış kurlarından bakiyesi 48.327.454.952 milyon Türk lirası olan bu kalemin,

Merkez Bankası

48.327.454.115 milyon Türk lirası konvertibl, 837 milyon Türk lirası konvertibl olmayan dövizlerden oluşmaktadır.

A- Konvertibl:

47.664.867.295 milyon Türk lirası hariçteki muhabirler nezdindeki konvertibl dövizlerden, 235.462.923 milyon Türk lirası Rezerv Dilimi Pozisyonundan ve 427.123.897 milyon Türk lirası Merkez Bankası şubeleri kasalarındaki efektif mevcutlarından oluşmaktadır.

B- Konvertibl Olmayan:

Merkez Bankası Şubeleri kasalarındaki konvertibl olmayan efektif mevcudu, 837 milyon Türk lirasıdır.

3. Madenî Para

Bu kalem Merkez Bankası kasalarında mevcut madenî paraları göstermekte olup, yıl sonu bakiyesi 2.931.769 milyon Türk lirasıdır.

4. Dâhildeki Muhabirler

Yıl sonu bakiyesi 1.144.224.101 milyon Türk lirası olan bu hesabın; 1 milyon Türk lirası, Türk parası cinsinden dâhilî muhabirlik anlaşması gereğince T.C. Ziraat Bankası A.Ş.'de açılan muhabir hesabından, 1.144.224.100 milyon Türk lirası ise Döviz ve Efektif piyasalarında yapılan döviz depo işlemlerinden oluşmaktadır.

5. Menkul Değerler Cüzdanı

2001 yılında kamu ve fon bankalarından kesin alışı yapılan ve aynı yıl Ekim ayında uzun vadeli menkul kıymetlerle değiştirilen DİBS'lerle Hazine'den alınan dövize endeksli tahvillerden oluşan bu kalem, 2003 yılı sonunda 27.645.805.802 milyon Türk lirası bakiye göstermiştir. Buna mukabil 2004 yıl sonu itibarıyla, 119.408.285 milyon Türk lirası nominal değerli menkul kıymetin ters repo ile satışı ve dövize endeksli DİBS'lerden vadesi gelen 2.312 milyon SDR tutarındaki kıymetin itfası sonucu, 23.164.478.819 milyon Türk lirası bakiye göstermiştir.

Merkez Bankasının portföyündeki Türk lirası menkul kıymetler (ters repo ile satılanlar dâhil), 31.12.2004 tarihindeki rayiç bedelleriyle, dövize endeksli kıymetler ise, 31.12.2004 tarihine isabet eden getirileri ilâve edilmek suretiyle, değerlendirilmiştir.

Menkul Değerler Cüzdanındaki hareketin, Merkez Bankasının bankalarla yaptığı geri alım vaadiyle satım işlemleri nedeniyle, Bilançonun aktifinde yer alan Açık Piyasa İşlemleri “Röpor Borçluları / Menkul” kalemindeki menkul değerlerle birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir.

6. İç Krediler

Bankacılık Sektörü ve TMSF’ye kullanılan kredileri içeren bu kalemin yıl sonu bakiyesi, 309.977.715 milyon Türk lirasıdır.

Dövizli natik senetler karşılığı kullanılan reeskont kredilerinin yıl sonu itibarıyla bakiyesi, 7.677.722 milyon Türk lirasıdır.

Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna, Devlet İç Borçlanma Senetleri karşılığında, 19.02.2004 tarihinde işlemiş faiz tutarı ilâve edilmek suretiyle, 257.017.720 milyon Türk lirası ve 15.03.2004 tarihinde ise, 45.282.273 milyon Türk lirası olmak üzere, toplam 302.299.993 milyon Türk lirası avans kullanılmıştır.

	Milyon TL
A) Bankacılık Sektörü	7.677.722
a) Reeskont Kredileri	7.677.722
b) 1211 S.K. 40/1-c Kapsamında Kullanılan Krediler	-
c) Diğer	-
B) TMSF’ye Kullanılan Krediler	302.299.993
TOPLAM	309.977.715

7. Açık Piyasa İşlemleri

Yıl sonu bakiyesi geçen yıla göre 304.999.999 milyon Türk lirası azalışla, 127.999.999 milyon Türk lirası olan bu kalemin; bankaların Merkez Bankasına olan Menkul Değer Röpor işlemlerinden menkul kıymet borçlarını göstermektedir.

8. Dış Krediler

Sudan Merkez Bankası ile Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası arasında imzalanan Bankacılık Anlaşması uyarınca, Rusya Federasyonuna Toprak Mahsulleri Ofisince yapılan buğday ihracatı karşılığında, Vnesheconombank tarafından düzenlenerek Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasına satın alınan senetler karşılığında ve 31 Aralık 1990 tarihinde sona erdirilen Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası ile Arnavutluk Merkez Bankası arasındaki Bankacılık Düzenlemesi kapsamında tahsil edilemeyen alacaklar nedeniyle kullanılan

krediler, imzalanan erteleme anlaşmaları çerçevesinde tahsil edilmekte olup, 2003 yıl sonunda 119.173.559,51 ABD doları olan kredi alacağı, 2004 yıl sonunda 84.400.627,62 ABD doları karşılığı 113.274.082 milyon Türk lirası olmuştur.

9. İştirakler

Yıl sonu itibarıyla bakiyesi 20.904.100 milyon Türk lirası olup, 1211 Sayılı Merkez Bankası Kanununun 3. maddesi gereğince, Merkez Bankasının, Bank For International Settlements (BIS), Basle'deki 10.000.000 SDR ile Society For Worldwide Interbank Financial Telecommunication (SWIFT)'deki 13.740 Euro'luk iştirakini göstermektedir. Bu iştiraklerimiz, 1 SDR = 2.087.900 Türk lirası ve 1 Euro = 1.826.800 Türk lirası üzerinden değerlendirilmiştir.

10. Gayrimenkuller ve Demirbaşlar

Bu kalem, Merkez Bankasının sahip olduğu bina, arsa ve demirbaşların enflasyona göre düzeltilmiş değerlerinden, enflasyona göre düzeltilmiş birikmiş amortismanları düşüldükten sonraki net değerini göstermektedir.

Gayrimenkullerin enflasyona göre düzeltilmiş değeri olan 307.975.633 milyon Türk lirasından, binaların düzeltilmiş değerleri üzerinden ayrılan amortismanlar ile enflasyon düzeltmesine tabi tutulan birikmiş amortismanlar toplamı 33.591.927 milyon Türk lirası düşüldükten sonra, gayrimenkullerin net değeri, 274.383.706 milyon Türk lirasıdır. Geçen yıl gayrimenkullerin enflasyon düzeltmesi sonucu ortaya çıkan değeri 269.029.580 milyon Türk lirası olup, bu yıl 38.946.053 milyon Türk lirası artış göstererek 307.975.633 milyon Türk lirasına ulaşmış ve gayrimenkuller 193.679.217 milyon Türk lirasına sigortalanmıştır.

Demirbaşların enflasyona göre düzeltilmiş değeri olan 59.258.298 milyon Türk lirasından, demirbaşın düzeltilmiş değeri üzerinden ayrılan amortismanlar ile enflasyon düzeltmesine tabi tutulan birikmiş amortismanlar toplamı 44.053.163 milyon Türk lirasının düşüldükten sonra kalan net değeri 15.205.135 milyon Türk lirasıdır. Geçen yıla göre demirbaşların enflasyona göre düzeltilmiş değerinde, 13.709.692 milyon Türk liralık artış meydana gelmiş ve demirbaşlar 44.405.128 milyon Türk lirasına sigortalanmıştır.

11. Takipteki Alacaklar

Irak Merkez Bankasından 1.195.044.852,97 ABD doları kredi alacağımız karşılığı 1.603.869.697 milyon Türk lirası ile Irak Bekhme Barajı projesi kapsamında Enka İnşaat ve Sanayii AŞ.'den satın alınan senetler karşılığı kullanılan 92.574.475,48 ABD doları karşılığı 124.244.204 milyon Türk lirası kredi alacağımız ve bu alacaklar için ayrılan toplam 1.728.113.901 milyon Türk lirası karşılığın netleştirildiği bu kalem, yıl sonu itibarıyla bakiye göstermemektedir.

12. SDR Tahsisatı Nedeniyle Hazine Yükümlülüğü

IMF tarafından ülkemize tahsis edilmiş ve Hazine Müsteşarlığınca kullanılmış 112.307.000 SDR karşılığı 234.485.785 milyon Türk lirası tutarındaki Hazine yükümlülüğünü göstermekte olup, pasifte "SDR Tahsisatı" kalemi ile karşılıklı olarak gösterilmektedir.

13. Değerleme Hesabı

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kanununun 61. maddesinin, 25.04.2001 tarih, 4651 sayılı Kanun ile değiştirilen şekli ile bilançonun aktif ve pasifindeki altın, döviz ve efektiflerin yeniden değerlendirilmesi sonucu oluşan gerçekleşmemiş giderlerin takip edildiği hesap olup, 2004 yıl sonu itibarıyla oluşan aleyhte kur farkı, 2.032.526.096 milyon Türk lirasıdır.

14. Faiz ve Gelir Reeskontları

31.12.2004 tarihinde tahakkuk eden faiz ve gelir reeskontlarının bakiyesi 74.275.476 milyon Türk lirasıdır.

15. Muvakkat Borçlular

Yıl sonu bakiyesi 5.563.075 milyon Türk lirası olan bu hesabın, 3.037.580 milyon Türk lirası Türk parası, 2.525.495 milyon Türk lirası ise yabancı para cinsinden alacakları göstermekte olup, Türk parası cinsinden alacakların dökümü aşağıda gösterilmiştir:

Merkez Bankası

	Milyon TL
-Avans ve Depozitolar	904.032
-Kurumlar vergisinden mahsup edilecek gelir vergisi	195.728
-Banknot Matbaası akreditif bedelleri	1.070.364
-Yurt dışındaki millî bankalar nezdinde açılan TL mevduatları takip hesabı	500.511
-İthal edilecek otomatik para sayma makinalarının testi için yurt dışına gönderilen paralar	344.985
- Diğer	21.960
TOPLAM	3.037.580

16. Diğer Aktifler

Yıl sonu bakiyesi 19.714.747 milyon Türk lirası olan bu hesabın, 18.857.414 milyon Türk lirası Türk parası, 857.333 milyon Türk lirası ise yabancı para cinsinden alacaklarımızı göstermektedir.

17. Dönem Zararı

509.726.063 milyon Türk lirası olan Merkez Bankası 2004 yılı zararı; faiz gelirleri, faiz dışı gelirler ve iştirakimiz gelirleri toplamı olan 4.780.514.448 milyon Türk lirası gayrî safi kârdan, faiz giderleri, faiz dışı giderler, personel giderleri ve diğer giderler toplamı olan 5.290.240.511 milyon Türk lirası düşüldükten sonra ortaya çıkmakta olup, detaylı açıklama “VI.2. 2004 YILI KÂR VE ZARAR HESABI” bölümünde yer almaktadır.

18. Geçmiş Yıllar Zararları

31.12.2003 bilançosunun enflasyon düzeltmesine tabi tutulması sonucu oluşan 3.912.749.921 milyon Türk liralık zarar ile 2003 yılı dönem zararı 1.548.863.435 milyon Türk lirasından oluşan Geçmiş Yıllar Zararları kalemi, 2003 yılı faaliyetlerinden doğan dönem zararının, adi ve fevkalâde ihtiyat akçelerinden karşılanması ve 3.912.749.921 milyon Türk liralık zararın 2004 yılı üçüncü geçici vergi dönemine taşınması sonucu 4.277.199.286 milyon Türk lirasına ulaşan zararın, 9 Aralık 2004 tarih ve 8595/18194 sayılı Banka Meclisi Kararı ile, “İhtiyat Akçeleri Enflasyon Düzeltme Farkları” kaleminden mahsup edilmesi nedeniyle, bakiye vermemektedir.

PASİF HESAPLAR:

1. Tedavüldeki Banknotlar

Merkez Bankası Kanununun 36. maddesinin verdiği yetkiye dayanılarak tedavüle çıkarılan ve 2003 yıl sonu bakiyesi 10.675.527.631 milyon Türk lirası olan tedavüldeki banknotlar, 2.789.709.335 milyon Türk lirası artış göstererek yıl sonunda 13.465.236.966 milyon Türk lirasına ulaşmıştır.

2. Hazine'nin Alacakları

Yıl sonu itibarıyla 291.421.840 milyon Türk lirası olan Hazine'nin alacakları kaleminde, geçen yıla göre 2.607.350 milyon Türk lirası azalış olmuştur.

A- Altın :

345.574,68 safi gram karşılığı, 6.531.180 milyon Türk liralık Hazine'nin altın alacağına, geçen yıla göre meydana gelen 60.304 milyon Türk liralık artış, 2004 yılı içinde ABD dolarının Türk lirası karşısında değer kaybetmesine rağmen, 1 ons altının ABD doları karşılığının, bir önceki yıl sonuna göre, artış göstermesinden kaynaklanmaktadır.

B- Rezerv Dilimi İmkânı :

Türkiye'nin IMF nezdinde, ülke kotası olan 964 milyon SDR'yi altın ve yabancı para olarak ödenen kısmı dolayısıyla, Hazine'nin 112.775.000 SDR tutarında Rezerv Dilimi İmkânı bulunmaktadır. Aktifte "Döviz Borçluları" kaleminde, "Rezerv Dilimi Pozisyonu" ile karşılıklı gösterilmekte olup, bu kalemin yıl sonu bakiyesi 235.462.923 milyon Türk lirasıdır.

C- Diğer :

Hazine'nin çeşitli işlemlerinden doğan alacak ve borçlarının netleştirilmiş tutarı olup, 49.427.738 milyon Türk lirası alacak bakiyesi göstermektedir.

3. Döviz Alacaklıları

Bu kalem, Hariçteki muhabirlere olan, konvertibl dövizlerden 1.184.975 milyon Türk lirası, konvertibl olmayan dövizlerden 40.219.233 milyon Türk lirası olmak üzere toplam 41.404.207 milyon Türk liralık Merkez Bankası borcunu göstermektedir.

Merkez Bankası

A- Konvertibl:

Geçen yıla göre 13.992.989 milyon Türk lirası azalış göstererek, 1.184.974 milyon Türk lirası olan Konvertibl Döviz Alacaklıları, Hariçteki Muhabir Hesapları ile yurt dışı bankaların Merkez Bankası nezdindeki hesaplarından oluşmaktadır.

B- Konvertibl Olmayan:

İkili anlaşmalar gereğince anlaşma doları üzerinden açılan nostro hesaplar 29.967.388,95 Anlaşma doları karşılığı 40.219.233 milyon Türk lirasıdır.

4. Mevduat

Yıl sonunda 56.044.673.836 milyon Türk lirası bakiye gösteren hesabın Türk parası ve yabancı para olarak dökümü aşağıda gösterilmiştir:

	Türk Parası (Milyon TL)	Yabancı Para (Milyon TL)
A) Kamu Sektörü:	<u>901.598.466</u>	<u>5.198.661.815</u>
a) Hazine, Genel ve Katma Bütçeli İdareler	793.033.833	5.149.352.990
i) Hazine Hesapları	403.643.479	3.884.450.885
ii) Genel Bütçeli İdareler	188.843.523	1.264.902.104
iii) Katma Bütçeli İdareler	200.546.831	
b) Kamu İktisadî Kuruluşları	348.000	-
c) İktisadî Devlet Teşekkülleri	7.388	49.308.825
d) Diğer	108.209.246	-
B) Bankacılık Sektörü:	<u>6.723.267.462</u>	<u>13.275.953.393</u>
a) Yurt İçindeki Bankalar	3.606.762.681	4.522.507.982
b) Yurt Dışındaki Bankalar	1.000.380	-
c) Zorunlu Karşılıklar (TCMB Kanunu Madde 40)	3.115.294.000	8.753.445.411
i) Nakit	3.115.294.000	8.753.445.411
ii) Altın (Safi gram)	-	-
d) Diğer (Valörlü İşlemler)	210.401	-
C) Muhtelif	<u>3.418.149</u>	<u>25.057.375.437</u>
a) Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesabı	-	24.978.894.739
b) Diğer	3.418.149	78.480.698
D) Uluslararası Kuruluşlar	<u>4.038.731.131</u>	-
E) Fonlar	<u>24.371.584</u>	<u>821.296.399</u>
a) Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu	1.038.345	24.830.217
b) Diğer	23.333.239	796.466.181
Genel Toplam	<u>11.691.386.792</u>	<u>44.353.287.044</u>

5. Açık Piyasa İşlemleri

Yıl sonu bakiyesi 3.622.089.369 milyon Türk lirası olan bu kalem, Merkez Bankasının, bankalara menkul değer işlemlerinden doğan 128.189.369 milyon Türk lirası nakit borcu ile Bankalararası Para Piyasası işlemlerinden doğan 3.493.900.000 milyon Türk lirası borcunu göstermektedir.

6. Dış Krediler

Garantisiz Ticarî Borçları içeren bu kalemin, yıl sonu bakiyesi 12.158.192 milyon Türk lirasıdır.

7. İthalât Akreditif Bedelleri, Teminat ve Depozitolar

İthalât yönetmelikleri gereğince, Merkez Bankasına yatırılan mal bedelleri ve teminatlar ile döviz satışı yapılmış akreditif işlemlerinin Türk lirası karşılıklarını içeren bu hesabın yıl sonu bakiyesi 1.096.905.436 milyon Türk lirası olup, bu tutarın 1.093.539.874 milyon Türk lirası döviz satışı yapılmış ithalât akreditif işlemlerini, 3.365.562 milyon Türk lirası ise, Merkez Bankasına yatırılan mal bedelleri ve teminatları göstermektedir.

8. Ödenecek Senet ve Havaletler

Yıl sonu bakiyesi 19.783.353 milyon Türk lirası olan bu hesabın, 19.783.162 milyon Türk lirası konvertibl, 191 milyon Türk lirası ise, konvertibl olmayan dövizler üzerinden Merkez Bankası şubelerince lehdarlarına ödenecek havale bedellerini göstermektedir.

9. SDR Tahsisatı

IMF tarafından ülkemize tahsis edilmiş ve Hazine Müsteşarlığınca kullanılmış 112.307.000 SDR karşılığı, 234.485.785 milyon Türk liralık IMF'ye olan yükümlülüğü göstermekte olup, aktifte "SDR Tahsisatı Nedeniyle Hazine Yükümlülüğü" kalemiyle karşılıklı olarak gösterilmektedir.

10. Sermaye

Sermaye, Merkez Bankası Kanununun 5 maddesi gereğince, her biri 100.000 Türk lirası itibarî kıymette ve tamamen ödenmiş bulunan 250.000 hisseden oluşan 25.000 milyon Türk liralık ödenmiş sermaye ile 5024 sayılı Kanun hükümlerince ödenmiş sermaye kaleminde yapılan enflasyon düzeltmesi sonucu, 46.208.524

Merkez Bankası

milyon Türk liralık enflasyon düzeltmesinden oluşmaktadır. Hisse senetlerinin sınıflarına göre dökümü aşağıda yapılmıştır:

Sınıfı	Adedi	Toplam İçindeki yüzdesi	Milyon TL
A	136.800	54,72	13.680
B	64.039	25,62	6.404
C	625	0,25	62
D (*)	48.536	19,41	4.854
Ödenmiş Sermaye	250.000	100,00	25.000
Sermaye Enflasyon Düzeltmesi Farkı			46.208.524
TOPLAM			46.233.524

(*) Medenî Kanun uyarınca Hazine'ye intikal eden 53 adet hisse, D sınıfında izlenmektedir.

11. İhtiyat Akçesi

Yıl sonu bakiyesi 1.283.130.781 milyon Türk lirası olan bu kalem, 1211 sayılı Merkez Bankası Kanununun 59. ve 60. maddeleri gereğince ayrılmış bulunan İhtiyat Akçeleri ile 30 Aralık 2003 tarih ve 25332 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 5024 sayılı Kanun gereği yapılan enflasyon düzeltmesi sonucu ortaya çıkan düzeltme farkını içermektedir.

	Milyon TL
A. Adi İhtiyat Akçesi (1211 S.K. Madde 60)	929.583.307
B. Fevkalâde İhtiyat Akçesi (1211 S.K. Madde 60)	0
C. Hususî İhtiyat Akçesi (1211 S.K. Madde 59)	174.997
D. İhtiyat Akçeleri Enflasyon Düzeltme Farkı	353.372.477
TOPLAM	1.283.130.781

1211 sayılı Merkez Bankası Kanununun 22/h maddesi çerçevesinde alınan Banka Meclisi Kararı uyarınca, 2004 yılı zararı olan 509.726.063 milyon Türk lirası Adi İhtiyat Akçelerinden karşılanacaktır.

12. Karşılıklar

Yıl sonu bakiyesi 92.522.327 milyon Türk lirası olan bu kalem, 1211 sayılı Merkez Bankası Kanununun 59. maddesi gereğince; gayrisafi kârdan, Merkez Bankasına özgü işlemler dolayısıyla meydana gelebilecek riskleri karşılamak üzere ayrılmış olan karşılıkları, yıl içinde ayrılan kıymet yollaması dâhili sigorta karşılıkları ile emekli ikramiye ve kıdem tazminatı karşılığını göstermektedir.

	Milyon TL
A. Emekli ikramiye ve kıdem tazminatı karşılıkları	58.567.813
B. Diğer Karşılıklar	33.954.514
TOPLAM	92.522.327

13. Değerleme Hesabı

Merkez Bankası bilançosunun aktif ve pasifindeki altın, döviz ve efektiflerin yeniden değerlendirilmesi sonucunda oluşan gerçekleşmemiş gelirlerin takip edildiği hesap olup, 2004 yılı içinde oluşan aleyhte kur farkı aktifte izlendiğinden bakiye göstermemektedir.

14. Faiz ve Gider Reeskontları

31.12.2004 tarihi itibarıyla faiz ve gider reeskontları, 2.215.887.190 milyon Türk lirası olup, büyük bir kısmını Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat hesaplarına ilişkin faiz reeskontları oluşturmaktadır.

15. Muvakkat Alacaklılar

Yıl sonu bakiyesi 103.800.422 milyon Türk lirası olan bu hesabın, 1.233.711 milyon Türk lirası Türk parası, 102.566.712 milyon Türk lirası da yabancı para cinsinden Merkez Bankası borçlarını göstermektedir.

16. Diğer Pasifler

29.718.469 milyon Türk lirası Türk parası ve 32.467.199 milyon Türk lirası yabancı para cinsinden olmak üzere, Merkez Bankasının yıl sonu itibarıyla toplam 62.185.668 milyon Türk liralık borçlarını göstermektedir.

VI.2. 2004 YILI KÂR VE ZARAR HESABI

2004 yılında Merkez Bankasının zararı, 2003 yılına göre 1.038.637.373 milyon Türk lirası azalarak 509.726.063 milyon Türk lirası olmuştur.

MERKEZ BANKASI KÂR / ZARARI (Milyon TL)	31.12.2003	31.12.2004
I- TÜRK LİRASI İŞLEMLERİ NET KÂRI / (ZARARI)	(238.749.586)	395.234.870
1- Türk lirası DİBS Portföyü Net Kârı / (Zararı)	4.211.209.878	3.040.849.272
2- APİ ve BPPİ Net Kârı / (Zararı)	(3.622.558.838)	(1.465.943.355)
a- Açık Piyasa İşlemleri Net Kârı / (Zararı)	(1.077.409.934)	(483.215.733)
b- Bankalararası Para Piyasası İşlemleri Net Kârı / (Zararı)	(2.545.148.904)	(982.727.622)
3- Türk lirası Mevduat Zorunlu Karşılık Faizleri	(889.739.525)	(756.802.030)
4- Diğer	62.338.899	(422.869.017)
a - Verilen İç Kredilerden Alınan Faizler	173.312.560	64.982.582
b - Şüpheli Alacaklar Karşılığı	279.193.895	46.858.734
c- Enflasyon Düzeltmesi Zararı		(125.861.306)
d - Genel Giderler	(334.216.699)	(348.805.921)
e- Diğer	(55.950.857)	(60.043.106)
II- YABANCI PARA İŞLEMLERİ NET KÂRI / (ZARARI)	(1.309.613.849)	(904.960.933)
1- Döviz Rezervleri Net Kârı / (Zararı)	(930.204.555)	(669.381.722)
a- Yabancı Para Portföy ve Depo Gelirleri	755.969.247	834.829.066
b- İşçi Döviz Hesaplarına Ödenen Faizler	(1.825.189.274)	(1.645.088.720)
c- Yabancı Para Mevduat ve Zorunlu Karşılık Faizleri	(53.380.810)	(90.677.810)
d- Altın ve Kambiyo Net Kârı	192.396.282	231.555.742
2- IMF Genel Kaynak Kullanımı Hesabı ve Hizmet Bedeli Ödemeleri	(379.409.294)	(235.579.211)
III- NET KÂR / (ZARAR) (I + II)	(1.548.363.435)	(509.726.063)

Merkez Bankasının yıl sonunda Türk lirası işlemlerden net kârı, 395.234.870 milyon Türk lirasıdır. 2004 yılı sonu itibarıyla, Merkez Bankası portföyünde bulunan Türk lirası DİBS'lerden 3.040.849.272 milyon Türk liralık faiz geliri elde edilmiş, açık piyasa işlemleri ve bankalararası para piyasası işlemleri net zararı, 1.465.943.355 milyon Türk lirası olmuş, Türk lirası mevduat zorunlu karşılıklarına 756.802.030 milyon Türk lirası faiz ödenmiştir.

Merkez Bankasının yabancı para işlemlerinden yıl sonu zararı, 904.960.933 milyon Türk lirasıdır. Yabancı para portföy ve depo hesaplarından 834.829.066 milyon Türk lirası, altın ve kambiyo işlemlerinden 231.555.741 milyon Türk lirası gelir elde edilirken, işçi dövizlerine 1.645.088.720 milyon Türk liralık faiz, yabancı para mevduat ve zorunlu karşılıklarına 90.677.810 milyon Türk liralık faiz ve IMF'den kullanılan kaynaklar için 235.579.211 milyon Türk liralık faiz ödenmiştir.

Türk lirası işlemleri içinde yer alan genel gider alt kalemleri bazında, Bankanın operasyonel aktiviteleri için son iki yılda yapılan cari harcamaların, 1994 fiyatlarıyla reel dağılımı aşağıdaki gibidir:

	Milyon TL		
	03-04		
Reel (1994 fiyatlarıyla)	2003	2004	% Değişim
I-Personel Giderleri	2.885.666	2.653.303	-8
II-Diğer Giderler	553.413	453.377	-18
III-Banknot Tabı Giderleri	552.873	660.777	20
TOPLAM	3.991.952	3.767.457	-6

2004 yılında 2003 yılına göre personel giderleri ile diğer giderler kalemlerinde azalış, banknot tabı giderlerinde ise artış gözlenmektedir.

- ✓ **Personel Giderleri;** aylıklar, yan ödemeler, sosyal güvenlik giderleri, sosyal yardımlar, sağlık harcamaları, eğitim giderleri ve görev yolluklarından oluşmaktadır.

Teknolojik gelişmelerin takip edilmesi, uygulanması ve nitelikli insan kaynağından yararlanmak suretiyle daha az sayıda ancak daha donanımlı eleman istihdam edilerek verimliliğin artırılması ve personel giderlerinin düşürülmesi politikası çerçevesinde, 1993 yılında 7687 olan personel sayısı 2003 yılında yüzde 38 oranında azalarak, 4770 kişiye inmiştir. 2004 yılında, Türk Lirasından altı sıfır atılmasıyla Yeni Türk Lirasına geçiş nedeniyle ihtiyaç duyulan banknot sayım elemanı alımına rağmen personel sayısında binde 3 oranında azalma sağlanarak, bu sayı 4755 olarak gerçekleşmiştir.

Bir önceki yıla göre; personel giderlerinde yüzde 8 oranında, personele ödenen aylık ve yan ödemelerde ise yüzde 6 oranında azalma sağlanmıştır. Banka Meclisi, Yönetim Komitesi ve Denetleme Kurulu Üyelerinden oluşan Bankamız üst yönetimine 2004 yılında brüt ücret olarak toplam 1.859 milyar Türk lirası ödenmiş, bu tutar Bankamız personeline 2004 yılında ödenen aylık ve yan ödemeler toplamının binde 8'ini oluşturmuştur.

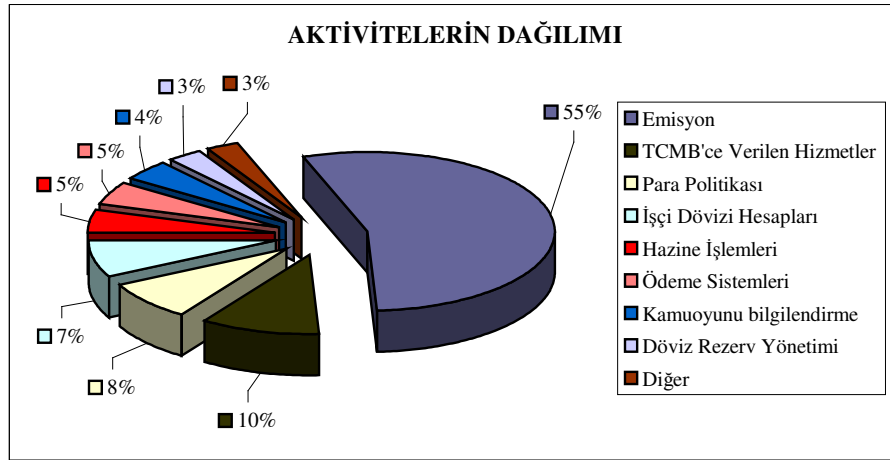
- ✓ **Diğer giderler;** 2004 yılında bir önceki yıla göre yüzde 18 oranındaki azalış, yabancı ülke banknotlarının yurt içi hareketlerindeki sevkiyat sayısının ve sigorta maliyetlerinin düşmesinden ve kiralık olan Eğitim Merkezi hizmet binasının mülkiyetimizde bulunan binaya taşınması nedeniyle kira giderlerinin azalmasından kaynaklanmıştır.

Diğer harcama kalemlerinde ise önemli bir değişim görülmemektedir.

- ✓ **Banknot tabı giderleri;** 2004 yılında bir önceki yıla göre banknot tabı giderlerindeki yüzde 20 oranındaki artış, Türk Lirasından altı sıfır atılmasıyla Yeni Türk Lirasına geçiş kapsamında banknot baskı programındaki değişiklikten dolayı banknot basım giderlerindeki artıştan kaynaklanmıştır.

Merkez Bankası, Kanunu ile kendisine verilen emisyon, para politikasının belirlenmesi, fiyat istikrarının sağlanması ve ülkenin döviz rezerv yönetimi gibi temel görevleri yerine getirmek ve teknolojik gelişmelerin de gerisinde kalmamak üzere gerek cari gerekse yatırım harcamalarında azami tasarrufa da özen göstererek bütçesini hazırlamaktadır.

Merkez Bankasının 2004 yılı bütçe harcamalarının dağılımına bakıldığında, temel fonksiyonlarından emisyonun yüzde 55, Merkez Bankası verilen bankacılık hizmetlerinin yüzde 10, para politikasının yüzde 8, döviz rezerv yönetiminin yüzde 3'lük paya sahip olduğu görülmektedir.

2004 yıl sonu zararı, Merkez Bankası bilançosunun yapısından ve uygulanan ekonomik programdan kaynaklanmaktadır. Emisyonun ve Türk lirası DİBS portföyünün bilanço içindeki payının çok düşük, yabancı para varlık ve yükümlülüklerin bilanço içindeki payının çok yüksek olduğu bir bilanço yapısından, yürütülmekte olan program çerçevesinde zarar ortaya çıkması kaçınılmazdır. İdeal olan durum, hem fiyat istikrarına ulaşılması, hem de Merkez Bankasının zarar etmemesidir. Ancak, gelecekte de kâr etme ve fiyat istikrarı olgularının birbiriyle çelişmesi durumunda, Merkez Bankası, temel görevi olan fiyat istikrarını sağlama doğrultusunda hareket edecektir.

Bu raporu, Merkez Bankası Genel Kuruluna sunarken, başarılı çalışmalarından ötürü, bütün Merkez Bankası mensuplarına takdirlerimizi bildirmeyi görev sayarız.

**BİLANÇO
KÂR VE ZARAR
HESABI**

TÜRKİYE CUMHURİYET MERKEZ BANKASI BİLANÇOSU
31.12.2004 tarihinde sona eren 73. hesap devresi (Milyon TL)

	TÜRK LİRASI HESAP TUTARI TL	YABANCI PARA HESAP TUTARI TL	TÜRK LİRASI HESAP TOPLAMI TL	YABANCI PARA HESAP TOPLAMI TL	GENEL TOPLAM TL
A K T İ F					
I- Altın Mevdudu					
A- Uluslararası St. Olan (Safi Gram).....116.103.752,76				2.194.299.896	
B- Uluslararası St. Olmayan(Safi Gram) 3.200.797,12			60.493.383		2.254.793.278
II- Döviz Borçluları					
A- Konvertibl					
a- Efektif Deposu.....		427.123.897			
b- Mühür Hesapları.....		47.664.867.295			
c- Rezerv Dilimi Pozisyonu.....		235.462.923		48.327.454.115	
B- Konvertibl Olmayan					
a- Efektif Deposu.....		837		837	48.327.454.952
b- Mühür Hesapları.....					
III- Madeni Para			2.931.769		2.931.769
IV- Dahildeki Muhabirler			1	1.144.224.100	1.144.224.101
V- Menkul Değerler Cüzdanı					
A- Devlet İç Borçlanma Senetleri					
a- Kuponlu.....	19.449.162.623	3.715.316.196	19.449.162.623	3.715.316.196	
b- Kuponuz.....					
B- Diğer.....					23.164.478.819
VI- İç Krediler					
A- Bankacılık Sektörü					
a- Reeskont Kredileri		7.677.722			
b- 1211 S.K. 40/1-c.kap.Kul.Krediler					
c- Diğer				7.677.722	
B. TMSF'na Kullanılan Krediler			302.299.993		309.977.715
VII- Açık Piyasa İşlemleri					
A- Röpor Borçluları.....					
a- Nakit					
i- Döviz.....					
ii- Menkul Değer.....					
b- Menkul.....	127.999.999		127.999.999		127.999.999
B- Diğer.....					
VIII- Dış Krediler				113.274.082	113.274.082
IX- İştirakler				20.904.100	20.904.100
X- Gayrimenkuller ve Demirbaşlar					
A- Gayrimenkuller					
Amortismanlar(-)	307.975.633		274.383.706		
	-33.591.927				
B- Demirbaşlar					
Amortismanlar(-)	59.258.298		15.205.135		289.588.841
	-44.053.163				
XI- Takipteki Alacaklar (Net)				1.728.113.901	
A- Takipteki Alacaklar					
B- Takipteki Alacaklar Karşılığı (-)			-1.728.113.901		
XII- SDR Tahsisatı Nedeniyle Hazine Yükümlülüğü				234.485.785	234.485.785
XIII- Değerleme Hesabı			2.032.526.096		2.032.526.096
XIV- Faiz ve Gelir Reeskontları			74.275.476		74.275.476
XV- Muvakkat Borçlular			3.037.580	2.525.495	5.563.075
XVI- Diğer Aktifler			18.857.414	857.333	19.714.747
XVII- Dünem Zararı			509.726.063		509.726.063
XVIII- Geçmiş Yıllar Zararı					
T O P L A M.....			21.142.785.337	57.505.579.100	78.631.918.898
NAZIM HESAPLAR					498.607.709.562

Binalar : 193.679.217.252.700 Liraya sigortalıdır.
Demirbaşlar : 44.405.128.155.078 Liraya sigortalıdır.

Reeskont ve avans işlemlerinde uygulanan iskonto ve faiz oranları:
Vadelerine en çok 3 ay kalan senetler karşılığında yapılacak :
-Reeskont işlemlerinde..... % 38.00
-Avans İşlemlerinde..... % 42.00

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası

TÜRKİYE CUMHURİYET MERKEZ BANKASI BİLANÇOSU
31.12.2004 tarihinde sona eren 73. hesap devresi (Milyon TL)

P A S İ F	TÜRK LİRASI HESAP TUTARI TL	YABANCI PARA HESAP TUTARI TL	TÜRK LİRASI HESAP TOPLAMI TL	YABANCI PARA HESAP TOPLAMI TL	GENEL TOPLAM TL
I. Tedavüldeki Banknotlar			13.465.236.966		13.465.236.966
II. Hazine'nin Alacakları			6.531.180	235.462.923	
A. Altın (Safi Gram)	345.574,68			43.395	
B. Rezerv Döviz İmkam					291.421.841
C. Diğer (Net)			49.384.343		
III. Döviz Alacakları				1.184.974	
A. Konvertibl.....				40.219.233	41.404.207
B. Konvertibl olmayan					
IV. Mevduat					
A. Kamu Sektörü					
a. Hazine Genel ve Katma Bütçeli İdareler	793.033.833	5.149.352.990			
b. Kamu İkt. Kuruluşları	348.000				
c. İktisadi Dev. Teşekkülleri	7.388	49.308.825			
d. Diğer (Belediyeler ve Özel İdareler)	108.209.246		901.598.467	5.198.661.815	
B. Bankacılık Sektörü					
a. Yurtiçindeki Bankalar	3.606.762.681	4.522.507.982			
b. Yurtdışındaki Bankalar	1.000.380				
c. Zorunlu Karşılıklar (1211 S.K. Md. 40)..					
i. Nakit	3.115.294.000	8.753.445.411			
ii. Altın (Safi Gr.)					
d. Diğer (Valörlü işlemler)	210.401		6.723.267.462	13.275.953.393	
C. Muhtelif					
a. K.M.D. Tevdiatı		24.978.894.739			
b. Diğer.....	3.418.149	78.480.698	3.418.149	25.057.375.437	
D. Uluslararası Kuruluşlar			4.038.731.131		
E. Fonlar					
a. Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu	1.038.345	24.830.217			
b. Diğer	23.333.239	796.466.181	24.371.584	821.296.398	56.044.673.836
V. Açık Piyasa İşlemleri					
A. Röpör Alacaklıları					
a. Nakit					
i. Döviz	128.189.369		128.189.369		
ii. Menkul Değer.....					
b. Menkul.....					
B. Diğer			3.493.900.000		3.622.089.369
VI. Dış Krediler					
A. Kısa Vadeli.....				12.158.192	12.158.192
B. Orta ve Uzun Vadeli.....					
VII. İthalat Akreditif Bedelleri, Teminat ve Depozitolar				1.093.539.874	
A. Döviz Satışı Yapılmış Akreditif Bedelleri			3.365.562		1.096.905.436
B. Mal Bedeli ve Teminatlar					
VIII. Ödenecek Senet ve Havaletler				19.783.353	19.783.353
IX. SDR Tahsisatı				234.485.785	234.485.785
X. Sermaye					
A. Ödenmiş ermaye			25.000		
B. Sermaye Enflasyon Düzeltme Farkı			46.208.524		46.233.524
XI. İhtiyat Akçesi					
A. Adi ve Fevkalade			929.583.307		
B. Hususi (Bank. Kan. Md.59)			174.997		
C. İhtiyat Akçeleri Enf. Düz. Farkı			353.372.477		1.283.130.781
XII. Karşılıklar					
A. Emekli İkr. Ve Kıd. Tzm. Kar.....			58.567.813		
B. Vergi Karşılıkları.....					
C. Diğer Karşılıklar.....			33.954.514		92.522.327
XIII. Değerleme Hesabı					
XIV. Faiz ve Gider Reeskontları			2.215.887.190		2.215.887.190
XV. Muvakkat Alacaklılar			1.233.711	102.566.712	103.800.423
XVI. Diğer Pasifler			29.718.469	32.467.199	62.185.668
T O P L A M.....			32.506.720.214	46.141.644.222	78.631.918.898

NAZIM HESAPLAR

498.607.709.562

ZARARLAR VE GİDERLER

	Türk Lirası (milyon)	
Faiz Giderleri	3.723.485.260	
Faiz Dışı Giderler	1.217.949.330	
Personel Giderleri	245.653.200	
Diğer Giderler	103.152.721	
TOPLAM	5.290.240.511	

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası

MERKEZ BANKASI'nın
Kâr ve Zarar Hesabı

KÂRLAR

	Türk Lirası	
Faiz Gelirleri	3.108.604.356	
Faiz Dışı Gelirler	1.667.983.217	
İştirakimiz Gelirleri	3.926.875	
Zarar	509.726.063	
TOPLAM	5.290.240.511	

MERKEZ BANKASINDA DENETİM

Bir anonim şirket olan TCMB faaliyetlerinin denetimi, 1211 sayılı TCMB Kanunundaki düzenlemeler doğrultusunda yapılmakta olup, Banka içi ve Banka dışı organlarca gerçekleştirilen denetimler olarak ikiye ayrılmaktadır.

Bankanın iç organları tarafından yapılan denetimler

TCMB Kanununun 15. maddesi uyarınca Genel Kurul, Banka Meclisi tarafından verilen yıllık rapor ile Denetleme Kurulu raporunu tetkik eder ve Bankanın bilanço, kâr ve zarar hesaplarını denetleyerek karara bağlar. Genel Kurul, Banka Meclisini ve Denetleme Kurulunu ibra etmek suretiyle Bankanın yıllık faaliyetlerinin denetimini, her yıl bu yolla gerçekleştirir.

Denetleme Kurulu ise TCMB Kanununun 24. maddesi uyarınca, Bankanın bütün muamele ve hesaplarını denetlemek ve yıl sonlarında işlem ve hesaplar hakkında hazırlayacağı raporu Genel Kurul incelemesine sunmakla görevlidir. Kurul, Kanun ile kendisine verilen bu yetki ve sorumluluk çerçevesinde, Bankanın her türlü işlem ve faaliyetini denetler, gerekli gördüğü hallerde yıllık rapordan ayrı olarak düzenleyeceği yazılı mütalaalarını Banka Meclisi ve Başbakanlığa verir.

Bankanın mutad işlemlerinin denetim görev ve yetkisi, TCMB Teşkilat ve Görevleri Esas Yönetmeliğinin 63. ve 121. maddeleri uyarınca İç Denetim Genel Müdürlüğü ve Teftiş Kurulu Başkanlığına verilmiştir. Bu birimler, denetimlerini, kendi yönetmelikleri uyarınca gerçekleştirmektedirler.

Teftiş Kurulu, Teftiş Kurulu Yönetmeliği'nin 2. maddesi uyarınca, Banka İdare Merkezi Birimlerinin ve Şubelerinin bütün işlemlerini teftiş etmek görev ve yetkisine sahiptir.

TCMB iç denetim fonksiyonunun uluslararası kabul gören standartlar ve en iyi uygulamalar paralelinde yeniden yapılandırılması için, Bankanın risk yönetimi, iç kontrol ve yönetim süreçlerinin etkinlik ve verimliliğinin sistematik yaklaşımlar kullanarak değerlendirilmesi ve geliştirilmesi yoluyla, Bankanın, hedeflerine ulaşmasına yardımcı olmak, etkinliklerini geliştirmek ve Bankaya değer katmak amacıyla güvence ve danışmanlık hizmetleri vermek üzere, 2002 yılı sonunda İç Denetim Genel Müdürlüğü kurulmuştu. Bu kapsamda, İç Denetim Genel Müdürlüğü, ECB'nin de esas aldığı yöntem çerçevesinde, bir risk tanımlama metodu geliştirmiş, Bankamızdaki risk faktörlerini belirleyerek ağırlıklandırmış ve Bankanın tüm işlem süreçlerindeki risk ve kontrolleri derecelendirerek, denetim

önceliklerini belirlemiş, 2004 ve 2005 yıllarında gerçekleştirilecek risk ağırlıklı bir denetim planı oluşturarak, Ekim ayında denetimlere başlamıştır. Teknoloji denetimi için de COBIT bazlı proje başlatılmıştır. Uluslararası iç denetim sertifika programlarına katılım sağlanmış ve yıl sonu itibarıyla 2 CISA (Certified Information System Auditor) ve 6 CIA (Certified Internal Auditor) sertifikasına sahip denetçi sayısına ulaşılmıştır. İç Denetçiler Enstitüsü (Institute of Internal Auditors-IIA) tarafından yapılan değerlendirme sonucunda, iç denetim kuruluş ve faaliyetlerinin uluslararası standartlara uygun olduğu hazırlanan raporda belirtilmiştir.

2003 yılına kadar Bankamız teşkilatında ayrı bir birim altında görev yapan ve bu tarihten itibaren geçici olarak İç Denetim Genel Müdürlüğüne bağlanan kontrolörlerin çalışma esaslarını belirleyen Kontrol Kurulu Yönetmeliği yürürlükten kaldırılarak, Bankamızdaki işlemlerin günlük olarak mevzuata uygunluğunun denetimi ve müşterek muhafazadaki faaliyetleri, anılan birimin talimatları çerçevesinde yürütülmeye başlanmıştır.

Banka dışı kuruluşlarca yapılan denetimler :

Banka nezdinde gerçekleştirilen dış denetimin yasal dayanağı, TCMB Kanununun 42. maddesidir. Buna göre, Başbakan, Bankanın işlem ve hesaplarını denetlettirebilir.

Yine aynı maddenin 2. paragrafı uyarınca, Banka, bilanço, kâr ve zarar hesaplarını bağımsız denetim kuruluşlarına denetlettirebilir. Uluslararası standartlarda faaliyet gösteren merkez bankalarının en önemli unsurlarından olan şeffaflık ve hesap verebilirlik ilkelerinin hayata geçirilmesinde en etkin araçlardan biri olarak görülen bağımsız dış denetim uygulamalarına, 2000 yılında başlanılmıştır. Her yıl yapılan bağımsız denetimlerin sonucu hazırlanan bağımsız denetim raporları, Bankanın internet sayfasından kamuoyuna duyurulmaktadır.

TÜRKİYE CUMHURİYET MERKEZ BANKASI A.Ş.
2004
YETMİŞÜÇÜNCÜ HESAP YILINA AİT
DENETLEME KURULU RAPORU

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın 2004 Yılı Hesap Dönemi faaliyet ve sonuçları ilgili mevzuat hükümleri çerçevesinde Kurulumuzca incelenmiştir.

1. İdare Merkezi ve Şubelerde yapılan denetleme ve sayımlarda; yedek ve servis kasalarında bulunan nakit, altın, efektif ve kıymetli evrakın muhasebe ve mevcutlar defterindeki kayıtlarına uygun bulunduğu, bu kıymetlerin talimata göre muhafaza edilerek yönetildiği,

2. Banka hesaplarıyla ilgili defterlerin incelenmesinde; düzenli olarak mevzuata uygun tutulduğu, Banka işlemlerinde Bankamız Kanunu ve Ana Sözleşmesi hükümlerine aykırı bir duruma rastlanmadığı, Banka'ca doğrudan ve dolaylı olarak açılan iç kredilerin öngörülen limitler dahilinde işlem gördüğü,

3. 31 Aralık 2004 tarihi itibarıyla düzenlenmiş bulunan "Bilanço" ile 01.01.2004 – 31.12.2004 dönemini kapsayan "Kâr ve Zarar Hesabı" nın Türk Ticaret Yasası, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Yasası ve Vergi Yasaları'nın öngörmüş olduğu "Değerleme" esaslarına ve muhasebe kurallarına uygun olarak hazırlandığı ,

4. Mali Tabloların Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın 31 Aralık 2004 itibarıyla mali durumunu ve aynı tarihte sona eren yıla ait faaliyet sonucunu Türkiye'de yürürlükte bulunan mevzuata ve Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Yasası'na uygun olarak doğru, gerçek ve açık bir şekilde arzettiği ,

5. Hukuki sorumluluk konusunda Banka'ca açılan davanın sonuçlanmamış olduğu,

Kurulumuzca tespit olunmuştur.

Sonuç olarak; düzenlenmesinde esas ve usul yönünden Banka Meclisi ile mutabık bulunduğumuz Bilanço ile Kâr ve Zarar Tablosu'nu Sayın Genel Kurul'un onayına saygılarımızla arz ederiz.

Denetleme Kurulu Üyesi
Mustafa Saim Uysal

Denetleme Kurulu Üyesi
Bilal San

Denetleme Kurulu Üyesi
Prof.Dr.Necdet Şensoy

BAĞIMSIZ DENETİM RAPORLARI

TÜRKİYE CUMHURİYET MERKEZ BANKASI A.Ş.

1 Ocak 2004 – 31 Aralık 2004 Hesap Dönemine
Ait Bağımsız Denetim Raporu

Türkiye Cumhuriyet
Merkez Bankası A.Ş.'ne
Ankara

1. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası A.Ş.'nin ("Banka") 31 Aralık 2004 tarihi itibarıyla düzenlenmiş bilançosunu ve 1 Ocak 2004 – 31 Aralık 2004 dönemine ait kar ve zarar tablosunu denetlemiş bulunuyoruz. Bu mali tablolar Banka yönetiminin sorumluluğundadır. Bizim sorumluluğumuz yaptığımız denetim çalışmalarına dayanarak görüş bildirmektir.
2. Denetim çalışmalarımız, Uluslararası Denetim Standartları'na uygun olarak yapılmıştır. Bu standartlar, denetimin mali tablolarda önemli bir yanlışlığın olup olmadığı konusunda makul bir güvenceyi sağlamak üzere planlanmasını ve yapılmasını gerektirmektedir. Denetim çalışmaları, mali tablolardaki tutarlara ve açıklamalara baz olan kanıtların örnekleme yöntemiyle incelenmesini içerir. Denetim çalışmaları, aynı zamanda, uygulanan muhasebe ilkelerinin ve yönetim tarafından yapılan önemli muhasebe tahminlerinin ve genel olarak, mali tabloların sunumunun değerlendirilmesini de içerir. Denetimimizin, beyan ettiğimiz görüşümüze makul bir temel oluşturduğu kanısındayız.
3. Görüşümüze göre, ekli mali tablolar Banka'nın 31 Aralık 2004 tarihi itibarıyla mali durumunu ve aynı tarihte sona eren yıla ait faaliyet sonucunu, Türkiye'de uygulanan mevzuata ve Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kanunu'na uygun olarak arz etmektedir.
4. Görüşümüzü etkilememekle birlikte aşağıdaki hususları belirtmek isteriz:
 - a. Ekli mali tablolar ilk kez, 30 Aralık 2003 tarih ve 25332 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 5024 sayılı Kanuna uygun olarak 2004 yılı içinde hazırlandığından dolayı karşılaştırmalı olarak sunulmamıştır.
 - b. İlgili kanunda öngörülmediğinden dolayı, 31 Aralık 2004 tarihinde sona eren döneme ait kar ve zarar cetveli, amortisman gideri dışında, enflasyon muhasebesi dahilinde yeniden düzenlenmemiştir. Bu hususun dönem net kar-zararı üzerinde etkisi bulunmamaktadır.

İstanbul, 04 Mart 2005

DRT DENETİM REVİZYON TASDİK
YEMİNLİ MALİ MÜŞAVİRLİK A.Ş.

Member of DELOITTE TOUCHE TOHMATSU

Levent YAVEROĞLU
Sorumlu Ortak

Zeki KURTÇU
Ortak

TÜRKİYE CUMHURİYET MERKEZ BANKASI A.Ş.

BAĞIMSIZ DENETİM RAPORU

Türkiye Cumhuriyet
Merkez Bankası A.Ş.'ne
Ankara

1. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası A.Ş.'nin ("Banka") 31 Aralık 2004 tarihli bilançosu ile aynı tarihte sona eren yıla ait gelir, özsermaye ve nakit akım tablolarını denetlemiş bulunuyoruz. Söz konusu mali tablolar 31 Aralık 2004 tarihi itibarıyla Türk Lirasının satın alma gücüyle ifade edilmiştir. Hazırlanan mali tablolardan Banka yönetimi sorumludur. Bizim sorumluluğumuz, yaptığımız denetime dayanarak bu mali tablolar üzerinde görüş bildirmektir.

2. Denetimlerimiz Uluslararası Denetim Standartları'na uygun olarak yapılmıştır. Bu standartlar, denetimin mali tablolarda önemli bir yanlışlığın olup olmadığı konusunda makul bir güvenceyi sağlamak üzere planlanmasını ve yapılmasını gerektirmektedir. Denetim, mali tablolardaki tutarlara ve açıklamalara baz olan kanıtların, incelenmesini içerir. Denetim, aynı zamanda, uygulanan muhasebe ilkelerinin ve yönetim tarafından yapılan önemli muhasebe tahminlerinin ve genel olarak, mali tabloların sunumunun değerlendirilmesini de içerir. Denetimlerimizin, beyan ettiğimiz görüşümüze makul bir baz teşkil ettiği kanısındayız.

3. Görüşümüze göre, yukarıda bahsedilen mali tablolar Banka'nın 31 Aralık 2004 tarihi itibarıyla mali durumunu ve aynı tarihte sona eren yıla ait faaliyet sonuçlarını ve nakit akımlarını, Uluslararası Finansal Raporlama Standartları'na uygun olarak arzetmektedir.

DRT DENETİM REVİZYON TASDİK
YEMİNLİ MALİ MÜŞAVİRLİK A.Ş.

Member of DELOITTE TOUCHE TOHMATSU

Levent YAVEROĞLU

Zeki KURTÇU

İstanbul, 11 Mart 2005

TÜRKİYE CUMHURİYET MERKEZ BANKASI A.Ş.

31 ARALIK 2004 VE 2003
TARİHLERİ İTİBARIYLA BİLANÇO

(Tutarlar, Türk parasının 31 Aralık 2004'teki satın alma gücü ile Milyar TL olarak ifade edilmiştir (not 2).)

<u>AKTİFLER</u>	Not	2004	Yeniden Düzenlenmiş	ABD Doları Çevrimi	ABD Doları Çevrimi
		Milyar TL	Milyar TL	2004 Milyon ABD Doları	2003 Milyon ABD Doları
Nakit değerler ve bankalar	4	1.026.886	1.862.426	765	1.388
Altın rezervleri	5	2.254.793	2.543.384	1.680	1.895
Bankalar ve finansal kuruluşlarla bakiyeler	6	3.859.725	3.150.121	2.876	2.347
Alım satım amaçlı menkul kıymetler	7	67.645.920	82.114.634	50.403	61.184
Krediler (net)	8	492.105	199.645	367	149
Satışa hazır iştirakler	9	20.904	23.664	16	18
Sabit kıymetler (net)	10	231.582	234.316	173	175
Muhtelif alacaklar ve diğer aktifler		29.731	64.915	22	47
AKTİF TOPLAMI		<u>75.561.646</u>	<u>90.193.105</u>	<u>56.302</u>	<u>67.203</u>

İlişikteki notlar bu tabloların tamamlayıcı parçasıdır.

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası

TÜRKİYE CUMHURİYET MERKEZ BANKASI A.Ş.
31 ARALIK 2004 VE 2003
TARİHLERİ İTİBARIYLA BİLANÇO

(Tutarlar, Türk parasının 31 Aralık 2004'teki satın alma gücü ile Milyar TL olarak ifade edilmiştir (not 2).)

<u>PASİFLER</u>		2004	2003	ABD Doları	ABD Doları
				Çevrimi	Çevrimi
				Milyon	Milyon
	<u>Not</u>	<u>Milyar TL</u>	<u>Milyar TL</u>	<u>ABD Doları</u>	<u>ABD Doları</u>
Tedavüldeki banknotlar	11	13.465.237	12.153.046	10.033	9.055
Hazine'ye borçlar	20	55.959	68.121	42	51
Bankalara ve diğer finansal kuruluşlara borçlar	12	23.755.138	25.686.027	17.700	19.139
İşçi dövizleri mevduatı	13	26.897.221	29.807.096	20.041	22.209
Kamu sektörü mevduatı		6.100.260	6.298.780	4.545	4.693
Diğer kuruluşlar mevduatı		927.568	2.267.457	691	1.689
Repo taahhütlerinden borçlar		128.189	493.662	96	368
Uluslararası Para Fonu'na borçlar	14	4.066.615	11.672.621	3.030	8.697
Kurumlar vergisi karşılığı	18	-	-	-	-
Karşılıklar	15	86.261	89.209	64	66
Muhtelif borçlar ve diğer yükümlülükler		1.295.318	1.124.890	967	840
Ertelenmiş vergi yükümlülüğü (net)	18	-	-	-	-
TOPLAM YÜKÜMLÜLÜKLER		76.777.766	89.660.909	57.209	66.807
ÖZKAYNAKLAR					
Sermaye	16	46.234	46.234	34	34
Birikmiş karlar		(1.262.354)	485.962	(941)	362
ÖZKAYNAK TOPLAMI		(1.216.120)	532.196	(907)	396
PASİF TOPLAMI		75.561.646	90.193.105	56.302	67.203
TAAHHÜTLER VE YÜKÜMLÜLÜKLER	21	260.602.266	254.295.711	194.175	189.476

İlişikteki notlar bu tabloların tamamlayıcı parçasıdır.

TÜRKİYE CUMHURİYET MERKEZ BANKASI A.Ş.

**31 ARALIK 2004 VE 2003 TARİHLERİ İTİBARIYLA SONA EREN
HESAP DÖNEMİNE AİT GELİR TABLOSU**

(Tutarlar, Türk parasının 31 Aralık 2004'teki satın alma gücü ile Milyar TL olarak ifade edilmiştir (not 2).)

		Yeniden Düzenlenm iş	ABD Doları Çevrimi	ABD Doları Çevrimi
	2004	2003	2004	2003
	Milyar TL	Milyar TL	Milyon ABD Doları	Milyon ABD Doları
Faiz gelirleri				
Bankalardaki plasmanlardan alınan faizler	64.915	88.222	48	66
Menkul kıymetlerden alınan faizler (net)	3.058.054	5.547.150	2.279	4.133
Kredilerden alınan faizler	94.058	31.611	70	24
Diğer faiz gelirleri	74	94	0	0
	<u>3.217.101</u>	<u>5.667.077</u>	<u>2.397</u>	<u>4.223</u>
Faiz giderleri				
İşçi dövizlerine verilen faizler	(1.748.328)	(2.044.850)	(1.303)	(1.524)
Bankalara, finansal ve diğer kuruluşlara verilen faizler	(2.175.371)	(4.612.208)	(1.621)	(3.437)
	<u>(3.923.699)</u>	<u>(6.657.058)</u>	<u>(2.924)</u>	<u>(4.961)</u>
Net faiz gideri	<u>(706.598)</u>	<u>(989.981)</u>	<u>(527)</u>	<u>(738)</u>
Faiz dışı gelirler				
Alınan temettümler	4.101	3.655	3	3
	<u>4.101</u>	<u>3.655</u>	<u>3</u>	<u>3</u>
Faiz dışı giderler				
Açık piyasa işlemlerine verilen faizler (net)	(516.428)	(1.186.252)	(385)	(884)
Kur farkı giderleri (net)	(67.847)	(1.194.868)	(51)	(890)
Komisyon gideri (net)	(76.193)	(51.155)	(57)	(38)
Diğer faiz dışı giderler	(19.496)	(32.005)	(15)	(24)
	<u>(679.964)</u>	<u>(2.464.280)</u>	<u>(508)</u>	<u>(1.836)</u>
Genel yönetim giderleri	17 (396.554)	(462.441)	(295)	(345)
Parasal kar/(zarar) ve vergi öncesi zarar	<u>(1.779.015)</u>	<u>(3.913.047)</u>	<u>(1.327)</u>	<u>(2.916)</u>
Net parasal pozisyon karı/(zararı)	30.580	(426.777)	23	(318)
Vergi öncesi zarar	<u>(1.748.435)</u>	<u>(4.339.824)</u>	<u>(1.304)</u>	<u>(3.234)</u>
Vergi karşılığı	-	431.752	-	322
Net dönem zararı	<u>(1.748.435)</u>	<u>(3.908.072)</u>	<u>(1.304)</u>	<u>(2.912)</u>

İlişikteki notlar bu tabloların tamamlayıcı parçasıdır.

TÜRKİYE CUMHURİYET MERKEZ BANKASI A.Ş.

**31 ARALIK 2004 VE 2003 TARİHLERİ İTİBARIYLA
ÖZKAYNAK DEĞİŞİM TABLOSU**

(Tutarlar, Türk parasının 31 Aralık 2004'teki satın alma gücü ile Milyar TL olarak ifade edilmiştir (not 2).)

	Sermaye	Birikmiş Kârlar/(Zararlar)	Toplam
	<u>Milyar TL</u>	<u>Milyar TL</u>	<u>Milyar TL</u>
1 Ocak 2003 itibariyle-Önceden raporlanan	<u>46.234</u>	<u>4.372.910</u>	<u>4.419.144</u>
Düzeltilme	-	34.988	34.988
Düzeltilmiş açılış bakiyesi	46.234	4.407.898	4.454.132
Ödenen temettüler	-	(13.864)	(13.864)
Net dönem zararı	-	(3.908.072)	(3.908.072)
31 Aralık 2003 İtibariyle	<u>46.234</u>	<u>485.962</u>	<u>532.196</u>
Ödenen temettüler	-	-	-
Diğer	-	119	119
Net dönem zararı	-	(1.748.435)	(1.748.435)
31 Aralık 2004 İtibariyle	<u>46.234</u>	<u>(1.262.354)</u>	<u>(1.216.120)</u>

İlişikteki notlar bu tabloların tamamlayıcı parçasıdır.

TÜRKİYE CUMHURİYET MERKEZ BANKASI A.Ş.

31 ARALIK 2004 VE 2003 TARİHLERİ İTİBARIYLA SONA EREN HESAP DÖNEMLERİNE AİT NAKİT AKIM TABLOLARI

(Tutarlar, Türk parasının 31 Aralık 2004'teki satın alma gücü ile Milyar TL olarak ifade edilmiştir (not 2).)

	2004	2003
		Yeniden Düzenlenmiş
İŞLETME FAALİYETLERİNE İLİŞKİN NAKİT AKIMLARI:		
Net Dönem Zararı	(1.748.435)	(3.908.072)
Faaliyetlerden Sağlanan Nakit Akımına Ulaşmak İçin Yapılan Düzeltmeler:		
Amortisman	12.695	11.745
Şüpheli Alacak Karşılığı	24.721	34.479
Kıdem Tazminatı ve Diğer Karşılıklar	10.254	37.912
İŞLETME FAALİYETLERİNDEKİ DEĞİŞİKLİKLER:		
Altın Rezervleri	288.591	244.609
Menkul Değerler Portföyü	14.468.714	10.374.337
Bankalar Plasmanı	(709.604)	1.893.342
Krediler	(292.460)	689.776
Diğer Aktifler	35.184	193.759
Diğer Pasifler	(232.968)	95.628
Tedavüldeki Banknotlar	1.312.310	2.248.706
Bankalara Borçlar	(1.930.889)	(2.053.337)
Mevduat Hesapları	(4.448.284)	(4.454.901)
Kurumlar Vergisi	-	-
Ertelenmiş Vergi	-	(491.949)
İŞLETME FAALİYETLERİNDEN SAĞLANAN NAKİT	6.789.829	4.916.034
YATIRIM FAALİYETLERİNE İLİŞKİN NAKİT AKIMLARI:		
İştirak Yatırımları	2.760	(13.522)
Sabit Kıymet Alımları (Net)	(9.961)	(9.979)
YATIRIM FAALİYETLERİ İÇİN KULLANILAN NAKİT	(7.201)	(23.501)
FİNANSAL FAALİYETLERE İLİŞKİN NAKİT AKIMLARI:		
Hazine Alacakları	(12.162)	(70.662)
Uluslararası Para Fonu'na Borçlar	(7.606.006)	(5.536.096)
Ödenen Temettüleri	-	(13.863)
FİNANSAL FAALİYETLERİ İÇİN KULLANILAN NAKİT	(7.618.168)	(5.620.621)
NAKİT DEĞERLERDEKİ NET ARTIŞ	(835.540)	(728.088)
DÖNEM BAŞINDAKİ NAKİT DEĞERLER	1.862.426	2.590.514
DÖNEM SONUNDAKİ NAKİT DEĞERLER	1.026.886	1.862.426

TÜRKİYE CUMHURİYET MERKEZ BANKASI A.Ş.
Kapsamı Özel Olarak Belirlenmiş Denetim Çalışması

11 Mart 2005

Türkiye Cumhuriyet
Merkez Bankası A.Ş.'ye
Ankara

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası A.Ş. ("Banka") ile üzerinde mutabaka varılan ve aşağıda sunulan hususlar ile ilgili çalışmalarını gerçekleştirdik. Bu çalışmalar yalnızca;

- a. 31 Aralık 2004 tarihi itibarıyla Net Uluslararası Rezervler (NUR), Net İç Varlıklar (NİV) ve Para Tabanı tutarlarının 15 Temmuz 2004 tarihli Niyet Mektubu'nda açıklandığı şekilde oluşturulduğunun incelenmesi,
- b. 31 Aralık 2004 tarihi itibarıyla NUR, NİV ve Para Tabanı tutarlarının NUR, NİV ve Para Tabanı için ilgili dönemde uygulanacak tanımlamalara uygun olarak oluşturulduğunun incelenmesi,
- c. Yukarıda (a) ve (b) paragraflarında belirtilen bilgilerin 31 Aralık 2003 ve 31 Aralık 2004 tarihi itibarıyla tam denetim kapsamında denetlenmiş ve Uluslararası Finansal Raporlama Standartları'na göre düzeltilmiş mali tablolar ile mutabakatının yapılması ile sınırlıdır.

Yukarıda belirtilen kapsam dışındaki hususlar kullanıcıların sorumluluğundadır.

Uyguladığımız prosedürler aşağıda sunulmuştur:

- 1) 15 Temmuz 2004 tarihli Niyet Mektubunu inceledik.
- 2) Banka tarafından hazırlanan NUR, NİV ve Para Tabanı tutarlarının, 15 Temmuz 2004 tarihli Niyet Mektubu'nun Ek B bölümünde belirtilen tanımlara uygunluğunun mutabakatını yaptık.
- 3) Banka tarafından hazırlanan NUR, NİV ve Para Tabanı bilgilerinin, Uluslararası Denetim Standartları'na uygun olarak denetlenmiş ve Uluslararası Finansal Raporlama Standartları'na göre hazırlanmış 31 Aralık 2003 ve 31 Aralık 2004 tarihli mali tablolarla mutabakatını yaptık.

Bulgular:

- 1) Banka tarafından hazırlanan bilgilerin denetlenmiş mali tablolar ile mutabakatı yapılırken, aşağıda belirtilen denetim düzeltmeleri, ilgili hesaplarda dikkate alınmıştır:
 - a) Banka tarafından faiz ve gelir reeskontları veya faiz ve gider reeskontları hesapları içerisinde takip edilen faiz gelir ve gider reeskontları, ilgili hesaplara eklenmiştir.
 - b) Banka tarafından Net İç Varlıklar içerisinde takip edilen, dış kredilere ilişkin karşılık gideri kredi bakiyesi ile netleştirilmiştir.

İstisna:

NUR, NİV ve Para Tabanı, ilgili dönemin son beş iş gününün ortalaması ile hesaplanmıştır. Tarafımızdan yapılan denetim 31 Aralık 2003 ve 31 Aralık 2004 tarihi itibarıyla gerçekleştirilmiş olup, ortalamaya giren önceki dört güne ait bilgiler üzerinde herhangi bir görüş beyan etmiyoruz.

Yukarıda sunulan bulgular ve istisna dışında, uyguladığımız prosedürler sonucu, 31 Aralık 2003 ve 31 Aralık 2004 tarihleri itibarıyla Banka tarafından yapılan NUR, NİV ve Para Tabanı hesaplamalarında bir hususa rastlanmamıştır.

DRT DENETİM REVİZYON TASDİK
YEMİNLİ MALİ MÜŞAVİRLİK A.Ş.
Member of **DELOITTE TOUCHE TOHMATSU**

Levent YAVEROĞLU

Zeki KURTÇU

İstanbul, 11 Mart 2005

Ek A — 31 Aralık 2003 tarihi itibarıyla NUR, NİV ve Para Tabanı

Ek B — 31 Aralık 2004 tarihi itibarıyla NUR, NİV ve Para Tabanı

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası

Ek A — 31 Aralık 2003 tarihi itibarıyla NUR, NİV ve Para Tabanı

Performans Sabit *	Banka'ya Göre	Denetlenmiş Mali Tablolara Göre
5 Günlük Ortalama	31 Aralık 2003	31 Aralık 2003 **/**
	<u>Trilyon TL</u>	<u>Trilyon TL</u>
Para Tabanı	14,657	14,699
Net Dış Varlıklar	9,077	8,394
Net İç Varlıklar	5,581	6,305
Net İç Varlıklar (Program tanımı)	25,997	26,721

* 31 Aralık 2001 kurları kullanılarak hesaplanmıştır.

** Yabancı para bazında izlenen tutarlar 31 Aralık 2001 tarihindeki TL karşılıkları ile, TL hesaplar ise Türk parasının 31 Aralık 2003'teki satın alma gücü ile Milyar TL olarak ifade edilmiştir.

*** Denetlenmiş mali tablolara göre bulunan tutarlarda, ortalamaya giren önceki dört güne ait bilgiler için herhangi bir düzeltme yapılmamış olup, bu günlere ait bilgiler üzerinde görüş beyan etmiyoruz.

	Banka'ya Göre	Denetlenmiş Mali
	31 Aralık 2003	31 Aralık 2003
	<u>Milyon ABD</u>	<u>Milyon ABD</u>
	<u>Doları</u>	<u>Doları</u>
Net Uluslararası Rezervler	13,646	13,427

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası

Ek B — 31 Aralık 2004 tarihi itibarıyla NUR, NİV ve Para Tabanı

Performans	Banka'ya Göre	Denetlenmiş Mali
Sabit *	31 Aralık 2004	Tablolara Göre
5 Günlük Ortalama		31 Aralık 2004
	Trilyon TL	Trilyon TL
<u>Para Tabanı</u>	19,191	19,229
Tedavüldeki banknotlar	13,297	13,297
Bankaların TL mevduatları	5,894	5,932
<u>Net Dış Varlıklar</u>	10,592	9,949
Net Uluslararası Rezervler	22,021	21,971
Bankaların YP mevduatları	(10,325)	(10,326)
Orta vadeli dış krediler (net)	1,964	1,595
Diğer	(13,393)	(13,617)
<u>Net İç Varlıklar</u>	8,597	8,943
Net İç Varlıklar (1)	8,597	8,943
Hazine'nin IMF'e olan yükümlülüğü (2)	21,524	21,524
Orijinal vadesi 1 yıldan az olan Hazine'nin YP yükümlülüğü (3)	-	-
Net İç Varlıklar (Program tanımı) (1+2+3)	30,121	30,467

* 31 Aralık 2001 paritesi ve 31 Aralık 2001 kuru ile hesaplanmıştır.

** Denetlenmiş mali tablolara göre bulunan tutarlarda, ortalamaya giren önceki dört güne ait bilgiler için herhangi bir düzeltme yapılmamış olup, bu günlere ait bilgiler üzerinde görüş beyan etmiyoruz.

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası

Ek B — 31 Aralık 2004 tarihi itibariyle NUR, NİV ve Para Tabanı (devamı)

	Banka'ya Göre	Denetlenmiş Mali Tablolara Göre
	31 Aralık 2004	31 Aralık 2004
	<u>Milyon ABD Doları</u>	<u>Milyon ABD Doları</u>
Net Dış Varlıklar	7,313	5,053
A-Net Uluslararası Rezervler (1+2+3)	15,180	14,985
1-Brüt Döviz Rezervleri	28,630	28,630
2- Brüt Uluslararası Yükümlülükleri	(13,450)	(13,645)
a- Bankalar döviz mevduatı	(7,902)	(7,906)
b- IMF	(2,569)	(2,590)
c- Diğer yükümlülükler	(2,979)	(3,149)
3- Vadeli İşlemler (net)	-	-
B- Orta Vadeli Dış Krediler(net)	1,365	80
C- Diğer	(9,232)	(10,012)

* Denetlenmiş mali tablolara göre bulunan tutarlarda, ortalamaya giren önceki dört güne ait bilgiler için herhangi bir düzeltme yapılmamış olup, bu günlere ait bilgiler üzerinde görüş beyan etmiyoruz.

TÜRKİYE – IMF PARASAL İLİŞKİLERİ

Türkiye'nin 1947 yılından beri üyesi olduğu IMF ile ilişkilerinde, malî ajan olarak Hazine Müsteşarlığı, muhafaza kurumu olarak da Merkez Bankası belirlenmiştir.

Bu çerçevede, IMF'den SDR satın alma, geri ödeme, faiz ve diğer ödemeler, malî ajan sıfatıyla, Türkiye adına işlem yapma yetkisine sahip olan Hazine Müsteşarlığı tarafından; söz konusu işlemlerin IMF'nin Merkez Bankası nezdindeki Türk lirası üzerinden tutulan 1 ve 2 numaralı hesapları ile menkul kıymetler hesabına yansıtılması ise Merkez Bankası tarafından gerçekleştirilmektedir.

Türkiye'nin, IMF üyeliği çerçevesinde, 31 Aralık 2004 tarihi itibarıyla kotası, 964 milyon SDR'dir. IMF nezdinde, kotanın döviz üzerinden nakit olarak ödenen kısmı olan 112 milyon SDR'lik rezerv pozisyonu mevcuttur.

Merkez Bankasının 2003 yılı sonunda, 4.912 milyon SDR olan IMF'ye yükümlülüğü, IMF'den rezerv amaçlı sağlanan kredinin 2004 yılı içinde yapılan 2.977 milyon SDR'lik anapara geri ödemesi sonucu, 31 Aralık 2004 tarihi itibarıyla, 1.934 milyon SDR'ye düşmüştür. Hazine Müsteşarlığının IMF'den doğrudan borçlanma yoluyla sağladığı krediler, 2003 yılı sonunda 11.301 milyon SDR iken, 2004 yılında 181 milyon SDR tutarında geri ödemeye rağmen, 794 milyon SDR'lik kredi girişi sonucunda, 31 Aralık 2004 tarihi itibarıyla 11.914 milyon SDR'ye yükselmiştir. 2003 ve 2004 yıl sonları itibarıyla, Fon'dan sağlanan kaynakların ayrıntısı aşağıdaki tabloda sunulmaktadır:

(SDR)	2004	2003
Kullanımlar	13.848.347.500	16.212.777.500
Acil Yardım		180.750.000
Rezerv Desteği Amaçlı	1.934.347.500	4.911.827.500
Ek Rezerv Kolaylığı		
Doğrudan Hazine Kullanımı	11.914.000.000	11.120.200.000

31 Aralık 2004 tarihi itibarıyla, IMF'nin Merkez Bankası nezdinde 14.700 milyon SDR karşılığı, 30.725 trilyon Türk lirası mevcudu bulunmaktadır.

	Milyon TL	SDR
1 numaralı hesap	4.043.224.843	1.934.347.500
2 numaralı hesap	6.993	3.346
Menkul kıymetler hesabı	26.682.214.470	12.765.225.000
	30.725.446.306	14.699.575.846

IMF'nin 1 ve 2 numaralı hesapları, Merkez Bankası bilançosunun pasifinde Uluslararası Kuruluşlar Mevduatı başlığı altında izlenmektedir. Menkul kıymetler hesabı ise, Nazım hesaplarda izlenmekte olup, Hazine Müsteşarlığı tarafından IMF lehine verilmiş ciro edilemez, faizsiz ve istendiğinde paraya çevrilebilir menkul kıymetlerden oluşmaktadır. Söz konusu menkul kıymetler, Türkiye'nin IMF üyeliği çerçevesinde geçerli bir döviz cinsinden nakit olarak ödenen kısım dışındaki Türk lirası cinsinden kota yükümlülüğü, bütçe finansmanı amaçlı SDR alımları ve IMF tarafından her yıl 30 Nisanda gerçekleştirilen yeniden değerlemeler nedeniyle ihraç edilmiş kıymetlerdir.

Merkez Bankası ile Hazine Müsteşarlığı arasında, Türkiye ile Fon arasındaki ilişkileri açıklığa kavuşturmak amacıyla imzalanan 6 Mayıs 2002 tarihli protokole istinaden, Fon tarafından rezerv desteği amacıyla, Banka hesaplarına aktarılan kaynakların TL-SDR kurundaki değişimler sonucu, ortaya çıkan lehte veya aleyhte kur farkları, ay sonları itibarıyla, Banka Kanununun 61. maddesi kapsamında kur farklarının izlendiği Değerleme Hesabından karşılanmak veya Değerleme Hesabına aktarılmak suretiyle, Banka tarafından Fon'un 1 ve 2 No'lu hesaplarına yansıtılmaktadır.

IMF - Türkiye ilişkileri çerçevesinde üçer aylık devrelerde:

- Kullanılan Fon kaynakları üzerinden faiz ödenmekte,
- Rezerv pozisyonu üzerinden faiz tahsil edilmekte,
- IMF nezdindeki SDR cari hesabı ile SDR tahsisatı arasındaki fark için faiz ödenmektedir.

2004

YASAL VE İDARÎ DÜZENLEMELER

VII

YASAL VE İDARÎ DÜZENLEMELER

2004 yılı içinde çıkartılan ve ülke ekonomisi üzerinde etkili olan kanunlar, Bakanlar Kurulu kararları, Anayasa Mahkemesi kararı, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu kararları ve Yüksek Planlama Kurulu kararından oluşan yasal düzenlemeler ile tebliğ, yönetmelik ve genelgeden oluşan idarî düzenlemeler, Mevzuat Numarası ve Başlığı ile Resmî Gazete Tarih ve Numarasına göre sıralanmıştır.

MEVZUAT NUMARASI VE BAŞLIĞI	RESMÎ GAZETE TARİHİ VE NUMARASI
KANUNLAR	
5035- Vergi Usul Kanunu, Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun, Katma Değer Vergisi Kanunu, Gelir Vergisi Kanunu, Kurumlar Vergisi Kanunu, Vergi İadesi Hakkında Kanun ve Motorlu Taşıtlar Vergisi Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun	02 Ocak 2004 25334 (Mük.)
5070- Elektronik İmza Kanunu	23 Ocak 2004 25355
5072- Dernek ve Vakıfların Kamu Kurum ve Kuruluşları ile İlişkilerine Dair Kanun	29 Ocak 2004 25361
5083- Türkiye Cumhuriyeti Devletinin Para Birimi Hakkında Kanun	31 Ocak 2004 25363
5092- İcra ve İflâs Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	21 Şubat 2004 25380
5103- 2004 Malî Yılı Bütçe Kanunu ile Bağlı Cetvellerinde ve 2004 Malî Yılı Katma Bütçeli İdareler Bütçe Kanununa Bağlı Cetvellerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	11 Mart 2004 25399
5228- Vergi Usul Kanunu, Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun, Katma Değer Vergisi Mükelleflerinin Ödeme Kaydedici Cihazları Kullanmaları Mecburiyeti Hakkında Kanun, Katma Değer Vergisi Kanunu, Özel Tüketim Vergisi Kanunu, Gelir Vergisi Kanunu, Kurumlar Vergisi Kanunu, Damga Vergisi Kanunu, Gider Vergileri Kanunu ve 178 Sayılı Maliye Bakanlığının Teşkilât ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun	31 Temmuz 2004 25539
5230- Pamukbank Türk Anonim Şirketinin Türkiye Halk Bankası Anonim Şirketine Devri ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun	31 Temmuz 2004 25539
5237- Türk Ceza Kanunu	12 Ekim 2004 25611
5277- 2005 Malî Yılı Bütçe Kanunu	31 Aralık 2004 25687 (1. Mük.)

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası

5281-Vergi Kanunlarının Yeni Türk Lirasına Uyumu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun 31 Aralık 2004 25687 (3. Mük.)

BAKANLAR KURULU KARARLARI

2003/6668-Bankacılık İşlemleri Yapma ve Mevduat Kabul Etme İzni Kaldırılan T. İmar Bankası T.A.Ş. Nezdinde Bulunan Tasarruf, Ticarî Kuruluşlar ve Diğer Kuruluşlar Mevduatının Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonunca Ödenmesine İlişkin Esas ve Usuller Hakkında Karar 03 Ocak 2004 25335

2003/6286-2004 Yılı Yatırım Programı (21 Ekim 2003 Gün ve 25266 Sayılı Resmî Gazete'de Yayımlanan 13 Ekim 2003 Gün ve 2003/6286 Sayılı 2004 Yılı Programının Uygulanması, Koordinasyonu ve İzlenmesine Dair Bakanlar Kurulu Kararı Ekidir.) 11 Ocak 2004 25343 (Mük.)

2004/6960-İthalât Rejimi Kararına Ek Karar 12 Mart 2004 25400

2004/6972-Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar'da Değişiklik Yapılmasına Dair Karar 12 Mart 2004 25400

2004/7448-Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar'da Değişiklik Yapılmasına Dair Karar 18 Haziran 2004 25496

2004/7486-2004 Yılı Yatırım Programının Düzeltilmesi Hakkında Karar 02 Temmuz 2004 25510

2004/7633-Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu Kesintileri Hakkında Karar 29 Temmuz 2004 25537

2004/7634-İthalât Rejimi Kararına Ek Karar 29 Temmuz 2004 25537

2004/7668-Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu Kesintileri Hakkında Karar 10 Ağustos 2004 25549

2004/7735-Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu Kesintileri Hakkında Karar 15 Ağustos 2004 25554

2004/7731-İthalât Rejimi Kararına Ek Karar 25 Ağustos 2004 25564

2004/7757-Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Kararda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Karar 27 Ağustos 2004 25566

2004/7978-2005 Yılı Programı ile 2005 Yılı Programının Uygulanması, Koordinasyonu ve İzlenmesine Dair Karar 19 Ekim 2004 25618

2005 Yılı Programı (19 Ekim 2004 Gün ve 25618 Sayılı Resmî Gazete'de Yayımlanan 15 Ekim 2004 Gün ve 2004/7978 Sayılı 2005 Yılı Programının Uygulanması, Koordinasyonu ve İzlenmesine Dair Bakanlar Kurulu Kararı Ekidir.) 31 Ekim 2004 25629

2004/8295-193 Sayılı Gelir Vergisi Kanununun 19, 21, 23/8, 31, 47, 48, Mükerrer 80, 82, 86 ve Mükerrer 121 inci Maddelerinde Yer Alan Maktu Had ve Tutarlar ile İlgili Karar 29 Aralık 2004 25685

2004/8326-Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Kararda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Karar 31 Aralık 2004 25687

2004/8279-İthalât Rejimi Kararına Ek Karar 31 Aralık 2004 25687 (2.Mük.)

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Anayasa Mahkemesinin E: 2003/48, (4837 sayılı Ekonomik İstikrarı Sağlamak İçin Ek Vergiler Alınması Hakkında Kanun ile İlgili), K: 2003/76 sayılı Kararı 11 Eylül 2004 25580

**BANKACILIK DÜZENLEME VE DENETLEME KURULU
KARARLARI**

1381-Deutsche Bank A.Ş.'ye Mevduat Kabul Etme ve Ticari Bankacılık İşlemleri Yapma Yetkisi Verilmesi Kararı	15 Ekim 2004	25614
1415-T. Halk Bankası A.Ş. ve Pamukbank T.A.Ş. Genel Kurullarının Devre Dair Kararlarının Tescili Kararı	10 Kasım 2004	25639

YÖNETMELİKLER

Genel Bütçeye Dâhil Daireler ve Katma Bütçeli İdareler Muhasebe Yönetmeliği	20 Şubat 2004	25379 (Mük.)
İhracat Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik	17 Mart 2004	25405
Vadeli İşlem ve Opsiyon Borsası Yönetmeliği	27 Mart 2004	25415
Vadeli İşlem ve Opsiyon Borsalarının Kuruluş ve Çalışma Esasları Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik	27 Mart 2004	25415
Özel Finans Kurumlarının Kuruluş ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik	22 Nisan 2004	25441
İstanbul Menkul Kıymetler Borsası Kotasyon Yönetmeliği	24 Haziran 2004	25502
İstanbul Menkul Kıymetler Borsası Hisse Senetleri Piyasası Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik	24 Haziran 2004	25502
Bankaların Kuruluş ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik	29 Temmuz 2004	25537
İşsizlik Sigortası Fonu Kaynaklarının Değerlendirilmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik	01 Eylül 2004	25570
4054 Sayılı Kanun Uyarınca Anonim ve Limited Şirketlerin Yapacakları Ödemelere İlişkin Esaslar	01 Ekim 2004	25600
Bankaların Kuruluş ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik	10 Kasım 2004	25639
Özel Finans Kurumlarının Kuruluş ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik	10 Kasım 2004	25639
Muhasebe Uygulama Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik	10 Kasım 2004	25639
Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik	16 Aralık 2004	25672
Özel Finans Kurumları Özel Cari ve Katılma Hesapları Güvence Fonu Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılması Hakkında Yönetmelik	31 Aralık 2004	25687
İthalât Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik	31 Aralık 2004	25687 (2.Mük.)

YÜKSEK PLANLAMA KURULU KARARI

2005 Yılı Programı ve Malî Yılı Bütçesi Makro Çerçeve Kararı (No: 2004/37)	20 Temmuz 2004	25528
--	----------------	-------

TEBLİĞLER

2004 Malî Yılı Bütçe Uygulama Talimatı (Dördüncü Düzey Ekonomik Kodlar ve Belge Düzeni) (Sıra No: 1)	06 Ocak 2004	25338
Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Kararın Uygulanmasına İlişkin 2002/1 Sayılı Tebliğde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Tebliğ (2003/5)	06 Ocak 2004	25338

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası

Aracılık Faaliyetleri ve Aracı Kuruluşlara İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ (Seri: V, No: 76)	06 Ocak 2004	25338
Portföy Yöneticiliği Faaliyetine ve Bu Faaliyette Bulunacak Kurumlara İlişkin Esaslar Tebliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ (Seri: V, No: 75)	07 Ocak 2004	25339
2004 Malî Yılı Bütçe Uygulama Talimatı (Sıra No: 2)	09 Ocak 2004	25341
Tahsilât Genel Tebliği (Seri No: 430)	15 Ocak 2004	25347
Zorunlu Karşılıklar Hakkında Tebliğde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Tebliğ (Sıra No: 2004/1)	15 Ocak 2004	25347
Umumî Disponibilite Hakkında Tebliğde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Tebliğ (Sıra No: 2004/1)	15 Ocak 2004	25347
Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanuna İlişkin Tebliğde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Tebliğ (Sıra No: 2004/1)	15 Ocak 2004	25347
Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği (Sıra No: 327)	22 Ocak 2004	25354
Harçlar Kanunu Genel Tebliği (Seri No: 43)	23 Ocak 2004	25355
Aracı Kuruluşların Kamuoyu Aydınlatma Esaslarına İlişkin Tebliğ (Seri: V, No: 77)	30 Ocak 2004	25362
2004 Malî Yılı Bütçe Uygulama Talimatı (Sıra No: 3)	31 Ocak 2004	25363
Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Kararın Uygulanmasına İlişkin 2002/1 Sayılı Tebliğde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Tebliğ (No: 2004/1)	18 Şubat 2004	25377
Muhasebat Genel Müdürlüğü Genel Tebliği (Sıra No: 1) İta Amiri Mutemet Avansları ve Krediler	20 Şubat 2004	25379 (Mük.)
Muhasebat Genel Müdürlüğü Genel Tebliği (Sıra No: 2) Devlet Harcama Belgeleri	20 Şubat 2004	25379 (Mük.)
Muhasebat Genel Müdürlüğü Genel Tebliği (Sıra No: 3) Parasal Sınırlar, Süreler ve Oranlar	20 Şubat 2004	25379 (Mük.)
Muhasebat Genel Müdürlüğü Genel Tebliği (Sıra No: 4) Gider Tahakkuk Memurluğu	20 Şubat 2004	25379 (Mük.)
Muhasebat Genel Müdürlüğü Genel Tebliği (Sıra No: 5) Harcama Esasları	20 Şubat 2004	25379 (Mük.)
Muhasebat Genel Müdürlüğü Genel Tebliği (Sıra No: 6) Aylık ve Ücret Ödemeleri	20 Şubat 2004	25379 (Mük.)
Muhasebat Genel Müdürlüğü Genel Tebliği (Sıra No: 7) Hesaba Aktarma Suretiyle Ödeme	20 Şubat 2004	25379 (Mük.)
Muhasebat Genel Müdürlüğü Genel Tebliği (Sıra No: 8) Yetki Devri ve Sorumluluklar	20 Şubat 2004	25379 (Mük.)
Muhasebat Genel Müdürlüğü Genel Tebliği (Sıra No: 9) Devlet Hesaplarında Yer Verilmeyecek Tutarlar	20 Şubat 2004	25379 (Mük.)
Muhasebat Genel Müdürlüğü Genel Tebliği (Sıra No: 10) Elektronik Sayaçlara Yükletilen Tüketim Bedellerinin Ödenmesi	20 Şubat 2004	25379 (Mük.)
Muhasebat Genel Müdürlüğü Genel Tebliği (Sıra No: 11) Eşya ve Levazımın Terkin, Satma ve Devir İşlemleri	20 Şubat 2004	25379 (Mük.)

Muhasebat Genel Müdürlüğü Genel Tebliği (Sıra No: 12) Temlik ve Vergi Borçlarına Takas	20 Şubat 2004	25379 (Mük.)
Muhasebat Genel Müdürlüğü Genel Tebliği (Sıra No: 13) Özel Gider İndirimi	20 Şubat 2004	25379 (Mük.)
Muhasebat Genel Müdürlüğü Genel Tebliği (Sıra No: 14) Denetim Elemanlarının Yolluk ve Diğer Ödemeleri	20 Şubat 2004	25379 (Mük.)
Muhasebat Genel Müdürlüğü Genel Tebliği (Sıra No: 15) Teminat Mektupları	20 Şubat 2004	25379 (Mük.)
Muhasebat Genel Müdürlüğü Genel Tebliği (Sıra No: 16) Kişilerden Alacaklar	20 Şubat 2004	25379 (Mük.)
Muhasebat Genel Müdürlüğü Genel Tebliği (Sıra No: 17) Döner Sermaye İşlemleri	20 Şubat 2004	25379 (Mük.)
Muhasebat Genel Müdürlüğü Genel Tebliği (Sıra No: 18) Hakkeşlerden Yapılacak Kesintiler	20 Şubat 2004	25379 (Mük.)
Muhasebat Genel Müdürlüğü Genel Tebliği (Sıra No: 19) Mahsup İşlemleri	20 Şubat 2004	25379 (Mük.)
25.000 Liralık Madeni Paraların Tedavülden Kaldırılması ile İlgili Tebliğ (Sıra No: 2004/3)	21 Şubat 2004	25380
2004 Mali Yılı Bütçe Uygulama Talimatı (Sıra No: 6)	26 Şubat 2004	25385
Döviz Kazandırıcı Faaliyetlerde Damga Vergisi ve Harç İstisnası Uygulaması Hakkında Tebliğ (Seri No: 1)	27 Şubat 2004	25386
Katma Değer Vergisi Genel Tebliği (Seri No: 91)	28 Şubat 2004	25387
Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği (Sıra No: 328)	28 Şubat 2004	25387
Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği (Sıra No: 329)	28 Şubat 2004	25387
Sermaye Piyasası Araçlarının Kredili Alım, Açığa Satış ve Ödünç Alma ve Verme İşlemleri Hakkında Tebliğde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ (Seri: V, No: 78)	28 Şubat 2004	25387
Yüksek Enflasyon Dönemlerinde Mali Tabloların Düzeltmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Tebliğde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ (Seri: XI, No: 26)	28 Şubat 2004	25387
Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği (Sıra No: 330)	01 Mart 2004	25389
İthalât: 2004/10 Sayılı Banknot ve Benzeri Kıymetli Evraka Mahsus Kâğıtların İthaline İlişkin Tebliğde Değişiklik Yapılması Hakkında Tebliğ	04 Mart 2004	25392
2004 Mali Yılı Bütçe Uygulama Talimatı (Sıra No: 7)	16 Mart 2004	25404
Vergi İadesi Genel Tebliği (Seri No: 9)	16 Mart 2004	25404
İhracat, İhracat Sayılan Satış ve Teslimler ile Döviz Kazandırıcı Hizmet ve Faaliyetlerde Vergi, Resim ve Harç İstisnası Hakkında Tebliğde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ (İhracat: 2004/1)	16 Mart 2004	25404
Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği (Sıra No: 331)	18 Mart 2004	25406
Sermaye Piyasası Kanununa Tabi Olan Halka Açık Anonim Ortaklıkların Temettü ve Temettü Avansı Dağıtımında Uyacakları Esaslar Hakkında Tebliğe Geçici Madde Eklenmesine Dair Tebliğ (Seri: IV, No: 32)	21 Mart 2004	25409
Emlak Vergisi Kanunu Genel Tebliği (Seri No: 39)	26 Mart 2004	25414

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası

Serbest Muhasebecilik, Serbest Muhasebeci Malî Müşavirlik ve Yeminli Malî Müşavirlik Kanunu Genel Tebliği (Sıra No: 35)	27 Mart 2004	25415
Bazı Şahsî Mahiyette Eşyanın Bedelsiz İthaline İlişkin Tebliğde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ (Bedelsiz İthalât Seri No: 3)	01 Nisan 2004	25420
Gelir Vergisi Genel Tebliği (Seri No: 252)	06 Nisan 2004	25425
1 Sıra Nolu Muhasebat Genel Müdürlüğü Genel Tebliğinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Tebliğ	11 Nisan 2004	25430
17 Sıra Nolu Muhasebat Genel Müdürlüğü Genel Tebliğinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Tebliğ	11 Nisan 2004	25430
Borsa Yatırım Fonlarına İlişkin Esaslar Tebliği (Seri: VII, No: 23)	13 Nisan 2004	25432
2004 Malî Yılı Bütçe Uygulama Talimatı (Sıra No: 9)	26 Nisan 2004	25444
Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği (Sıra No: 332)	27 Nisan 2004	25445
Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği (Sıra No: 333)	28 Nisan 2004	25446
6 Sıra Nolu Muhasebat Genel Müdürlüğü Genel Tebliğinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Tebliğ	28 Nisan 2004	25446
Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği (Sıra No: 12)	05 Mayıs 2004	25453
Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği (Sıra No: 334)	05 Mayıs 2004	25453
Tahsilât Genel Tebliği (Seri No: 431)	06 Mayıs 2004	25454
Gayrimenkul Yatırım Ortaklıklarına İlişkin Esaslar Tebliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ (Seri: VI, No: 17)	18 Mayıs 2004	25466
Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Kararın Uygulanmasına İlişkin 2002/1 Sayılı Tebliğde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Tebliğ (No: 2004/2)	03 Haziran 2004	25481
Sermaye Piyasası Araçlarının Halka Arzında Satış Yöntemlerine İlişkin Esaslar Tebliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ (Seri: VIII, No: 41)	10 Haziran 2004	25488
Reeskont ve Avans İşlemlerinde Uygulanacak Faiz Oranlarının Tespitine Dair Tebliğ	15 Haziran 2004	25493
Özel Durumların Kamuya Açıklanmasına İlişkin Esaslar Tebliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ (Seri: VIII, No: 42)	07 Temmuz 2004	25515
İhraççıların Muafiyet Şartlarına ve Kurul Kaydından Çıkarılmalarına İlişkin Esaslar Tebliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ (Seri: IV, No: 33)	07 Temmuz 2004	25515
Tahvillerin Kurul Kaydına Alınmasına İlişkin Esaslar Tebliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ (Seri: II, No: 20)	07 Temmuz 2004	25515
Kâr ve Zarar Ortaklığı Belgelerinin Kurul Kaydına Alınmasına İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ (Seri: III, No: 28)	07 Temmuz 2004	25515
Varlığa Dayalı Menkul Kıymetlerin Kurul Kaydına Alınmasına ve Genel Finans Ortaklıklarının Kuruluş ve Faaliyet İlkelerine Dair Esaslar Tebliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ (Seri: III, No: 29)	07 Temmuz 2004	25515
Katılma İntifa Senetleri İhracına İlişkin Esaslar Tebliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ (Seri: III, No: 30)	07 Temmuz 2004	25515

Finansman Bonolarının Kurul Kaydına Alınmasına İlişkin Esaslar Tebliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ (Seri: III, No: 31)	07 Temmuz 2004	25515
Altın, Gümüş ve Platin Bonolarının Kurul Kaydına Alınmasına İlişkin Esaslar Tebliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ (Seri:III, No:32)	07 Temmuz 2004	25515
Muhasebat Genel Müdürlüğü Genel Tebliği (Sıra No: 20) Bütçeleştirilecek Borçlar Hesabı	13 Temmuz 2004	25521
Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği (Sıra No: 335)	16 Temmuz 2004	25524
Muhasebe Uygulama Yönetmeliğine İlişkin 14 Sayılı Tebliğ – Malî Tabloların Yüksek Enflasyon Dönemlerinde Düzenlenmesine İlişkin Muhasebe Standardında Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ	16 Temmuz 2004	25524
Muhasebe Uygulama Yönetmeliğine İlişkin 17 Sayılı Tebliğ Kamuya Açıklanacak Malî Tablolar ile Bunlara İlişkin Açıklama ve Dipnotlar Standardında Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ	16 Temmuz 2004	25524
Tekdüzen Hesap Planı ve İzahnamesi Hakkında Tebliğde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ	16 Temmuz 2004	25524
Emlak Vergisi Kanunu Genel Tebliği (Seri No: 40)	29 Temmuz 2004	25537
Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği (Sıra No: 336)	29 Temmuz 2004	25537
Kaydileştirilen Sermaye Piyasası Araçlarına İlişkin Kayıtların Tutulmasının Usul ve Esasları Hakkında Tebliğde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ (Seri: IV, No: 34)	31 Temmuz 2004	25539
Vergi Barışı Kanunu Genel Tebliği (Seri No: 6)	5 Ağustos 2004	25544
Tahsilât Genel Tebliği (Seri No: 432)	7 Ağustos 2004	25546
Muhasebe Uygulama Yönetmeliğine İlişkin 18 Sayılı Tebliğ (Vergilerin Muhasebeleştirilmesi Standardı)	12 Ağustos 2004	25551
Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği (Sıra No: 337)	13 Ağustos 2004	25552
Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği (Sıra No: 338)	13 Ağustos 2004	25552
Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği (Sıra No: 339)	24 Ağustos 2004	25563
Kurumlar Vergisi Genel Tebliği (Seri No: 85)	04 Eylül 2004	25573
Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Karara İlişkin 91-32/5 Sayılı Tebliğde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ (No: 2004-32/29)	09 Eylül 2004	25578
Sermaye Piyasası Mevzuatı Çerçevesinde Değerleme Hizmeti Verecek Şirketlere ve Bu Şirketlerin Kurulca Listeye Alınmalarına İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ (Seri: VIII, No: 43)	09 Eylül 2004	25578
Yeni Türk Lirasına (YTL) Geçiş Nedeniyle Madenî Ufaklık Paraların Tedavülden Kaldırılmasına Dair Tebliğ	24 Eylül 2004	25593
Muhasebat Genel Müdürlüğü Genel Tebliği (Sıra No: 21) Yeni Türk Lirası İşlemleri Hakkında Tebliğ	30 Eylül 2004	25599
Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği (Sıra No: 340)	30 Eylül 2004	25599
Kamu Haznedarlığı Genel Tebliği (No: 2004/1)	06 Ekim 2004	25605
Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği (Yeni Türk Lirası Kullanımında Özel Kesim Muhasebe Sistemine İlişkin Olarak İşletmeler Tarafından Uyulacak Esaslar Hakkında) (Sıra No: 13)	06 Ekim 2004	25605

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası

Yatırım Fonlarına İlişkin Esaslar Tebliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ (Seri: VII, No: 24)	08 Ekim 2004	25607
Tekdüzen Hesap Planı ve İzahnamesi Hakkında Tebliğde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ	09 Ekim 2004	25608
Gümrük Genel Tebliği Seri No: 2'de Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ (Muafiyetler) (Seri No: 10)	30 Ekim 2004	25628
Gelir Vergisi Genel Tebliği (Seri No: 253)	05 Kasım 2004	25634
Gümrük Genel Tebliği (Tarife Sınıflandırma Kararları) (Seri No: 4)	07 Kasım 2004	25636
Muhasebat Genel Müdürlüğü Genel Tebliği (Sıra No: 20) Bütçeleştirilecek Borçlar Hesabı	09 Kasım 2004	25638
17 Sıra Nolu Muhasebat Genel Müdürlüğü Genel Tebliğinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Tebliğ	17 Kasım 2004	25643
Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği (Sıra No: 341)	20 Kasım 2004	25646
Yeni Türk Lirasına (YTL) Geçiş Nedeniyle Madeni Ufaklık Paraların Tedavülden Kaldırılmasına Dair Tebliğde Değişiklik Yapılması Hakkında Tebliğ	24 Kasım 2004	25650
Kıymetli Madenler Borsasında İşlem Görecek Altın Standardı ve Rafinerileri Hakkında Tebliğde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Tebliğ	25 Kasım 2004	25651
Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği (Seri No: 342)	28 Kasım 2004	25654
Özel Finans Kurumlarınca Uygulanacak Tekdüzen Hesap Planı ve İzahnamesi Hakkında Tebliğ	29 Kasım 2004	25655
Zorunlu Karşılıklar Hakkında Tebliğde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Tebliğ (Sıra No: 2004/2)	29 Kasım 2004	25655
Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği (Sıra No: 343)	08 Aralık 2004	25664
İhracat, İhracat Sayılan Satış ve Teslimler ile Döviz Kazandırıcı Hizmet ve Faaliyetlerde Vergi, Resim ve Harç İstisnası Hakkında Tebliğde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ (İhracat: 2004/11)	09 Aralık 2004	25665
Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ (Seri: XI, No: 27)	21 Aralık 2004	25677
Katma Değer Vergisi Genel Tebliği (Seri No: 92)	22 Aralık 2004	25678
Gelir Vergisi Genel Tebliği (Seri No: 255)	24 Aralık 2004	25680
Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği (Yeni Türk Lirası Kullanımında Özel Kesim Muhasebe Sistemine İlişkin Olarak İşletmeler Tarafından Uygulacak Esaslar Hakkında) (Sıra No: 14)	28 Aralık 2004	25684
Harçlar Kanunu Genel Tebliği (Seri No: 45)	30 Aralık 2004	25686
Yatırım Fonlarına İlişkin Esaslar Tebliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ (Seri: VII, No: 25)	31 Aralık 2004	25687
Portföy Yöneticiliği Faaliyetine ve Bu Faaliyette Bulunacak Kurumlara İlişkin Esaslar Tebliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ (Seri: V, No: 79)	31 Aralık 2004	25687
Banknot ve Benzeri Kıymetli Evraka Mahsus Kâğıtların İthaline İlişkin Tebliğ (İthalat: 2005/10)	31 Aralık 2004	25687 (2.Mük.)

GENELGELER

2004 Türkiye İktisat Kongresi ile İlgili 2004/5 Sayılı Başbakanlık Genelgesi	15 Ocak 2004	25347
2004 “Kaynakları Etkin Kullanma ve Maliyetleri Düşürme Yılı” ile İlgili 2004/8 Sayılı Başbakanlık Genelgesi	22 Ocak 2004	25354
Taahhüt ve Sözleşme Tasarılarının Vizelerine İlişkin Genelge (Sıra No: 2004/1)	14 Şubat 2004	25373
Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Karar ile Başbakanlık Hazine Müsteşarlığının 91-32/5 Sayılı Tebliğine İlişkin Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Genelgesi (Sayı: 2004/1)	01 Mart 2004	25389
2005 Yılı Bütçe Çağrısına Dair Genelge	20 Temmuz 2004	25528
2005 Yılı Yatırım Programı Hazırlama Esasları (Genelge: 2004/I)	27 Temmuz 2004	25535
Avrupa Birliği Müktesebatına Uyum Çalışmaları Hakkında Başbakanlık Genelgesi (2004/20)	12 Ağustos 2004	25551
Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Karar ile Başbakanlık Hazine Müsteşarlığının 91-32/5 Sayılı Tebliğine İlişkin Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Genelgesi (Sayı: 2004/2)	31 Ağustos 2004	25569

MİLLETLERARASI ANDLAŞMA

2004/6939 -Türkiye Cumhuriyeti ile Avrupa Topluluğu Arasında İmzalanan "İdareler Arasında Elektronik Veri Değişimi Konusundaki Topluluk Programı (IDA)"na Türkiye'nin Katılımına İlişkin Mutabakat Zaptının Onaylanması Hakkında Karar	12 Mart 2004	25400
2004/7637 -Türkiye Cumhuriyeti ile Avrupa Birliği Arasında İmzalanan, 2003 Yılına Ait Finansman Zaptının Onaylanması Hakkında Karar	12 Ağustos 2004	25551

İSTATİSTİK TABLOLARI

VIII

İSTATİSTİK TABLOLARI

TABLO 1
EKONOMİNİN GENEL DENGESİ (CARİ FİYATLARLA)
(Milyar TL)

	2000	2001	2002	2003	2004 (1)
GSMH	125 596 129	176 483 953	275 032 366	356 680 888	424 129 000
Dış Kaynak	8 312 875	-2 360 709	6 639 998	14 920 066	22 828 002
Toplam Kaynaklar	133 909 004	174 123 244	281 672 364	371 600 955	446 957 002
Toplam Yatırımlar	31 176 037	28 451 337	59 532 420	83 680 338	116 534 278
Kamu	8 667 274	9 835 398	17 222 805	17 039 282	20 197 358
Özel	22 508 763	18 615 940	42 309 615	66 641 056	96 336 920
Sabit Sermaye Yatırımı	28 573 893	33 470 391	47 482 293	57 423 184	81 339 934
Kamu	8 602 103	11 300 047	17 307 672	17 615 048	20 028 022
Özel	19 971 790	22 170 344	30 174 621	39 808 136	61 311 912
Stok Değişmesi	2 602 144	-5 019 054	12 050 127	26 257 154	35 194 344
Kamu	65 171	-1 464 649	-84 866	-575 766	169 336
Özel	2 536 973	-3 554 404	12 134 994	26 832 921	35 025 008
Toplam Tüketim	102 732 966	145 671 907	222 139 943	287 920 616	330 422 724
Kamu Harcanabilir Geliri	9 764 227	5 958 512	17 641 338	24 733 878	42 505 301
Kamu Tüketimi	15 481 515	23 141 350	34 687 870	43 694 231	50 605 369
Kamu Tasarrufu	-5 717 288	-17 182 838	-17 046 532	-18 960 353	-8 100 068
Kamu Yatırımı	8 667 274	9 835 398	17 222 805	17 039 282	20 197 358
Kamu Tasarruf-Yatırım Farkı	-14 384 562	-27 018 236	-34 269 337	-35 999 635	-28 297 426
Özel Harcanabilir Gelir	115 831 901	170 525 441	257 391 028	331 947 010	381 623 699
Özel Tüketim	87 251 451	122 530 557	187 452 073	244 226 385	279 817 355
Özel Tasarruf	28 580 450	47 994 884	69 938 955	87 720 625	101 806 344
Özel Yatırım	22 508 763	18 615 940	42 309 615	66 641 056	96 336 920
Özel Tasarruf-Yatırım Farkı	6 071 687	29 378 945	27 629 340	21 079 569	5 469 424
Özel Tasarruf Oranı	24.7	28.1	27.2	26.4	26.7
Toplam Yurt İçi Tasarruflar	22 863 162	30 812 046	52 892 423	68 760 272	93 706 276
S. Sermaye Yatırımı/GSMH	22.8	19.0	17.3	16.1	19.2
Yurt İçi Tasarruflar/GSMH	18.2	17.5	19.2	19.3	22.1

Kaynak: DPT.

(1) Gerçekleşme tahmini.

TABLO 2
EKONOMİNİN GENEL DENGESİ (1998 FİYATLARIYLA)
(Milyar TL)

	2000	2001	2002	2003	2004 (1)
GSMH	53 447 165	48 350 537	52 188 038	55 250 734	60 775 808
Dış Kaynak	3 246 572	-1 245 609	-696 023	734 450	2 148 446
Toplam Kaynaklar	56 693 737	47 104 928	51 492 015	55 985 184	62 924 254
Toplam Yatırımlar	13 998 619	7 545 221	10 694 708	13 184 182	16 743 592
Kamu	4 065 255	2 538 460	3 207 145	2 927 392	3 124 337
Özel	9 933 365	5 006 761	7 487 564	10 256 790	13 619 256
Sabit Sermaye Yatırımı	12 875 712	8 885 493	8 550 919	9 464 992	12 240 343
Kamu	4 037 131	2 929 576	3 222 243	3 008 947	3 102 670
Özel	8 838 581	5 955 918	5 328 677	6 456 046	9 137 674
Stok Değişmesi	1 122 907	-1 340 272	2 143 789	3 719 190	4 503 249
Kamu	28 124	-391 115	-15 098	-81 554	21 667
Özel	1 094 783	-949 157	2 158 887	3 800 744	4 481 582
Toplam Tüketim	42 695 118	39 559 707	40 797 307	42 801 002	46 180 662
Kamu Harcanabilir Geliri	4 155 146	1 632 427	3 347 485	3 831 338	6 090 821
Kamu Tüketimi	6 447 236	6 340 079	6 451 998	6 370 377	6 509 115
Kamu Tasarrufu	-2 292 090	-4 707 652	-3 104 513	-2 539 040	-418 294
Kamu Yatırımı	4 065 255	2 538 460	3 207 145	2 927 392	3 124 337
Kamu Tasarruf-Yatırım Farkı	-6 357 344	-7 246 112	-6 311 658	-5 466 432	-3 542 631
Özel Harcanabilir Gelir	49 292 019	46 718 110	48 840 553	51 419 397	54 684 986
Özel Tüketim	36 247 882	33 219 628	34 345 308	36 430 624	39 671 546
Özel Tasarruf	13 044 137	13 498 482	14 495 244	14 988 772	15 013 440
Özel Yatırım	9 933 365	5 006 761	7 487 564	10 256 790	13 619 256
Özel Tasarruf-Yatırım Farkı	3 110 772	8 491 721	7 007 681	4 731 982	1 394 184
Özel Tasarruf Oranı	26.5	28.9	29.7	29.2	27.5
Toplam Yurt İçi Tasarruflar	10 752 047	8 790 830	11 390 731	12 449 733	14 595 146
S. Sermaye Yatırımı/GSMH	24.1	18.4	16.4	17.1	20.1
Yurt İçi Tasarruflar/GSMH	20.1	18.2	21.8	22.5	24.0

Kaynak: DPT.

(1) Gerçekleşme tahmini.

TABLO 3
GAYRÎ SAFÎ MİLLÎ HASILA (CARİ ÜRETİCİ FİYATLARIYLA)
(Milyar TL)

	2000	2001	2002	2003	2004 (1)
Tarım	17 540 631	21 521 043	32 114 870	42 126 246	38 078 415
Sanayi	29 027 782	45 881 462	70 034 336	88 813 240	76 483 287
İnşaat	6 483 106	9 240 878	11 398 698	12 662 006	9 951 534
Ticaret	24 906 513	37 403 001	55 935 190	71 329 760	63 747 484
Ulaştırma ve Haberleşme	17 645 564	28 159 160	41 820 643	53 846 171	43 723 869
Malî Kuruluşlar	4 698 024	6 639 387	12 944 723	17 884 644	14 223 603
Konut Sahipliği	5 772 955	8 491 898	11 637 781	14 653 025	13 156 149
Serbest Meslek ve Hizmetler	4 430 360	6 592 344	9 753 592	12 429 089	10 689 523
(-) İzaî Banka Hizmetleri	4 097 693	11 534 431	8 095 559	7 911 747	7 576 977
Devlet Hizmetleri	12 633 650	18 525 724	27 838 383	36 561 477	31 032 949
Kâr Amacı Olmayan Özel Hizmet Kuruluşları	477 141	918 063	1 664 000	3 610 383	1 205 154
İthalât Vergisi	5 065 425	6 573 910	10 527 402	13 758 630	13 425 412
G.S.Y.İ.H. (Alıcı Fiyatlarıyla)	124 583 458	178 412 438	277 574 058	359 762 926	308 140 401
Dış Âlem Net Faktör Gelirleri	1 012 671	-1 928 485	-2 541 692	-3 082 038	-1 496 989
G.S.M.H. (Alıcı Fiyatlarıyla)	125 596 129	176 483 953	275 032 366	356 680 888	306 643 412

Kaynak: DİE.

(1) Geçici (Eylül 2004 itibarıyla).

TABLO 4
GAYRÎ SAFÎ MİLLÎ HASILA (1987 ÜRETİCİ FİYATLARIYLA)
(Milyar TL)

	2000	2001	2002	2003	2004 (1)
Tarım	15 962	14 923	15 948	15 549	12 063
Sanayi	33 738	31 207	34 142	36 794	30 570
İnşaat	5 991	5 662	5 346	4 866	3 412
Ticaret	26 608	24 096	26 740	28 902	24 434
Ulaştırma ve Haberleşme	15 655	14 820	15 715	17 028	13 374
Malî Kuruluşlar	2 958	2 666	2 477	2 319	1 755
Konut Sahipliği	5 649	5 769	5 873	5 957	4 530
Serbest Meslek ve Hizmetler	2 688	2 484	2 669	2 808	2 272
(-) İzaî Banka Hizmetleri	2 393	2 114	1 921	1 782	1 358
Devlet Hizmetleri	4 965	5 045	5 082	5 125	3 868
Kâr Amacı Olmayan Özel Hizmet Kuruluşları	411	412	415	410	297
İthalât Vergisi	6 558	4 914	6 127	7 509	7 044
G.S.Y.İ.H. (Alıcı Fiyatlarıyla)	118 789	109 885	118 612	125 485	102 261
Dış Âlem Net Faktör Gelirleri	355	-2 102	-2 275	-2 320	-1 136
G.S.M.H. (Alıcı Fiyatlarıyla)	119 145	107 783	116 338	123 165	101 125

Kaynak: DİE.

(1) Geçici (Eylül 2004 itibarıyla).

TABLO 5
SEKTÖRLER İTİBARIYLA SABİT SERMAYE YATIRIMLARI
(CARİ FİYATLARLA)
(Milyar TL)

	2003			2004 (1)		
	Kamu	Özel	Toplam	Kamu	Özel	Toplam
Tarım	1 364 232	1 067 092	2 431 324	1 597 084	2 090 860	3 687 945
Madencilik	167 487	894 421	1 061 908	339 079	1 177 756	1 516 835
İmalât	444 279	15 727 679	16 171 958	664 693	25 931 233	26 595 925
Enerji	3 310 893	1 226 111	4 537 004	3 197 672	1 055 985	4 253 658
Ulaştırma	4 597 922	6 749 815	11 347 737	6 260 401	12 899 307	19 159 707
Turizm	130 008	3 412 627	3 542 635	115 532	4 387 458	4 502 990
Konut	181 347	5 748 721	5 930 068	216 545	7 250 634	7 467 179
Eğitim	2 463 023	632 310	3 095 333	2 305 739	842 844	3 148 582
Sağlık	979 740	1 602 714	2 582 454	1 133 942	2 324 823	3 458 765
Diğer Hizmetler	3 976 117	2 746 645	6 722 763	4 197 335	3 351 013	7 548 348
TOPLAM	17 615 048	39 808 136	57 423 184	20 028 022	61 311 912	81 339 934

Kaynak: DPT.

(1) Gerçekleşme tahmini.

TABLO 6
SEKTÖRLER İTİBARIYLA SABİT SERMAYE YATIRIMLARI
(1998 FİYATLARIYLA)
(Milyar TL)

	2003			2004 (1)		
	Kamu	Özel	Toplam	Kamu	Özel	Toplam
Tarım	246 085	169 723	415 808	253 162	305 501	558 663
Madencilik	28 929	147 936	176 865	53 010	177 523	230 534
İmalât	74 600	2 492 776	2 567 376	102 397	3 863 803	3 966 199
Enerji	559 666	197 008	756 673	497 521	157 606	655 127
Ulaştırma	794 926	1 054 519	1 849 445	977 859	1 898 134	2 875 993
Turizm	22 214	568 071	590 285	17 616	653 282	670 898
Konut	31 982	1 014 821	1 046 803	33 284	1 116 303	1 149 587
Eğitim	418 254	103 937	522 191	351 558	124 724	476 282
Sağlık	168 611	270 397	439 008	173 851	351 516	525 366
Diğer Hizmetler	663 679	436 859	1 100 537	642 412	489 282	1 131 693
TOPLAM	3 008 947	6 456 046	9 464 992	3 102 670	9 137 674	12 240 343

Kaynak: DPT.

(1) Gerçekleşme tahmini.

TABLO 7
İMALÂT SANAYİİ KAPASİTE KULLANIM ORANI (ISIC R3)
(Üretim Değeri Ağırlıklı Yıllık Ortalamalar)
(Yüzde)

	2000	2001	2002	2003	2004 (1)
Toplam	76.1	71.6	76.2	78.6	81.6
Kamu	78.5	81.3	82.8	83.7	84.7
Özel	74.6	66.4	72.2	75.3	79.9

Kaynak : DİE.
(1) Geçici.

TABLO 8
SANAYİ ÜRETİM ENDEKSİ
(Yıllık Ortalamalar)
(1997=100)

	2000	2001	2002	2003	2004(1)
Toplam Sanayi	103.4	94.4	103.4	112.4	123.4
Devlet	99.4	96.2	95.5	91.2	92.7
Özel	105.0	93.8	106.5	120.6	135.1
Madencilik ve Taşocakçılığı	97.4	89.6	82.2	79.5	82.7
Ham Petrol ve Tabii Gaz Üretimi	97.4	77.1	73.3	73.0	73.4
İmalât Sanayii	102.1	92.4	102.6	112.1	123.6
Gıda Ürünleri ve İçecek İmalâtı	104.2	101.8	104.7	112.7	112.1
Tekstil Ürünleri İmalâtı	95.7	90.9	102.3	104.4	102.9
Giyim Eşyası İmalâtı	108.7	105.3	108.7	110.7	114.6
Kimyasal Madde Ürünleri İmalâtı	110.9	97.0	110.7	120.5	139.9
Ana Metal Sanayii	102.4	97.3	107.1	119.8	133.7
Başka Yerde Sınıflandırılmamış Makine ve Teçhizat İmalâtı	92.4	73.5	89.3	109.3	143.1
Başka Yerde Sınıflandırılmamış Makine ve Cihaz İmalâtı	90.3	75.6	84.3	86.6	82.6
Taşıt Araçları ve Karoseri İmalâtı	116.0	63.4	80.8	119.3	182.6
Elektrik, Gaz ve Su	121.2	119.0	125.4	136.0	145.3

Kaynak : DİE.
(1) Geçici.

TABLO 9
BAŞLICA SANAYİ ÜRÜNLERİ ÜRETİMİ

	2000	2001	2002	2003	2004 (1)
MADENCİLİK					
Taşkömürü (Bin Ton)	3 330	3 639	3 312	2 998	2 843
Linyit (Bin Ton)	59 686	56 543	48 187	42 938	39 303
Ham Petrol (Bin Ton)	2 748	2 551	2 440	2 375	2 276
İMALÂT SANAYİİ					
Filtreli Sigara (Ton)	122 929	126 082	131 366	111 859	106 738
Rakı (Milyon Lt.)	69	68	59	57	42
Bira (Milyon Lt.)	690	697	736	784	825
Gazete Kâğıdı (Bin Ton)	128	88	54	20	0
Kraft Kâğıdı (Bin Ton)	41	43	37	15	0
Sülfürik Asit (Bin Ton)	659	576	630	546	283
Polietilen (Ton)	224 603	206 526	201 380	191 034	209 320
PVC+PCC Kompound (Ton)	176 769	147 174	156 539	139 974	153 843
LPG (Bin Ton)	712	732	758	774	775
Nafta (Bin Ton)	1 910	2 056	1 525	1 378	1 641
Benzin (Bin Ton)	2 758	3 027	3 831	3 725	3 575
Motorin (Bin Ton)	6 919	7 579	7 736	8 086	7 672
Fuel Oil (Bin Ton)	6 532	7 250	6 835	6 888	6 966
Şişe ve Cam Eşya (Bin Ton)	1 142	1 141	1 242	1 315	1 231
Ham Demir (Bin Ton)	5 333	5 289	5 012	5 694	5 836
Sıvı Çelik (Bin Ton)	13 581	14 382	16 046	17 644	19 868
Blistir Bakır (Ton)	29 951	24 792	19 375	14 425	7 611
Alümina (Ton)	161 228	145 993	152 869	162 174	169 991
Çimento (Bin Ton)	36 224	30 125	32 577	35 077	38 122
Traktör (Adet)	35 908	15 054	10 371	29 288	39 020
Otomobil (Adet)	305 603	226 795	259 812	425 409	607 790
Kamyon (Adet)	28 327	7 056	12 223	18 707	31 143
Otobüs, Minibüs, Midibüs (Adet)	46 841	12 446	15 506	43 402	64 080
ENERJİ					
Elektrik Enerjisi (Milyon Kwh)	124 849	123 018	129 367	140 284	148 753
SANAYİ KATMA DEĞERİ (1987 FİYATLARIYLA) (Milyar TL.)	33 738	31 207	34 142	-	-

Kaynak : DİE, DPT.
(1) Geçici.

TABLO 10
ENERJİ DENGESİ (MİLYON TON PETROL EŞDEĞERİ OLARAK "MTPE")

	2000		2001		2002		2003		2004 (1)	
	MTPE	Yüzde	MTPE	Yüzde	MTPE	Yüzde	MTPE	Yüzde	MTPE	Yüzde
TÜKETİM	81.3	100.0	76.0	100.0	78.7	100.0	83.8	100.0	92.1	100.0
Ticarî	74.8	92.0	69.8	91.8	72.7	92.4	78.0	93.1	86.6	94.0
Petrol	32.3	39.7	31.0	40.8	30.9	39.3	31.8	37.9	36.6	39.7
Linyit	13.2	16.2	11.9	15.7	10.8	13.7	9.7	11.6	11.1	12.1
Taşkömürü (2)	11.7	14.4	8.5	11.2	10.6	13.5	12.8	15.3	12.3	13.4
Asfaltit	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.1	0.1
Hidroelektrik	2.7	3.3	2.1	2.8	2.9	3.7	3.0	3.6	4.0	4.3
Net Elektrik İthalı	0.3	0.4	0.4	0.5	0.3	0.4	0.0	0.0	-0.1	-0.1
Doğalgaz	13.7	16.9	14.9	19.6	16.1	20.5	19.5	23.3	21.3	23.1
Yenilenebilir	0.9	1.1	1.0	1.3	1.1	1.4	1.2	1.4	1.3	1.4
Ticarî Olmayan	6.5	8.0	6.2	8.2	6.0	7.6	5.8	6.9	5.5	6.0
Odun	5.1	6.3	4.9	6.4	4.7	6.0	4.5	5.4	4.3	4.7
Artık	1.4	1.7	1.3	1.7	1.3	1.7	1.3	1.6	1.2	1.3
ARZ	81.3	100.0	76.0	100.0	78.7	100.0	83.8	100.0	92.1	100.0
İç Üretim	26.9	33.1	25.2	33.2	24.7	31.4	23.8	28.4	26.1	28.3
Petrol	2.9	3.6	2.7	3.6	2.5	3.2	2.5	3.0	2.4	2.6
Linyit	12.1	14.9	11.6	15.3	10.7	13.6	9.7	11.6	11.1	12.1
Taşkömürü	1.2	1.5	1.3	1.7	1.2	1.5	1.1	1.3	1.2	1.3
Asfaltit	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.1	0.1
Hidroelektrik	2.7	3.3	2.1	2.8	2.9	3.7	3.0	3.6	4.0	4.3
Odun	5.1	6.3	4.9	6.4	4.7	6.0	4.5	5.4	4.3	4.7
Artık	1.4	1.7	1.3	1.7	1.3	1.7	1.3	1.6	1.2	1.3
Doğalgaz	0.6	0.7	0.3	0.4	0.3	0.4	0.5	0.6	0.5	0.5
Yenilenebilir	0.9	1.1	1.0	1.3	1.1	1.4	1.2	1.4	1.3	1.4
İthalât	56.3	69.2	52.7	69.4	58.6	74.5	65.2	77.8	66.0	71.7
Petrol	32.0	39.4	30.7	40.4	32.9	41.8	34.0	40.6	34.2	37.1
Taşkömürü (2)	10.5	12.9	6.7	8.9	9.6	12.2	12.1	14.4	11.1	12.1
Elektrik	0.3	0.4	0.4	0.5	0.3	0.4	0.1	0.1	0.0	0.0
Doğalgaz	13.5	16.6	14.9	19.6	15.8	20.1	19.0	22.7	20.7	22.5
İhracat	1.6	2.0	2.6	3.4	3.2	4.1	4.0	4.8	0.1	0.1
Petrol İhracı	1.6	2.0	2.6	3.4	3.1	3.9	4.0	4.8	0.1	0.1
Elektrik İhracı	0.0	0.0	0.0	0.0	0.1	0.1	0.0	0.0	0.0	0.0
İhrakiye	0.5	0.6	0.6	0.8	1.2	1.5	0.6	0.7	0.0	0.0
Stok Değişimi	0.3	0.4	1.1	1.4	-1.0	-1.3	-0.5	-0.6	0.0	0.0
İstatistik Hata	-0.1	-0.1	0.2	0.2	0.8	1.0	-0.1	-0.1	0.1	0.1

Kaynak: Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı.

(1) Geçici.

(2) İkincil kömür, kok ve petrokok dahil edilmiştir.

TABLO 11
SEÇİLMİŞ TARIM ÜRÜNLERİ ÜRETİMİ
(Bin ton)

	2000	2001	2002	2003(1)	2004 (2)
TAHILLAR					
Buğday	21 000	19 000	19 500	19 000	21 000
Arpa	8 000	7 500	8 300	8 100	9 000
Çavdar	260	220	255	240	270
Yulaf	314	265	290	270	275
Mısır	2 300	2 200	2 100	2 800	3 000
Pirinç	210	216	216	223	223
Diğerleri	25	26	26	25	24
BAKLAGİLLER					
Yemelik	1 179	1 325	1 508	1 435	1 461
Yemlik	138	130	132	123	142
MEYVELER					
Yaş Üzüm	3 600	3 250	3 500	3 600	3 450
Yaş İncir	240	235	250	280	275
Elma	2 400	2 450	2 200	2 600	2 200
Şeftali	430	460	455	470	370
Portakal	1 070	1 250	1 250	1 250	1 200
Diğer Yaş Meyveler	3 123	3 149	2 975	3 302	3 160
Fındık	470	625	600	480	350
Antep Fıstığı	75	30	35	90	30
Diğer Kabuklu Meyveler	213	205	208	219	209
ÇEŞİTLİ ÜRÜNLER					
Şeker Pancarı	18 821	12 633	16 523	12 623	13 531
Patates	5 370	5 000	5 200	5 300	4 800
Soğan (Kuru)	2 200	2 150	2 050	1 750	2 000
YAĞLI TOHURLAR					
Ayçiçeği	800	650	850	800	900
Susam	24	23	22	22	22
Yer Fıstığı	78	72	90	85	80
Soya	45	50	75	85	50
Zeytin	1 800	600	1 800	850	1 600
KEYİF VERİCİ MADDELER					
Tütün	200	145	153	112	157
Yaş Çay	758	825	792	869	1100
Haşhaş (Kapsül)	12	21	18	48	16
DOKUMA MADDELERİ					
Pamuk (Kütlü)	2 261	2 358	2 542	2 346	2 355

Kaynak: DİE.

(1) Geçici.

(2) 2004 2.tahmin bilgileridir.

TABLO 12
BELEDİYELERİN VERDİĞİ YAPI RUHSATLARINA GÖRE YENİ İNŞAAT

	2000	2001	2002	2003	2004 (1)
<i>Değer (Milyar TL)</i>					
Ev	884 353	1 431 454	1 158 962	1 317 384	1 453 322
Apartman	4 423 712	5 915 906	4 523 773	7 153 593	8 634 351
Ticarî Yapılar	1 512 227	1 229 981	1 169 052	1 933 614	2 178 214
Sınâî Yapılar	434 625	1 038 395	842 758	1 204 052	1 347 404
Kültürel, Sıhî ve Sosyal Yapılar	259 609	432 236	547 163	443 089	587 548
Diğer Yapılar	143 835	216 386	252 732	290 346	214 050
TOPLAM	7 658 360	10 264 358	8 494 440	12 342 077	14 414 889
<i>Alan (Bin m²)</i>					
Ev	7 860	8 088	4 985	4 758	4 562
Apartman	37 492	31 779	18 173	23 801	25 346
Ticarî Yapılar	9 030	7 130	4 717	6 448	6 403
Sınâî Yapılar	3 777	5 538	3 332	3 900	3 905
Kültürel, Sıhî ve Sosyal Yapılar	2 257	2 309	2 217	1 469	1 738
Diğer Yapılar	1 278	1 203	1 044	1 007	654
TOPLAM	61 695	56 046	34 467	41 383	42 608

Kaynak: DİE.

(1) Geçici (Eylül 2004 itibarıyla).

TABLO 13
BELEDİYELERİN VERDİĞİ YAPI KULLANMA İZİN BELGELERİNE
GÖRE YENİ İLÂVE VEYA KISMEN BİTEN YAPILAR

	2000	2001	2002	2003	2004 (1)
<i>Değer (Milyar TL)</i>					
Ev	533 783	884 373	861 920	1 045 353	728 000
Apartman	3 128 984	4 719 711	4 119 545	5 090 476	3 705 433
Ticarî Yapılar	657 206	803 485	1 105 937	1 173 811	890 642
Sınâî Yapılar	390 553	471 110	883 011	638 880	608 126
Kültürel, Sıhî ve Sosyal Yapılar	95 550	213 651	268 150	341 706	199 884
Diğer Yapılar	73 900	135 461	132 790	155 146	105 590
TOPLAM	4 879 977	7 227 792	7 371 352	8 445 370	6 237 675
<i>Alan (Bin m²)</i>					
Ev	4 748	5 065	3 770	3 747	2 391
Apartman	26 618	25 002	17 004	17 528	11 450
Ticarî Yapılar	6 123	4 753	4 661	4 019	2 724
Sınâî Yapılar	3 473	2 544	3 641	2 126	1 790
Kültürel, Sıhî ve Sosyal Yapılar	844	1 118	1 056	1 151	583
Diğer Yapılar	657	746	556	536	322
TOPLAM	42 463	39 229	30 688	29 107	19 261

Kaynak: DİE.

(1) Geçici (Eylül 2004 itibarıyla).

TABLO 14
ULAŞTIRMA HİZMETLERİ

	2000	2001	2002	2003	2004 (1)
KARAYOLU ULAŞIMI TAŞIMA FAALİYETLERİ					
Taşınan Yolcu (Milyon Kişi)	694	634	619	625	669
Taşınan Yük (Milyon Ton)	455	425	422	424	454
Yolcu Taşıma (Milyon Kişi x km)	185 681	168 211	163 327	164 311	175 813
Yük Taşıma (Milyon Ton x km)	161 552	151 421	150 912	152 163	162 814
Taşıt (Milyon Taşıt x km)	56 151	52 631	51 664	52 349	59 678
TAŞIT PARKI					
Binek Otomobil	4 422 180	4 534 803	4 600 140	4 700 343	5 400 714
Kamyon-Kamyonet	1 351 754	1 395 238	1 442 533	1 552 467	1 552 467
Otobüs-Minibüs	354 339	358 687	361 797	368 894	471 337
OTOYOL UZUNLUKLARI (Km)	1 774	1 845	1 851	1 886	1 892
DEVLET ve İL YOLLARI UZUNLUKLARI					
Asfalt, Beton, Parke (Km)	55 900	56 619	56 946	57 280	57 627
Stabilize, Kırmataş, Toprak Tesviye ve Ham Yol (Km)	5 324	4 825	4 548	4 211	4 187
DEMİRYOLU ULAŞIMI TAŞIMA FAALİYETLERİ					
Taşınan Yolcu (Milyon Kişi)	85	76	73	77	77.7
Taşınan Yük (Milyon Ton)	19	14	14	16	17.4
Yolcu Taşıma (Milyon Kişi x km)	5 832	5 568	5 204	5 878	5 419
Yük Taşıma (Milyon Ton x km)	9 761	7 486	7 169	8 615	9 247
TAŞIT PARKI (Mevcut)					
<i>Çeken Araçlar:</i>					
Buharlı Lokomotif	50	50	50	50	50
DE Anahat Lokomotifi	485	479	476	470	394
DE Manevra Lokomotifi	87	89	85	74	68
Elektrikli Lokomotifler	80	78	78	74	73
Toplam Lokomotifler	702	696	689	668	585
Dizelli Dizi	54	50	50	49	49
Elektrikli Dizi	93	92	90	88	87
<i>Çekilen Araçlar:</i>					
Yolcu Vagonu	1 038	1 031	1 013	965	1 014
Yük Vagonu	16 858	16 513	16 241	16 070	15 900
Furgon Vagonlar (Yolcu+Yük)	310	300	307	300	266
Diğer Vagonlar	3 306	3 318	2 864	2 914	1 754
DENİZYOLU ULAŞIMI TAŞIMA FAALİYETLERİ					
Taşınan Yolcu (Milyon Kişi) (2)	69	63	58	55	61
Yolcu Taşıma (Milyon Kişi x mil)	290	261	224	197	216
TAŞIT PARKI					
Yolcu Gemisi (Gros Ton)	107 597	107 450	86 358	86 358	84 757
HAVAYOLU ULAŞIMI TAŞIMA FAALİYETLERİ					
Yolcu Trafığı (Bin Kişi)	34 973	33 620	33 625	34 267	44 789
Toplam Yük (Kargo+Posta+Bagaj) Trafığı (Ton)	796 627	763 156	880 133	931 190	1 126 108
HAVAYOLU İŞLETMELERİ FİLOSU					
Toplam Uçak Sayısı	127	145	151	150	188

Kaynak: Karayolları Genel Müdürlüğü, TCDD, Türkiye Denizcilik İşletmeleri A.Ş., Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü, DİE.

(1) Geçici.

(2) Şehir Hatları yolcu taşımacılığı dâhildir.

TABLO 15
HABERLEŞME HİZMETLERİ

	2000	2001	2002	2003	2004 (1)
MEKTUP POSTASI (1000)	1 168 693	954 006	1 014 242	990 059	1 008 300
Yurt İçi	966 604	806 939	903 024	881 669	917 500
Yurt Dışı	202 089	147 067	111 218	108 390	90 800
Gelen	143 730	95 816	72 471	76 593	63 800
Giden	58 359	51 251	38 747	31 797	27 000
TELEGRAF TRAFİĞİ (1000)	1 867	1 416	1 876	1 897	1 902
Yurt İçi	1 855	1 410	1 870	1 893	1 899
Yurt Dışı	12	6	6	4	3
Gelen	6	4	3	2	2
Giden	6	2	3	2	1
TELEFON TRAFİĞİ (1000)					
Kontör Sayısı (2)	125 549	115 291 520	109 894 441	101 188 411	94 899 400
Şehirlerarası (Manuel görüşme sayısı) (3)	1 967	923	600	-	-
Uluslararası (Çıkan / dakika)	731 789	675 675	649 828	639 249	715 066
TELEFON ABONE SAYISI (Adet)	33 457	37 203 055	42 289 221	46 841 730	53 959 611
Otomatik Abone	18 395	18 904 486	18 914 857	18 916 721	19 125 163
Manuel Abone	0	0	0	0	0
Araç Telefonu	92 744	69 971	51 246	37 474	28 364
Cep Telefonu	14 970	18 228 598	23 323 118	27 887 535	34 806 084
PTT İŞYERLERİ (Adet)	5 605	4 563	4 471	4 421	4 395
Merkezler	1 114	1 094	1 084	1 068	1 064
Şubeler	2 376	2 151	2 051	1 954	1 899
Acenteler	2 115	1 318	1 336	1 399	1 432

Kaynak: Posta İşletmesi Genel Müdürlüğü, Türk Telekomünikasyon A.Ş., Telekomünikasyon Kurumu.

(1) Geçici.

(2) Şehir İçi, şehirlerarası ve uluslararası kontör sayıları dâhildir.

(3) Şehirlerarası (manuel görüşme sayısı) trafiği 2003 yılından itibaren takip edilmemektedir.

TABLO 16
İŞ İSTEYENLER VE AÇIK İŞLER
(Kişi)

	2000	2001	2002	2003	2004 (1)
Yıl İçinde İş İsteyenler	768 386	327 417	324 760	557 092	495 576
Toplam İş İsteyenler (2)	2 443 290	2 770 707	3 095 467	3 652 559	4 148 135
Yıl İçinde Bildirilen Açık İşler	195 672	226 899	139 275	129 258	86 054
Toplam Açık İşler (2)	1 489 127	1 716 026	1 855 301	1 984 559	2 070 613
Açık İşsizler	730 496	718 665	464 228	587 479	757 644
Yıl İçinde İşe Yerleştirilenler	185 610	213 998	125 071	65 398	58 941

Kaynak: Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü.

(1) Geçici (Eylül 2004 itibarıyla).

(2) Toplam iş isteyenler ve açık işler kümülatif olarak verilmiştir.

TABLO 17
İMALÂT SANAYİİNDE ÜRETİMDE ÇALIŞANLAR ENDEKSİ
(1997=100)

	2002(*)	2003(*)	2004/1	2004/2	2004/3	2004/4	2004(1)
Toplam	82.2	83.7	82.9	86.3	87.0		85.4
Kamu	71.1	66.3	54.7	58.9	63.1		58.9
Özel	84.4	87.0	88.2	91.4	91.2		90.3

Kaynak: DİE.

(*) Yıllık ortalama.

(1) Geçici (Eylül 2004 itibarıyla ortalama).

TABLO 18
İMALÂT SANAYİİNDE ÜRETİMDE ÇALIŞILAN SAAT BAŞINA NOMİNAL
ÜCRET ENDEKSİ
(1997=100)

	2002(*)	2003(*)	2004/1	2004/2	2004/3	2004/4	2004(1)
Toplam	949.7	1167.8	1274.3	1289.4	1340.8		1301.5
Kamu	1341.7	1592.2	1789.8	1811.3	1825.2		1808.8
Özel	900.9	1134.9	1267.2	1280.2	1332.9		1293.4

Kaynak: DİE.

(*) Yıllık ortalama.

(1) Geçici (Eylül 2004 itibarıyla ortalama).

TABLO 19
İMALÂT SANAYİİNDE ÜRETİMDE ÇALIŞILAN SAAT BAŞINA REEL
ÜCRET ENDEKSİ
(1997=100)

	2002(*)	2003(*)	2004/1	2004/2	2004/3	2004/4	2004(1)
Toplam	90.0	88.3	89.6	89.2	91.9		90.2
Kamu	127.1	120.4	125.8	125.3	125.1		125.4
Özel	85.4	85.8	89.1	88.6	91.3		89.7

Kaynak: DİE.

(*) Yıllık ortalama.

(1) Geçici (Eylül 2004 itibarıyla ortalama).

TABLO 20
DIŞ ÜLKELERE GÖNDERİLEN İŞÇİLER
(Kişi)

	2000	2001	2002	2003	2004 (1)
Amerika Birleşik Devletleri	46	104	168	87	54
Avustralya	4	5	11	4	0
Avusturya	1	5	2	11	17
Belçika	1	1	0	2	0
Danimarka	3	5	5	7	1
Federal Almanya	2 135	2 437	3 367	3 366	1 736
Fransa	87	202	341	422	325
Hollanda	1	2	131	431	1
İngiltere	29	19	27	12	1
İsviçre	1	1	2	0	0
Libya	385	238	1037	2515	544
Suudi Arabistan	1 862	4 657	6 399	6 064	897
Diğer Ülkeler	9 090	12 566	15 426	21 230	26 412
TOPLAM	13 645	20 242	26 916	34 151	29 988

Kaynak: Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü.

(1) Geçici (Eylül 2004 itibarıyla).

TABLO 21
TOPLU İŞ SÖZLEŞMELERİ

	2000	2001	2002	2003	2004
TOPLU İŞ SÖZLEŞMELERİ	1 646	4 454	1 773	1 607	1 479
Kamu	985	1 193	1 113	793	847
Özel	661	3 261	660	814	632
KAPSADIĞI İŞÇİ SAYISI	208 595	775 478	255 059	629 240	325 189
Kamu	103 124	473 845	131 852	391 526	121 828
Özel	105 471	301 633	123 207	237 714	203 361
KAPSADIĞI İŞYERİ SAYISI	6 844	14 211	7 453	7 806	7 913
Kamu	2 173	9 578	4 741	5 800	3 085
Özel	4 671	4 633	2 712	2 006	4 828

Kaynak: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı.

TABLO 22
GREVLER VE LOKAVTLAR

	2000	2001	2002	2003	2004
GREVLER					
Grev Sayısı	52	35	27	23	30
İşçi Sayısı	18 705	9 911	4 618	1 535	3 557
Kaybolan İşgünü	368 475	286 015	43 885	144 772	93 161
LOKAVTLAR					
Lokavt Sayısı	2	-	-	2	1
İşçi Sayısı	2 483	-	-	888	801
Kaybolan İşgünü	32 760	-	-	110 415	20 826

Kaynak: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı.

TABLO 23
FİYAT ENDEKSLERİ

	2000	2001	2002	2003	2004
<u>YILLIK ORTALAMA</u>					
TOPTAN EŞYA FİYATLARI					
(1987=100) (1)					
Genel	89 219	144 827	216 639	270 891	305 740
Tarım	83 008	115 753	180 394	236 405	288 112
Maden	88 638	152 488	219 245	268 451	290 779
İmalât	90 724	151 614	224 542	279 669	311 437
Enerji	90 167	170 246	256 894	284 182	282 695
(1994=100) (1)					
Genel	2 370	3 830	5 750	7 219	8 020
Tarım	2 647	3 766	5 891	7 889	8 959
Maden	2 595	4 382	6 428	8 106	8 915
İmalât	2 278	3 796	5 631	6 972	7 740
Enerji	2 330	4 421	6 619	7 349	7 276
Genel (1968=100) (2)	12 619 704	19 820 481	28 974 581	35 861 660	40 000 307
TÜKETİCİ FİYATLARI					
Genel (1987=100) (1)	130 803	201 348	291 580	365 190	402 685
Genel (1994=100) (1)	2 970	4 586	6 649	8 330	9 212
Genel (1995=100) (3)	1 599	2 460	3 583	4 471	4 946
<u>YIL SONU</u>					
TOPTAN EŞYA FİYATLARI					
(1987=100) (1)					
Genel	98 923	186 026	244 615	276 866	321 596
Tarım	94 467	149 838	204 272	241 795	291 308
Maden	102 281	183 738	242 161	273 092	301 100
İmalât	99 493	194 607	254 277	286 180	332 079
Enerji	103 333	222 764	278 288	287 308	285 388
(1994=100) (1)					
Genel	2 626	4 952	6 479	7 382	8 404
Tarım	2 973	4 921	6 653	7 984	9 110
Maden	3 005	5 177	7 163	8 302	9 063
İmalât	2 502	4 905	6 360	7 161	8 221
Enerji	2 675	5 774	7 177	7 409	7 368
Genel (1968=100) (2)	14 220 214	25 396 399	32 234 589	38 213 001	41 184 817
TÜKETİCİ FİYATLARI					
Genel (1987=100) (1)	151 026	253 618	328 469	388 496	422 179
Genel (1994=100) (1)	3 416	5 756	7 469	8 840	9 663
Genel (1995=100) (3)	1 870	3 141	4 058	4 807	5 163

Kaynak:

- (1) Devlet İstatistik Enstitüsü.
- (2) İstanbul Ticaret Odası.
- (3) İstanbul Ücretliler Geçişme Endeksi, İstanbul Ticaret Odası.

TABLO 24
FİYAT ENDEKSLERİ (Aylık)

2004	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haz.	Tem.	Ağus.	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık
<u>TOPTAN EŞYA FİYATLARI</u>												
<i>(1987=100) (1)</i>												
Genel	287 373	291 701	297 366	302 852	305 029	304 530	301 742	304 891	309 346	319 929	322 525	321 596
Tarım	281 542	295 103	303 165	317 026	304 323	288 411	265 431	260 891	271 532	286 343	292 277	291 308
Maden	270 717	268 278	265 638	274 339	279 678	299 832	287 599	298 191	308 407	312 083	323 483	301 100
İmalât	288 267	290 140	295 518	298 830	305 783	309 524	313 400	318 923	321 315	331 144	332 321	332 079
Enerji	285 994	284 343	284 201	279 453	280 752	280 843	281 020	281 188	282 032	282 818	284 310	285 388
<i>(1994=100) (1)</i>												
Genel	7 577	7 701	7 862	8 071	8 068	7 983	7 862	7 924	8 070	8 330	8 393	8 404
Tarım	8 728	9 202	9 529	10 188	9 660	8 877	8 117	7 915	8 350	8 859	8 968	9 110
Maden	8 263	8 218	8 069	8 405	8 552	9 296	8 831	9 193	9 506	9 574	10 018	9 063
İmalât	7 205	7 237	7 368	7 450	7 604	7 702	7 785	7 922	7 980	8 183	8 219	8 221
Enerji	7 368	7 300	7 296	7 177	7 221	7 226	7 232	7 241	7 265	7 286	7 339	7 368
<i>(1968=100) (2)</i>												
Genel	38 337 178	38 675 340	39 330 470	39 711 578	40 170 214	40 214 358	39 503 097	39 952 609	40 663 255	41 098 421	41 162 348	41 184 817
<u>TÜKETİCİ FİYATLARI</u>												
<i>(1987=100) (1)</i>												
Genel	390 177	391 833	394 761	397 412	399 122	398 460	398 696	400 825	404 769	413 882	420 107	422 179
<i>(1994=100) (1)</i>												
Genel	8 905	8 954	9 033	9 086	9 121	9 109	9 129	9 182	9 268	9 474	9 620	9 663
<i>(1995=100) (3)</i>												
Genel	4 781	4 783	4 822	4 974	5 005	5 008	4 848	4 861	4 932	5 054	5 127	5 163

Kaynak:

(1) Devlet İstatistik Enstitüsü.

(2) İstanbul Ticaret Odası.

(3) İstanbul Ücretliler Geçinme Endeksi, İstanbul Ticaret Odası.

TABLO 25
ALTIN FİYATLARI
(Bin TL/Adet, Bin TL/Gram)

	2000	2001	2002	2003	2004
<u>YILLIK ORTALAMA</u>					
Reşat	39 767	77 013	109 648	134 823	141 696
Cumhuriyet	38 871	74 759	105 213	121 066	131 090
Külçe	5 642	10 766	15 267	17 569	18 966
<u>YIL SONU</u>					
Reşat	41 750	95 000	127 333	142 500	154 400
Cumhuriyet	40 875	91 000	124 667	131 250	141 000
Külçe	5 853	12 938	18 017	18 938	20 000

Kaynak: TCMB.

TABLO 26
ALTIN FİYATLARI (Aylık ortalama)
(Bin TL/Adet, Bin TL/Gram)

2004	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haz.	Tem.	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık
Reşat	136 000	137 250	136 250	139 000	140 000	137 500	138 200	141 250	143 000	144 750	152 750	154 400
Cumhuriyet	124 100	119 750	120 625	125 600	129 750	128 500	128 500	135 500	137 250	139 250	143 250	141 000
Külçe	18 360	17 400	17 375	17 880	18 875	18 988	18 770	19 313	19 738	20 300	20 600	20 000

Kaynak: TCMB.

TABLO 27
İŞLETMECİ KİT'LERİN FİNANSMAN İHTİYACI (CARI FİYATLARLA)⁽¹⁾
(Milyar TL)

	2000	2001	2002	2003	2004 (2)
Sabit Sermaye Yatırımları	-2 206 608	-2 253 365	-3 483 504	-2 833 882	-4 106 822
Stoklardaki Değişim	-1 125 332	-1 320 411	-1 721 869	-224 543	-700 140
Sabit Kıymetler Değişimi	138 721	74 756	788 932	215 559	1 726 522
İştirakler Sermaye Artışı	-18 910	-18 046	-104 121	752	-963 996
Fonlara İlişkin Kanunî Ödemeler	-82 003	-78 123	-184 103	-361 885	-32 994
TOPLAM FİNANSMAN İHTİYACI	-3 294 132	-3 595 186	-4 704 665	-3 203 999	-4 077 430
BÜNYE İÇİ FONLAR	-454 630	2 100 961	5 053 648	3 888 670	3 802 212
Yedekler	-1 753 112	-2 212 913	-291 457	-244 066	-239 212
Cari Yıl Amortismanı	941 463	1 592 204	3 616 842	3 199 047	2 992 484
Karşılıklar	153 575	625 388	377 321	589 318	510 093
Kur Farkları	203 444	2 096 282	1 350 942	344 371	538 847
Hazine Dışı Ortaklıklar Sermaye Payı	-	-	-	-	-
KURUM DIŞI FİNANSMAN İHTİYACI	-3 748 761	-1 494 826	348 983	684 671	-275 217
Bütçe Transferleri	1 149 057	1 591 814	2 621 827	2 408 344	1 865 636
Sermaye	1 082 717	1 486 975	1 728 641	1 404 344	1 495 636
Görev Zararı	58 056	95 481	787 945	979 610	290 560
Yardım	8 284	9 358	105 241	24 390	79 440
KİT BORÇLANMA GEREĞİ	-2 599 704	96 988	2 970 810	3 093 015	1 590 419
Ertelenen Ödemeler	3 235 133	4 370 999	1 579 548	384 402	22 060 403
Peşin Ödemeler	-1 510 646	-3 440 528	-3 681 583	-3 452 589	-24 200 930
NAKİT İHTİYACI	-875 218	1 027 459	868 775	24 828	-550 109
FİNANSMAN	-875 218	1 027 459	868 774.582	248 288	-550 109
Kasa Banka Değişimi	-79 204	-1 778 865	-1 083 379	-146 752	-77 721
Menkul Kıymetler, Mevduat	-58 346	-162 416	-1 048 648	-46 167	-137 012
İç Borçlanma	-9 126	-266 674	-92 660	-41 291	-101 370
Merkez Bankası	-	-3	985	0	0
Ticari Bankalar	-9 126	-266 671	-93 645	-41 291	-101 370
Eximbank	-	-	-	-	-
Dış Borçlanma	1 021 894	1 180 496	1 355 912	209 382	866 212
Kullanım	1 279 488	1 589 394	2 023 225	1 196 215	2 294 580
Ödemeler	-257 593	-408 898	-667 313	-986 833	-1 428 368
Hazine Bonosu	-	-	-	-	-
GSMH	125 596 000	176 484 000	273 463 000	356 680 888	424 129 000
KİT BORÇLANMA GEREĞİ / GSMH	-2.1	0.1	1.1	0.9	0.4
BÜTÇE TRANS.HARİÇ KİT BG / GSMH	-3.0	-0.8	0.1	0.2	-0.1

Kaynak: HM.

(1) 233 Sayılı KHK kapsamındaki KİT'ler ve ÖİB kapsamındaki kuruluşlar dâhildir.

(2) Gerçekleşme tahmini.

TABLO 28
FON KAYNAK VE HARCAMALARI (CARI FİYATLARLA)⁽¹⁾
(Milyar TL)

	2000	2001	2002	2003	2004 (2)
KAYNAKLAR	3 406 148	3 644 984	1 961 858	2 273 831	3 524 336
Vergi Gelirleri	1 906 158	3 349 844	1 552 403	1 211 163	1 974 255
Vergi Dışı Normal Gelirler	628 608	295 138	286 632	388 805	513 680
Cari Transferler (Net)	0	0	0	585 815	0
Sermaye Transferleri (Net)	871 380	0	122 823	88 049	1 036 400
ÖDEMELER	1 927 190	2 822 800	1 950 406	1 756 156	2 022 504
Cari Giderler	463 355	616 754	1 203 678	1 122 626	1 046 998
Faktör Giderleri (Net)	27 857	99 858	565 736	627 848	554 095
Sabit Sermaye Yatırımları	719 452	320 035	3 908	5 683	21 000
Cari Transferler (Net)	716 528	1 331 291	177 084	0	400 411
Sermaye Transferleri (Net)	0	454 860	0	0	0
BORÇLANMA GEREĞİ	1 478 956	822 184	11 452	517 675	1 501 832
FİNANSMAN	-1 478 954	-822 184	-11 452	-517 675	-1 501 832
Dış Borç Kullanımı	341 395	101 154	394 026	110 470	136 079
Dış Borç Ödemesi	-88 585	-142 993	-188 744	-179 318	-181 519
İç Borç-Alacak İlişkisi (Net)	-1 315 578	128 528	253 612	323 584	-826 906
Kasa-Banka Değişimi	-416 188	-908 873	-470 346	-772 411	-629 485

Kaynak: DPT.

(1) Kamu kesimi genel dengesine giren fonları kapsamaktadır. Fon kapsamı, tasfiyeler nedeniyle yıllar itibarıyla değişmektedir. İşsizlik Sigortası Fonu hariçtir.

(2) Gerçekleşme tahmini.

TABLO 29
KONSOLİDE BÜTÇE ÖDENEKLERİ,
HARCAMA VE GELİRLERİ
(Milyar TL)

	2000	2001	2002	2003	2004 (1)
ÖDENEKLER					
Başlangıç	46 739 214	48 382 160	98 149 432	147 462 038	149 945 082
Yıl sonu	49 531 993	82 821 821	120 581 783	147 431 396	155 946 470
Cari Hizmet Ödenekleri					
Başlangıç Ödeneği	13 044 336	16 060 402	28 798 772	38 259 130	32 187 000
Yıl Sonu Ödeneği	14 746 589	21 873 008	33 403 542	42 549 415	32 028 890
Yatırım Ödenekleri					
Başlangıç Ödeneği	2 368 922	3 470 167	5 736 802	8 392 703	6 408 767
Yıl Sonu Ödeneği	3 093 038	5 010 051	8 810 865	8 575 390	8 773 139
Transfer Ödenekleri					
Başlangıç Ödeneği	34 507 478	33 298 096	71 378 549	111 295 433	121 368 277
Yıl Sonu Ödeneği	35 620 477	62 414 560	88 017 086	107 601 480	126 967 093
Hazine Yardımı					
Başlangıç	-3 181 522	-4 446 505	-7 764 691	-10 485 228	-10 018 962
Yıl Sonu	-3 928 111	-6 475 798	-9 649 710	-11 294 889	-11 822 652
HARCAMALAR					
Cari Harcamalar	46 705 028	80 579 065	115 682 350	140 454 842	140 200 045
Yatırım Harcamaları	13 613 937	20 448 022	31 107 959	38 513 866	32 970 571
Transfer Harcamaları	2 475 116	4 149 580	6 891 836	7 179 667	7 972 210
Transfer Harcamaları	30 615 975	55 981 463	77 682 555	94 761 309	99 257 264
GELİRLER					
Vergiler	33 440 143	51 542 970	75 592 324	100 250 427	109 886 834
Vergi Dışı Gelirler	26 503 698	39 735 928	59 631 868	84 316 169	90 092 896
Vergi Dışı Gelirler	6 537 205	11 154 553	14 971 831	14 242 564	17 980 856
Katma Bütçe Gelirleri	399 240	652 489	988 625	1 691 694	1 813 082

Kaynak: HM.
(1) Geçici.

TABLO 30
İÇ BORÇ STOKU (Milyar TL)

	2000	2001	2002	2003	2004
TAHVİLLER					
Nakit	34 362 937	102 127 926	112 849 835	168 973 626	194 210 700
Nakit Dışı	27 373 224	40 703 763	52 251 115	105 841 900	135 306 946
Nakit Dışı	6 989 713	61 424 163	60 598 720	63 131 726	58 903 754
BONOLAR					
Nakit	2 057 684	20 029 334	37 019 856	25 413 074	30 272 222
Nakit Dışı	2 049 388	17 649 743	37 019 856	24 642 074	30 272 222
Nakit Dışı	8 295	2 379 591	0	771 000	0
TOPLAM					
	36 420 620	122 157 260	149 869 691	194 386 700	224 482 922

Kaynak: HM.

TABLO 31.A
PARASAL YETKİLİLER- SEKTÖREL HESAPLAR
(Milyar TL)

VARLIKLAR	2000	2001	2002	2003	2004(1)
DIŞ VARLIKLAR	16 607 806	30 782 124	48 220 839	51 058 649	54 227 927
Uluslararası Standartta Olan Altın (YP)	675 727	1 485 813	2 091 220	2 174 040	2 193 521
Konvertibl Döviz	14 993 504	27 249 003	43 815 573	46 922 114	50 067 877
Diğer Dış Varlıklar	938 575	2 047 309	2 314 046	1 962 496	1 966 529
MERKEZİ YÖNETİMDEN ALACAKLAR	871 056	34 523 915	52 814 339	52 385 567	51 855 314
Bütçe İle ilgili Kurumlar	1 746 265	34 698 719	53 960 941	51 662 089	50 205 988
Hazinece Çıkarılan Madenî Para	41 106	49 422	81 807	116 557	134 485
IMF Pozisyonu	190 219	189 785	22 959 725	23 466 726	26 023 334
Hazineye Kısa Vadeli Avans	0	0	0	0	0
Devlet İç Borçlanma Senetleri	1 514 941	34 459 512	30 919 409	28 078 806	24 048 169
Tahkimle Aktifleştirilmiş Alacaklar	0	0	0	0	0
Hazinedeki Diğer Alacaklar (Net)	0	0	0	0	0
Değerleme Hesabı	-875 209	-174 804	-1 146 601	723 478	1 649 326
MALİ OLMAYAN KAMU					
GİRİŞİMLERİNDEN ALACAKLAR (2)	1 724	4 045	5 030	3 322	1 016
MEVDUAT BANKALARINDAN					
ALACAKLAR	6 543 409	9 665 218	2 703 000	1 765 333	1 393 755
Avans ve Reeskont	0	16 270	12 804	6 556	8 119
Ticarî	0	16 270	12 804	6 556	8 119
Tarımsal	0	0	0	0	0
Orta Vadeli Sınâî Krediler (Bankalar)	0	0	0	0	0
Tahvil Üzerine Avans	0	0	0	0	0
Bankalar Kanalıyla KİT' lere Verilen Krediler	0	0	0	0	0
Diğer Alacaklar (3)	6 543 409	9 648 948	2 690 195	1 758 776	1 385 635
DIĞER MALİ KURUMLARDAN					
ALACAKLAR	500 000	750 000	250 000	0	302 300
Kalkınma ve Yatırım Bankalarından Alacaklar	0	0	0	0	0
Banka Dışı Malî Kurumlardan Alacaklar	500 000	750 000	250 000	0	302 300
DAĞITILAMAYAN VARLIKLAR	704 766	1 798 855	637 820	315 073	1 096 023
T O P L A M	25 228 761	77 524 158	104 631 028	105 527 945	108 876 334

Kaynak: TCMB.

Not: Ağustos 2004 tarihinden itibaren enflasyon muhasebesine göre düzenlenmiştir.

(1) Kasım sonu itibarıyla.

(2) Malî olmayan kamu girişimleri senetlerinin bankalar tarafından iskonto edilmesine ilişkin işlemler "Mevduat Bankalarından Alacaklar" olarak sınıflandırılırken, doğrudan malî olmayan kamu girişimlerine açılan krediler "Malî Olmayan Kamu Girişimlerinden Alacaklar" olarak gösterilmiştir.

(3) "Karşılaşan Swap İşlemlerinden TL Alacaklar" "Mevduat Bankalarından Alacaklar"da gösterilirken TL borçlar pasifte "Rezerv Dışı Yükümlülükler" içerisinde izlenmektedir.

TABLO 31.P
PARASAL YETKİLİLER-SEKTÖREL HESAPLAR
(Milyar TL)

YÜKÜMLÜLÜKLER	2000	2001	2002	2003	2004 (1)
REZERV PARA (IMF tanımı)	10 118 478	18 064 107	21 249 836	25 192 950	31 464 198
Dolaşımadaki Kâğıt ve Madenî Para	3 810 101	5 330 279	7 708 822	10 784 707	13 500 553
Mevduat Bankaları Dışındaki Para	3 196 942	4 462 913	6 899 360	9 775 116	12 366 781
Bankalardaki Para	613 159	867 366	809 462	1 009 591	1 133 772
Bankalar Mevduatı	6 285 780	12 695 845	13 485 735	14 347 250	17 878 084
Mevduat Karşılıkları	3 933 904	7 754 497	9 116 657	9 503 436	11 785 676
Serbest Rezervler	2 351 876	4 941 348	4 369 078	4 843 814	6 092 409
Vadesiz Mevduat (TL)	22 597	37 984	55 279	60 994	85 561
Malî Olmayan Kamu Girişimleri	6	8	9	7	6
Yerel Yönetimler	21 180	32 786	31 683	27 638	28 338
Özel Sektör	109	301	622	765	1 166
Diğer Malî Kurumlar	1 302	4 890	22 965	32 584	56 052
VADELİ MEVDUAT	286 317	418 765	653 214	837 444	863 292
YABANCI PARA MEVDUATI	142 323	530 408	33 167	27 750	36 558
Banka Dışı Malî Kurumlar	138 622	517 752	11 162	7 704	3 185
Malî Olmayan Kamu Girişimleri	3 700	12 656	22 005	20 046	33 374
Yerel Yönetimler	0	0	0	0	0
BLOKE MEVDUATLAR	551	540	6	9	13
DIŞ YÜKÜMLÜLÜKLER	9 965 433	36 156 907	59 603 733	58 102 378	56 985 868
IMF Kredileri Kullanımı	2 488 445	19 640 037	35 342 828	33 292 322	30 929 449
IMF Acil Yardım Takip Hesabı (Hazine)	316 327	653 080	804 351	375 348	0
Dış Krediler	39 337	112 332	119 970	97 506	58 608
Kredi Mektuplu Döviz Mevduatı	7 062 991	15 557 117	23 041 336	24 148 387	25 803 578
Diğer Yerleşik Olmayanların Mevduatı	16 473	137 819	218 876	111 187	85 748
Muvakkat Alacaklılar (YP)	41 860	56 523	76 372	77 629	108 485
MERKEZİ YÖNETİM MEVDUATLARI	1 478 483	3 473 118	5 799 917	7 424 832	12 216 798
Genel ve Katma Bütçeli İdareler Mevduatları	960 820	2 171 336	3 676 553	5 167 363	10 782 122
Genel ve Katma Bütçeli İdareler Proje Kredileri	160 532	482 662	497 581	320 796	421 628
Kamu İktisadî Kuruluşları (Katma Bütçeli İdareler)	545	197	325	544	102
Resmî Sosyal Güvenlik Kurumları	0	0	0	0	0
Akreditif Bedelleri	6	0	0	0	0
Merkezî Yönetime Diğer Yükümlülükler	25 864	56 496	106 992	59 839	56 840
Bütçe Dışı Fonlar	330 715	762 427	1 518 466	1 876 289	956 106
REZERV DIŞI YÜKÜMLÜLÜKLER (2)	0	7 200 100	9 574 400	8 259 450	1 508 250
SERMAYE VE REZERVLER	2 232 686	9 408 409	5 015 517	3 192 609	3 431 107
DAĞITILAMAYAN YÜKÜMLÜLÜKLER	1 004 490	2 271 804	2 701 237	2 490 522	2 370 252
T O P L A M	25 228 761	77 524 158	104 631 028	105 527 945	108 876 334

Kaynak: TCMB.

Not: Ağustos 2004 tarihinden itibaren enflasyon muhasebesine göre düzenlenmiştir.

(1) Kasım sonu itibarıyla.

(2) Bankalarla yapılan ters repo anlaşmaları gereği satılan menkul kıymet karşılığı TL, gecelik işlemler ve karşışan swap işlemlerini içermektedir.

TABLO 32
MERKEZ BANKASI - KREDİLER
(Milyar TL)

KURUMSAL SEKTÖRLERE GÖRE	2000	2001	2002	2003	2004 (1)
MERKEZİ YÖNETİM	0	0	0	0	0
Hazineye Kısa Vadeli Avans	0	0	0	0	0
Hazinedeki Diğer Alacaklar (Net)	0	0	0	0	0
MALİ OLMAYAN KAMU GİRİŞİMLERİ	1 724	0	0	0	0
Hazine Kefaletini Haiz Bonolar	0	0	0	0	0
Kısa Vadeli Senet Reeskontu, Toprak					
Mahsulleri Ofisi, (TMO)	0	0	0	0	0
İktisadî Devlet Teşekkülleri, Diğer					
(İDT 'nin Vadesinde Ödenmeyen Borçları)	1 724	0	0	0	0
İktisadî Devlet Teşekkülleri, Ticarî Senetler	0	0	0	0	0
MALİ KURUMLAR	500 000	766 270	262 804	6 556	310 419
Mevduat Bankaları	0	16 270	12 804	6 556	8 119
Reeskont Kredileri	0	16 270	12 804	6 556	8 119
1211 S. K. 40/1-c Kapsamında Kullanılan Krediler	0	0	0	0	0
Diğer	0	0	0	0	0
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	0	0	0	0	0
Reeskont Kredileri	0	0	0	0	0
1211 S.K. 40/1-c Kapsamında Kullanılan Krediler	0	0	0	0	0
Diğer	0	0	0	0	0
Banka Dışı Malî Kurumlar	500 000	750 000	250 000	0	302 300
Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu	500 000	750 000	250 000	0	302 300
YURT DIŞI (2)	935 207	2 041 090	2 305 793	1 941 320	1 944 663
T O P L A M	1 436 931	2 807 360	2 568 597	1 947 876	2 255 082

Kaynak: TCMB.

(1) Kasım sonu itibarıyla.

(2) Dış krediler içerisinde yer alan Irak'a verilen krediler 1999/12'den itibaren Merkez Bankası Bilançosunda "Takipteki Alacaklar" hesabına aktarılmış olup, "Yurt Dışı" rakamı özgün bilanço ile farklılık göstermektedir.

TABLO 33
MERKEZ BANKASI - MEVDUAT
(Milyar TL)

KURUMSAL SEKTÖRLERE GÖRE	2000	2001	2002	2003	2004 (1)
MERKEZİ YÖNETİM	1 452 613	3 416 622	5 692 925	7 364 993	12 159 957
Genel ve Katma Bütçeli İdareler	960 820	2 171 336	3 676 553	5 167 363	10 782 122
TL	249 163	673 900	302 378	930 232	4 973 455
YP	711 658	1 497 437	3 374 175	4 237 131	5 808 667
Genel ve Katma Bütçeli İdareler Proje Kredileri	160 532	482 662	497 581	320 796	421 628
TL	0	0	0	0	0
YP	160 532	482 662	497 581	320 796	421 628
Kamu İktisadî Kurumları	545	197	325	544	102
TL	545	197	325	544	102
YP	0	0	0	0	0
Kanunla Kurulan Sosyal Güvenlik Kurumları	0	0	0	0	0
Bütçe Dışı Fonlar	330 715	762 427	1 518 466	1 876 289	956 106
TL	115 092	100 985	176 382	48 289	63 321
YP	215 624	661 442	1 342 083	1 828 000	892 784
MALİ KURUMLAR	6 426 197	13 227 062	13 519 891	14 387 557	17 937 342
Bankalar Mevduatı	6 285 780	12 695 845	13 485 735	14 347 250	17 878 084
Zorunlu Karşılıklar	3 933 904	7 754 497	9 116 657	9 503 436	11 785 676
TL	1 404 157	1 626 371	1 671 841	2 288 617	3 061 742
YP	2 529 747	6 128 126	7 444 816	7 214 819	8 723 934
Serbest Rezervler	2 351 876	4 941 348	4 369 078	4 843 814	6 092 409
Mevduat Bankaları (YP)	1 741 866	4 050 434	3 271 335	2 975 758	3 489 900
Mevduat Bankaları (TL)	610 011	890 914	1 097 743	1 868 056	2 602 509
Diğer Malî Kurumlar	140 417	531 217	34 156	40 306	59 257
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	24 464	171 521	5 985	10 725	6 951
TL	674	1 718	2 661	4 927	4 062
YP	23 790	169 803	3 324	5 798	2 889
Banka Dışı Malî Kuruluşlar TMSF	115 460	351 120	9 514	1 928	785
TL (Vadesiz)	628	3 172	1 676	21	489
YP	114 832	347 948	7 838	1 906	296
Özel Finans Kurumları (ÖFK)	438	8 519	18 628	27 636	51 500
Yetkili Döviz Müesseseleri	55	57	30	18	21
MALİ OLMAYAN KAMU GİRİŞİMLERİ	3 706	12 664	22 014	20 053	33 379
İktisadî Devlet Teşekkülleri	3 706	12 664	22 014	20 053	33 379
TL (Vadesiz)	6	8	9	7	6
YP	3 700	12 656	22 005	20 046	33 374
YEREL YÖNETİMLER	21 180	32 786	31 683	27 638	28 338
TL (Vadesiz)	21 180	32 786	31 683	27 638	28 338
YP	0	0	0	0	0
ÖZEL SEKTÖR (TL)	109	301	622	765	1 166
BLOKE MEVDUATLAR	547	536	2	5	9
YURT DIŞI YERLEŞİKLER MEVDUATI	9 319 927	28 861 496	36 446 625	34 459 546	30 794 420
Kredi Mektuplu Döviz Mevduatı	7 062 991	15 557 117	23 041 336	24 148 387	25 803 578
Diğer Mevduat (TL+YP)	2 256 936	13 304 380	13 405 289	10 311 158	4 990 842
DIĞER MEVDUAT	22 840	1 766	294	245	258
T O P L A M	17 247 120	45 553 233	55 714 056	56 260 800	60 954 868

Kaynak: TCMB.

(1) Kasım sonu itibarıyla.

TABLO 34.A
MEVDUAT BANKALARI - SEKTÖREL HESAPLAR
(Milyar TL)

VARLIKLAR	2000	2001	2002	2003	2004 (1)
REZERVLER	5 765 793	10 712 903	12 679 019	13 970 806	17 768 977
Para	613 159	867 366	809 462	1 009 591	1 133 772
Merkez Bankasındaki Mevduatlar	5 152 634	9 845 537	11 869 557	12 961 215	16 635 205
Zorunlu Karşılıklar	3 919 581	7 683 120	9 258 435	9 998 333	12 606 526
Serbest Rezervler	1 233 053	2 162 417	2 611 122	2 962 882	4 028 679
MERKEZ BANKASINDAN DİĞER ALACAKLAR	58 519	1 125 664	2 078 745	438 625	6 525
Swap ve Repo Anlaşmaları Altında					
TCMB'den Alınan Krediler (Net)	0	1 053 000	2 070 500	433 000	500
Diğer Alacaklar	58 519	72 664	8 245	5 625	6 025
DIŞ VARLIKLAR (2)	11 514 031	17 745 631	20 666 823	19 042 263	27 565 080
MERKEZİ YÖNETİMDEN ALACAKLAR	35 251 297	62 069 905	80 302 965	99 960 100	117 798 676
Bütçe ile İlgili Kurumlar	35 251 297	62 069 905	80 302 965	99 960 100	117 798 676
Merkezî Yönetime Verilen Krediler	233 179	1 291 552	720 810	452 959	31 186
Merkezî Yönetimce Çıkarılan Bono ve Tahviller	19 537 667	60 142 152	78 018 447	97 422 974	115 196 825
Merkezî Yönetimden Diğer Alacaklar (2)	15 480 451	636 201	1 563 708	2 084 167	2 570 665
Bütçe Dışı Kurumlar	0	0	0	0	0
Bütçe Dışı Fonlardan Alacaklar	0	0	0	0	0
MALİ OLMAYAN KAMU GİRİŞİMLERİNDEN					
ALACAKLAR	540 897	389 750	51 094	193 106	71 079
KİT'lere Verilen Krediler	531 169	378 973	22 557	190 854	70 499
KİT'lerce Çıkarılan Bono ve Tahviller	0	0	1 403	0	0
KİT'lere İştirakler	0	0	0	0	0
KİT'lerden Diğer Alacaklar (2)	9 728	10 777	27 134	2 252	580
YEREL YÖNETİMLERDEN ALACAKLAR	47 595	111 896	73 840	172 356	277 526
Yerel Yönetimlere Verilen Krediler	42 349	77 603	73 682	172 162	277 277
Yerel Yönetimlerce Çıkarılan Bono ve Tahviller	0	0	0	0	0
Yerel Yönetimlerden Diğer Alacaklar (2)	5 246	34 293	158	194	249
DİĞER MALİ KURUMLARDAN ALACAKLAR (2)	2 057 450	1 998 441	2 999 881	3 523 020	4 059 093
Kalkınma ve Yatırım Bankalarından Alacaklar	719 186	1 054 441	1 069 897	869 315	835 088
Banka Dışı Mali Kurumlardan Alacaklar (3)	1 338 264	944 000	1 929 984	2 653 705	3 224 005
ÖZEL GİRİŞİMLERDEN ALACAKLAR	28 515 417	34 994 593	38 574 252	55 735 552	84 033 811
Özel Sektöre Verilen Krediler	25 561 979	30 776 161	31 997 840	48 889 710	75 417 744
Özel Girişimlerce Çıkarılan Bono ve Tahviller	73 681	210 553	434 982	175 112	206 551
Özel Girişimlere İştirakler	2 305 468	2 992 877	5 350 631	5 667 555	7 592 341
Özel Sektörden Diğer Alacaklar (2)	574 289	1 015 002	790 799	1 003 175	817 175
YURT İÇİ BANKALARARASI ALACAKLAR (2) (3)	6 232 183	3 163 943	2 117 915	2 462 378	2 021 685
PARA PİYASALARINDAN ALACAKLAR	1 550 475	7 727 662	7 315 825	7 792 009	1 540 732
DAĞITILAMAYAN VARLIKLAR (2)	11 384 199	22 170 809	33 263 080	31 587 131	28 250 397
T O P L A M	102 917 856	162 211 197	200 123 440	234 877 346	283 393 581

Kaynak: TCMB.

Not: Temmuz 2002 tarihinden itibaren enflasyon muhasebesine göre düzeltilmiştir.

(1) Kasım sonu itibarıyla.

(2) Şubat 2002 tarihinden itibaren ters repo işlemlerinden alacaklar dâhil edilmiştir.

(3) Özel Finans Kurumları Aralık 2002 tarihine kadar "Banka Dışı Mali Kuruluşlardan Alacaklar" içerisinde izlenirken bu tarihten itibaren "Yurt İçi Bankalararası Alacaklar" içerisinde izlenmeye başlanmıştır.

TABLO 34.P
MEVDUAT BANKALARI - SEKTÖREL HESAPLAR
(Milyar TL)

YÜKÜMLÜLÜKLER	2000	2001	2002	2003	2004 (1)
VADESİZ MEVDUAT	4 187 375	6 338 666	7 859 692	11 357 452	12 599 245
Özel Sektör	2 560 104	4 271 616	5 545 241	8 700 314	9 662 387
Yerel Yönetimler	306 051	442 900	397 447	569 220	604 132
Malî Olmayan Kamu Girişimleri	405 226	639 245	787 780	1 124 970	1 133 952
Diğer Malî Kuruluşlar (2)	915 994	984 905	1 129 224	962 948	1 198 774
VADELİ MEVDUAT (3)	24 519 296	35 910 439	46 068 719	59 670 171	78 615 583
Özel Sektör	23 513 970	33 691 720	42 241 496	54 609 182	72 123 240
Yerel Yönetimler	128 104	204 700	557 654	1 136 060	1 756 422
Malî Olmayan Kamu Girişimleri	435 847	872 340	2 005 766	2 332 242	3 121 653
Diğer Malî Kuruluşlar (2)	441 375	1 141 679	1 263 803	1 592 687	1 614 268
REPO İŞLEMLERİNDEN SAĞLANAN FONLAR (4)	---	---	4 636 966	7 564 473	9 891 305
Özel Sektör	---	---	1 960 123	2 515 658	2 657 146
Yerel Yönetimler	---	---	61 693	72 322	43 163
Malî Olmayan Kamu Girişimleri	---	---	353 326	285 945	127 788
Diğer Malî Kuruluşlar	---	---	2 261 824	4 690 548	7 063 208
YURT İÇİ YERLEŞİKLERİN DTH (3)	25 277 821	59 596 905	72 287 470	68 816 810	75 785 444
MEVDUAT SERTİFİKALARI	0	0	0	0	0
İHRAÇ EDİLEN MENKUL KIYMETLER (TL) (5)	18	18	18	0	0
DIŞ YÜKÜMLÜLÜKLER (4)	15 466 169	14 383 093	15 783 275	19 052 570	27 595 346
MERKEZİ YÖNETİM MEVDUATLARI	5 053 033	6 163 034	9 477 711	14 093 763	15 762 407
Bütçeye Ait Hesaplar (4)	1 232 320	1 185 761	2 988 218	4 236 005	5 656 689
Resmî Sosyal Güvenlik Kurumları	356 783	1 009 647	1 021 594	1 966 098	2 629 781
Bütçe Dışı Fon Hesapları (2)	3 463 930	3 967 626	5 467 899	7 891 660	7 475 937
TCMB'YE YÜKÜMLÜLÜKLER	5 599 584	5 823 385	191 190	84 514	66 230
Bankalararası Mevduat, Merkez Bankası	582 127	168 560	132 905	1 347	547
Alınan Krediler, TCMB	0	157 088	0	0	0
Muhtelif Borçlar, TCMB	43 536	61 570	58 281	60 065	65 679
Alacaklı Geçici Hesaplar, TCMB	19	11 467	4	23 102	4
Repo Anlaşmalarından Kaynaklanan Menkul Kıymet Borçları (4)	4 973 902	5 424 700	0	0	0
ÖZ KAYNAKLAR (6)	9 627 597	21 348 272	31 953 299	42 099 171	48 734 563
YURT İÇİ BANKALARARASI YÜKÜMLÜ. (2) (4)	6 999 611	4 682 171	3 893 492	5 190 709	6 199 579
PARA PİYASALARINA BORÇLAR	1 505 376	3 978 779	2 856 994	2 144 339	1 964 719
MENKUL KIYMET ÖDÜNC PİYASALARINA BORÇLAR (7)	---	---	0	0	0
DAĞITILAMAYAN YÜKÜMLÜLÜKLER (4)	4 681 976	3 986 435	5 114 614	4 803 374	6 179 160
T O P L A M	102 917 856	162 211 197	200 123 440	234 877 346	283 393 581

Kaynak: TCMB.

Not: Temmuz 2002 tarihinden itibaren enflasyon muhasebesine göre düzenlenmiştir.

(1) Kasım sonu itibarıyla.

(2) Özel Finans Kurumları Aralık 2002 tarihine kadar "Diğer Malî Kuruluşlar" bu tarihten itibaren "Yurt İçi Bankalararası Yükümlülükler" içerisinde izlenmektedir.

(3) Vadeli mevduatlar, mevduatın yanında Bankalar Kanununda mevduat olarak tanımlanmayan muhtelif alacaklar ve alacaklı geçici hesaplar gibi banka yükümlülüklerini de içermektedir. Bu nedenle kurumsal sektörlerle göre banka hesaplarındaki mevduat tanımına giren rakamlar resmen açıklanan mevduat rakamlarından farklıdır. Adı geçen yükümlülüklerin YP tutarları "Yurt İçi Yerleşiklerin YP Mevduatlarına" dâhil edilmektedir.

(4) Tek Düzen Hesap Planında yapılan değişikliklerle Şubat 2002 tarihinden başlamak üzere, daha önce bilanço dışında izlenen bankaların repo ve ters repo işlemlerine ilişkin kalemler bilançolara dâhil edilmiştir. Repo işlemlerinden sağlanan fonların sektörel dağılımları yapılmıştır.

(5) "İhraç Edilen Menkul Kıymetler" in yabancı para tutarı "Dış Yükümlülükler" içerisinde izlenmektedir.

(6) Mevduat Bankaları Bilançosunda (Tek Düzen Hesap Planına Göre) yer alan "Öz Kaynaklara" ek olarak varlık ve yükümlülüklerdeki "Karşılıklar" kalemi kapsamaktadır.

(7) TDHP'de yapılan değişiklik nedeniyle Aralık 2002 tarihinden itibaren ilâve edilmiştir.

TABLO 35.A
MEVDUAT BANKALARI- MEVDUAT
(Milyar TL)

KURUMSAL SEKTÖRLERE GÖRE	2000	2001	2002	2003	2004 (1)
MERKEZİ YÖNETİM	2 343 643	2 839 837	5 731 199	9 283 701	10 887 506
Sosyal Güvenlik Kuruluşları ve Bütçeye Ait Hesaplar (TL)	1 445 107	2 129 619	3 248 590	5 305 700	7 096 865
Resmî Kurumlar	999 491	970 340	1 729 073	2 842 795	3 778 707
Kanunla Kurulan Sosyal Güvenlik Kurumları	356 783	1 009 647	1 021 594	1 966 098	2 629 781
Diğer Kurumlar	88 833	149 632	497 923	496 807	688 377
Bütçe Dışı Hesaplar (TL)	898 536	710 218	1 856 776	3 292 095	2 928 887
Merkezî Yönetim Döviz Tevdiat Hesabı (YP) (2)	-	-	625 833	685 906	861 754
MALİ OLMAYAN KAMU GİRİŞİMLERİ	832 170	1 501 357	4 501 164	5 080 769	5 635 834
YEREL YÖNETİMLER	433 268	642 796	963 623	1 715 471	2 401 186
ÖZEL SEKTÖR	50 584 215	96 296 111	114 699 985	127 072 520	151 812 965
Mali Olmayan Şirketler (TL)	3 576 312	5 231 983	6 201 326	7 962 993	9 492 857
Bireysel İşletmeler (TL)	761 065	598 034	918 152	1 368 728	1 400 566
Hanehalkı (TL)	17 841 397	27 265 629	34 451 682	45 083 517	60 857 697
Hane Halkına Hizmet Veren Kâr Amacı Olmayan Kuruluşlar (TL)	3 007 033	3 833 533	4 339 784	6 488 896	6 367 607
Diğer (Diğer Kuruluşlar Mevduatı) (TL)	603 765	571 889	907 516	1 264 451	2 104 806
Yurt İçi Yerleşik Özel Sektörün Döviz Tevdiat Hesabı (YP)	24 639 796	58 713 932	67 787 899	64 850 235	71 425 550
Hane Halkı, Yurt İçinde Yerleşik Gerçek Kişiler	21 064 723	46 490 234	56 524 752	52 884 007	57 620 658
Yurt İçinde Yerleşik Tüzel Kişilerin Döviz Tevdiat Hesapları (2)	3 575 073	12 223 698	11 263 147	11 966 228	13 804 892
Kıymetli Maden Depo Hesabı (YP)	154 847	81 111	93 626	53 700	163 882
YURT DIŞI YERLEŞİKLER MEVDUATI	771 191	1 808 497	2 610 885	2 828 585	3 809 483
Elçilikler, Konsolosluklar, Uluslararası Kuruluşlar (TL)	4 265	5 790	7 167	5 627	9 492
Yerleşik Olmayanların Mevduatı (TL)	65 038	118 723	193 390	278 714	586 946
Döviz Tevdiat Hesabı, Yurt Dışında Yerleşik Gerçek Kişiler (YP)	473 647	1 088 472	1 613 257	1 741 818	1 846 407
Döviz Tevdiat Hesabı, Yurt Dışında Yerleşik Tüzel Kişiler (YP)	228 241	595 512	797 071	802 426	1 366 638
MALİ KURULUŞLAR MEVDUATI	9 978 496	7 432 978	7 068 333	8 204 049	7 569 400
TL MEVDUATLARI	6 785 144	4 266 500	3 139 858	4 019 835	3 850 854
Bankalararası Mevduat	5 456 173	2 182 775	825 180	1 492 937	1 051 862
Merkez Bankası	9 781	1 928	1 844	1 347	547
Yurt Dışı Bankalar	607 897	510 187	140 146	175 155	121 670
Yurt İçi Bankalar	4 838 495	1 670 660	683 190	1 316 435	929 645
Diğer Mali Kuruluşlar Mevduatı	1 328 971	2 083 725	2 314 678	2 526 898	2 798 992
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	136 097	175 724	165 690	52 928	122 769
Banka Dışı Mali Kuruluşlar	1 192 874	1 908 001	2 148 988	2 473 970	2 676 223
DÖVİZ TEVDİAT HESAPLARI (YP)	3 193 352	3 166 478	3 928 475	4 184 214	3 718 546
Bankalararası Mevduat	3 146 941	3 099 736	1 745 531	2 499 591	1 606 352
Merkez Bankası	572 346	166 632	131 061	0	0
Yurt Dışı Bankalar	1 692 838	1 330 737	434 176	1 323 448	898 364
Yurt İçi Bankalar	881 757	1 602 367	1 180 294	1 176 143	707 988
Diğer Mali Kuruluşlar Mevduatı	46 411	66 742	2 182 944	1 684 623	2 112 194
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	46 411	66 742	47 573	22 383	23 408
Banka Dışı Mali Kuruluşlar	-	-	2 135 371	1 662 240	2 088 786
T O P L A M	64 942 983	110 521 576	135 575 188	154 185 095	182 116 374

Kaynak: TCMB.

(1) Kasım sonu itibarıyla.

(2) Aralık 2002 tarihinden itibaren "Yurt İçi Yerleşik Tüzel Kişilerin Döviz Tevdiat Hesapları"nın sektörel ayrımları yapılarak ilgili sektör grupları içerisinde gösterilmiştir.

TABLO 35.B
MEVDUAT BANKALARI- MEVDUAT
(Milyar TL)

TÜRLERİNE GÖRE	2000	2001	2002	2003	2004 (1)
TASARRUF MEVDUATI	17 888 051	27 365 541	34 604 347	45 302 429	61 356 160
Vadesiz	905 778	1 586 698	2 307 305	3 835 720	4 509 962
Vadeli	16 982 273	25 778 843	32 297 042	41 466 709	56 846 198
TİCARİ KURUMLAR MEVDUATI (2)	5 813 377	8 117 695	12 909 736	16 736 478	19 091 408
Vadesiz	2 077 426	3 540 384	4 756 252	7 195 918	7 155 917
Vadeli	3 735 951	4 577 311	8 153 484	9 540 560	11 935 491
DİĞER KURUMLAR MEVDUATI	5 636 461	7 572 504	7 902 013	12 156 162	13 638 382
Vadesiz	1 871 527	1 995 838	1 918 756	3 084 645	4 106 213
Vadeli	3 764 934	5 576 666	5 983 257	9 071 517	9 532 169
Bilgi İçin: Fonlar	1 425 859	1 753 774	781 819	1 358 782	1 155 557
RESMİ KURUMLAR MEVDUATI	1 322 941	1 461 832	2 587 339	4 431 744	6 005 926
Vadesiz	947 514	817 189	1 398 351	2 081 074	2 891 745
Vadeli	375 427	644 643	1 188 988	2 350 670	3 114 181
MEVDUAT SERTİFİKALARI	0	0	0	0	0
Vadesiz	0	0	0	0	0
Vadeli	0	0	0	0	0
DÖVİZ TEVDİAT HESAPLARI	25 341 684	60 397 916	74 694 153	71 436 743	79 056 225
Vadesiz	3 762 642	10 799 780	16 192 646	16 098 780	19 057 705
Vadeli	21 579 042	49 598 136	58 501 507	55 337 963	59 998 520
KIYMETLİ MADEN DEPO HESAPLARI (YP)	154 847	81 111	93 626	53 700	163 882
Vadesiz	22 516	17 069	40 417	26 766	64 238
Vadeli	132 331	64 042	53 209	26 934	99 644
BANKALARARASI MEVDUAT	8 785 622	5 524 977	2 783 974	4 067 839	2 804 391
Merkez Bankası	582 127	168 560	132 905	1 347	547
Kamu Mevduat Bankaları	539 426	319 551	214 608	780 813	548 205
Özel Mevduat Bankaları	4 359 283	2 884 927	1 455 062	1 464 409	801 099
Yabancı Mevduat Bankaları	821 543	68 549	123 302	136 876	162 165
Kamu ve Özel Kalkınma ve Yatırım Bankaları	177 414	190 904	209 791	75 141	121 007
Yabancı Kalkınma ve Yatırım Bankaları	5 094	51 562	3 472	170	25 170
Yurt Dışındaki Bankalar	2 300 735	1 840 924	574 322	1 498 603	1 020 034
Özel Kanunla Mevduat Kabulüne Yetkili Kuruluşlar	0	0	0	0	0
Özel Finans Kurumları (2)	---	---	70 512	110 480	126 164
T O P L A M	64 942 983	110 521 576	135 575 188	154 185 095	182 116 374

Kaynak: TCMB.

(1) Kasım sonu itibarıyla.

(2) Aralık 2002 tarihine kadar "Ticari Kurumlar Mevduatı" içerisinde yer alan "Özel Finans Kurumları"nın bankalardaki mevduatı bu tarihten itibaren "Bankalararası Mevduat" içerisinde izlenmeye başlanmıştır.

TABLO 36.A
KALKINMA VE YATIRIM BANKALARI - SEKTÖREL HESAPLAR
(Milyar TL)

VARLIKLAR	2000	2001	2002	2003	2004 (1)
REZERVLER	1 123 502	1 543 159	1 471 693	1 785 850	2 343 179
Para	486	193	307	331	571
Merkez Bankasındaki Mevduat	21 770	151 049	26 489	39 374	27 589
Zorunlu Karşılıklar	0	0	16 291	33 003	23 783
Serbest Rezervler	21 770	151 049	10 198	6 371	3 806
Mevduat Bankalarından Alacaklar	1 101 246	1 391 917	1 444 897	1 746 123	2 315 019
Mevduat Bankalarınca Çıkarılan Menkul Değerler	0	0	0	0	0
Mevduat Bankalarına Verilen Krediler	1 101 246	1 391 917	1 442 693	1 744 445	2 310 863
Mevduat Bankalarından Diğer Alacaklar (2)	0	0	2 204	1 678	4 156
Özel Finans Kurumlarından Alacaklar (3)	---	---	0	22	0
MERKEZ BANKASINDAN DİĞER ALACAKLAR	0	0	185	231	604
DIŞ VARLIKLAR (2)	728 275	1 580 205	1 480 359	1 212 241	909 793
MERKEZİ YÖNETİMDEN ALACAKLAR	395 100	434 307	848 444	1 099 078	1 229 321
Bütçe ile İlgili Kurumlar	395 100	434 307	848 444	1 099 078	1 229 321
Merkezî Yönetime Verilen Krediler	0	0	0	0	0
Merkezî Yönetimce Çıkarılan Bono ve Tahviller	349 818	331 947	764 156	960 235	1 188 567
Merkezî Yönetimden Diğer Alacaklar (2)	45 282	102 360	84 288	138 843	40 754
Bütçe Dışı Kurumlar	0	0	0	0	0
Bütçe Dışı Fonlardan Alacaklar	0	0	0	0	0
MALİ OLMAYAN KAMU GİRİŞİMLERİNDEN					
ALACAKLAR	24 828	28 905	43 862	68 001	99 095
KİT'lere Verilen Krediler	0	0	0	0	0
KİT'lerce Çıkarılan Tahviller	0	0	0	0	0
KİT'lere İştirakler	0	0	0	0	0
KİT'lerden Diğer Alacaklar (2)	24 828	28 905	43 862	68 001	99 095
YEREL YÖNETİMLERDEN ALACAKLAR	715 009	919 904	1 204 646	1 644 163	1 839 199
Yerel Yönetimlere Verilen Krediler	714 830	919 600	1 204 450	1 641 320	1 835 982
Yerel Yönetimlerce Çıkarılan Bono ve Tahviller	0	0	0	0	0
Yerel Yönetimlerden Diğer Alacaklar (2)	179	304	196	2 843	3 217
BANKA DIŞI MALİ KURUMLARDAN					
ALACAKLAR (2)(3)	36 495	55 947	86 225	116 183	194 597
ÖZEL SEKTÖRDEN ALACAKLAR	1 069 946	1 883 233	2 515 549	2 749 151	3 154 085
Özel Sektöre Verilen Krediler	1 032 357	1 841 590	2 243 900	2 458 812	2 798 552
Özel Girişimlerce Çıkarılan Tahviller	0	0	0	359	358
Özel Girişimlere İştirakler	18 065	26 092	133 730	112 796	106 608
Özel Sektörden Diğer Alacaklar (2)	19 524	15 551	137 919	177 184	248 567
KALKINMA VE YATIRIM BANKALARI ARASI					
ALACAKLAR (3)	30 823	39 141	57 421	52 279	36 074
PARA PİYASALARINDAN ALACAKLAR	199 672	803 572	1 194 650	1 022 000	574 150
DAĞITILAMAYAN VARLIKLAR (2)	341 726	844 230	601 542	700 390	807 765
T O P L A M	4 665 376	8 132 603	9 504 576	10 449 567	11 187 862

Kaynak: TCMB.

Not: Temmuz 2002 tarihinden itibaren veriler enflasyon muhasebesine göre düzeltilmiştir.

(1) Kasım sonu itibarıyla.

(2) Şubat 2002 tarihinden itibaren ters repo işlemlerinden alacaklar dâhil edilmiştir.

(3) Özel Finans Kurumları Aralık 2002 tarihine kadar "Banka Dışı Malî Kuruluşlardan Alacaklar" içerisinde izlenmiş, bu tarihten itibaren banka olarak sınıflandırılmıştır.

TABLO 36.P
KALKINMA VE YATIRIM BANKALARI - SEKTÖREL HESAPLAR
(Milyar TL)

YÜKÜMLÜLÜKLER	2000	2001	2002	2003	2004 (1)
VADELİ MEVDUAT (2)	359 186	1 070 079	714 051	633 319	604 166
Özel Sektör	14 554	100 360	82 282	97 307	21 006
Malî Olmayan Kamu Girişimleri	0	0	0	2	0
Yerel Yönetimler	339 578	946 722	573 561	462 271	490 921
Banka Dışı Malî Kuruluşlar (5)	5 054	22 997	58 208	73 739	92 239
REPO İŞLEMLERİNDEN SAĞLANAN FONLAR (3)	---	---	36 362	19 682	164 041
Özel Sektör	---	---	36 175	8 724	23 567
Malî Olmayan Kamu Girişimleri	---	---	0	0	0
Yerel Yönetimler	---	---	0	0	0
Banka Dışı Malî Kuruluşlar	---	---	187	10 958	140 474
YURT İÇİ YERLEŞİKLERİN DTH (2)	23 707	44 186	122 900	115 423	111 014
İHRAÇ EDİLEN MENKUL KIYMETLER (TL) (4)	28	6	2	1	1
DIŞ YÜKÜMLÜLÜKLER (3)	1 482 777	2 639 960	2 805 306	2 832 452	3 032 897
MERKEZİ YÖNETİM MEVDUATI	244 503	518 777	589 870	580 322	535 325
Bütçeye Ait Hesaplar (3)	178 396	416 469	499 687	492 210	447 316
Bütçe Dışı Fonlar Hesabı	66 107	102 308	90 183	88 112	88 009
PARASAL SEKTÖRE YÜKÜMLÜLÜKLER (3)	977 915	1 115 848	1 341 348	1 055 597	928 592
Merkez Bankasına Yükümlülükler	100 023	224 550	196 623	118 622	77 138
Mevduat Bankalarına Olan Yükümlülükler	877 892	891 298	1 144 722	936 911	851 454
Özel Finans Kurumlarına Yükümlülükler (5)	---	---	3	64	0
KALKINMA VE YATIRIM BANKALARI ARASI YÜKÜMLÜLÜKLER (3)	0	0	9	5 178	0
ÖZKAYNAKLAR (6)	1 298 004	2 204 364	3 397 302	4 807 490	5 384 986
PARA PİYASALARINA BORÇLAR	116 286	64 952	35 359	12 994	22 357
MENKUL KIYMET ÖDÜNÇ PİYASALARINA BORÇLAR (7)	---	---	0	0	0
DAĞITILAMAYAN YÜKÜMLÜLÜKLER (3)	162 970	474 431	462 067	387 109	404 483
T O P L A M	4 665 376	8 132 603	9 504 576	10 449 567	11 187 862

Kaynak: TCMB.

Not: Temmuz 2002 tarihinden itibaren enflasyon muhasebesine göre düzenlenmiştir.

(1) Kasım sonu itibarıyla.

(2) Kalkınma ve Yatırım Bankaları mevduat kabul etmemesine karşın Bankalar Kanununda mevduat olarak tanımlanmayan Alacaklı Geçici Hesaplar ve Muhtelif Alacaklar gibi banka yükümlülükleri Parasal Durum'daki tanımlar çerçevesinde mevduat olarak sınıflandırılmaktadır.

(3) Tek Düzen Hesap Planında yapılan değişiklikle Şubat 2002 tarihinden başlamak üzere, daha önce bilanço dışında izlenen bankaların repo ve ters repo işlemlerine ilişkin kalemler bilançolara dâhil edilmiştir. Repo işlemlerinden sağlanan fonların sektörel dağılımları yapılmıştır.

(4) "İhraç Edilen Menkul Kıymetler" in yabancı para tutarı "Dış Yükümlülükler" içerisinde izlenmektedir.

(5) Özel Finans Kurumları Aralık 2002 tarihine kadar "Banka Dışı Malî Kuruluşlar" içerisinde izlenmiştir.

(6) Kalkınma ve Yatırım Bankaları Bilançosunda (Tek Düzen Hesap Planına Göre) yer alan "Öz Kaynaklar"a ek olarak varlık ve yükümlülüklerdeki "Karşılıklar" kalemi kapsamaktadır.

(7) TDHP'de yapılan değişiklik nedeniyle Aralık 2002 tarihinden itibaren ilâve edilmiştir.

TABLO 37
KALKINMA VE YATIRIM BANKALARI - KREDİLER
(Milyar TL)

KURUMSAL SEKTÖRLERE GÖRE	2000	2001	2002	2003	2004 (1)
MERKEZİ YÖNETİM	0	0	0	0	0
MALİ OLMAYAN KAMU GİRİŞİMLERİ	0	0	0	0	0
YEREL YÖNETİMLER	714 830	919 600	1 204 450	1 641 320	1 835 982
MALİ KURULUŞLAR	774 529	1 403 874	1 428 031	1 678 449	2 051 398
Mevduat Bankaları	735 057	1 346 441	1 364 064	1 611 787	1 962 638
Özel Finans Kurumları (2)	---	---	0	0	0
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	30 035	39 141	48 871	37 230	34 829
Banka Dışı Malî Kuruluşlar (2)	9 437	18 292	15 096	29 432	53 931
Sigorta Şirketleri ve Özel Emeklilik Fonları	---	---	0	0	0
Malî Araçlar	---	---	7 295	23 064	36 630
Finansal Kiralama Şirketleri	---	---	0	1 007	709
Faktöring Şirketleri	---	---	7 295	22 053	29 856
Tüketici Finansman Şirketleri	---	---	0	0	6 065
Diğer Malî Araçlar	---	---	0	4	0
Malî Yardımcılar	---	---	7 801	6 368	17 301
Merkez Bankası	0	0	0	0	0
ÖZEL SEKTÖR	1 032 357	1 841 590	2 243 900	2 458 812	2 798 552
Malî Olmayan Şirketler (3)	1 017 847	1 822 857	2 209 879	2 430 199	2 745 280
Bireysel İşletmeler (3)	---	---	20 343	13 293	32 788
Hanehalkı	7 479	10 796	13 678	15 112	20 484
Personele Verilen Krediler	7 479	10 796	13 646	15 112	20 484
Hanehalkına Hizmet Veren Kâr Amacı Olmayan Kuruluşlar	---	---	0	0	0
Diğer	7 031	7 937	0	208	0
YURT DIŞI	636 133	1 163 802	1 125 836	810 706	508 632
T O P L A M	3 157 849	5 328 866	6 002 217	6 589 287	7 194 564

Kaynak: TCMB.

(1) Kasım sonu itibarıyla.

(2) "Özel Finans Kurumları" Aralık 2002 tarihine kadar "Banka Dışı Malî Kuruluşlar" içerisinde izlenmiştir.

(3) "Malî Olmayan Şirketler" Aralık 2002 tarihine kadar "Bireysel İşletmeleri" de kapsamaktadır.

TABLO 38
MEVDUAT BANKALARI- KREDİLER
(Milyar TL)

KURUMSAL SEKTÖRLERE GÖRE	2000	2001	2002	2003	2004 (1)
MERKEZİ YÖNETİM	233 179	1 291 552	720 810	452 959	31 186
MALİ OLMAYAN KAMU GİRİŞİMLERİ	531 169	378 973	22 557	190 854	70 499
YEREL YÖNETİMLER	42 349	77 603	73 682	172 162	277 277
MALİ KURULUŞLAR	735 207	1 016 370	1 089 599	958 048	909 531
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	624 751	878 257	962 147	734 568	672 094
Banka Dışı Malî Kuruluşlar (2)	25 525	57 262	101 915	210 874	223 328
Sigorta Şirketleri ve Özel Emeklilik Fonları	---	---	1 707	1 976	4 459
Malî Aracılar	---	---	96 269	200 477	217 968
Finansal Kiralama Şirketleri	---	---	12 122	19 244	54 825
Faktöring Şirketleri	---	---	53 048	84 088	81 065
Tüketici Finansman Şirketleri	---	---	0	2 377	1 754
Diğer Malî Aracılar	---	---	31 099	94 768	80 324
Malî Yardımcılar	---	---	3 939	8 421	901
Yurt İçi Bankalararası Krediler (2)	84 931	80 851	25 537	12 606	14 109
Merkez Bankası	0	0	0	0	0
ÖZEL SEKTÖR	25 561 979	30 776 161	31 997 840	48 889 710	75 417 744
Malî Olmayan Şirketler (3)(4)	15 459 400	22 609 348	14 507 269	23 094 451	35 610 031
Bireysel İşletmeler (3)(4)	---	---	7 015 891	9 158 056	9 252 758
Hanehalkı	6 855 284	4 939 445	7 503 092	12 929 522	26 192 593
Tüketici Kredileri (4)	4 602 942	2 336 850	3 130 621	5 833 254	13 160 404
Kredi Kartları	2 151 724	2 556 936	4 335 180	7 029 598	12 953 230
Personele Verilen Krediler	100 618	45 659	37 291	66 670	78 959
Tarım Satış Kooperatifleri	1 452 342	1 890 718	2 107 131	2 908 443	2 312 729
Tarım Kredi Kooperatifleri	705 716	217 198	63 800	25 319	35 600
Hanehalkına Hizmet Veren Kâr Amacı Olmayan Kuruluşlar	---	---	62 552	95 732	118 333
Diğer	1 089 237	1 119 452	738 105	678 187	1 895 700
YURT DIŞI	268 290	411 508	570 187	1 690 858	1 754 418
T O P L A M	27 372 173	33 952 167	34 474 675	52 354 591	78 460 655

Kaynak: TCMB.

(1) Kasım sonu itibarıyla.

(2) Özel Finans Kurumları Aralık 2002 tarihine kadar "Banka Dışı Malî Kuruluşlar" bu tarihten itibaren "Yurt İçi Bankalararası Krediler" içerisinde izlenmektedir.

(3) "Malî Olmayan Şirketler" Aralık 2002 tarihine kadar "Bireysel İşletmeleri" de kapsamaktadır.

(4) Bankalarca Ticarî işletmelere kullanılan tüketici kredisi niteliğindeki krediler; Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumunca bankalara gönderilen talimat gereğince Aralık 2002 tarihinden itibaren tüketici kredileri kapsamından çıkarılarak "Malî Olmayan Şirketler" veya "Bireysel İşletmeler" içerisinde sınıflandırılmıştır.

TABLO 39
BANKACILIK SEKTÖRÜ – YURT İÇİ KREDİ HACMİ
(Milyar TL)

	2000	2001	2002	2003	2004 (1)
MERKEZ BANKASI (Dolaysız Krediler)	501 724	750 000	250 000	0	302 300
Merkezî Yönetim	0	0	0	0	0
Malî Olmayan Kamu Girişimleri	1 724	0	0	0	0
Banka Dışı Malî Kurumlar	500 000	750 000	250 000	0	302 300
MEVDUAT BANKALARI	26 394 201	32 581 551	32 916 804	49 916 559	76 020 034
Merkezî Yönetim	233 179	1 291 552	720 810	452 959	31 186
Malî Olmayan Kamu Girişimleri	531 169	378 973	22 557	190 854	70 499
Yerel Yönetimler	42 349	77 603	73 682	172 162	277 277
Banka Dışı Malî Kurumlar (2)	25 525	57 262	101 915	210 874	223 328
Özel Sektör	25 561 979	30 776 161	31 997 840	48 889 710	75 417 744
KALKINMA VE YATIRIM BANKALARI	1 756 624	2 779 482	3 463 446	4 129 564	4 688 465
Merkezî Yönetim	0	0	0	0	0
Malî Olmayan Kamu Girişimleri	0	0	0	0	0
Yerel Yönetimler	714 830	919 600	1 204 450	1 641 320	1 835 982
Banka Dışı Malî Kurumlar (2)	9 437	18 292	15 096	29 432	53 931
Özel Sektör	1 032 357	1 841 590	2 243 900	2 458 812	2 798 552
T O P L A M	28 652 549	36 111 033	36 630 250	54 046 123	81 010 799

Kaynak: TCMB.

Not: Bankalararası krediler, kredi hacmi rakamlarına dâhil edilmemektedir.

(1) Kasım sonu itibarıyla.

(2) Özel Finans Kurumları Aralık 2002 tarihine kadar “Banka Dışı Malî Kuruluşlar” bu tarihten itibaren bankalararası krediler içerisinde izlenmektedir.

TABLO 40
PARASAL SEKTÖR ANALİTİK BİLANÇOSU
(M3Y PARA ARZI VE KARŞILIK KALEMLERİ) (Milyar TL)

	2000	2001	2002	2003	2004 (1)
KARŞILIK KALEMLERİ					
DIŞ VARLIKLAR (Net)	2 760 179	-1 886 778	-6 297 979	-6 767 792	-2 190 265
Dış Varlıklar	28 121 837	48 527 755	68 887 662	70 100 912	81 793 007
Dış Yükümlülükler	-25 361 658	-50 414 533	-75 185 641	-76 868 704	-83 983 272
YURT İÇİ KREDİLER	63 223 246	128 439 070	164 742 193	198 691 861	244 359 268
Merkezî Yönetimden Alacaklar (Net)	31 560 164	90 190 345	122 788 096	139 064 505	155 614 443
Merkezî Yönetimden Alacaklar	36 122 354	96 593 820	133 117 305	152 345 667	169 653 990
Eksi: Merkezî Yönetim Mevduatları (2) (5)	-4 562 190	-6 403 476	-10 329 208	-13 281 162	-14 039 547
Yerel Yönetimlerden Alacaklar	47 595	111 896	73 840	172 356	277 526
Malî Olmayan Kamu Girişimlerinden Alacaklar	542 621	393 795	56 124	196 428	72 095
Özel Sektörden Alacaklar	28 515 417	34 994 593	38 574 252	55 735 552	84 033 811
Kalkınma ve Yatırım Bankalarından Alacaklar	719 186	1 054 441	1 069 897	869 315	835 088
Banka Dışı Malî Kuruluşlardan Alacaklar	1 838 264	1 694 000	2 179 984	2 653 705	3 526 305
DİĞER KALEMLER (Net)	-7 515 887	-17 803 945	-17 220 310	-27 966 944	-40 635 916
T O P L A M	58 467 538	108 748 347	141 223 904	163 957 125	201 533 088
P A R A A R Z I					
M1	7 549 243	11 368 782	15 827 630	23 014 336	27 601 958
Dolaşımdaki Para	3 196 942	4 462 913	6 899 360	9 775 116	12 366 781
Vadesiz Mevduat	4 352 301	6 905 869	8 928 269	13 239 221	15 235 178
Parasal Yetkililer (4)	1 289	3 679	23 951	33 920	57 351
Mevduat Bankaları (2)	4 351 012	6 902 190	8 904 318	13 205 301	15 177 827
M2	31 912 095	47 241 075	61 879 759	82 712 966	105 450 430
Vadeli Mevduat	24 362 852	35 872 293	46 052 129	59 698 630	77 848 472
Mevduat Bankaları (2)	24 362 852	35 872 293	46 052 129	59 698 630	77 848 472
M2Y	56 849 061	106 566 525	133 664 544	151 001 010	180 632 296
Yerleşiklerin YP Mevduatları	24 936 966	59 325 451	71 784 786	68 288 043	75 181 866
Parasal Yetkililer	142 323	530 408	33 167	27 750	36 558
Mevduat Bankaları (5)	24 794 643	58 795 043	71 751 619	68 260 293	75 145 308
M2YR	---	---	138 301 510	158 565 483	190 523 601
Repo İşlemlerinden Sağlanan Fonlar (3)	---	---	4 636 966	7 564 473	9 891 305
Mevduat Bankaları	---	---	4 636 966	7 564 473	9 891 305
M3	33 530 572	49 422 896	64 802 152	88 104 608	116 459 917
Resmî Mevduat (Vadeli/Vadesiz)	1 322 941	1 461 832	2 587 339	4 431 744	6 005 926
Diğer TCMB Mevduatı (4)	295 536	719 990	335 055	959 898	5 003 561
M3Y (M2Y + Resmî Mevduat + Diğer TCMB Mevduat)	58 467 538	108 748 347	136 586 938	156 392 652	191 641 783
M3YR (M2YR+ Resmî Mevduat + Diğer TCMB Mevduat)	---	---	141 223 904	163 957 125	201 533 088

Kaynak: TCMB.

Not: Bankacılık sistemi verileri Temmuz 2002, Merkez Bankası verileri Ağustos 2004 tarihinden itibaren enflasyon muhasebesine göre düzenlenmiştir.

(1) Kasım sonu itibarıyla.

(2) Fonlar mevduatı içerisinde yer alan Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna ait TL mevduatları banka dışı malî kuruluşlar mevduatı olarak sınıflandırılarak vade gruplarına göre M1 ve M2 para arzlarına dâhil edilmiştir.

(3) Tek Düzen Hesap Planında yapılan değişikliklerle Şubat 2002 tarihinden başlamak üzere, daha önce bilanço dışında izlenen bankaların repo ve ters repo işlemlerine ilişkin kalemler bilançolara dâhil edilmiştir. Repo işlemlerinden sağlanan fonlar da bu tarihten itibaren M2YR ve M3YR tanımları içerisinde dâhil edilmiştir.

(4) Diğer TCMB Mevduatı içerisinde yer alan Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonunun TL mevduatları M1 içerisinde dâhil edilmiştir.

(5) Aralık 2002 tarihinden itibaren Merkezî Yönetimin Döviz Tevdiat Hesapları derlenmeye başlanmış olup Karşılık Kalemleri içerisinde yer alan "Merkezî Yönetim Mevduatları"na ilâve edilmiştir.

TABLO 41
MERKEZ BANKASI - ANALİTİK BİLANÇO
(Milyar TL)

	2000	2001	2002	2003	2004 (1)
VARLIKLAR					
DIŞ VARLIKLAR	18 004 037	34 409 563	50 995 283	52 891 854	53 587 056
İÇ VARLIKLAR	-1 100 599	25 679 957	23 075 242	23 605 277	21 070 568
Nakit İşlemler	-416 026	25 664 127	24 221 843	22 881 799	19 038 141
Hazine Borçları	1 490 801	34 403 119	30 812 443	28 019 133	23 239 448
Bankamız Portföyü	1 514 941	34 459 512	30 919 409	28 078 806	23 292 479
5 Kasım 2001 öncesi DİBS	1 514 941	34 301 090	30 919 409	28 078 806	23 292 479
İkincil Piyasadan alınan DİBS	0	158 422	0	0	0
Diğer	-24 140	-56 394	-106 966	-59 673	-53 031
Bankacılık Sektörüne Açılan Nakit Krediler	0	16 270	12 804	6 556	7 678
TMSF'ye Kullanılan Krediler	500 000	750 000	250 000	0	302 300
Diğer Kalemler	-2 406 827	-9 505 262	-6 853 404	-5 143 890	-4 511 285
Değerleme Hesabı	-875 207	-174 804	-1 146 601	723 478	2 032 427
IMF Acil Yardım Takip Hesabı (Hazine)	190 634	190 634	0	0	0
TOPLAM	16 903 438	60 089 520	74 070 525	76 497 131	74 657 624
YÜKÜMLÜLÜKLER					
TOPLAM DÖVİZ YÜKÜMLÜLÜKLERİ	15 923 554	50 220 700	53 551 071	52 362 594	49 914 491
Dış Yükümlülükler	10 405 974	36 733 224	37 368 781	35 647 919	30 539 079
İç Yükümlülükler	5 517 580	13 487 475	16 182 290	16 714 675	19 375 412
Döviz Olarak Takip Olunan Mevduat	1 222 177	3 139 113	5 462 814	6 518 301	6 099 458
Bankaların Döviz Mevduatı	4 295 403	10 348 363	10 719 476	10 196 374	13 275 954
MERKEZ BANKASI PARASI	979 884	9 868 820	20 519 454	24 134 537	24 743 133
Rezerv Para	5 949 348	7 975 887	10 668 323	15 010 397	20 327 656
Emisyon	3 772 411	5 282 660	7 635 622	10 675 528	13 465 237
Bankalar Mevduatı	2 015 481	2 520 198	2 791 824	4 191 278	6 723 267
Bankalar Zorunlu Karşılıkları	1 404 157	1 626 371	1 671 841	2 288 617	3 115 294
Bankalar Serbest İmkânı	611 324	893 827	1 119 983	1 902 661	3 607 973
Fon Hesapları	115 720	104 157	178 059	48 310	24 372
Banka Dışı Kesimin Mevduatı	45 736	68 872	62 818	95 281	114 780
Diğer Merkez Bankası Parası	-4 969 464	1 892 934	9 851 131	9 124 140	4 415 477
Açık Piyasa İşlemleri	-5 218 625	1 243 969	9 578 737	8 260 095	3 622 089
Kamu Mevduatı	249 161	648 964	272 394	864 045	793 388
TOPLAM	16 903 438	60 089 520	74 070 525	76 497 131	74 657 624

Kaynak: TCMB.

(1) Geçici.

Not: Her hafta Resmî Gazete'de yayımlanan Haftalık Vaziyet (Merkez Bankası Bilançosu) Aktif=Pasif toplamı ile ekonomik tahlillerde kullanılmak üzere hazırlanan Analitik Bilanço Aktif=Pasif toplamı aşağıdaki nedenlerden dolayı eşit olmamaktadır.

A) Yayımlanan bilançoda, pasifte Uluslararası Kuruluşlar Mevduatı kaleminde Türk Lirası olarak yer alan IMF'ye borcumuz, Analitik Bilanço'da cari kurdan (TRL/SDR) değerlendirilmiş olarak pasifte Dış Yükümlülükler kaleminde, kur farkı ise aktifte Değerleme Hesabı kaleminde gösterilmektedir.

B) Haftalık Vaziyetimizin aktifinde yer alan Madeni Para, Dâhildeki Muhabirler, Gayrimenkuller ve Demirbaşlar, Muvakkat Borçlular, Diğer aktif hesaplar toplamı ile Pasifte yer alan Ödenecek Senet ve Havaleler, Sermaye, İhtiyat akçesi, Karşılıklar, Muvakkat Alacaklılar, Diğer Pasifler toplamını netleştirilerek bakiye, Analitik Bilançonun aktif tarafına Diğer Kalemlere yazılmaktadır.

C) Haftalık Vaziyette Pasifte yer alan Hazine Altın Alacağı Analitik Bilançoda Hazinesinin Diğer Borçları ile netleştirilmektedir.

D) Yayımlanan Bilançoda Açık Piyasa İşlemleri içerisinde yer alan menkul kıymet işlemlerinden nakit olarak borç ve alacaklar ile gecelik işlemler Analitik Bilançoda pasif tarafta, menkul kıymet işlemlerinden menkul olarak borç ve alacaklar ise aktif tarafta, Bankamız Portföyü başlığı altında netleştirilmiştir.

E) 18 Ekim 1999 tarihi itibarıyla, Analitik Bilanço "Dış Yükümlülükler" kaleminde yer alan IMF'e borcumuz, Acil Yardım tutarı kadar artırılmış, karşılığı "İç Varlıklar" başlığı altında "IMF Acil Yardım Takip Hesabı (Hazine)" hesabında, kur farkı ise Aktifte Değerleme hesabında gösterilmiştir. Ancak, 6 Mayıs 2002 tarihinde Hazine Müşterahlığı ile TCMB arasında imzalanan protokol uyarınca "IMF Acil Yardım Kredisi Takip Hesabı (Hazine)" kalemi, 21 Haziran 2002 tarihinden itibaren "Hazine Yükümlülüğü" olarak değerlendirilmiştir.

TABLO 42
İHRAÇ EDİLEN MENKUL DEĞERLER
(Milyar TL)

	2000	2001	2002	2003	2004 (1)
KAMU KESİMİ	26 685 862	164 183 336	58 900 026	101 777 186	102 028 851
Devlet Tahvili	5 782 683	45 429 899	66 403 099	56 461 198	61 556 829
Hazine Bonosu	32 468 545	209 613 235	125 303 125	158 238 383	163 585 680
ÖZEL KESİM	5 792 296	5 730 395	4 193 318	7 881 726	
Tahvil	-	-	-	-	-
Hisse Senedi (2)	3 007 974	1 684 498	1 597 317	1 749 597	3 826 540
Banka Bonosu	12 471	147 697	83 614	-	-
MKYF Katılma Belgesi (2)	2 767 908	3 830 879	2 405 346	6 118 693	6 870 351
Yabancı Yatırım Fonu Katılma Belgesi (3)	3 943	67 321	107 041	13 437	-

Kaynak: HM, SPK.

(1) Geçici.

(2) Satışa sunulan fiyat üzerinden ihraç tutarı.

(3) Yabancı yatırım fonları pay sayısı üzerinden kayda alınmıştır. Kayıt tarihi itibarıyla kayda alınan payların Merkez Bankası döviz satış kuru üzerinden dolar karşılığı Türk Lirası tutarlarıdır.

TABLO 43
ULUSLARARASI REZERVLER
(Milyon ABD doları)

	2000	2001	2002	2003	2004 (1)
ALTIN (2)	1 006	1 032	1 279	1 558	1 635
BRÜT DÖVİZ REZERVLERİ	33 179	29 180	36 803	43 410	52 044
Merkez Bankası	22 172	18 787	26 807	33 616	36 006
Bankalar	11 007	10 392	9 996	9 795	16 038
BRÜT ULUSLARARASI REZERVLER	34 185	30 212	38 082	44 968	53 679
Muhabir Açıkları (Overdrafts)	26	20	15	11	1
NET REZERVLER	34 159	30 192	38 067	44 957	53 678

Kaynak: TCMB.

(1) Geçici.

(2) Altın 2000 yılı sonunda ise 269 dolar/ons, 2001 yılı sonunda 276.5 dolar/ons, 2002 yılı sonunda 342.75 dolar/ons, 2003 yılı sonunda 417.25 dolar/ons, 2004 yılı sonunda 438 dolar/ons üzerinden değerlendirilmiştir.

TABLO 44
DIŞ TİCARET

	Milyon TL		Milyon ABD doları			
	İthalât	İhracat	Dış Ticaret Hacmi	İthalât	İhracat	Dış Ticaret Dengesi
1970	10 348	6 409	1 536	948	588	-360
1971	17 725	9 087	1 847	1 171	677	-494
1972	22 344	11 876	2 448	1 563	885	-678
1973	29 791	18 031	3 403	2 086	1 317	-769
1974	53 112	21 190	5 310	3 778	1 532	-2 246
1975	68 993	20 077	6 140	4 739	1 401	-3 338
1976	82 930	30 775	7 089	5 129	1 960	-3 169
1977	104 855	31 344	7 549	5 796	1 753	-4 043
1978	113 274	55 351	6 887	4 599	2 288	-2 311
1979	178 495	75 750	7 331	5 069	2 261	-2 808
1980	613 292	221 498	10 819	7 909	2 910	-4 999
1981	1 002 325	530 726	13 636	8 933	4 703	-4 230
1982	1 461 425	937 311	14 589	8 843	5 746	-3 097
1983	2 127 081	1 298 945	14 963	9 235	5 728	-3 507
1984	4 034 939	2 608 332	17 891	10 757	7 134	-3 623
1985	5 994 754	4 152 927	19 301	11 343	7 958	-3 385
1986	7 561 157	5 012 345	18 561	11 105	7 457	-3 648
1987	12 353 041	8 844 331	24 348	14 158	10 190	-3 968
1988	20 470 614	16 809 242	25 997	14 335	11 662	-2 673
1989	33 827 597	24 819 337	27 417	15 792	11 625	-4 167
1990	58 813 592	34 033 944	35 261	22 302	12 959	-9 343
1991	88 918 000	57 387 400	34 640	21 047	13 593	-7 454
1992	159 628 300	101 901 200	37 586	22 871	14 715	-8 156
1993	329 022 100	170 699 400	44 773	29 428	15 345	-14 083
1994	683 826 641	550 041 707	41 376	23 270	18 106	-5 164
1995	1 649 154 021	1 001 123 478	57 346	35 709	21 637	-14 072
1996	3 559 029 759	1 907 001 834	66 851	43 627	23 224	-20 403
1997	7 419 624 416	4 039 401 624	74 820	48 559	26 261	-22 298
1998	11 898 371 328	7 032 148 731	72 895	45 921	26 974	-18 947
1999	17 185 041 882	11 211 265 206	67 258	40 671	26 587	-14 084
2000	34 227 081 874	17 347 694 857	82 278	54 503	27 775	-26 728
2001	50 550 213 196	38 770 187 935	72 733	41 399	31 334	-10 065
2002	78 389 702 304	54 621 624 134	87 613	51 554	36 059	-15 495
2003	103 424 769 215	70 369 503 260	116 593	69 340	47 253	-22 087
2004 (1)	139 395 919 694	90 115 282 123	160 358	97 341	63 017	-34 324

Kaynak: DİE.

(1) Geçici.

TABLO 45
ULUSLARARASI STANDART SANAYİ SINIFLAMASINA GÖRE İHRACAT
(ISIC R3)
(Milyon ABD doları)

	2000	2001	2002	2003	2004 (1)
Tarım ve Hayvancılık	1 652	1 968	1 744	2 105	2 516
Ormancılık ve Tomrukçuluk	7	9	10	16	16
Balıkçılık	25	30	51	81	101
Maden Kömürü, Linyit ve Turb	2	4	1	1	2
Ham Petrol ve Doğalgaz	5	3	3	3	0
Metal Cevherleri	128	81	102	101	186
Taşocakçılığı ve Diğer Madencilik	266	261	281	364	460
Gıda Ürünleri ve İçecek	1 836	2 016	1 881	2 650	3 345
Tütün Ürünleri	123	81	100	90	78
Tekstil Ürünleri	4 614	4 943	5 533	6 841	7 995
Giyim Eşyası	5 417	5 398	6 615	8 154	9 338
Bavul, Saraciye, Ayakkabı	190	212	214	286	328
Ağaç ve Mantar Ürünleri	63	109	118	146	202
Kâğıt ve Kâğıt Ürünleri	164	242	303	367	456
Basım ve Yayımlar	43	43	49	67	79
Kok Kömürü, Petrol Ürünleri ve Nükleer Yakıt	301	416	670	954	1 345
Kimyasal Madde ve Ürünler	1 397	1 481	1 581	1 926	2 554
Plastik ve Kauçuk Ürünleri	781	941	1 085	1 464	1 957
Metalik Olmayan Diğer Mineraller	1 121	1 231	1 468	1 800	2 314
Ana Metal Sanayii	2 247	2 921	3 239	3 884	6 738
Metal Eşya Sanayii (Makine ve Teçhizat Hariç)	661	733	932	1 503	2 195
Başka Yerde Sınıflandırılmamış Makine ve Teçhizat	1 376	1 564	2 078	3 119	3 910
Büro, Muhasebe ve Bilgi İşlem Makineleri	63	52	40	41	52
Başka Yerde Sınıflandırılmamış Elektrikli Makine ve Cihazlar	825	1 038	1 057	1 221	1 575
Haberleşme Teçhizatı ve Cihazlar	962	1 002	1 575	1 948	2 883
Tıbbî, Hassas, Optik Aletler ve Saat	75	77	89	129	173
Motorlu Kara Taşıtları ve Römorklar	1 745	2 657	3 603	5 437	8 812
Diğer Ulaşım Araçları	882	948	529	1 037	1 343
Mobilya	631	719	945	1 315	1 770
Yeniden Değerlendirme	0	0	0	0	0
Elektrik, Gaz	20	20	16	20	60
Atık ve Hurdalar	136	127	147	183	231
Diğer İş Faaliyetleri	0	1	0	0	1
Eğlence, Kültür ve Sporla İlgili Faaliyetler	16	4	1	1	2
Diğer Hizmet Faaliyetleri	0	0	0	0	0
TOPLAM	27 775	31 334	36 059	47 253	63 017

Kaynak: DİE.

(1) Geçici.

TABLO 46
ULUSLARARASI STANDART SANAYİ SINIFLAMASINA GÖRE İTHALÂT
(ISIC R3)
(Milyon ABD doları)

	2000	2001	2002	2003	2004 (1)
Tarım ve Hayvancılık	1 974	1 321	1 591	2 384	2 493
Ormancılık ve Tomrukçuluk	149	88	112	152	226
Balıkçılık	2	1	1	2	8
Maden Kömürü, Linyit ve Turb	615	300	689	929	1 222
Ham Petrol ve Doğalgaz	6 196	6 076	6 193	7 766	9 366
Metal Cevherleri	149	110	190	186	231
Taşocakçılığı ve Diğer Madencilik	136	91	120	139	162
Gıda Ürünleri ve İçecek	1 156	1 014	1 362	1 634	1 898
Tütün Ürünleri	43	40	46	58	73
Tekstil Ürünleri	1 853	1 683	2 500	3 094	3 784
Giyim Eşyası	266	277	346	450	602
Bavul, Saraciye, Ayakkabı	312	269	331	437	619
Ağaç ve Mantar Ürünleri	207	106	153	241	399
Kâğıt ve Kâğıt Ürünleri	1 152	785	1 007	1 319	1 712
Basım ve Yayımlar	251	220	200	251	282
Kok Kömürü, Petrol Ürünleri ve Nükleer Yakıt	2 587	1 799	2 191	2 833	3 758
Kimyasal Madde ve Ürünler	8 084	6 775	8 661	11 238	15 089
Plastik ve Kauçuk Ürünleri	1 039	813	1 074	1 434	1 941
Metalik Olmayan Diğer Mineraller	428	325	412	516	717
Ana Metal Sanayii	3 534	3 612	4 707	7 304	11 060
Metal Eşya Sanayii (Makine ve Teçhizat Hariç)	873	871	1 085	1 133	1 573
Başka Yerde Sınıflandırılmamış Makine ve Teçhizat	5 838	4 937	6 474	8 141	10 358
Büro, Muhasebe ve Bilgi İşlem Makineleri	1 595	782	988	1 213	1 764
Başka Yerde Sınıflandırılmamış Elektrikli Makine ve Cihazlar	1 601	1 221	1 701	2 036	3 164
Haberleşme Teçhizatı ve Cihazlar	3 994	2 035	2 336	3 029	4 530
Tıbbî, Hassas, Optik Aletler ve Saat	1 341	1 001	1 156	1 437	2 053
Motorlu Kara Taşıtları ve Römorklar	5 966	2 206	2 918	6 411	11 796
Diğer Ulaşım Araçları	1 474	1 360	961	524	1 890
Mobilya	608	556	773	960	1 247
Yeniden Değerlendirme	0	0	0	0	0
Elektrik, Gaz	132	162	128	43	16
Atık ve Hurdalar	830	543	1 139	2 040	3 298
Diğer İş Faaliyetleri	5	8	2	1	1
Eğlence, Kültür ve Sporla İlgili Faaliyetler	114	13	5	7	10
Diğer Hizmet Faaliyetleri	0	0	0	0	0
TOPLAM	54 503	41 399	51 554	69 340	97 341

Kaynak: DİE.

(1) Geçici.

TABLO 47
FASILLARA GÖRE İHRACAT (Milyon ABD doları)

	2000	2001	2002	2003	2004 (1)
Örme Giyim Eşyası	3 729	3 641	4 443	5 733	6 258
Örülmemiş Giyim Eşyası	2 506	2 639	3 254	3 814	4 535
Elektrikli Makine ve Cihazlar	1 978	2 260	2 867	3 475	4 786
Demir ve Çelik	1 624	2 070	2 270	2 969	5 286
Yenilen Meyveler	1 030	1 201	1 193	1 392	1 896
Kazanlar, Makineler, Mekanik Cihazlar	1 418	1 745	2 142	2 993	4 123
Dokumaya Elverişli Maddelerden Hazır Eşya	1 021	1 055	1 255	1 632	1 856
Kara Taşıtları ve Bunların Aksamı	1 593	2 335	3 304	5 272	8 288
Pamuk, Pamuk İpliği, Pamuklu Mensucat	713	843	811	997	1 219
Sentetik ve Suni Devamsız Lifler	608	640	654	767	925
Demir veya Çelikten Eşya	697	976	1 244	1 391	2 224
Sebze ve Meyvelerden Elde Edilen Müstahzarlar	486	528	516	671	980
Tütün ve Tütün Mamulleri	491	435	385	419	478
Plastik ve Mamulleri	499	610	680	926	1 322
Tuz, Kükürt, Topraklar ve Taşlar	485	537	615	733	916
Yenilen Sebzeler	264	375	322	473	482
Sentetik ve Suni Flamentler	490	470	502	639	796
Cam ve Cam Eşya	386	411	446	520	614
Hayvansal ve Bitkisel Katı ve Sıvı Yağlar	157	235	156	347	277
Halı ve Diğer Yer Kaplamaları	295	263	287	381	517
Kauçuk ve Kauçuktan Eşya	383	459	514	684	841
Deri Eşya	307	328	307	316	324
Diğer Fasıllar	6 615	7 277	7 891	10 709	14 072
TOPLAM	27 775	31 334	36 059	47 253	63 017

Kaynak: DİE.

(1) Geçici.

TABLO 48
FASILLARA GÖRE İTHALÂT (Milyon ABD doları)

	2000	2001	2002	2003	2004 (1)
Kazanlar, Makineler, Mekanik Cihazlar	7 817	6 304	8 174	10 294	13 449
Mineral Yakıtlar, Mineral Yağlar	9 541	8 339	9 204	11 575	14 368
<i>Ham Petrol</i>	<i>4 208</i>	<i>3 878</i>	<i>4 088</i>	<i>4 777</i>	<i>6 092</i>
Elektrikli Makine ve Cihazlar	6 113	3 636	4 356	5 520	8 361
Kara Taşıtları ve Bunların Aksamları	5 467	1 827	2 333	5 383	10 237
Demir ve Çelik	2 778	1 797	2 905	4 748	7 989
Plastik ve Mamulleri	2 179	1 733	2 382	3 236	4 763
Organik Kimyasal Ürünler	2 037	1 625	1 888	2 332	2 982
Optik Alet ve Cihazlar	1 242	953	1 089	1 361	1 928
Pamuk, Pamuk İpliği, Pamuklu Mensucat	1 080	950	1 293	1 641	1 981
Hava Taşıtları	937	250	296	153	1 211
Sentetik ve Suni Flamentler	695	567	751	861	1 008
Kâğıt ve Karton	939	652	855	1 164	1 528
Eczacılık Ürünleri	1 035	1 088	1 439	2 019	2 710
Debagatte ve Boyacılıkta Kullanılan Hülâsalar	614	492	681	850	1 030
Demir veya Çelikten Eşya	705	845	709	827	928
Sentetik ve Suni Devamsız Lifler	665	550	858	952	1 174
Muhtelif Kimyasal Maddeler	512	484	580	743	960
Hayvansal ve Bitkisel Katı ve Sıvı Yağlar	364	314	402	495	510
Ham Postlar ve Deriler	383	427	621	615	574
Aluminyum ve Aliminyumdan Eşya	548	418	526	715	960
Kauçuk ve Kauçuktan Eşya	538	365	523	764	1 064
Diğer Fasıllar	4 106	3 904	5 601	8 313	11 535
TOPLAM	54 503	41 399	51 554	69 340	97 341

Kaynak: DİE.

(1) Geçici.

TABLO 49
ÜLKELERE GÖRE İHRACAT
(Milyon ABD doları)

	2000	2001	2002	2003	2004 (1)
A-AVRUPA BİRLİĞİ ÜLKELERİ (AB)	15 086	16 854	19 468	25 899	34 399
Avrupa Birliği Ülkeleri (15)	14 510	16 118	18 459	24 484	32 538
Avrupa Birliği Ülkeleri (10)	575	736	1 010	1 415	1 861
B-TÜRKİYE SERBEST BÖLGELERİ	895	934	1 438	1 928	2 562
C-DİĞER ÜLKELER	11 794	13 546	15 152	19 426	26 056
Diğer Avrupa (AB Hariç)	2 433	2 787	3 554	4 857	6 605
Kuzey Afrika	1 087	1 150	1 267	1 577	2 203
Diğer Afrika	285	371	430	554	760
Kuzey Amerika	3 309	3 297	3 596	3 973	5 174
Orta Amerika ve Karayipler	167	201	197	166	331
Güney Amerika	120	186	121	131	193
Yakın ve Orta Doğu	2 573	3 261	3 440	5 465	7 900
Diğer Asya	1 298	1 331	1 790	2 348	2 543
Avustralya ve Yeni Zelanda	135	98	122	158	264
Diğer Ülke ve Bölgeler	385	864	637	197	84
TOPLAM	27 775	31 334	36 059	47 253	63 017
<u>SEÇİLMİŞ ÜLKE GRUPLARI</u>					
OECD Ülkeleri	19 006	20 616	23 551	30 425	40 425
EFTA Ülkeleri	324	316	409	538	657
Karadeniz Ekonomik İşbirliği	2 467	2 932	3 599	5 044	6 763
Ekonomik İşbirliği Teşkilatı	874	972	1 042	1 569	2 203
Bağımsız Devletler Topluluğu	1 649	1 978	2 279	2 963	3 956
Türk Cumhuriyetleri	572	557	619	899	974
İslam Konferansı Teşkilatı	3 573	4 197	4 725	7 205	10 193

Kaynak: DİE.

(1) Geçici.

TABLO 50
ÜLKELERE GÖRE İTHALÂT
(Milyon ABD doları)

	2000	2001	2002	2003	2004 (1)
A-AVRUPA BİRLİĞİ ÜLKELERİ (AB)	27 388	18 949	24 519	33 495	45 428
Avrupa Birliği Ülkeleri (15)	26 610	18 280	23 321	31 696	42 347
Avrupa Birliği Ülkeleri (10)	777	668	1 198	1 799	3 081
B-TÜRKİYE SERBEST BÖLGELERİ	496	303	575	589	811
C-DİĞER ÜLKELER	26 619	22 147	26 461	35 256	51 101
Diğer Avrupa (AB Hariç)	7 288	6 613	8 658	11 987	18 348
Kuzey Afrika	2 257	2 115	2 138	2 519	3 231
Diğer Afrika	457	704	558	820	1 551
Kuzey Amerika	4 167	3 390	3 421	3 741	5 066
Orta Amerika ve Karayipler	80	41	103	169	206
Güney Amerika	551	410	541	1 012	1 271
Yakın ve Orta Doğu	3 373	3 016	3 186	4 455	5 577
Diğer Asya	6 933	4 884	6 530	9 644	15 483
Avustralya ve Yeni Zelanda	305	232	313	247	302
Diğer Ülke ve Bölgeler	1 208	741	1 013	662	67
TOPLAM	54 503	41 399	51 554	69 340	97 341
<u>SEÇİLMİŞ ÜLKE GRUPLARI</u>					
OECD Ülkeleri	35 682	26 011	32 985	43 899	59 563
EFTA Ülkeleri	1 155	1 481	2 512	3 396	3 890
Karadeniz Ekonomik İşbirliği	6 746	5 553	6 588	9 298	15 317
Ekonomik İşbirliği Teşkilatı	1 543	1 238	1 548	2 736	3 215
Bağımsız Devletler Topluluğu	5 693	4 630	5 555	7 777	12 886
Türk Cumhuriyetleri	628	283	468	623	752
İslam Konferansı Teşkilatı	6 321	5 540	6 072	8 195	10 588

Kaynak: DİE.

(1) Geçici.

TABLO 51
GENİŞ EKONOMİK KATEGORİLERE (BEC) GÖRE DIŞ TİCARET
(Milyon ABD doları)

	2000	2001	2002	2003	2004 (1)
İHRACAT	27 775	31 334	36 059	47 253	63 017
Sermaye Malları	2 176	2 658	2 790	4 344	6 527
Ara Malları	11 565	13 369	14 657	18 494	25 839
Tüketim Malları	13 987	15 262	18 465	24 125	30 462
Diğerleri	47	46	147	289	189
İTHALÂT	54 503	41 399	51 554	69 340	97 341
Sermaye Malları	11 365	6 940	8 400	11 326	17 379
Ara Malları	36 010	30 301	37 656	49 735	67 373
Ham Petrol	4 208	3 878	4 088	4 777	6 092
Tüketim Malları	6 928	3 813	4 898	7 813	12 096
Diğerleri	199	344	600	466	493

Kaynak: DİE.

(1) Geçici.

TABLO 52
DIŞ TİCARET FİYAT ENDEKSLERİ (Yıllık Ortalamalar)(ISIC R3)
(1994=100)

	2000	2001	2002	2003	2004(1)
İHRACAT					
GENEL	87.8	85.5	84.0	92.4	107.1
İMALÂT	86.6	85.1	83.5	92.8	106.7
Gıda Ürünleri ve İçecek	85.2	81.5	82.6	89.2	106.8
Tekstil	83.6	82.2	79.9	88.9	98.8
Kimyasal Madde ve Ürünler	94.4	90.4	84.5	90.2	99.9
Ana Metal Sanayii	83.6	81.5	83.9	103.2	140.2
Makine ve Teçhizat İmalâtı	89.2	85.7	80.2	86.1	99.2
Motorlu Kara Taşıtı ve Römorklar	85.0	85.1	88.3	100.0	114.8
İTHALÂT					
GENEL	94.9	94.6	93.5	100.9	113.5
Ham Petrol ve Doğalgaz	169.7	153.4	150.5	177.0	212.8
İMALÂT	88.5	88.8	88.1	93.9	105.0
Gıda Ürünleri ve İçecek	79.3	81.2	93.6	97.4	110.3
Tekstil	84.3	85.9	82.5	87.4	97.2
Kimyasal Madde ve Ürünler	93.9	93.2	91.1	101.1	113.1
Ana Metal Sanayii	89.9	83.8	83.8	97.7	142.1
Makine ve Teçhizat İmalâtı	87.5	90.5	89.7	94.4	97.6
Motorlu Kara Taşıtı ve Römorklar	83.7	81.4	84.5	91.9	104.3

Kaynak: DİE.

(1) Geçici.

TABLO 53
ÖDEMELER DENGESİ
(Milyon ABD doları)

	2000	2001	2002	2003	2004 (1)
I. CARI İŞLEMLER HESABI	-9 819	3 390	-1 522	-8 037	-15 451
A.Dış Ticaret Dengesi	-21 959	-3 733	-7 283	-14 010	-23 830
1.Genel Mal Ticareti	-20 059	-2 770	-5 928	-11 488	-20 424
İhracat FOB	30 721	34 347	40 071	51 130	66 805
İhracat	27 775	31 334	36 059	47 253	63 016
Bavul Ticareti	2 946	3 039	4 065	3 953	3 880
Uyarlama: Diğer Mallar		-26	-53	-76	-91
İthalât FOB	-50 780	-37 117	-45 999	-62 618	-87 229
İthalât (CIF)	-54 503	-41 399	-51 554	-69 340	-97 341
Uyarlama: Navlun ve Sigorta	3 272	2 483	3 093	4 100	5 787
Uyarlama: Diğer Mallar	451	1799	2 462	2 622	4 325
2.Parasal Olmayan Altın (net)	-1 900	-963	-1 355	-2 522	-3 406
B.Hizmetler Dengesi (Net)	11 368	9 130	7 879	10 505	12 768
Taşımacılık	492	833	861	-523	-1067
Turizm	5 923	6 352	6 599	11 090	13 364
İnşaat Hizmetleri	968	654	832	682	724
Finansal Hizmetler	-303	-391	-400	-83	-89
Diğer Ticarî Hizmetler	4 082	1 693	-68	-25	131
Resmî Hizmetler	-277	-319	-572	-715	-734
Diğer Hizmetler	483	308	627	79	439
C.Yatırım Geliri Dengesi (Net)	-4 002	-5 000	-4 554	-5 559	-5 516
Doğrudan Yatırımlar	89	52	-86	-400	-672
Portföy Yatırımları	-434	-694	-835	-1 207	-1 195
Diğer Yatırımları	-3 657	-4 358	-3 633	-3 952	-3 649
Faiz Geliri	1 168	1 139	784	634	697
Faiz Gideri	-4 825	-5 497	-4 417	-4 586	-4 346
D.Cari Transferler	4 774	2 993	2 436	1 027	1 127
İşçi Gelirleri	4 560	2 786	1 936	729	804
Bedelsiz İthalât	214	207	500	298	323
Resmî Transferler					
II. SERMAYE VE FİNANS HESAPLARI	12 581	-1 719	1 373	2 994	12 469
A.SERMAYE HESABI	0	0	0	0	0
B.FİNANS HESAPLARI	12 581	-1 719	1 373	2 994	12 469
1.Doğrudan Yatırımlar (Net)	112	2 769	863	1 195	1 711
2.Portföy Yatırımları (Net)	1 022	-4 515	-593	2 569	8 070
3.Diğer Yatırımlar (Net)	11 801	-2 667	7 256	3 277	3 512
Varlıklar	-1 939	-601	-777	-986	-7 296
Ticarî Krediler	-26	-445	-921	-910	-1563
Krediler	116	-734	19	-404	506
Bankaların Döviz Varlıkları	-1 690	927	594	724	-5 849
Diğer Varlıklar	-339	-349	-469	-396	-390
Yükümlülükler	13 740	-2 066	8 033	4 263	10 808
Ticarî Krediler	805	-1 930	2 483	2 181	4 168
Krediler	12 868	614	5 105	606	6 089
Mevduatlar	-20	-832	348	1 368	393
Diğer Yükümlülükler	87	82	97	108	158
4.Rezerv Varlıklar	-354	2 694	-6 153	-4 047	-824
Uluslararası Para Fonu Nezdindeki Varlıklarımız	0	0	0	0	0
Resmî Rezervler	-354	2 694	-6 153	-4 047	-824
III. NET HATA VE NOKSAN	-2 762	-1 671	149	5 043	2 982

Kaynak: TCMB.

(1) Geçici.

TABLO 54
ÖDEMELER DENGESİNDEKİ BAZI KALEMLERİN AYRINTILARI
(Milyon ABD doları)

	2000	2001	2002	2003	2004 (1)
CARİ İŞLEMLER DENGESİ	-9 819	3 390	-1 522	-8 037	-15 451
SERMAYE VE FİNANS HESAPLARI	12 581	-1 719	1 373	2 994	12 469
DOĞRUDAN YATIRIMLAR	112	2769	863	1195	1711
Yurt Dışında	-870	-497	-175	-499	-857
Yurt İçinde	982	3266	1038	1694	2568
PORTFÖY YATIRIMLARI	1022	-4515	-593	2569	8070
Varlıklar	-593	-788	-2096	-1386	-1139
Yükümlülükler	1615	-3727	1503	3955	9209
Hisse Senetleri	489	-79	-16	1009	1427
Borç Senetleri	1126	-3648	1519	2946	7782
DİĞER YATIRIMLAR	11 801	-2 667	7 256	3 277	3 512
Varlıklar	-1 939	-601	-777	-986	-7 296
Ticari Krediler	-26	-445	-921	-910	-1563
Krediler	116	-734	19	-404	506
Bankaların Döviz Varlıkları	-1690	927	594	724	-5849
Diğer Varlıklar	-339	-349	-469	-396	-390
Yükümlülükler	13 740	-2 066	8 033	4 263	10 808
Ticari Krediler	805	-1 930	2 483	2 181	4 168
Uzun Vade	8	11	1 353	966	486
Kısa Vade	797	-1 941	1 130	1 215	3 682
Krediler	12 868	614	5 105	606	6 089
Merkez Bankası	3 348	10 229	-6 138	-1 479	-4 414
Uluslararası Para Fonu Kredileri	3 351	10 230	-6 138	-1 479	-4 414
Uzun Vade	-3	-1	0	0	0
Kısa Vade	0	0	0	0	0
Genel Hükümet	117	-1 977	11 834	-765	-267
Uluslararası Para Fonu Kredileri	0	0	12 503	1 429	896
Uzun Vade	-883	-977	-669	-2 194	-1 163
Kısa Vade	1 000	-1 000	0	0	0
Bankalar	4 378	-8 076	-1 028	1 975	5 642
Uzun Vade	-363	-1 024	-297	-40	2 295
Kısa Vade	4 741	-7 052	-731	2 015	3 347
Diğer Sektörler	5 025	438	437	875	5 128
Uzun Vade	4 897	255	1 165	587	4 787
Kısa Vade	128	183	-728	288	341
Mevduatlar	-20	-832	348	1 368	393
Merkez Bankası	622	736	1 336	497	-209
Bankalar	-642	-1 568	-988	871	602
Diğer Yükümlülükler	87	82	97	108	158
REZERV VARLIKLAR	-354	2 694	-6 153	-4 047	-824

Kaynak: TCMB.

(1) Geçici.

TABLO 55
DIŞ BORÇ STOKU (Milyon ABD doları)

	2000	2001	2002	2003	2004 (1)
DIŞ BORÇ STOKU	118 802	113 895	130 353	145 805	153 160
KISA VADELİ DIŞ BORÇLAR	28 301	16 403	16 424	23 013	29 316
UZUN VADELİ DIŞ BORÇLAR	90 501	97 492	113 929	122 792	123 844
BORÇLULARA GÖRE					
KISA VADELİ DIŞ BORÇLAR	28 301	16 403	16 424	23 013	29 316
Merkez Bankası	653	752	1 655	2 860	3 014
Krediler	26	20	15	11	2
Kredi Mektuplu DTH	627	732	1 640	2 849	3 012
Genel Hükümet	1 000	0	0	0	0
Ticarî Bankalar	16 900	7 997	6 344	9 692	12 677
Diğer Sektörler	9 748	7 654	8 425	10 461	13 625
UZUN VADELİ DIŞ BORÇLAR	90 501	97 492	113 929	122 792	123 844
A-Kamu Sektörü	47 919	46 413	63 981	70 293	71 376
1-Genel Hükümet	42 502	41 276	59 178	65 566	66 780
a-Konsolide Bütçe	39 522	38 760	56 830	63 453	64 942
b-Yerel Yönetimler	2 380	1 937	1 676	1 535	1 347
c-Fonlar	594	557	646	549	466
d-Üniversiteler	6	23	26	29	25
2-Diğer Kamu	1 205	1 129	1 045	1 201	1 384
3 KİT'ler	4 212	4 008	3 758	3 526	3 212
B-Merkez Bankası	13 429	23 591	20 340	21 504	17 791
Krediler	3 705	13 643	8 068	7 272	3 935
Kredi Mektuplu DTH	9 724	9 948	12 272	14 232	13 856
C-Özel Sektör	29 153	27 488	29 608	30 995	34 677
Finansal	7 582	4 789	4 586	4 972	6 047
Finansal Olmayan	21 571	22 699	25 022	26 023	28 630
ALACAKLILARA GÖRE	118 802	113 895	130 353	145 805	153 160
KISA VADELİ DIŞ BORÇLAR	28 301	16 403	16 424	23 013	29 316
Ticarî Banka Kredileri	17 306	7 775	5 187	8 260	11 330
Özel Kesim Kredileri	10 995	8 628	11 237	14 753	17 986
UZUN VADELİ DIŞ BORÇLAR	90 501	97 492	113 929	122 792	123 844
A-Resmî Alacaklılar	20 172	30 643	40 151	42 926	41 110
Hükümet Kuruluşları	8 705	8 581	9 302	9 457	8 608
Uluslararası Kuruluşlar	11 467	22 062	30 849	33 469	32 502
B-Özel Alacaklılar	70 329	66 849	73 778	79 866	82 734
1-Krediler	48 194	45 511	49 932	52 288	54 492
Ticarî Bankalar	27 362	27 504	28 505	28 768	30 830
Bankacılık Dışı Finansman Kuruluşlar	5 602	3 371	3 304	3 003	2 580
Parasal Olmayan Kuruluşlar	4 280	3 933	4 745	4 637	4 860
Kıyı Bankaları	1 203	732	1 098	1 639	2 357
Özel Yatırım ve Kalkınma Bankaları	15	0	0	0	0
Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesapları	9 724	9 948	12 272	14 232	13 856
Garantisiz Ticarî Borçlar	8	8	8	9	9
Diğer		15	0	0	0
2-Tahvil	22 135	21 338	23 846	27 578	28 242

Kaynak: HM, TCMB.

(1) Geçici (Eylül 2004 itibarıyla).

TABLO 56
DIŞ BORÇ STOKUNUN DÖNEM SONU KURLARIYLA
DÖVİZ CİNSLERİNE GÖRE DAĞILIMI
(Milyon ABD doları)

DÖVİZ CİNSİ	2000	2001	2002	2003	2004 (1)
ABD doları	64 589	57 532	61 127	66 545	76 687
Alman markı	23 147	826	0	0	0
Euro	14 832	34 187	39 859	48 587	49 315
SDR	4 186	14 106	22 018	24 012	21 510
İsviçre frangı	783	686	719	883	915
İngiliz sterlini	809	709	733	654	659
Japon yeni	7 447	5 176	5 312	4 517	3 277
Fransız frangı	1 014	23	0	0	0
Hollanda florini	647	21	0	0	0
Diğer (ABD doları)	1 348	629	585	607	797
TOPLAM	118 802	113 895	130 353	145 805	153 160

Kaynak: TCMB, HM.

(1) Geçici (Eylül 2004 itibarıyla).

TABLO 57
KREDİ MEKTUPLU DÖVİZ TEVDİAT HESAPLARI
(Milyon ABD doları)

	2000	2001	2002	2003	2004(1)
TOPLAM	10 514	10 807	14 097	17 300	18 611
Yurt Dışı Adresliler	10 351	10 680	13 912	17 081	18 405
Kısa Vadeli	627	732	1 640	2 849	3 286
Orta – Uzun Vadeli	9 724	9 948	12 272	14 232	15 119
Yurt İçi Adresliler	163	127	185	219	206
Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesapları Döviz Bileşimi (Orijinal Döviz Cinsleri İtibarıyla) (Milyon)					
ABD doları	476	850	1 203	1 313	1 258
Alman markı	19 898	0	0	0	0
Fransız frangı	548	0	0	0	0
Hollanda florini	911	0	0	0	0
İsviçre frangı	116	121	125	118	104
Euro	150	11 215	12 277	12 702	12 673
İngiliz sterlini	3	4	6	7	6

Kaynak: TCMB.

(1) Geçici.

TABLO 58
DÖVİZ TEVDİAT HESAPLARI
(Milyon ABD doları)

	2000	2001	2002	2003	2004(1)
Döviz Tevdiat Hesapları	49 329	52 864	52 224	57 143	64 535
Yurt Dışı Adresliler	5 760	3 992	3 149	4 372	5 035
Yurt İçi Adresliler	43 569	48 872	49 075	52 771	59 500
Bankalararası	5 526	5 693	4 238	3 918	3 221
Diğer	38 043	43 179	44 837	48 853	56 279
Döviz Tevdiat Hesapları Munzam Karşılığı	3 766	4 257	4 555	6 146	6 522
Döviz Tevdiat Hesapları Döviz Bileşimi (Orijinal Döviz Cinsleri İtibarıyla) (Milyon)					
ABD doları	35 188	38 080	36 886	36 783	38 545
Alman markı	21 643	2 787	0	0	0
Fransız fransı	2 072	177	0	0	0
Hollanda florini	856	105	0	0	0
Euro	2598	14 224	13 696	15 166	17 874
İsviçre fransı	402	465	362	344	323
Japon yeni	1 653	2 019	3 155	6 603	4 779
İngiliz sterlini	317	382	421	524	609

Kaynak: TCMB.

(1) Geçici.

TABLO 59
ORTA VE UZUN VADELİ DIŞ BORÇ ÖDEMELERİ PROJEKSİYONU
(BORÇLULARA GÖRE)
(Milyon ABD doları)

	2004 Q4	2005	2006	2007	2008	2009	2010+ (2)
TOPLAM	8 559	34 301	28 804	15 916	13 497	9 840	43 978
Anapara	6 755	27 743	23 936	11 966	10 362	7 313	31 570
Faiz (1)	1 804	6 558	4 868	3 951	3 135	2 527	12 408
Kamu Sektörü							
Anapara	2 330	12 248	17 780	8 390	7 588	4 864	27 843
Faiz (1)	1 173	5 009	3 814	3 077	2 458	1 993	11 394
Merkez Bankası							
Anapara	1 093	2 842	0	0	0	0	0
Faiz (1)	35	47	1	0	0	0	0
Özel Sektör							
Anapara	3 332	12 654	6 156	3 576	2 774	2 449	3 727
Faiz (1)	595	1 502	1 053	874	677	534	1 014

Kaynak: HM.

(1) Faiz ödemelerine masraf ve ücretler dâhildir.

(2) NGTA ve Dresdner hesabına ilişkin geri ödemeler hariç.

TABLO 60
2004 YILI DEVLET İÇ BORÇLANMA SENETLERİ İHALE FAİZLERİ
(Yüzde)

Aylar	6 Aylık (182 güne kadar)	12 Aylık (567 güne kadar)
Ocak	25.25	24.72
Şubat	23.30	23.58
Mart	22.06	24.92
Nisan	21.57	23.44
Mayıs	25.96	29.71
Haziran	24.62	28.46
Temmuz	23.04	26.79
Ağustos	22.55	25.38
Eylül	19.18	27.30
Ekim	19.59	23.36
Kasım	19.58	23.76
Aralık	19.87	24.44

Kaynak: TCMB.

Not: İskontolu kıymetlerin nominal satış tutarları üzerinden, net basit faiz oranlarına göre hesaplanmıştır. Ortalama ve opsiyonlu satışlar dâhil edilmiştir.

TABLO 61
2004 YILI DEVLET İÇ BORÇLANMA SENETLERİ
İHALELERİNDE SATILAN MİKTARLAR
(Milyar TL)

Aylar	6 Aylık (182 güne kadar)	12 Aylık (567 güne kadar)
Ocak	2 452 638	9 046 366
Şubat	1 651 935	6 592 014
Mart	1 405 464	10 470 205
Nisan	2 304 935	10 820 661
Mayıs	4 865 252	6 790 226
Haziran	2 979 099	3 388 286
Temmuz	2 083 484	9 227 864
Ağustos	2 724 361	13 998 255
Eylül	1 494 389	7 681 307
Ekim	2 072 762	9 697 395
Kasım	2 334 979	13 772 923
Aralık	1 434 909	9 893 085

Kaynak: TCMB.

Not: İskontolu kıymet ihalelerindeki nominal satış miktarları kullanılmıştır. Ortalama ve opsiyonlu satışlar dâhil edilmiştir.

TABLO 62
2004 YILI BANKALARARASI PARA PİYASASI İŞLEMLERİ

Aylar	Günlük Çift Taraflı	Günlük Çift Taraflı	Gerçekleşen Bir Günlük Basit Faizler (%)		
	İşlem Adedi (1)	İşlem Hacmi (Milyar TL) (1)	En Düşük	En Yüksek	Ortalama
Ocak	80	5 209 757	26.00	26.00	26.00
Şubat	100	7 362 671	24.00	24.00	24.00
Mart	82	5 860 553	22.00	24.00	22.98
Nisan	94	8 323 838	22.00	22.00	22.00
Mayıs	76	6 356 545	22.00	22.00	22.00
Haziran	70	5 855 795	22.00	22.00	22.00
Temmuz	70	7 004 636	22.00	22.00	22.00
Ağustos	64	6 448 590	22.00	22.00	22.00
Eylül	58	6 670 232	20.00	22.00	20.44
Ekim	62	7 920 945	20.00	20.00	20.00
Kasım	58	5 623 410	20.00	20.00	20.00
Aralık	48	3 935 413	18.00	20.00	18.69

Kaynak: TCMB.

(1) Aylık ortalamalar.

TABLO 63
2004 YILI DÖVİZ VE EFEKTİF PİYASALARI İŞLEMLERİ

Tarih	Bankalararası Döviz Piyasası İşlemleri (Çift Taraflı)					TL/ABD doları Gösterge Kuru (İlan Tarihine Göre)		
	Aylık Toplam İşlem Sayısı	Aylık Toplam İşlem Hacmi Milyon ABD doları	Kurlar (TL/ABD doları)		Aylık Ortalama Katılan Kuruluş Sayısı	En Yüksek	En Düşük	Aylık Ortalama
			En Yüksek Kuru	En Düşük Kuru				
	TL/ABD doları Gösterge Kuru (İlan Tarihine Göre)							
Ocak	938	3 163	1 345 500	1 320 900	11	1 395 983	1 321 924	1 347 207
Şubat	1 022	3 653	1 351 500	1 317 400	15	1 348 606	1 317 509	1 329 287
Mart	1 652	5 064	1 337 000	1 315 500	16	1 332 769	1 316 538	1 321 720
Nisan	1 400	4 869	1 390 000	1 305 600	14	1 447 074	1 307 617	1 363 007
Mayıs	566	2 029	-	-	9	1 558 189	1 438 616	1 512 337
Haziran	636	2 284	-	-	9	1 524 393	1 473 545	1 495 418
Temmuz	638	2 480	-	-	9	1 492 454	1 429 287	1 454 390
Ağustos	626	2 251	-	-	9	1 516 160	1 447 379	1 476 333
Eylül	716	2 466	-	-	9	1 538 766	1 490 869	1 505 352
Ekim	604	2 386	-	-	8	1 511 665	1 476 342	1 491 277
Kasım	494	1 828	-	-	8	1 478 993	1 426 245	1 450 177
Aralık	764	2 427	1 390 000	1 343 950	9	1 440 800	1 342 700	1 396 142

Kaynak: TCMB.

TABLO 64
REEL EFEKTİF DÖVİZ KURU ENDEKSLERİ
(1995=100)

TÜKETİCİ FİYATLARI ENDEKSİNE GÖRE

	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık
1998	119.3	117.4	116.2	116.1	115.7	115.5	116.3	118.5	121.1	122.5	122.8	120.9
1999	121.5	121.2	121.8	121.8	121.0	121.5	122.4	122.1	124.1	126.1	126.4	127.3
2000	128.6	131.5	132.4	132.9	135.7	132.3	133.5	135.9	139.0	142.4	146.5	147.6
2001	148.1	138.4	113.5	101.2	114.2	111.8	105.1	98.9	98.5	96.6	107.4	116.3
2002	130.3	135.8	138.4	143.8	133.4	118.9	107.6	112.2	115.2	119.0	123.7	125.4
2003	119.2	122.7	123.5	127.9	135.8	140.6	145.1	147.2	151.5	142.9	140.5	140.6
2004	147.0	149.1	154.2	152.5	138.2	137.5	140.5	140.1	138.1	139.9	141.3	143.2*

Kaynak: TCMB.

* Geçici.

TOPTAN EŞYA FİYATLARI ENDEKSİNE GÖRE

	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık
1998	113.1	111.7	110.8	110.2	109.8	108.7	108.7	109.4	110.6	110.4	110.2	107.8
1999	107.1	107.5	107.9	108.5	107.8	106.7	107.3	105.9	107.4	107.2	107.1	108.7
2000	110.5	113.4	114.2	114.7	116.1	112.4	111.8	112.5	114.0	116.0	117.9	118.2
2001	118.1	111.7	95.4	88.3	101.1	98.9	94.2	89.1	88.5	89.0	97.8	107.2
2002	119.0	125.2	128.5	133.3	123.6	110.8	101.3	105.6	107.9	111.2	114.3	117.0
2003	113.7	117.8	118.5	123.2	128.2	130.3	134.4	135.9	137.5	128.6	126.4	126.3
2004	134.0	137.1	143.3	144.2	129.9	128.0	128.0	127.6*	126.8*	129.1*	129.4*	131.0*

Kaynak: TCMB.

* Geçici.

TABLO 65
SINIFLARINA GÖRE FİİLÎ PERSONEL DURUMU
(31 Aralık 2004)

Şubeler	Kadro Adedi	Genel İdari Hizmetler		Teknik Hizmetler		Sağlık Hizmetler		Avukatlık Hizmetler		Yardımcı Hizmetler		Toplam		Sözleşmeli		Genel Toplam
		K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	
İdare Merkezi	2 959	774	798	28	258	8	4	6		26	243	842	1 303	192	264	2 601
Adana	91	24	34		4	1				4	5	29	43		5	77
Ankara	373	128	143							2	9	130	152	8	21	311
Antalya	81	17	32								7	17	39	1	9	66
Bursa	105	29	38		1						4	29	43	1	14	87
Denizli	75	13	31		1						2	13	34	2	10	59
Diyarbakır	69	4	33		1					1	6	5	40		13	58
Edirne	62	10	24		1					2	4	12	29	2	7	50
Erzurum	64	3	29		1					1	5	4	35	3	9	51
Eskişehir	72	14	32		1						5	14	38	2	5	59
Gaziantep	74	10	32		1						8	10	41	2	5	58
İskenderun	65	14	29		2					1	8	15	39	3	1	58
İstanbul	546	151	189	2	10	5		2	1	13	57	173	257	12	31	473
İzmir	231	70	86	3	8	2		1		11	28	87	122	1	5	215
İzmit	90	24	37		4					1	4	25	45	3	9	82
Kayseri	80	6	41		1					2	4	8	46	4	11	69
Konya	72	7	39		2					1	4	8	45	1	9	63
Malatya	71	8	35		1					1	7	9	43	3	9	64
Mersin	75	24	29		2					2	6	26	37		6	69
Samsun	78	11	35		2						3	11	40	1	9	61
Trabzon	79	7	38		1					1	6	8	45	3	16	72
Van	61	3	28		1					1	5	4	34		14	52
TOPLAM	5 473	1 351	1 812	33	303	16	4	9	1	70	430	1 479	2 550	244	482	4 755

Kaynak: TCMB.

Toplam Personel Sayısı4 755

Banknot Matbaası Genel Müdürlüğü İşçi Sayısı3

Toplam4 758

31 Aralık 2003 Tarihindeki Personel Mevcudu4 774

FARK -16

TABLO 66
TÜRKİYE CUMHURİYET MERKEZ BANKASI
ŞUBE, TEMSİLCİLİK VE BÜROLAR

<u>SUBELER</u>	Açılış Yılı	Personel Sayısı (2004 Sonu)
Adana	1969	77
Ankara	1931	311
Antalya	1963	66
Bursa	1969	87
Denizli	1974	59
Diyarbakır	1955	58
Edirne	1963	50
Erzurum	1959	51
Eskişehir	1954	59
Gaziantep	1956	58
İskenderun	1951	58
İstanbul	1931	473
İzmir	1932	215
İzmit	1983	82
Kayseri	1968	69
Konya	1974	63
Malatya	1977	64
Mersin	1933	69
Samsun	1933	61
Trabzon	1963	72
Van	1978	52
<u>TEMSİLCİLİK VE BÜROLAR</u>		
Frankfurt Temsilciliği	1976	8
Berlin Bürosu	1982	3
Londra Temsilciliği	1977	4
New York Temsilciliği	1977	4
Tokyo Temsilciliği	1997	1

Kaynak: TCMB.

2003-2004
BİLANÇO KARŞILAŞTIRMALARI

2003 - 2004 B İ L A N Ç O L A R I N I N
(M İ L Y O N

A K T İ F

	2003	2004
I- Altın Mevcudu	2.234.170.898	2.254.793.278
A- Uluslararası Stand. Olan	2.174.039.472	2.194.299.896
B- Uluslararası Stand. Olmayan	60.131.427	60.493.383
II- Döviz Borçluları	46.922.503.744	48.327.454.952
A- Konvertibl	46.922.114.362	48.327.454.115
a- Efektif Deposu.....	982.681.877	427.123.897
b- Muhabir Hesapları	45.705.242.453	47.664.867.295
c- Rezerv Dilimi Pozisyonu	234.190.031	235.462.923
B- Konvertibl Olmayan	389.382	837
a- Efektif Deposu.....	380.209	837
b- Muhabir Hesapları.....	9.173	
III- Madeni Para	7.377.912	2.931.769
IV- Dâhildeki Muhabirler	1.758.775.474	1.144.224.101
V- Menkul Değerler Cüzdanı	27.645.805.802	23.164.478.819
A- Devlet İç Borçlanma Senetleri	27.645.805.802	23.164.478.819
a- Kuponlu.....	27.645.805.802	23.164.478.819
b- Kuponuz		
B- Diğer.....		
VI- İç Krediler	6.556.133	309.977.715
A- Bankacılık Sektörü	6.556.133	7.677.722
a- Reeskont Kredileri	6.556.133	7.677.722
b- 1211 S.K.40/1-c kap.Kul.Kred.		
c- Diğer		
B- TMSF'ye Kullanılan Krediler		302.299.993
VII- Açık Piyasa İşlemleri	432.999.998	127.999.999
A- Röpor Borçluları	432.999.998	127.999.999
a-Nakit		
i- Döviz.....		
ii- Menkul Değer.....		
b- Menkul	432.999.998	127.999.999
B- Diğer		
VIII- Dış Krediler	166.346.625	113.274.082
IX- İştirakler	20.786.547	20.904.100
X- Gayrimenkuller ve Demirbaşlar	257.792.337	289.588.841
A- Gayrimenkuller	269.029.580	307.975.633
Amortismanlar(-).....	-24.380.233	-33.591.927
B- Demirbaşlar	45.548.606	59.258.298
Amortismanlar(-).....	-32.405.617	-44.053.163
XI- Takipteki Alacaklar (Net)	0	0
A- Takipteki Alacaklar	1.774.972.635	1.728.113.901
B- Takipteki Alacaklar Karşılığı (-)	-1.774.972.635	-1.728.113.901
XII- SDR Tahsisatı Nedeniyle Hazine Yükümlülüğü	233.218.176	234.485.785
XIII- Değerleme Hesabı	723.478.393	2.032.526.096
XIV- Faiz ve Gelir Reeskontları	7.346.510	74.275.476
XV- Muvakkat Borçlular	33.981.289	5.563.075
XVI- Diğer Aktifler	19.824.646	19.714.747
XVII- Dönem Zararı	1.548.363.435	509.726.063
XVIII- Geçmiş Yıllar Zararı	3.912.749.921	
	85.932.077.840	78.631.918.898
NAZIM HESAPLAR	400.112.786.330	498.607.709.562

KARŞILAŞTIRILMASI
(TL)

P A S İ F

	2003	2004
I. Tedavüideki Banknotlar	10.675.527.631	13.465.236.966
II. Hazine'nin Alacakları	294.029.190	291.421.841
A. Altın	6.470.876	6.331.180
B. Rezerv Dİhmi İmkâm	234.190.031	235.462.923
C. Diğer (Net)	53.368.283	49.427.738
III. Döviz Alacaklıları	85.411.923	41.404.207
A. Konvertibl	15.177.964	1.184.974
B. Konvertibl Olmayan	70.233.959	40.219.233
IV. Mevduat	56.260.799.995	56.044.673.836
A. Kamu Sektörü	5.533.000.819	6.100.260.282
a. Hazine Genel ve Katma Bütçeli İdareler	5.421.420.786	5.942.386.823
b. Kamu İkt. Kuruluşları	543.702	348.000
c. İktisadi Dev. Teşekkülleri	20.053.278	49.316.213
d. Diğer (Belediyeler ve Özel İdareler)	90.983.053	108.209.246
B. Bankacılık Sektörü	14.387.652.351	19.999.220.855
a. Yurt İçindeki Bankalar	4.882.174.703	8.129.270.663
b. Yurt Dışındaki Bankalar	1.901.016	1.000.380
c. Zorunlu Karşılık (1211 S.K. Md.40)		
i. Nakit	9.503.435.704	11.868.739.411
ii. Altın (Safi Gr.)		
d. Diğer (Valörlü İşlemler)	140.928	210.401
C. Muhtelif	24.261.957.908	25.060.793.586
a. K.M.D.Tevdiatı	24.148.387.150	24.978.894.739
b. Diğer	113.570.759	81.898.847
D. Uluslararası Kuruluşlar	10.199.971.789	4.038.731.131
E. Fonlar	1.878.217.128	845.667.982
a. Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu	1.927.858	25.868.562
b. Diğer	1.876.289.270	819.799.420
V. Açık Piyasa İşlemleri	8.260.095.369	3.622.089.369
A. Röpör Alacaklıları	433.645.369	128.189.369
a. Nakit		
i. Döviz		
ii. Menkul Değer	433.645.369	128.189.369
b. Menkul		
B. Diğer	7.826.450.000	3.493.900.000
VI. Dış Krediler	12.093.985	12.158.192
A. Kısa Vadeli		
B. Orta ve Uzun Vadeli	12.093.985	12.158.192
VII. İthalât Akreditif Bedelleri, Teminat ve Depozitolar	837.448.514	1.096.905.436
A. Döviz satışı yapılmış Akreditif Bedelleri	837.444.392	1.093.539.874
B. Mal bedeli ve Teminatlar	4.122	3.365.562
VIII. Ödenecek Senet ve Havaleteler	12.818.666	19.783.353
IX. SDR Tahsisatı	233.218.176	234.485.785
X. Sermaye	40.612.613	46.233.524
A. Ödenmiş Sermaye	25.000	25.000
B. Sermaye Enflasyon Düzeltme Farkı	40.587.613	46.208.524
XI. İhtiyat Akçesi	6.588.141.748	1.283.130.781
A. Adı ve Fevkalâde	2.477.946.742	929.583.307
B. Hususi (Bank.Kan Md.59)	68.147	174.997
C. İhtiyat Akçeleri Enflasyon Düzeltme Farkları	4.110.126.859	353.372.477
XII. Karşılıklar	76.810.833	92.522.327
A. Emekli İkr. Ve Kıd. Tzm. Kar	47.119.588	58.567.813
B. Vergi Karşılıkları		
C. Diğer Karşılıklar	29.691.245	33.954.514
XIII. Değerleme Hesabı		
XIV. Faiz ve Gider Reeskontları	2.429.838.953	2.215.887.190
XIII. Muvakkat Alacaklılar	82.929.824	103.800.423
XIV. Diğer Pasifler	42.300.420	62.185.668
XV. Kâr		
	85.932.077.840	78.631.918.898
NAZIM HESAPLAR	400.112.786.330	498.607.709.562

